

Danmarks Kunstbibliotek

Digitaliseret af / Digitised by

Danmarks Kunstbibliotek
The Danish National Art Library

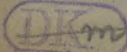
København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kunstabib.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kunstabib.dk

7456

 980 Kat. Rivier ,

Warburg

7456

M. Krohn
1892

GAVE
* FRA *
MARIO KROHN

Til Frøde Skole

(Beneficentien 1883)

Di mentede mig noget om Litterat
Bout Frøde fik sine mange af sine Mønstre
Himself! Di skal dog ikke mere bruge
Du ikke at man glæmmer sig kongen.

Det forer Di ingen Læmper der kan gøre
Den Mændes her man i det Tabernakel
Man du skal forer en gammeldegs Forret
Til Kongen - Du Di mere forer

Den kunde mere fylde nationerne
Med Guld og sølv, gjenstande og Orangerie
Det forer der det mægtigt noget Læmper.

Man det bløde Mønstre forer ingen Forret i
Jøder jeg kan gøre en lille degerie
Med grønne Bløde idem - Herd'arbi?

C. A.

UDVALGTE
FEUILLETONER

(«DIT OG DAT»)

FRA

1882.

AF

ERIK BØGH.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1883.

Indhold.

	Side
Ringteatrets Brand og Brandskrækken derover . . .	1
Den nye Gudeslægt	10
Raahed og Prygl	17
En „Indiskretion“ (De mystiske Vers i „Nationaltidende“).	25
Mildhed mod Forbrydere og Strænghed mod deres Ofre	32
Pryglenes Indflydelse paa Æresfølelsen	39
Hvad der gøres for Vanføre og Lemlæstede	49
Skuepladsens Fristelser	57
Kunstudstillingen paa Charlottenborg:	
Det store Aar 1882	66
L. Fröhlichs Gefion, O. Baches Marsk Stig, Blochs Den vantro Thomas	74
Krøyer: En italiensk Hattemager	83
Susanna. „Interiøret“. „Den gamle Historie“	92
Exners Billeder fra Fanø. Rosenstands Pariser scener. Bissens Danaide. Holberg-Statuerne	100
Den dramatiske Aarsgrøde i Saisonen 1881—82	107

	Side
Hans Makarts „Dianas Jagt“ og Sigurd Müllers Makarts-Jagt	116
Hr. Sigurd Müllers „Kenderblik“ og Begreber om Op og Ned	127
Midsommernatsdrømme	133
Fra Ferierejsen:	
I. Indledning. Hvorledes Nordlandsfarten blev besluttet. „Nordstjernen“ og dens Passagerere	142
II. Ångermanelven. Solefteå	147
III. En Nat paa Borgen. En Køretur.	154
IV. Sundsvall. Udstillingerne.	160
V. Festerne i Sundsvall. Den nordlandske Forbindelsesbane	166
VI. Den nordlandske Stambanes Aabning.	171
Kristoffer Nyrop: „Sprogets vilde Skud“.	179
Den indiske Udstilling	186
Hvad man kan „se bort fra“ og lukke Øjnene for	194
Udbredelse af Smitstof (ved Forbrydelses-Referater)	203
Smaanotitser fra et Iltog til Paris (Musée Grévin)	209
Folketeatret: Scribes „En Lænke“.	215
Mord og Henrettelser (Anders Sællænder)	219
Henrik Ibsen: „En Folkefjende“.	228

Den 8de Januar.

(Aarsagerne til Ulykkerne ved Ringteatrets Brand — og disse Ulykkers ulykkelige Følger for de københavnske Teatre. — Tændstikker og Skindbukser. — Administrativ Panik og akut Pyrofobi — m. m.)

Det wienske Ringteaters Brand er uden Tvivl af alle evropæiske Begivenheder i forrige Aar den, der har gjort størst Indtryk paa det store Publikum. Selv det oprørende Mord paa Kejser Alexander virkede ikke saa overvældende, dels fordi man var bleven forberedt ved de mange Attentater, dels fordi det ikke berørte Mængden saa personlig: Hverken Hr. eller Fru Hvemsomhelst har jo Noget at frygte af nihilistiske Komplotter, men vi er alle Teatergængere, vi har alle Slægt og Venner, der gaar i Teatret, og alle Teatre er brændbare. «Naar man betænker, hvor tidt baade vi og vore Nærmeste har været udsat for lignende Rædsler . . .» — ja saa kommer Fantasiens ganske anderledes i Bevægelse, end naar vi tænker paa, at der hvert Aar omkommer lige saa mange Mennesker paa en fuldt saa rædselsfuld Maade rundt om i Kulminerne, at en hel Landsbys Befolkning (som i Elm) er blevet begravet — til Dels levende — ved et Fjeldskred, at samtlige Mænd, Kvinder og Børn i en anden By (paa Grænsen af Tunis for Exempel!) er blevne myrdede under ubeskrivelige Mishandlinger af en arabisk Røverhorde

— o. dsl. Heldigvis er vi jo hverken Minearbejdere, Alpeboere eller Kolonister — vi er Medlemmer af det teaterbesøgende Publikum, og vi behøver derfor ikke at være Egoister i højere Grad end Mennesker i Almindelighed, fordi vi føler os stærkere rystede ved Ulykker, der har truffet andre Medlemmer af samme Publikum og maaske lige saa godt kunde være hændt os selv, end ved andre endnu gyseligere Ulykker, som er overgaaet Folk, med hvem vi hverken har fælles Forhold eller fælles Farer.

Hvad der desuden bidrog uberegneligt til at forøge Virkningen af Katastrofen i Ringteatret, var — Sjældenheden af det indtrufne Mandefald. Naar der føres Krig — og Krig føres der jo næsten altid et eller andet Steds i Verden — bliver man aldeles ikke rædselslagen ved at høre, at der i et Slag er faldet 4—500 Mand. Tvertimod! — man siger ganske roligt: «Det har ikke været nogen betydelig Affaire!» Naar et Krigsskib gaar under med Mand og Mus, naar et Udvandrerskib bliver paasejlet, løber paa Grund eller brænder, op og naar *Bureau veritas* meddeler, at der i Aarets Løb er foregaaet saa og saa mange Skibbrud, hvorved der i Alt er gaaet henimod et Par Tusind Menneskeliv tabt — naar to Jernbanetog ved en Sporskifters Distraktion løber ind i hinanden, naar en Bro gaar itu, eller en Dæmning skrider ud under et Persontog, og alle de tætfulde Waggoner kastes ned i Floden, saa ser man Efterretningerne om Antallet af de Forulykkede med en flygtig Gysen, men man indrømmer den sørgelige Uundgaaelighed af, at Havet og Dampen kræver sine Offre, og dermed er omtrent det Hele glemt. Med Teaterbrande er det en anden Sag.

Teatrene er mere udsatte for Brandfare end Bygninger i Almindelighed, og nu, da enhver Smaaastad

i Europa har sit Teater, mens de større Stæder har dem i Mængde, er det derfor ganske naturligt, at man jævnlig ser Teaterbrande i Bladenes Nyhedsrubrik. Vil man imidlertid lægge Mærke til Optegnelserne, saa viser det sig at være en stor Sjældenhed, at noget Teater brænder under Forestillingen. Scenen, hvorpaa der lettest sker Antændelser, er nemlig paa den Tid saa nøje bevogtet paa alle Punkter, at enhver Vaadeild øjeblikkelig bliver opdaget og slukket. Jeg tør uden at udsætte mig for Modsigelse af nogen Teaterkyndig paastaa, at der ikke gives noget stadigt benyttet Teater, hvori der ikke i hver eneste Saison under Forestillingerne opstaar en eller flere Brande, snart i Lampeskærme, snart i Soffiter, snart i Flor-tæpper, snart i Sætstykker og snart i Dragter — i Reglen uden at Publikum faar det Mindste at vide derom. Sædvanlig foregaar de store Brande efter Forestillingerne paa Grund af Uforsigtigheder ved Slukningen.

Ved Ringteatrets Brand var det et aldeles uhørt Sammentræf af næsten alle optænkelige Ulemper, Uheld, Forsømmelser og Forløbelser, der afstedkom den næsten enestaaende Ulykke. At Gange og Korridorer i dette temmelig nye Teater var alt for trange og meget uheldigt anbragte, er bekendt nok, om end det kejserlige Hof-Burgteater, ligesom de fleste Pariserteatre — særlig Palais Royal og Th. Dejazet — i denne Henseende har været langt farligere stillet, men denne Ulempe fik som det viste sig kun en forsvindende Betydning for det gyselige Masse-Offer. Selv i et Teater, der havde det bedste og rummeligste Trappesystem vilde de selvsamme Ulykker kunne hænde, naar Uheld, Forsømmelighed, Stupiditet og Malkonduite — saaledes som det efter de foreliggende Beretninger her synes at have været

Tilfældet — slaar sig sammen om at gjøre alle Forsigtighedsforanstaltninger unyttige.

Jærntæppe mellem Scenen og Tilskuerpladsen — Vandbeholder paa Loftet — Vandrør med Haner og og Sprøjteslanger i alle Etager — Vagt af Brandmænd — Tilstedeværelse af Maskinfolk — Gasbelysning og Reserverlamper paa alle Gange — elektrisk Telegraf — Reservedøre for Ildebrandstilfælde — og Politi til Ordenens Overholdelse — alle disse Herligheder hjælper ikke en Smule mod Forsømmelighed og Forfjamskelse! —

Hvor er Maskinfolkene? hvor er Brandvagten? — naar det, imens Publikum samler sig paa Tilskuerpladsen, er muligt, at en Ild kan optændes og udbrede sig paa Scenen, uden at der bliver gjort Allarm, før den har faaet Overmagten. Alle er naturligvis borte. Vagten har ikke været paa sin Post — den ved hverken ved hvem eller hvorledes Ilden er opkommet. Vandbeholderen er aflukket. Nøglen til Brandhanerne kan ikke findes! — hvad nytter saa Sprøjter og Slanger til? — Ilden kan ikke slukkes — Ned med Jærntæppet! Umuligt! Det kan ikke sænkes dernede fra, og deroppe staar alt i Flamme! *Sauve qui peut!* Alle flygter fra den brændende Skueplads. Endnu har Publikum ikke faaet nogen Advarsel — for at forebygge Explosion lukker Belysningsdirigenten for Gashanen: Bælgmørke i hele Huset! Hvor er Olielamperne? Hos Blikkenslageren! Fortæppet der alt for længe har skjult Faren for Publikum gennembrændes tilsidst og sønderrives af nedfaldende Stænger: Nu vælter hele Flammehavet sin Røgmasse ud paa Tilskuerpladsen. Hvad Under at de Svage daaner af Rædsel, og at de Stærke træder dem ned — Paniken kender ingen Persons Anseelse, allermindst i Mørke! De Besindigste drejer af for

den vilde Hær og iler til Reservedørene. De er tillaasede! — Fortvivlede Paarørende af de Indespærrede vil bryde dem op, men Politiet taaler ingen Uorden. — «Plads her!» — Det har faaet Melding om, at Alle er reddede. — «Plads for Sprøjterne!» — den elektriske Brandtelegraf har meldt: «Ild i et Tag paa Schottenring!» — og imens kvæles de Indespærrede af Brandosen!

Saaledes lød omtrent de første Fremstillinger af Branden. Rimeligvis har Brandforhørene berigtiget dem i enkelte Punkter, men Et staar fast: En eneste opmærksom og rolig Mand med en Extrinør paa Ryggen, vilde i Løbet af en Minut have kvalt den Ild, der trods Jærntæppe, Brandhaner, Vandbeholdere, Brandvagt, Olielamper, Reservedøre, elektrisk Telegraf, Dampsprøjter, Politimagt osv. osv. kostede 4—500 Mennesker Livet — ti denne Brand er selvfølgelig ligesom de tusinde Smaabrænde, der hvert Aar slukkes i Stilhed paa Teatrene, begyndt med en lille Flamme, som kun Uagtsomhed har tilladt at brede sig, og Skødesløshed i Forening med Malkonduite har hjulpet til at fuldføre det forfærdelige Menneskeoffer.

Mens man i Almindelighed efter en saa opsigtsvækkende Ulykke stræber at blive klog af Skade ved at opsøge dens Aarsager og derefter træffe Foranstaltninger imod, at de kan gentage sig, synes Teaterbranden i Wien — i alt Fald hos os — at have fremkaldt en administrativ Panik, der aldeles overser de virkelige Aarsager til Ulykken og i sin blinde Geskæftighed farer frem omtrent som de ivrige Reddere, der naar det brænder i den ene Gade, kaster Spejle, Taffeluhre og Fortepianoer ud af Vinduerne i den anden.

Man fortæller ovre i Sverig en meget lærerig

Anekdoten om Rigsdagsmanden, der vilde have de kemiske Tændstikker forbudte. Da han havde fremført sit Forslag og motiveret det med, at de syv sidste Ildebrande var blevne paasatte ved Hjælp af Strygestikker, begærede en gammel skælmisk Tingmand Ordet for at støtte ham. Kun, mente han, burde man ikke nøjes med halve Forholdsregler. Det var blevet oplyst, at to af Mordbrænderne havde tændt Stikkerne ved at stryge dem af paa deres Skindbukser, og derfor vilde han foreslaa, at ogsaa disse Mordbrands-Apparater blev forbudte.

Naar man har hørt dette parodiske Forslag, kan man ikke undgaa at tænke paa det ved Synet af de drakonisk radikale Bestemmelser, som vor Brand-Diktator har paalagt Teatrene, og som for kort Tid siden har været optagne i alle Hovedstadens Blade. Skøndt den rædselsfulde Brandhistorie har vist, at det næsten paa ethvert Punkt var Forsømmelighed og Forvirring — tildels fra Brandvæsenets og Politiets Side —, der fremkaldte den omtrent enestaaende Ulykke, paabyrdes der nu vore Teatre en hel Mængde af de Sikkerhedsforanstaltninger, der dels var indførte ved det forulykkede Teater, og dels ikke vilde havt mindste Indflydelse paa Ulykken.

Det lyder næsten fabelagtigt, men det er bogstavelig sandt, at den svenske Bondemands Forslag: Forbudet mod Brugen af Tændstikker virkelig er blevet optaget i den nye Teater-Ukas! Et saa uforment, urimeligt og fremfor alt uoverholdeligt, derfor latterligt og følgelig absolut forkasteligt Forbud kan vanskelig forklares anderledes, end som Følge af en hos et Brandvæsen højst betænkelig Pyrofobi! Fuldstændig den gamle Rigsdagshistorie: Naar Brandvæsenets Upaalidelighed og Malkonduite i Wien koster halvfemte Hundrede Mennesker Livet,

saa tror man at skulle (og kunne!) forbyde Skuespillerne i Københavns Teatre at benytte de Tændstikker, som næsten Enhver bærer i Lommen. Hvilken Sikkerhed vil det ikke yde det teaterbesøgende Publikum mod Brandfare og Panik, naar der i ethvert Paa-kædningsværelse bliver anbragt et gammeldags Platinfyrtøj med tilhørende Papirstrimler! Fidibusser er jo slet ikke brandfarlige. Det er kun Tændstikker — og naturligvis Skindbukser — man skal tage sig i Agt for!

Jeg finder det højst naturligt, at Rædselsbudskabet fra Wien har allarmet alle Europas slumrende Brand-Avtoriteter, og jeg hverken forundrer eller forarger mig over, at de i Begyndelsen er noget ørvaagne. Naar det pludselig hedder: «Noget maa der gøres, og det straks!» — gør man let noget Galt. At man allerede i Paris har slaaet af paa de første strænge Ordre, er ganske betegnende, og naar man i Wien endnu fastholder det til flere af Teatrene udstædte Forbud mod at give Forestillinger for mere end halvt Hus, saa er Ulykken ikke større, da de for Øjeblikket ikke har nogen som helst Udsigt til at opnaa dette Maximum! Lejligheden burde benyttes til at indføre betryggende Foranstaltninger i Teatrene, og det var vistnok ganske praktisk, at Bestemmelsen af de øjeblikkelige Krav blev overdraget til een Mand og ikke til en langsomt-virkende Komite. Men lige som et Diktatur kun berettiges af Øjeblikkets ekstraordinære Krav, saaledes bør dets Myndighed begrænses af disse. Efter at Brandinspektøren har forbudt Salget af Staaplads, paalagt Teatrene at holde Reservedørene aabne og Reservelamper tændte, banlyst Svovlstikker, Petroleum og bengalske Flamme, beordret Anbringelse af Ildgitre om Soffitbelysningen osv. — burde hans

ubegrændsede Magt ophøre. At give almindelige Love for hvad Teatrene for Fremtiden af Hensyn til mulig Brandfare maa og ikke maa tillade sig i deres daglige Drift, det bør ikke overlades til én Mand, selv om han er Polytekniker, da Teatret har sin egen separate Teknik, hvortil der ogsaa bør tages Hensyn i Lovene.

Hr. Brandinspektør Schönheyder har taget sig sit Lovgiverværk saa let som muligt, i det han omtrent ordret har oversat en tysk Brandinstrux, sat sit Navn under den og derpaa ladet Magistraten sørge for dens Ikraftsættelse. Denne oversatte tyske Instrux, der, som ovenfor sagt, tidligere har været optaget her i Bladet, røber i flere Punkter et hos en Teaterlovgiver lige saa paafaldende som beklageligt Undermaal af Kendskab til et Teaters Teknik i Almindelighed og til Spørgsmaalet om: hvad der udsætter Teatret og dets Publikum for Brandfare i Særdeleshed, og Intet vilde være lettere for en Teaterkyndig end at paavise: at flere af dens Bestemmelser, hvis de skulde gennemføres strængt, omtrent vilde umuliggøre eller i det mindste i aller højeste Grad fordyre og besvære Teatrenes Drift, uden i aller mindste Maade at yde det teaterbesøgende Publikum nogen som helst større Sikkerhed i Tilfælde af en Ildebrand. Jeg skal imidlertid ikke ved denne Lejlighed fremdrage nogen enkelt af dens Besynderligheder, da den nødvendigvis snart maa blive modificeret, og forhaabenlig senere overvejet af en Komite, hvori man vel næppe vil kunne undgaa at optage et teaterkyndigt Element.

Til Beroligelse for Publikum kan det i ethvert Tilfælde siges, at de københavnske Teatre ikke giver nogen særlig Anledning til Frygt. Det kongelige

Teater er saa rigelig forsynet med Trapper og Ud-gange som noget Skuespilhus kan være; Kasino har en stor Fordel i den lange Afstand mellem de to store Ud-gange i begge Bygningsender, og Folke-teatret har jo Reserveudgange til to forskellige Gaarde, og til næste Sæson vil Trappesystemet i begge de sidstnævnte Teatre modtage betydelige Forbedringer.

«Ja, men under en Panik . . .?»

Lad endelig ingen Brand-Autokrat indbilde sig, at han kan træffe Foranstaltninger, der afværger en Panik eller betrygger under den! Vi har for ganske nylig set, hvorledes et halvt hundrede Mennesker under en «polsk Forskrækkelse» dels mistede Livet, dels Førligheden, ved høj lys Dag i en polsk Kirke, og en aldeles lignende Ulykke hændte jo for et Par hundrede Aar siden i vor egen Nikolaj Kirke — ligeledes midt om Dagen og ligeledes uden at der var nogen som helst Fare paa Færde. Selv den bekvemmeste Trappe, den bredeste Dør, den brandfrieste Gang og den videste Port er livsfarlig, naar Folk bliver gale. Paa enhver — hvilken som helst — aaben Plads paa Jorden er man prisgivet til den ynkeligste Død, naar man kommer i Trængsel mellem forskrækkede Mennesker! Man behøver blot at huske paa Paniken ved Ludvig den Sekstendes Bryllup, under hvilken mange Hundrede Ulykkelige bogstavelig blev traadte ihjel paa en aaben Plads under aaben Himmel.

Vandskræk er værre end Vand, og Brandskræk værre end Brand, og aller værst er det, naar Brand-folkene faar Brandskræk — saadan som i Wien!

Den 15de Januar.

(Den nye Gudeslægt. Dens Udskejelser og Udsigter. Hvad der maa gøres for at beskytte den mod Gudepøblen.)

Fantasiens har aldrig rigtig kunnet forestille sig, at Tilværelsens Trappe skulde mangle et højeste Trin eller at dette skulde staa tomt. Selv Voltaire sagde jo, at «hvis der ingen Gud var, maatte man opfinde en». Det er derfor aldeles i sin Orden, at hver Gang Gudetroen begyndte at forsvinde, tog man sin Tilflugt til Menneskeforgudelsen: man tilbød Heroer, apoteoserede Kejsere, indførte Madonna- dyrkelsen, kanoniserede afdøde Munke og Martyrer, tildelte Paven og Dalai-Lama guddommelig Magt og Herlighed, satte den menneskevenlige Madame Mormoro som Gudinde paa Højalteret i Notredamekirken osv. — ja man erklærede endogsaa sine ufødte Efterkommere for kapable til at

„en Slægt frembringe,
til hvilken Gudenavnet er for ringe!“ — *)

Vil vi overføre vor lille nye naturhistoriske Viden om «Kampen for Tilværelsen» paa Troslærens Omraade, er det jo klart, at Alt, hvad der hidtil har heddet Gud, maa vige for disse Overguder, af hvilke enhver med den Stærkeres Ret kan tilraabe den ringere Gud det allerede nu moderne Løsen:

„Ote-toi de là,
que je m'y mette“ ...

«oppe over Skyerne, hvor Himlen den er blaa!» —

*) „Rødtjørn“ af Gjellerup.

men desværre, for Øjeblikket er der slet ingen Udsigter til, at den nye og forbedrede Udgave af Guderne vil blive færdig for det Første.

De sidste 20 Aars Historie er jo, som Enhver maa indrømme, i moralsk Henseende saa langt fra at tyde paa nogen Udvikling af en forpuppet Overguddommelighed, at den langt snarere vidner om et tiltagende atavistisk Gengangeri af en Umenneskelighed, som man kun skulde vente at finde forgrenet i vort darvinistiske Stamtræes Vansked.

Ser vi tilbage paa to saadanne Rækker af «Tidens Tegn», som paa den ene Side: Statsrettens Afskaffelse og Overfaldet paa Danmark — Undertvingelsen af de tyske Smaastater — det længe forberedte Erobringstog mod Frankrig — Nedskydningen af Frank-Tirøerne — Massakren i Bazailles — Pariserpøblens Umenneskeligheder mod Politiet — Gidselmordene i La-Roquette — Kommunebaalene — de 5 Milliarder — En-gros-Svindleriet og det store «Krach» i Wien — Røveruæsenet i Grækenland og paa Sicilien — Massemyrderierne i de tyrkiske Vasalstater — Rædslerne under det russiske Vinterfelttog — de uhyre Bedragerier og Bestikkelser ved Armeens Forsyning — Nihilisternes Attentater — Czarens Mord — de to nordamerikanske Præsidenters Mord — de agrariske Snigmord i Irland — Jødeforfølgelserne i Rusland og Polen — det tiltagende Antal Forbrydelser i alle evropæiske Lande, til Dels af en saa oprørende Art, som Troppmanns og Thomas's — og paa den anden Side: Ufejlbarhedsdogmets Antagelse — Pariserkommunens Farceoptog — Miraklerne i Lourdes og de store Processioner — de amnesterede Mordbrænderes Triumftog — de franske Radikales Be-

gejstring for at faa Galejsslaver til Embedsmænd — Victor Hugos Fadderskab til Rochefort — Louise Michels Dødsdom over Gambetta — de franske, italienske og irlandske Juryers Frikjendelsesdomme over overbeviste Forbrydere — Guiteaus Spektakler under Processen — hans Nyaarskur — og de danske Demokraters Længsel efter en amerikansk Ordning af Domstolene! . . . begge Lister kunne med Lethed forlænges efter Behag! — saa kan man næsten ikke væрге sig for at faa en Mistanke om: at det nærværende Slægtled, til Trods for alle sine vidunderlige Opdagelser og Opfindelser, endnu har saa meget rovdyrisk Blod i sine Aarer og saa store Rester af Familielighed med sine mindre begavede firehændige Frænder, at al den Tid, hvori Jorden endnu kan være beboelig for Mennesker, næppe vil forslaa til at gøre Slægten saa god og vis, «at Guderangen bliver den for ringe!»

Hvad enten man efter Øjeblikkets Klikkehensyn bliver henregnet til Højre eller Venstre, er der derfor et Ønske, hvorom man ingen Uenighed kan nære, og det er: at Slægten maa stige højere og højere i Fuldkommenhed og Velvære, og der er vel næppe Nogen, som ikke haaber paa dette Ønskes Opfyldelse, om han endogsaa véd, at den Sisyfos-Sten, som det gælder at rulle op ad Bjærget, den ene Gang efter den anden er trillet ned igen med et Fjældskred, hvorunder Aarhundreders Arbejde — til Dels spørløst — blev begravet. Altsaa: Lad os til Trods for alle afvigende Meninger gøre Alt, hvad der staar i vor Magt, for at udvikle vore guddommelige Anlæg, men lad os endelig ikke glemme at bekæmpe de dyriske Tendenser, der truer med at tage Overhaand og berøve os Fodfæstet paa den Højde, hvortil vi er naaet op ved mange Slægtleds Anstrængelser,

saa vi atter glider ned i Barbariets og Anarkiets Afgrund. Det er saa farligt at forgude sig: Fiskerkonen i Æventyret kan bevidne det. Saa længe hun vilde nøjes med menneskelige Kaar, steg hun fra Trin til Trin paa Lykkens Trappe, men da hun vilde gøre sin Mand til Vorherre og sig selv til Vorfrue, tabte hun Fodfæstet og gled ned til sit gamle Hjem i Muddergroften. Derfor — «lad os være Mennesker!» — indtil videre!

Vi er allerede godt paa Gled nedad. Faar vi ikke Fæste i Tide, vil det snart se galt ud!

Jeg har oftere — men desvære ikke ofte nok — mindet om den ældgamle Sandhed, at de Mænd og de Generationer, der anvender alle deres Ævner paa at efterlade sig en rig Arv, i Reglen forsømmer at opdrage deres Arvinger. Rousseau, der skabte de nye Teorier for Opdragelsen, lod sine egne Børn forsvinde paa Hittebørnshospitalet, og det Slægtled, der gjorde Propaganda for hans humane Livsanskuelser, fostrede Terrorismens Menneskeslagtere! Den ældre Generation af vore Samtidige, der tilkæmpede sig vor frie Forfatning og anvendte sine bedste Kræfter paa at grundlægge og forsvare den, sørgede heller ikke for at opdrage den Slægt, som skulde arve de store Efterladenskaber. De «Liberale» lod de Umyndige blive delagtige i alle Frihedens Herligheder og tænkte ikke paa, at den, der begynder som Selvraadig, vil stræbe at ende som Selvhersker, at den, der ikke har lært at lyde, netop derfor vil betragte sig som født og baaren til at byde, og at et Samfund af Uregerlige, der alle vil regere, er en Umulighed. Liberalismens menneskelige Skrøbelighed har altid yttret sig ved en Overvurdering af Slægtens Fortrin og en forsætlig Ignorering af dens Fejl, en blind Tro paa Mængdens

Modtagelighed for al Paavirkning til det Gode, og en sorgløs Blindhed for den Lethed, hvormed dens onde Instinkter kan udvikles og benyttes — med andre Ord: dens Arvesyndighed har været en Tendens til at forgude Folket — den største Synd mod det første Bud!

Fra denne Arvesynd nedstammer al den Demoralisation, som er fremspiret og kommet til at florere i Ly af de saakaldte «humane» Love og den saakaldte «humane» Tillæmpning af dem. Fra den stammer den slappede Disciplin i Børneopdragelsen og i Skoleundervisningen, i Arbejderforholdene og i Hærvæsenet — fra den stammer de vanvittige Forordringer, at Samfundet skal landsforvise Nøden, den store radikale Folkeven, der, hvor alt Andet slog fejl, har gjort mere for at fremme Flid, Sparsomhed, Orden, Maadeholdenhed og Omgængelighed, end alle filantropiske Præmie-Selskaber tilsammen — fra den stammer de ulykkebringende Krav paa «at leve som Andre», ikke som man selv har Raad til — fra den stammer Nutidens pestilentielle Forbrydervenlighed, der har fejret saa uhørte Triumfer, som Massefrikendelserne af de irske Snigmordere og Brandstiftere, de deporterede Misdæderes Amnesti, Nytaarsvisitterne hos Guiteau — for ikke at nævne nærmere liggende Exempler — og fra den stammer det sørgelige Faktum, at København, der tidligere var bekendt for sin ædruelige og fredelige Befolkning, nu er kommen saa vidt, at Bladene daglig har en staaende Rubrik om Overfald, begaaede af halvdrukne Personer paa sagesløse Forbigaaende.

En af Hovedstadens Rigsdagsmænd har fornylig i Rigsdagen gjort en Forespørgsel om, hvorvidt der kunde ventes en Skærpelse af Straffelovens Bestemmelser for de sidst nævnte Forbrydelser, men

naagtet der ikke fra nogen Side blev fremført Benægtelse af, at Volds-Forbrydelserne tiltager paa en foruroligende Maade, var det just ikke nogen trøstelig Udsigt, Forhandlingerne om denne Sag aabnede os.

Hvad det kom an paa, var naturligvis først og fremmest en Forandring i det aldeles urimelige Forhold, at mens enhver Forgribelse paa fremmed Ejendom paatales af det Offenlige, maa den Overfaldne privat sagsøge Voldsmanden for den skete Overlast paa hans Person — ret som om det ikke ligesaa vel paaligger Staten at beskytte Borgerne mod Vold som mod Tyveri og Rov!

Allerede deri, at Retten til Nødværge er saa strængt begrænset, at det næsten er gjort til Pligt at lade sig mishandle, før man slaar fra sig, ser man et Bevis paa den humane Omhu for, at Volds-mændene ikke skal komme til Skade, og det laa derfor temmelig nær at vente, at det Offenlige, der upaakaldt af dem, har sikkret dem det første (maa-ske afgørende) Slag, ogsaa upaakaldt af den Overfaldne vilde antage sig hans Sag — og i dette Punkt lod det ikke til, at en rimelig Ordning vilde støde paa Modstand. Det andet, aller vigtigste: Vedtagelsen af en Straf, der var ligesaa ubehagelig for Voldsmanden, som Overfaldet for den, det gaar ud over, mødte derimod baade Haabløshed og Indsigelser.

Der blev nemlig fra en af vore Lovkyndige yttret Frygt for, at den Straf, der nærmest maatte anses for virksom og adæquat, nemlig Prygl til dem, der overfalder Andre med Prygl, vanskelig vilde blive vedtaget, da der havde vist sig saa stor Modstand mod korporlige Straffe hos vore Lovgivere, og en af vore første Jurister udfalte sig ligefrem mod

Indførelsen af Pryglestraffen som en Raahed, der vilde virke som Udsæd til en Høst af ny Raahed.

Den første af disse Udtalelser beror dog forhaabenlig paa en Misforstaaelse.

Ogsaa i den lovgivende Del af vor forgudede Slægt skælner man som bekendt meget skarpt mellem «Vos» og «de Andre», og der kan næppe være Spørgsmaal om, at man netop paa den Side, hvorfra Modstanden skulde ventes, vilde have meget mindre imod den Pryglestraf, som kun vilde ramme «de Andre», end mod den, der kunde komme til at gaa ud over «ens egen Jens», naar han blev for slem. At man meget nødig i Hærloven vil se et saa drastisk Korrektiv som Korporalstokken anvendt paa unge Mennesker for Disciplinærforseelser — især paa en Tid, da al Disciplin er saa ilde set! — forhindrer aldeles ikke, at man meget godt kunde votere en passende Dragt Stokkeprygl til Andre, der, naar de bliver fulde, kan faa i Sinde at overfalde og banke baade en selv og ens Jens.

Jeg skulde endogsaa huske meget fejl, hvis ikke en af vore folkelige Lovgivere for ikke længe siden udtrykkelig anbefalede Afprygling — endogsaa i den Grad, at den Pryglede blev liggende i Rendestenen — som en passende og tjenlig Straf for de . . . Underofficerer, tror jeg det var — der havde knubset deres tungnemme og tvære Rekrutter. Og naar det i et saadant Tilfælde endogsaa skulde hedde «Prygl for Knubs» — hvorfor skulde man saa tage i Betænkning at fastsætte Straffen: «Prygl for Prygl», naar en professionel Slagsbroder efter at have ophidset sit Bersærkemod med en halv Pot Brændevin styrter ud af Knejsen og overfalder den Første den Bedste, han møder, med Næveslag i Ansigtet — uanset om det endogsaa var en af

Landets Lovgivere? I dette Kapitel gør man vist vore læge Rigsdagsmænd Uret, naar man tiltror dem nogen sentimental Filantropi! De vil sikkert vide at skælne mellem de Prygl, som man ansaa for nødvendige til Overholdelse af Disciplin i Hæren, og dem, der behøves til at sikkre Godtfolk mod Overfald paa Gader og Veje.

Den anden Indvending: at Pryglestraffen er en Raahed, og at man ved at «saa Raahed vil komme til at høste Raahed», giver Stof til flere Betragtninger, end der kan rummes i disse Spalter. Jeg vil derfor gemme den til næste Gang, idet jeg paa Forhaand villig indrømmer: at Prygl er et raat Middel, der næppe egner sig til direkte at fremme det Guddommelige hos Slægten. Derimod tror jeg, at det i enkelte Tilfælde kan være ganske virksomt til at hæmme det Dyriske, som den endnu ikke er bleven kvit.

Den 25de Januar.

(Raahed og Prygl.)

Forleden, da man paa Tinge drøftede Tjenligheden af at skærpe Straffen for voldelige Overfald og andre Raahedsforbrydelser, der for Øjeblikket tiltager paa en truende Maade, og Muligheden og Rimeligheden af Pryglestraffens Anvendelse ved Voldshandlinger i den Anledning blev bragt paa Bane, udtalte et ikke blot lovkyndigt, men i særlig Betydning lovlærd Medlem af vor lovgivende Forsam-

ling sig som principiel Modstander af denne Straf paa Grund af dens Raahed, og varslede: at man vilde høste Raahed, naar man saaede Raahed.

Denne Sentens klinger saa korrekt som den aller uimodsigeligste af de almengyldige Sætninger, der skrives paa Stridsbannerne, og den egner sig saa fuldstændig til at finde Genklang i Nutidens forbrydervenlige Stemninger og tages til Indtægt af eftersnakkende Frasesdyrkere, at der kan være al rimelig Opfordring til at undersøge, hvor vidt den med Rette kan anvendes paa de givne Forhold, og jeg skal derfor søge at belyse den lidt nærmere.

Det skal hverken benægtes, bestrides eller betvivles, at alle Legemsstraffe, lige fra Ris til Radbrækning, er mere eller mindre brutale. Saavel Barnekamrets Dada, som de Pinsler, hvorunder Kongemorderen blev affivet paa Fortidens Rettersteder, er Forestillinger, der paavirker vor dannet-menneskelige Medfølelse ubehageligt, og jo mere vor «Humanitet» har udviklet sig, jo mere er vi blevne tilbøjelige til at finde det raat: med Forsæt at tilføje sine Medmennesker legemlige Smerter, Legemsbeskadigelser osv. Vi er enige om, at det er yderst brutalt at hugge Hovedet af en Synder, og vi maa erkende, at der allerede er noget Bøddelagtigt ved at binde ham til en Pæl og give ham saa og saa mange Stokkeslag over Ryggen — og derfor vil vi saa inderlig gerne afskaffe denne raa barbariske Behandling af Folk, der har overtraadt Lovene. Men paa den anden Side finder vi det ikke mindre raat og oprørende, at f. Ex. Sønner myrde deres Forældre med Øksehug, at forlovede Karle drukner deres Kærester for at spare Alimentationsbidrag, at gamle Folk ved Nattetid bliver tærsket ihjel af Indbrudstyre, som har Lyst

til deres faa Spareskillinger, at sagesløse Forbigaaende bliver overfaldne paa Gaden med Knivstik og Næveslag eller trakterede med Stokkeprygl uden anden Aarsag end den, at Voldsmændene har drukket saa meget, at de er komne i Humør til at øve Hærværk — og da det stadig har vist sig, at milde Straffebestemmelser allermindst skræmmer de raa Forbrydere, saa er man nødt til at afpasse Straffen efter Forbrydelsen og sige: Raat mod Raat! Død for Død og Prygl for Prygl — «den, der saar Raahed, maa høste Raahed», og sørge for at Høsten svarer til Udsæden. Det humane Samfund er fra sin Side villig til naar som helst at opgive baade Affivelserne og Prygleriet, men «d' Hr. Mordere og Voldsmænd maa gøre Begyndelsen», som den galante Franskmand sagde.

Samfundet har sine gode Grunde til at sige «*Après vous!*»

Hvad enten vi efter den Darwinske Hypotese betragter Menneskene som adlede Descendenter af uddøde Dyreslægter, eller vi fastholder den bibelske Genesis: Nedstamningen fra et i Guds Billede skabt, men af Djævelen forført Menneskepar, hvis Førstefødte begik Brodermord og hvis Efterkommeres Saga er en uafsluttet Kriminalhistorie, maa vi ligefuldt erkende, at Mængden af Jordens Herrer har arvet en saa overvældig (dyrisk eller djævelsk?) Tilbøjelighed til Vold og Ran, at der ikke eksisterer et eneste større Menneskesamfund eller Rige, som har kunnet afholde sig fra de værste af alle Raaheder: Massemyrderier og Plyndringer, og at de enkelte Individuer af disse Samfund aldeles ikke egner sig til at behandles som ideale Guddommeligheds-Aspiranter eller blot som Væsener, der uden Undtagelse «i Grunden er gode, og derfor kun bør tages med det Gode».

Skønt den kristelige Religion og den kristelige Kultur har virket i halvnittendé Aarhundrede, har den dog endnu ikke tilnærmelsesvis udviklet saadanne Samfundstilstande eller saadanne Folkekarakterer, at nogen fornuftig Lovgiver for Alvor har kunnet tænke paa at gennemføre det ideal-kristelige Bud: «I skal ikke gøre Fornærmeren Modstand, men naar Nogen slaar Dig paa det ene Øre, saa vend ogsaa det andet til ham, og naar Nogen vil tage Din Kjortel, saa lad ham faa Kappen med!» — tværtimod: der har til enhver Tid saa vel indenfor som udenfor Kristenheden vist sig en saa almindelig og stærk Tilbøjelighed til Vold og Rov, at Samfundet har maattet opbyde alle sine Kræfter for at kunne gøre den en nogenlunde betryggende Modstand.

Men lad os se fremad! Maaske forestaar der os bedre Tider, hvori Raaheden vil aftage saa meget, at Raahedskorrektiverne kan afskaffes?

De Forhold, vi for Øjeblikket kan overse, varsler i alt Fald ikke om nogen nær forestaaende Triumf for Humaniteten, og Fremtidens Mænd, de Unges Forbund, den nye Æras Herolder, har just ikke skrevet dens Navn paa deres Fane. Selv deres Førere og Bedstemænd har Intet at love. De siger: «Først Undergravning, Nedbrydning og Omvæltning, og saa bagefter . . .» Mere har de ikke at sige, ti bagefter kommer de Horder, der følger dem og skal træde dem ned — og deres Hærskrig kender vi allerede: det er Raahedens Løsen, det er: Terrorisme og Plyndring. Vi har hørt deres Taler, set deres Blade og læst deres Bøger. Raaheden er deres Poesi, Raaheden er deres Religion, og Raaheden er det eneste Skin af Berettigelse til deres Fremfærd, ti det var den, deres

Førere paakaldte til at bringe friskt Blod i den blegstotige Kultur!

Og vi har ikke Lov til at paastaa, at Raaheden kun er vældet op nedenfra! Den blev jo avtoriseret fra oven af Stormagterne, da de gjorde den Stærkeres Ret til Statsret og annullerede alle indgaaede Forpligtelser, som det lønnede sig at bryde eller var besværligt at opfylde, og den er bleven udviklet i Erobringskrigenes Skole, der aldrig har været forsynet med saa forfærdelige Læreapparater som de nuværende Lemlæstelses- og Nedslagningsmaskiner, aldrig har omfattet saa mange Millioner Elever og aldrig er blevet understøttet med saa enorme Summer, som for Øjeblikket. Naar der i den allernyeste kejserlige Kulturstats Hovedstad spørges, hvorfra den overvældende Tiltagen af Raahedsforbrydelser daterer sig, lyder det første Svar enstemmigt: «Fra Krigen!» — ganske ligesom man i den efter sidste Mode indrettede Fristat paa samme Spørgsmaal faar Svaret: «Fra Kommunen!»

Naar man saaledes ser Raaheden optaarne sig paa alle Kanter og true med som en Lavine at styrte ned over det ordnede Samfund, skulde man synes, at der udfordredes en Fromhed, som vilde være Legendernes Helgene værdig, for at advare mod at sætte Haardt mod Haardt, Raat mod Raat. Mod ydre Fjender tager Ingen i Betænkning at gøre dette Forsvars-Princip gældende. Skønt Benyttelsen af Mitrailleuser, Gatlingskanoner, Kuglesprøjter, Magasingeværer og deslige til i tusindvis at forvandle unge haabfulde Medmennesker til Lig, Krøblinger og sønderflængede Lazarets-Patienter er en modbydelig Raahed, søger enhver Nation at overtrumfe sin Modpart ved om muligt at gengælde det raa Angreb med en dobbelt saa ødelæggende

Brug af de samme raa Massakreringsmaskiner, og det vilde være lidet raadeligt for nogen Feltpræst at formane deres Betjening til at skyde i Luften for at man ikke ved at udsaa Raahed skulde komme til at indhøste Raahed. Er det nu ikke næsten ubegribeligt inkonsekvent, naar Samfundet overfor sine indre Fjender, der har langt mindre Krav paa Medfølelse — Fjender, som uden anden Impuls end rovdyrisk Raahed blødigt overfalder deres mere fredelige vaabenløse Medborgere! — finder det for raat at fastsætte en Pryglestraf for voldsomme Overfald og lignende Raahedsforbrydelser?

Det er en yderst human, men aldeles forfejlet Opfattelse af Ligheds-Begreberne, der har stemt Lovgiverne i forskellige Retninger saa ilde mod Pryglestraffen. Man har forset sig paa den Virkning, som Legemsstraffe kan udøve paa Forbrydere med en højere sædelig Udvikling, og derfor har man afskaffet dem ogsaa for de Personer, hvis Forbrydelser kun vidner om dyrisk Raahed. Loven kan nemlig for saa vidt ikke være lige for Alle, som den samme Straf, der kunde medføre en livsvarig Sjælslidelse for hine og saaledes vilde være for haard, paa disse kun vilde gøre et legemligt Indtryk, der er stærkt nok til at advare mod Gentagelse og saaledes er korrekt afpasset. Men mellem disse og hine skælner selve Lovovertrædelsen. Hvor denne — som f. Ex. ved visse mindre Subordinationsforseelser — kan være et Udbrud af uberettiget Selvfølelse eller en villedt Retsfølelse er det saaledes aldeles i sin Orden, at Legemsstraffen er afskaffet, men hvor Misgerningen — saaledes som grovere Forgribelser paa Kvinder og Børn, Overfald paa sagesløse Personer osv. — er et Udbrud af utøjlet dyrisk Vildhed, der stempler den Lovbryderen som et saa raat Individ,

at kun raa Korrektiver kan tæmme og skræmme ham, og det Slags Individder har intet Krav paa at behandles som Gentlemen, hvis Æresfølelse ikke maa saares ved korporlige Straffe.

Denne sentimentale Ligestilling af Personer, der selv stiller sig saa ulige, har gjort Raahedsforbryderne og Voldsmændene til en privilegeret Klasse. De fredelige, lovlydige Borgere er lige saa ilde stillede som Negrene i de gamle Kolonier var over for de Hvide, der som saadanne var fritagne for Pryglestraf og kunde prygle de Kulørte efter Behag uden at udsætte sig for anden Straf end en Pengebøde, der sjelden blev idømt, da Slaveejerne ikke vilde anlægge Sag for saa Lidt.

Sammenligningen er paa ingen Maade saa overdreven, som man skulde tro. Den fredelige Borger kan, ligesom Fortidens Negre, naar som helst være udsat for Overfald: hver Dag anmeldes der Voldsgerninger, og de anmeldte er kun faa i Forhold til de uanmeldte, ti da det er den Overfaldne selv, der skal anlægge Sag mod Voldsmanden, bliver de færreste Overfald paatalte eller omtalte. Og Voldsmændene kan lige som de Hvide ugenert tilfredsstille deres Pryglelyst: Politiet er jo ikke allestedsnærværende, kommer det tilfældigvis tidsnok til at skride ind, kan det kun paatale Sagen som «Gadeuorden» — og i de enkelte Tilfælde, hvor den Overfaldne selv anlægger Sag, straffes Overfaldet i Reglen med en Bøde, som kan afsones med et Par Dages Faste paa Vand og Brød, der slet ikke har noget Afskrækkende ved sig, da Paagældende gerne begynder den i en overmæt og pørefuld Tilstand. De betragter Straffen som en Latterlighed og trodser paa det Faktum: at de kan prygle hvem de vil, med Udsigt til at gøre det upaatalt, og Vished om at Loven

beskærmer dem selv mod Prygl — de har takket være vor blide Straffelov Patent paa at saa Raahed uden at høste Raahed.

Overfor Teorier nytter det naturligvis ikke at anføre Erfaringens Vidnesbyrd. At Garotte-Overfaldene i England vedblev at tiltage lige til man genindførte Pryglestraffen, hvorpaa de pludselig ophørte, beviser teoretisk Intet, ti efter er jo ikke fordi, og at Overfaldene under vor humane Lovs Vand og Brøds — man kunde gerne sige Melkebrøds-Bestemmelser trives saa godt, at endogsaa Nabolandenes Voldsmænd rejser her over, naar de vil bruge deres Knive, beviser lige saa Lidt, ti heller ikke her kan Aarsagsforholdet direkte paavises — for Teoretikere. Vilde man derimod spørge Praktikere, saasom Bestyrere og Opsynsmænd ved Fængsler og Tvangsarbejdsanstalter, Politimænd, Lærere ved Fængselsskoler og Redningsanstalter, kort sagt: Folk, der har Erfaring i, hvad der kan paavirke raa Forbryder-Naturer, saa skulde det være underligt, om der mellem dem var en Eneste, som vilde benægte Tjenligheden, ja Uundværligheden af det brutale sidste Middel, der kaldes Prygl, ja de vil vist endogsaa være temmelig enige om, at Prygl, anvendt i Tide, vilde have kunnet korrigere mange af de Individier, som har udviklet sig til Forbrydere under den saakaldte Humanitet, der sørger for, at Raaheden uforstyrret kan brede sig, blomstre og sætte Frø.

Den 29de Januar.

(En „Indiskretion“. Rykker- og Invitations-Versene i „Nationaltidenden“.)

Paris, hvorfra al Verdens Moder udgaar, har i mange Tider kendt de Smaafortællinger om private Forhold, Samtaler, Gilder osv., som i Følge deres Natur nærmest burde være forbeholdt de fortrolige Meddelelser, som under Tavsheds Løfte betros Alverden af vel underrettede «*Visitandiner*», men som Bladenes Nyhedsfortællere har opsnappet, sat i Stil og meddelt under det betegnende Navn «Indiskretioner». De drejer sig fortrinsvis om Teaterfolk, Skuespillere, Forfattere, Komponister — selvfølgelig især Skuespillerinder — og er der en eller anden af Talias Dyrkere, der har faaet Ord for at give morsomme Indfald til Bedste eller divertere sine Kammerater med Smaaspilopper, kan han meget let opnaa den mindre behagelige Funktion at maatte staa Fadder til alle de gode og daarlige Vittigheder, som Bladenes Nyhedssamlere kan opfange i Foyererne, i Ateliererne og paa Kafeerne. Har en Skuespillerinde paa en eller anden Maade sat Folkesnakken i Bevægelse ved sine Excentriciteter, saa hænder det endnu lettere, at Bladene i deres indiskrete Meddelelser direkte eller indirekte overfører alle mulige vilde Indfald paa hendes private Konto. I den senere Tid har saaledes Sarah Bernhardt maattet holde for, under den næstforegaaende Udstilling havde Mlle. Schneider en staaende Rubrik i *Figaro*, hvori der daglig rapporteredes udenfor hvilke Huse og paa hvilke Klokkeslet man havde seet hendes Vogn holde den foregaaende Dag, i hvilket Selskab hun havde gjort sin Middagspromenade i Boulogne-

skoven etc. etc., og nogle Aar tidligere var det Palais-Royal-Teatrets Komikere Ravel og Grassot, der lige som «Müller und Schulze» maatte laane Person til at illustrere alle de Smaa vittigheder og Brandere, som de professionelle Bladleverandører fabrikerede eller optegnede. Jeg husker endnu fra den Tid en lille Indiskretion, der lød saaledes:

Igaar gik Ravel og Grassot fra Prøven paa «*Ravel embeté par Grassot*». Klokken var tre Kvarter til fem, jeg fulgte tæt efter dem og hørte hvert Ord, de talte, idet de gik ned ad *Rue Montpensier*. Mærkelig nok sagde de ikke en eneste Vittighed. Pludselig vinkede Ravel ad en forbi-kørende Droske. «Vil Du saa ikke køre med?» spurgte han sin Kollega. «Nej,» svarede Grassot, «jeg gaar over paa Kafeen for at læse Aviserne. Jeg har jo endnu ingen Anelse om, hvad for Vittigheder, vi To sagde igaar!»

Efter Haanden kommer vi med her i København. Takket være Bladenes Indiskretioner faar man de besynderligste Teaternyheder at høre. Snart har den og den Skuespiller faaet et Engagement ved et andet Teater, uden at han ved det Mindste derom, snart har Hr. N. N. faaet et Stykke antaget ved det kgl. Teater, endnu førend det er indsendt og forkastet, og snart er der et gammelt Stykke under Indstudering, som Regissøren ikke har hørt nævne i flere Aar.

Jeg skal ikke forøge Tallet paa disse Indiskretioner, men til Afveksling og undtagelsesvis skal jeg i Dag være saa indiskret at afsløre en lille Tildragelse, hvis Hovedperson er en af Hovedpersonerne ved Teatret — ene og alene for at ikke nogen mindre diskret Referent skal overraske de Paagældende med at sætte denne lille Bagatel i

Stil paa en Maade, hvori de ikke vilde genkende den.

*

*

*

I den sidste Tid har man i et af vore større Organer — jeg nævner ikke hvilket, for at Ingen skal beskyldte mig for at overdrive min Indiskretion! — mellem Avertissementerne jævnlig set nogle smaa Vers med Overskrift «Til O. P.».

Det første fandtes den 16de Januar og lød saaledes:

Jeg veed nok, Du spiller tidlig og sent
 Henrik og Remonin,
 Men derfor Du maa dog ej glemme rent
 Simon, Emil og —

Krispin.

Hvem den O. P. kunde være, gættede naturligvis Ingen af den diskrete Antydning, og endnu mindre anede man, hvem de tre Herrer kunde være, der havde underskrevet den lille Promemoria, eller i hvilken Anledning de protesterede imod at noteres i Glemmebogen. Vist nok stod der en ganske lille Hjeroglyf foran Verset, forestillende en Mand, der bar et Hoved paa et Fad, men den Vejledning, som kunde hentes deraf, var ikke stor. Dog troede et Par af s—r's skarpsindigste Gaadegættere at kunne slutte sig til: at denne mystiske Figur maatte hentyde til et eller andet ubesindigt Løfte i Lighed med det Kong Herodes i sin Tid gav Prinsesse Salome, og der blev i den Anledning anstillet en Mængde mikroskopiske Undersøgelser for at opdage en mulig Portrætlighed i det paa Fadet liggende Hoved. Dette havde imidlertid saa meget til Fælles med et Svinehoved, at ethvert Forsøg paa at genkende en eller anden af vore ærede Samtidige deri

mislykkedes totalt, og Resultatet blev derfor, at de Utallige, der hver Søndag gætter Gaaderne i «Illustreret Tidende», her maatte give tabt. Tre Dage senere læste man atter i de samme Avertissementspalter:

Til O. P.

Vi er nøjsomme Folk: kun Østers,
Vildt, lidt Smør, Roquefort,
Kaffe, Likør (helst Køsters!)
Og hvad Du ellers formaar!

Vulkani Kjæp.

Atter her stod den lille gaadefulde Mand som Vignet foran Verset, men denne Gang var Aftrykket saa skarpt, at man tydelig kunde genkende det erymanthiske Vildsvins Fysiognomi paa det omtalte Hoved. Meningen af Verset var imidlertid lige saa umulig at gætte som forrige Gang. De fleste Læsere og Gættere snublede allerede over den første Linie:

Vi er nøjsomme Folk: kun Østers —

og hvad Underskriften skulde betegne kunde naturligvis ikke selve Ødipus have udgransket.

Et Par Dage derefter indeholdt atter Avertissementsspalterne et nyt Vers

Til O. P.

Endnu er ikke Vulkani Stok
Kommet til Bearbejderen.
Men naar Du samler Din hvervede Flok,
Glem saa ikke

Gefreideren.

Det var jo endnu mere uforstaaeligt. For imidlertid ikke at spænde Læsernes Taalmodighed længere skal jeg paa dette Punkt afbryde Fortællingen og gaa en Maaned tilbage i Tiden.

Da sad der en Aften efter Teatertid fem

Personer ved et Bord i à Portas Kafé. De to var Skuespillere og de tre var Journalister, og de talte naturligtvis om Teatersager. Blandt andre Æmner kom en ældgammel Komædie fra Holbergs Tid paa Bane. Den hed «Vulkani Kjæp», og man vidste, at den i sin Tid havde gjort megen Lykke, men kendte den kun af Navn og Omtale. «Den er af Boursoult . . .» sagde den ene af Journalisterne. «Nej, den er af Regnard!» paastod den anden. «Du tager fejl!» — «Nej, om Forladelse, det er Dig, der husker fejl!» — «Det gælder en Middag!» — «Nej det gør ikke, for jeg er aldeles vis i min Sag!» — «Det Stykke maa vist kunne bearbejdes» — mente den ene Skuespiller og beklagede, at det ikke mere fandtes i Arkivet. «Lige meget!» svarede en af Journalisterne, «jeg skaffer det til Veje i Morgen fra et af Bibliothekerne.» — «De har det heller ikke,» forsikrede Skuespilleren. — «De skal have det.» — «Det gælder den omtalte Middag.» — «Afgjort! Den første Dag, naar Ingen af os to staar paa Plakaten.» — «Bravo! Og glemmer den Tabende Væddemaal, saa rykkes han hver tredje Dag i Avisen!» — «Vedtaget!»

Nu forstaar altsaa Enhver Versene og Vignettet med Kokken og Svinehovedet. Den Tabende havde just ikke glemt, men opsat Middagen «indtil videre» — og jo længere Invitationen udeblev, jo mere nærgaaende blev Rykkerversene. Det fjerde var saalydende:

Til O. P.

Som en Skygge svinder Simon ind,
 Mens Emil af Hungersnød fortæres
 Og Krispin er kun det bare Skind,
 Deres Rester snart til Graven bæres!
 Olaf, Olaf! Vær hounet!
 Stævn os snarlig op til Kett.

Vulkani Kjæp.

Numer 5 stod i Aftennummeret for i Onsdags.
Det lød:

Til O. P.

Vi venter — vi vil aabenbart
Bukke under for Benaelsen.
Hvad Du gør — gør det endelig snart
O! O! O! — O... ..

Tutti.

Endnu et Vers blev der indrykket. Det var
mindre nærgaaende og lød som saa:

Til O. P.

De klassiske Ord fra Digterens Haand
Gør jeg saa gerne til mine:
*«Le véritable Amphitryon
C'est l'Amphitryon, o'u l'on dine!»*
Men nu er det Sosios Identitet,
Hvorom der er Tvivl og Tale:
Den rette var den, af hvem vi blev bedt —
Hør! Du er da ikke den gale?

Derpaa fulgte Svaret i følgende Form:

Til Skyggerne Simon, Emil og Krispin,
Les trois baguettes de Vulcain!

Nu er jeg ked af al Jeres Vrøvl —
Mød i Dag i „forgyldte Høvl“!
Vandgrød og Kliplisk just serveres.
Kaffepunsch kan maaske præsteres —
Til Slutning — for at gi' Festen Glans:
Vulkanikjæpperpeggedans.

O. P.

De mødte virkelig ved «Høvlen» i Forgaars —
selvfølgelig *en galla* — og blev der modtagne af
Indbyderen, som imidlertid beklagede, at han paa
Grund af, at alle Etablissementets Festsale var op-
tagne, saa sig nødt til at bede dem følge sig til en
anden «Restaurant». Touren gik nu til Østergade,

hvor han hos Neiendam førte sine Gæster ind i et elegant med exotiske Vækster osv. dekoreret Kabinet. Efter at have beundret den her udviklede Pragt, begav man sig ind i Spisesalen — og se: Værten havde virkelig holdt Ord: Dineren var aldeles overensstemmende med det aftrykte Program: Vandgrød og Klipfisk, Hvidtøl og Brændevin med tilsvarende Service af Lerfade og Træsker o. s. v. Gæsterne viste imidlertid ikke Skimt af Overraskelse, men tog for sig af Retterne — da pludselig en Tjener meldte, at det ikke var dette Værelse og denne Servering, der var bestemt for Selskabet. Man maatte altsaa rejse sig fra Bordet og gaa videre, og nu fulgte der et Middagsmaaltid, hvis Mad- og Vin-Fortegnelse min Hjemmelsmand ikke turde omtale af Frygt for, at vore Nationaløkonomer kunde falde paa at benytte den til Motivering af Gagenedsættelser. Officielt skal det derfor hedde: Der blev kun trakteret med Vandgrød og Klipfisk. Stemningen var for øvrigt særdeles animeret og Rimturneringen blev fortsat med en Mængde Improvisationer.

Nu véd De altsaa, hvorledes Versene i «Nationaltidenden» kom til Verden og hvorledes O. P. honorerede dem, men hvem O. P. er, det forbyder som sagt min Diskretion mig at fortælle. Kun skal jeg for at forebygge Forvekslinger udtrykkelig bede bemærket: at de to Initialer betegner et Herrenavn.

Den 17de Februar.

(Mildhed mod Forbrydere og Strænghed mod deres Ofre.)

For faa Dage siden læste vi en Dom, der leverer en særdeles lærerig Illustration til Forholdet mellem Brøde og Straf i vort Land og vore Dage.

En forfalden Person, der mangler Penge til at fortsætte en begyndt Svir, gaar op til en Bekendt for at skaffe den dertil fornødne Mønt, overfalder ham, slaar ham omkuld, tramper paa hans Hoved med sine Støvlehæle til han opgiver Aanden, pakker derpaa nogle af den Myrdedes Klæder sammen, forsøger at pantsætte dem paa Laanekontorerne, bliver greben, kan ikke fragaa Forbrydelsen, men undskylder sig med, at han har været saa beruset, da han begik den, at han ikke husker, hvorledes det gik til. Skøndt hans Op- og Nedstigning af Trapperne til en Femtesal, hans Valg og Indpakning af Tøjet, hans Forsøg paa at pantsætte det, og hans Opdigtelser for Politiet osv. ikke giver denne Paastand nogen synderlig Bekræftelse, slipper han efter Dommen i første Instans med 3 Aars Forbedringshusstraf. Da det i Straffelovens § 243 hedder, at «den, som bruger Vold eller Trusel for at fuldbyrde Tilvendelsen af anden Mands Ejendom, anses med Strafarbejde fra 1 til 10 Aar», fejler det vel næppe, at i det mindste det ene Aar maa betragtes som Straf for Røveriet, og der bliver saaledes for selve det oprørende Mord kun en Straf af 2 Aars Forbedringshusarbejde! — Selv hvis han var idømt en Straf paa 10 Aar, kunde man jo næsten tro, at den Mishandledes Død var holdt udenfor Beregningen!

Da den anførte Paragraf endvidere bestemmer, at «hvis betydelig Mishandling har fundet Sted eller Gerningen i Øvrigt har haft en særdeles farlig Karakter, kan Straffen stige til Tugthusarbejde i 16 Aar, og under særdeles skærpene Omstændigheder endog til livsvarigt Tugthusarbejde» — og da det end ikke af den videst gaaende Forbrydervenlighed kan benægtes, at det baade er «en betydelig Mishandling» og «en Gerning af særdeles farlig Karakter», at trampe en Mands Hjerneskal sønder med sine Støvlehæle, saa ligger det meget nær at betragte Forbrydelsen kvalificeret til Straffens Maximum, især da den yderligere motiveredes ved den ubetinget «særdeles skærpene Omstændighed»: at Mishandlingen endte med Døden, men da der vel næppe kan næres Tvivl om, at Domstolen nøjagtig har fulgt Lovens Bestemmelser ved Straffens Fastsættelse, saa maa det rimeligvis have været Forbryderens Paastand: at han paa Grund af sin berusede Tilstand ikke vidste, hvad han gjorde, der har hjulpet ham til en saa paafaldende mild Dom.

Lige saa ret og billigt som det er, at den Aandssvage, og den, der i sygelig Vildelse begaar en eller anden Ugerning, betragtes som straffri, fordi han har manglet den Bevidsthed, der betinger Tilregneligheden, saa mislig er Udstrækkelsen af Utilregnelighedsbegrebet til dem, der paastaar, at de paa Grund af et øjeblikkelig Vanvidsanfald, overvældende Hidsighed eller Fuldskab ikke har vidst, hvad de gjorde. De amerikanske Edsvorneretter har frikendt saa mange Snese af Mordere paa den momentane Galskabs Konto, at det aldeles ikke var noget Tegn paa Galskab hos Garfields Morder, da den frække Forbryder gjorde Regning paa at kunne

tilgøgle sig et «Ikke skyldig» ved at erklære Mordet for udført efter guddommelig Inspiration; de franske Juryer erklærer glatvæk Elskere, Ægtemænd, Koner og Kærester, som dræber deres Ægte- eller Uægte-Halvdele «i et Anfald af Skinsygens Afsind», for uskyldige, og vi er her i Danmark komne saa vidt, at et Flertal af vore Forbrydere, og saa godt som alle de Ugerningsmænd, der har begaaet Raahedsforbrydelser, som en formildende Omstændighed anfører: «at de havde drukket saa meget, at de ikke rigtig kunde styre sig eller svare for, hvad de gjorde.» Med samme Ret som Mark Twain paaviser Nødvendigheden af at Amerikanerne vedtager en Lov, der fastsætter Dødsstraf for den morderiske Galsskab, kan vi herhjemme paakalde en særlig Straf for den ondartede Fuldskab.

Det ligger i Sagens Natur, at det i de fleste Tilfælde er yderst vanskeligt, for ikke at sige aldeles umuligt, at modbevise Forbryderens Paastand: at hans Bevidsthed i Gerningsøjeblikket har været omtaaget og hans Vilje ufri paa Grund af den Rus, under hvilken han foregiver at have handlet, og endnu mere uoverkommeligt vil det naturligvis være imod hans Benægtelse at føre Bevis for, at han med velberaad Hu har sat sig i Stemning til at begaa Forbrydelsen ved det nydte Beruselsesmiddel. Der er saaledes for enhver Forbryder en fristende Fordel ved at have en Rus at skylde paa, saa længe der ved Domstolene tilkendes denne Udskejelse en undskyldende og strafforringende Virkning, og Fristelsen bliver saa meget farligere for Samfundet, som det er vitterligt, at en vis Grad af Beruselse ikke blot styrker de forbryderske Tilbøjeligheder til Udførelsen af de forud besluttede Ugerninger, men ogsaa

inspirerer til Opfindelsen og Begaaelsen af Forbrydelser, der aldrig før har været paatænkte.

Hvor urimeligt det er at tillægge Beruselsen en formildende Indflydelse paa «Straffens Udmaaling», fremlyser allerede deraf, at de Personer, der af en begyndende Rus ophidses til Raahed og Vold, saa godt som altid har gjort tilstrækkelige Erfaringer i denne Retning til at vide, at de ved at beruse sig slipper Rovdyret ud af Buret — altsaa allerede derved begaar en samfundstruende Gerning, der snarere maa forøge end formindske den senere tilkommende Strafskyld. Naar en Person pudser en bidsk Hund, der plejer at staa lænket, paa en fredelig Forbigaaende, og som Følge deraf skal straffes for den Skade, han har tilføjet denne, kan det dog fornøftigvis ikke være nogen formildende Omstændighed, at han først havde sluppet Hunden løs og derpaa ladet den skambide en sagesløs Mand, hvilket den under normale Forhold ikke vilde have gjort.

Det er en Sag, som allerede ofte, men uden synlig Virkning er paatalt, at Overfald af halvdrukne Voldsmænd paa sagesløse Forbigaaende er blevne til Hverdagsbegivenheder paa Københavns Gader, og at Publikum ikke aner, i hvilken Mængde de forekommer, fordi vor Retsordning har den forunderlige Bestemmelse: at mens Politiet skal føre vor Sag mod den Tyv, der stjæler nogle Smaapenge af vor Lomme eller nogle Brændepinde af vor Kælder, bliver det vor egen Sag at skaffe os Ret over den Voldsmænd, der uden Anledning overfalder os paa aaben Gade og slaar os tilskamme, hvis vi er uheldige.

Netop i disse Dage har vi haft et betegnende Exempel paa Følger af de nuværende Forhold. En

Skuespiller gaar gennem en af Byens mest befærdede Gader og møder der et Par mere velvoxne end velkonditionerede Personer, der øjensynlig var «oplagte til Allehaande». Saasnart den Ene af disse ser ham, tager denne en Sten op af Gaden og kaster den efter Hovedet paa ham med et Udraab, som: «Der er en Skuespiller-(etc.). Han ska' ha' —» osv. Heldigvis var den Overfaldne hurtig nok til at dukke under Stenkastet, saaledes at det knuste hans Hat og ikke hans Næseben, og følgelig blev der ikke «gjort videre Affære af den Sag» end af en Mængde andre *fait divers*, som Politiet ikke faar Melding om, men hvad vilde der være sket, hvis Stenen havde taget Façonen af den ramte Kunstners Næse eller slaaet et af hans Øjne ud? En fyldestgjørende Erstatning til den, der har faaet sit Ansigt skamferet, kan naturligvis hverken fastsættes eller præsteres, men ikke engang for det paa-viselige Pengetab, som en saadan Ufærd vilde tilføje en scenisk Kunstner, vilde vore nuværende Lov- og Retsforhold kunne skaffe noget rimeligt Vederlag, da Erstatningsspørgsmaalet, der har en saa stor Betydning i andre Lande, af vore Jurister kun kan besvares med et Skuldertræk og en Henpegning paa et af de større Huller i vor Lovgivning. Vi har for ganske nylig set Højesteret til-dømme en Mand, der var blind paa det ene Øje og sagesløst overfaldet omtrent blev blindet paa det andet, en Erstatning af 500 Kroner! — Hvad vilde i værste Tilfælde Straffen være blevet for det Stenkast, der for Livstid kunde have gjort den Ramte uskikket til sin Kunst og sit Erhverv?

Naar Lovgivningen og Retsplejen er saa mild, at «Drabet i Adelgade», der for den Uindviede ser ud som et Rovmord begaaet paa den gyseligste,

mest oprørende Maade kun medfører et Par Aars Forbedringshusstraf, saa kan man uden meget sammen-sat Reguladetri udregne, hvor billigt Synderen vilde slippe fra den forudsatte Legemsfornærmelse. Han havde naturligvis ikke haft nogen ond Hensigt, men kun for Løjer villet kaste en Sten over Hovedet paa Skuespilleren, men «begrundet paa disse Snapseri» havde han ulykkeligvis ikke været sikker paa Hænderne . . . og følgelig vilde en human Domstol nok kunne bringe ham ind under § 207 og lade ham slippe med en Bøde eller nogle Dages Fængsel.

Ulykken er: at den farlige «Humanitet» ved den ene Lejlighed efter den anden har stillet sig paa samme Side og kun paa den. Da vor Straffelov blev affattet, blev den virkelig humane Betragtning gjort gældende, at der indenfor samme Kategori af Forbrydelse paa Grund af formildende eller forværende Omstændigheder vilde kunne forekomme saa forskjellige Grader af Strafskyld, at man ved at udvide Afstanden mellem Strafbestemmelsens Minimum og Maximum saavidt muligt burde give Dommeren frie Hænder til at afnaale Straffen efter de særlige Forhold. Straffebestemmelserne har saaledes faaet saa elastiske Grænser, at f. Ex. Manddrab, der under skærpende Omstændigheder kan medføre Livsstraf, under formildende Omstændigheder kan nedsættes til 6 Maaneders simpelt Fængsel — og for andre Forbrydelser kan Spillerummet være: Strafarbejde fra 8 Maaneder til 8 Aar. Hermed burde fornuftigvis Humaniteten have talt ud og overlade Ordet til Retfærdigheden, men efter at den som Lovgiver har gjort Straffebestemmelserne saa elastiske som muligt, møder den for anden Gang, sætter den sig paa Dommersædet og kategoriserer Forbrydelserne saa mildt som muligt saaledes, at

det som oftest er den mindste eller næstmindste Straf, der dikteres, mens Maximalstraffen saa godt som aldrig kommer til Anvendelse. Kunde vi nu blot faa de af andre Landes Erfaring saa bedrøvelig bekendte Edsvorneretter indførte som et tredje Stade for den overalt indtrængende paatrængende Humanitet, saa er der næppe Tvivl om, at et Flertal af de mere lidenskabelige og interessante Forbrydere — her som i Frankrig — vilde kunne gøre Regning paa at blive erklæret for aldeles «uskyldige» i de af dem selv tilstaaede Misgerninger, og kom vi først saa vidt, hvorfor skulde saa ikke Demoralisationens Sapeurer og Sapeuser som fjerde Aabenbarelse af «Humaniteten» skrive Hymner til Ære for de «uskyldigt» Anklagede, udstæde Subskriptioner til Æresdolke for Snigmorderne og Hædersdunke til Petroleuserne, rejse Monumenter for de borttrømte Bedragere, og plante Liljer paa de faldne Stimænds Grave? —

Vi tør naturligvis ikke haabe paa det usandsynlige Tilfælde, at der i dette for Højre og Venstre lige nærliggende Punkt i Tide skulde kunne opnaas Enighed mellem vore Lovgivningsmagter om at lade lidt af den Humanitet, hvoraf Forbryderne saa længe har profiteret, komme de lovlydige Borgere til Gode i Form af en Beskyttelse ved strængere Straffe for Vold og Overfald — først naar Barnet er druknet, plejer man jo at tilkaste Brønden! — men vi maa ret inderligt ønske, at den nuværende Favorisering af Voldsmændene ikke maa medføre alt for mange Ulykker, førend det bliver nødvendigt at begrænse den.

Naar Politiet ikke kan afværge, at Folk bliver overfaldne paa aaben Gade, og naar Retten hverken kan idømme Voldsmændene afskrækkende Straffe eller

tilkende de Overfaldne anstændig Skadeserstatning, saa er der kun Et tilbage, og det er: at belave sig paa Selvforsvar indtil Nødværgets yderste Grænser — hvilket er en yderst uhyggelig Nødvendighed! Hvem kan under et Overfald nøjagtig afveje Nødværget? Vi har i den sidste Tid set to Retstilfælde, hvori de Overfaldne er sagsøgte for Overskridelse af Nødværgeretten, idet Voldsmændene var blevne livsfarlig saarede. Den ene af de Anklagede blev frikendt, den anden slap med en mindre Straf, men hvad er rimeligere, end at de begge vilde være slupne for baade Overfald, Nødværge og Anklage, hvis en tilstrækkelig haardhaandet Retspleje forud havde kunnet traktere en halv Snes Voldsmænd hver med sin velfortjente Dragt Stokkeprygl —?

Den 26de Februar.

(Pryglens Indflydelse paa Æresfølelsen.)

Enhver, der har havt lidt med Opdragelse og Skoleundervisning at gøre, vil — forudsat at han selv er modtagelig for Belærelse — have gjort den Erfaring, at det gaar med de moralske Sygdomme, som med de fysiske: de samme Lægemedler, der næsten ingen Virkning gør paa den ene Patient, kan virke saa stærkt paa den anden, at de snarere nedbryder end genoprejser Helbredet.

Korporlig Straf eller — for ikke at tale i juridisk-pædagogisk Bedemandsstil — Prygl er et af de drastiske Midler, som den samvittighedsfulde og sagkyndige Opdrager og Lærer kun anvender

ugerne, kun anvender i visse akute Tilfælde, kun anvender paa Individuer, der behøver saadanne brutale Korrektiver, og endelig kun anvender i en til den Paagældendes Individualitet afpasset tilstrækkelig Dosis. Prygl, som den Straffede ler af, virker ligefrem demoraliserende, og Prygl, der overskrider *Quantum satis*, er naturligvis uberettigede.

Naar man fraegner et forsvindende Mindretal af Personer, der enten forsætlig af Principforstokkelse eller ufrivillig af sentimental Sløvhed har lukket Øjnene for de Erfaringer, der gøres ved Undervisning og Opdragelse, tror jeg næppe der skal findes nogen praktisk Lærer eller Pædagog, som vil benægte Nødvendigheden af Prygl som det sidste Mittel — særlig mod Trods, løgnagtige Angivelser, Mishandling af mindre Kammerater og deslige, men samtidigt dermed vil sikkert det store Flertal være enigt om, at det ubetinget er et Vidnesbyrd om en Lærers Dygtighed, at han saa lidt som muligt behøver at anvende dette Mittel — og at det er langt mindre nødvendigt, hvor en Lærer kan ofre det meste af sin Tid paa nogle faa mere omhyggeligt opdragne Børn, end hvor han har et Par Snese vildt opvoxede Børn at varetage i enkelte Timer. Ligeledes kan enhver erfaren Lærer med Glæde bekræfte: at der er en Mængde Børn, til hvis Opdragelse «Ferien» er aldeles unødvendig, og med Sorg bekende, at der er enkelte, paa hvem «Tugt og Formaning» gør lige liden Virkning.

Dersom man i Lighed med de to sidstnævnte Kendsgerninger vilde paaberaabe sig de tilsvarende i Lægekunsten og sige om et kraftigt Lægemiddel: der er Tusinder af Mennesker, der aldrig behøver det, og der er Enkelte, paa hvem det slet ikke virker, følgelig bør det afskaffes, saa vilde jo alle

fornuftige Folk — selv de ikke-lægekyndige — le ad denne Bevisførelse. Men netop saaledes bærer den forlorne Humanitets Talsmænd sig ad, naar de vil protestere mod Pryglens Anvendelse. De siger: Lige som der er Patienter, der aldeles ikke kan taale det omtalte Lægemiddel, saaledes er der uartige Børn, der bliver mere og mere forhærdede, jo flere Prygl de faar. Men er Midlet nu i saa høj Grad skadeligt for de Enkelte, saa er det jo klart, at det ogsaa maa være skadeligt for de Andre, om end i mindre Grad. Derfor bør det afskaffes, man skal ikke fordrive Ondt med Ondt, ikke prygle de Børn, der prygl deres smaa Kammerater. Man skal kun anvende Godt mod Ondt, Blødhed mod Haardhed, Sødme mod Bitterhed — og derfor skal vi sende Børnene til Homøopaterne og de moderne Instituter. Der faar de Sukkerkugler for Bændelorm og Ug? for Ulydighed — og det skal nok hjælpe.

Vil man tænke lidt nøjere over den Paastand: at hvad der er meget skadeligt for En, maa absolut være ogsaa skadeligt, om end i mindre Grad, for alle Andre — saa reducerer den sig til en Latterlighed. Der er Folk, som faar Opkastelse, naar de spiser Rugbrød, og Folk, som gør Galskaber, saa snart de faar Penge — men det beviser aldeles ikke, at disse Artikler er mere eller mindre skadelige for Alle. Og selv den første Paastand: at Pryglene paa enkelte Børn virker forhærdende paa Sindet, nedbrydende paa Æresfølelsen, ophidsende til Had og Nid osv. maa man ikke uden Videre tage for gode Varer. Anvendt urigtigt kan de gøre det, derom er der ingen Tvivl — det bedste Lægemiddel kan jo virke skadeligt, naar det anvendes i Utide og med urimelige Doser — men vil man bedømme et Middels Gavnlighed eller Skadelighed, saa maa

man selvfølgelig gøre det efter de Tilfælde, hvori det er anvendt paa fornuftig Maade, og fremfor Alt maa man ikke sige: fordi, hvor man kun er berettiget til at sige: efterat — ja maaske endog-saa: uagtet.

At Børn kan være trodsige, uagtet der er anvendt alle rimelige Midler — ogsaa Prygl — for at tæmme deres ubændige Vildskab, beviser aldeles ikke, at de er blevene trodsige, fordi disse Midler er anvendte. Tværtimod, hvem kan sige, hvor vidt deres Trodsighed vilde være gaaet, hvis der ikke i rette Tid var grebet til stærke Midler mod den. Heller ikke er det Midlets Fejl, at det anvendes enten for ofte eller ikke til Gavns. En alvorlig Irettesættelse kan, som Enhver véd, være et meget virksomt Korrektiv, men gentages den ved smaa og store Lejligheder, saaledes at den løber sammen til «Skænd fra Morgen til Aften», virker den naturligvis kun sløvende paa Æresfølelsen, og lige saa vist som en tilstrækkelig Portion Ris (anvendt i Tide især) naar alt Andet er forsøgt, kan blive et uundværligt Middel til at bringe et stridigt Barn til Lydighed, saa vist er det, at enhver halv Portion Prygl, der anvendes uden at opnaa dette Resultat, kun virker opstivende paa Trodsigheden.

Æresfølelsen, der fornuftigt behandlet udvikler en saa betydelig Drivkraft og giver Opdrageren et saa fast Hold i Barnet, ligger gânske vist i Barndommen saa nær op til dens Karrikatur Forfængeligheden — at man let ved at puste for stærkt til hin, kan faa denne til at blusse i høj lys Lue — de franske Skolers Præmie- og Kranse-Væsen, og alle de ufortjente ug'er, hvormed vore Instituter maa fylde Elevernes Karakterbøger for at tilfredsstille fjollede Forældres honnête Ambition, har i

denne Retning gjort sit Bedste! — men selvfølgelig bør der for at frede om denne ædle Spire gøres Alt, hvad der kan gøres, uden at afstedkomme Skade i andre Retninger. Her har man imidlertid alt for ofte anvendt alle Drivhuskulturens Hjælpemidler med det Uheld i Æresfølelsens Sted at opelske Indbildskhed, Hovmod, Forfængelighed og Ærgærrighed.

Af Skræk for at «nedværdige» Børnene i deres egne Øjne, har man givet den legemlige Straf en aldeles falsk Betydning, og alt for tidligt indbildt Smaapogene, at de havde en fuldvoxen Menneskeværdighed, som de selv skulde respektere og selvfølgelig kunde fordre Respekt for hos Andre. Den Mangel paa «Ynglingens skønneste Dyd», som Beskedenheden kaldtes i gammel Stil — eller for at tale mere uforbeholdent: den Vigtighed, Indbildskhed, Næsvished, Hensynsløshed og Taktløshed i Labansalderen, hvorover man jævnlig hører de ældre Slægtled, særlig Forældre, Lærere, Mestre o. desl., beklage sig, kan de Gamle lægge sig selv til Last og tage Skade for Hjemgjæld! Det er deres Fejl, at de for kunstigt at opdrive en utidig Æresfølelse hos Børnene, har behandlet dem som Voksne, tilladt dem at føre Ordet paa en Tid, da de næppe nok var modne til at høre efter, og frem for Alt: ladet dem tro, at de var «voksede fra Riset», endnu førend den Dressur, der maa gaa forud for den egentlige Opdragelse, var til Ende.

Hele denne sygelige Skræk for, at lille Peters Æresfølelse skulde tage Skade af en Spanskrørs-Paamindelse om, at det er ham forbudt at spytte paa de forbigaaende Børn, der ikke er saa pænt klædte, som han selv, har ingensteds hjemme. Er hans Æresfølelse ikke saa stor, at den kan forbyde

formentlig ingen Straf kunne tænkes bedre og hensigtsmæssigere, saa meget mere, som disse Voldsmænd som oftest ville være yngre Mænd og Slagsbrødre, der derved øjeblikkelig fik Troen paa Autoritet i Hænderne, og der vilde i saa Fald heller ikke være det uendeligt krænkende i Straffen, som der ellers er i for en voksen Mand at at staa stille og lade sig prygle med en Rotting; — men saaledes er det jo ikke, og kan det ikke blive. Der maa nødvendigvis hengaa en Tid, inden Vedkommende faar sin Dom, han vil da forlængst være ude af sin Berserker-gang og skal da overvældes med denne forfærdelig krænkende Straf, om hvilken man vist uden Overdrivelse tør sige, at den vil efterlade en Bitterhed og en Følelse af Had, som vil kunne føre til sørgelige Følger saavel for den Straffede som for Samfundet i det hele.

Hr. M. har aabenbart almindelig Medhold i Henseende til Ønskeligheden af, at ethvert Individ, der uden anden Grund end Lovtrods og Skadelyst overfalder fredelige Forbigaaende med Hug og Slag, som let kan blive dem til varig Skade og Skamfærd, øjeblikkelig blev stillet for en Standret og gennempryglet efter Fortjeneste; men en saadan Forandring i vor Retspleje, som udfordredes til en saa hurtig Expedition, vil vi naturligvis allermindst kunne opnaa paa en Tid, da man er saa ivrig for at indskrænke Øvrighedens Magt. Altsaa: «fromme Ønsker» gælder til Vandsbæk — dem kan vi holde uden for Sagen. Vi fastholder kun det Givne, og det er Hr. M.s fromme Rørelse over, at en saadan Ugerningsmand længe efter at han er blevet ædru «skal overvældes (!) af den forfærdelig krænkende Straf» . . . «at staa stille og lade sig prygle med en Rotting».

Hvis en Modstander af den forbrydervenlige Humanitet for at faa Lejlighed til at slaa løs paa dens sentimentale Fraseologi, havde fingeret en Artikel fra en af dens Forsvarere, vilde han vanskelig have

kunnet opfundet en saa kort og dog saa glimrende Tirade. De stakkels Voldsmænd! — Lad os engang betragte Misforholdet mellem dem og de Overfaldne.

Den fredelige Mand, der Intet som helst har forbrudt og gaar aldeles ædru paa alfar Vej, overvældes uden Aarsag af en fortrukken Slagsbroder med den «uendelig krænkende» Mishandling at blive hamret i Ansigtet med Knytnæver, Sten eller hvad Fyren har ved Haanden, og nødes, da denne holder ham i Kraven, og da han ikke selv er Slagsbroder, til at staa stille og lade sig prygle.

Ugerningsmanden, der havde gjort sig skyldig i Overfaldet, bliver (under Forudsætning af Pryglestraffens Indførelse) til Straf for sig og Advarsel for Andre efter lovlig Dom tildelt saa og saa mange Rottingslag over sine Rygstykker. Hvor er nu Misforholdet? Hvor er Krænkelsen af den virkelige Humanitet? —

At Ugerningsmanden faar sine Prygl fortjent, medens den Overfaldne faar sine uforskyldt, er det for strængt mod hin eller mod denne? At den Ene bliver mishandlet af en dyrisk ophidset Drukkenbolt, fordi det morer denne, mens den Anden bliver afbanket efter Lov og Dom af en Retstjener — er det ikke en langt blidere og mindre farlig Behandling af denne end af hin? Voldsmændens Næver, Støvlesinker eller hvad han nu slaar med, kan skamfere Ansigtet paa den fredelige Mand, slaa ham et Øje ud, nogle Tænder ind eller tilføje ham endnu værre Skade, men for alt Sligt er Forbryderen sikret: Rottingen rammer kun, hvor den skal. Og saa vil Sligt aldrig hænde ham mere, hvis han tager sig i Agt, medens den Overfaldne ikke med sin bedste Vilje kan sikre sig mod et Overfald, naar han næste Gang møder en vild Slagsbroder.

Er det ikke «uendelig krænkende» — for de stakkels Forbrydere? Lad os høre videre!

En saadan Person vil være dobbelt opfordret til at vise, at han, Slagsbroderen, ikke er underkuet, han vil komme igjen paa Trods, og er han iøvrigt en Person, der lader sine slette Lidenskaber raade, vil hans Sind blive bitrere og bitrere; han vil være en Person, der med Glæde vil gaa med til enhver Voldshandling mod Øvrigheden, hans Ønsker ville gaa i nihilistisk Retning, han vil være let at faa med til Alt mod det Samfund, som har anvendt en saadan Revselse paa ham. Straffes han derimod med Fængsel paa Vand og Brød i en af de højere Grader, da kommer han paa en Sultekur, som er følelig nok til, at han kan mindes den, naar han næste Gang skulde faa Lyst til at vise sin Færdighed i at drikke Skaller; hans Æresfølelse, hvoraf han formentlig dog altid har noget tilbage, rammes tillige, men han lider dog ikke den Haan at bankes paa sin Krop; at det er en Haan, tør vel ikke nægtes, men deri ligger da tillige Straffens Forkastelighed.

Her har vi Ulykken! Det er denne fine, ømme Æresfølelse hos d'Hrr. Ugerningsmænd, der endelig ikke maa læderes! Vi maa jo huske paa, at det ikke er Forbrydelsen men Straffen der vanærer — ikke sandt? — Den Æresfølelse, der ikke forbyder sin Besidder at overfalde en sagesløs Mand, slaa ham til Jorden og sparke ham i Ansigtet osv., kan derfor være meget delikat og bør derfor ikke fornærmes med Spanskrørsrap. Folk, som udøver slige Bedrifter, maa man ikke haane! For saa bliver de vrede paa Samfundet.

Der er rigtignok en Indvending mod denne Skræk for at «irritere Fjenden», som jeg flere Gange har hørt af Folk, der havde med Fængselsvæsenet at gøre, og det er den: at Æresfølelsen hos det Slags Folk, der overfalder væрге- og sagesløse Personer, plejer at være af en temmelig haardhudet

Natur og aldeles ikke konstrueret efter de gammel-dags chevalereske Begreber. Den skal derimod have Adskilligt tilfælles med en ondartet Forfængelighed og, for at bruge et Exempel af Hr. M.s Apologie, blandt Andet ytre sig ved «Lyst til at vise sin Færdighed i at drikke Skaller». Dette Slags «Æresfølelse», paastaar de, at det er en stor Lykke baade for den Straffede og Samfundet, at faa knækket, og hertil siger de, at en grundig Gennem-trygling skal være overmaade tjenlig.

Med Hensyn til Hr. M.'s ømhedsfulde Frygt for, at de pryglede Overfaldsmænd skulde være mere tilbøjelige til at gaa over til Nihilismen end deres med Vand og Brød bespiste Kolleger, skal jeg holde mig til hans egne Optegnelser og kun anføre de fire Exempler, hvormed han selv betegner den Kategorie af Ugerningsmænd, der nu slipper med Vand og Brød, men ved den paatænkte Lovforandring vilde faa Prygl.

N. N. — der uden Anledning slog en Anden i Ansigtet paa en Trappe, saa han styrtede ned ad denne, og derpaa ved Spark og Slag tilføjede ham mange Saar i Ansigtet.

N. N. — der uden Anledning paa Gaden udkældte en Anden, kastede ham omkuld, satte sit Knæ paa hans Bryst, og sparkede ham saaledes, at der fremkom Ømhed i Brystet og Saar paa Albuen.

N. N. — der uden Anledning svingede en jernbeslaaet Kasse mod en Andens Bryst, blot fordi han vilde slaa, uden at han tænkte over, hvor han ramte.

N. N. — der bagfra kastede en Sten i Hovedet paa en Anden, der gik paa Gaden, og tilføjede ham et Saar, der gik ind til Benhinden —

Det vilde være let at finde endnu mere op-rørende Exemppler, men disse er stærke nok — Talen er jo ikke om nogen Enkelt, men om Folk af det Slags!

Spørgsmaalet er nu: om man har Grund til at være særlig forsigtig for ikke at krænke deslige Medborgeres «Æresfølelse» ved en Straf, der muligvis kunde «efterlade Bitterhed i deres Sind» — naar den paa den anden Side kunde afskrække Ligesindede fra tilsvarende Udaad og bidrage til formindske Overfaldenes og med dem de Overfaldnes Tal. Den Forringelse i deres Venskab til Samfundet eller den Forøgelse af deres Fjendskab til det, der kan blive en Følge af Forskellen mellem Vand og Brød og Prygl, overlader jeg Hr. M. at udregne. Jeg tror, at den Straf, der kunde skræmme de fleste Berserker fra at overfalde Folk, vilde skaffe Samfundet de færreste Fjender, men jeg ser ikke nogen Grund til at nære nogen særlig Æmhed for den Stemning mod Samfundet, der kan paaregnes fra slige Ugeringsmænd.

Den 2den April.

(Hvad der er gjort og ikke gjort for Vanføre og Lemlæstede.)

Det var et overordenlig smukt Resultat, der kom ud af det store Marked til Fordel for Skue-spillernes Understøttelsesforening. Et stort Publikum stod i Queue uden for Døren uden at komme til at aflevere sit Offer, og endda havde Prangerne tjent gode Penge ved at sælge Billetter.

Det var ligeledes et brillant Udbytte som den elegante Soirée i Kasino bragte Tjenestepige-Hjemmet paa Kristianshavn. Selv om man havde fordoblet Entréen og derved udelukket de mindre velhavende Deltagere, vilde det ikke have gjort noget Skaar i Indtægten.

Det har gennemgaaende fundet rigelig Genklang hos den offervillige Menighed, hver Gang der er indbudt til Deltagelse i Foundationen af Kirker, Kapper, Bedehuse, Bethelskibe, Missionsbygninger m. m. De Summer, der i de sidste Decennier er indkomne til «helligt Brug», vilde ligefrem være forbavsende, hvis de blev sammentalte.

Vore skeptiske og mistænksomme Samtidige maa i denne Indledning paa ingen Maade søge nogen Misbilligelse eller Misfornøjelse! — Tvært imod: Jeg ser kun et glædeligt Tidens Tegn i, at Publikum viser sin Taknemlighed mod Dyrkerne af en Kunst, der kræver saa mange Offere som den sceniske — jeg finder det i højeste Grad rimeligt, at man understøtter en Anstalt, der stræber at frembringe tarveligt og dygtigt Tyende — og jeg betragter det som aldeles nødvendigt, at der arbejdes i opbyggelig Retning paa en Tid, da Nedbrydningskorpset udvikler en saa stor Iver.

Jeg har kun paaberaabt mig de tre Kendsgerninger af særligt Hensyn til den i dem fremtrædende og let forstaaelige Villighed til at forene Velgørenhed med Velbehagelighed — til at yde, hvor der bydes. At det danske Publikum med fuld Ret kan roses for Velgørenhed, ogsaa hvor der ikke stilles noget paaviselig Æquivalent i Udsigt, derom vidner de utalte Indsamlinger, der daglig fortsættes, men at denne Velgørenhed overgaar sig selv ved enkelte Lejligheder — f. Ex.: i en Bazar,

hvor man kan købslaa med Kunstnerinder og blive opvartet af Kunstnere, fra hvem man ellers adskilles ved Lamperækken, eller: ved en Fest, der overværes af det allerfineste Selskab, og hvorved man kan opnaa «en Kop Te, skænket af en Hertuginde» (Grevinde gaar ogsaa an!) eller: hvor der aabnes en Konto til direkte Afbetaling paa det store Mellemværende med Vorherre — det er lige saa vist, og jeg vilde netop ønske, at Velgørenheden kunde finde en saadan extraordinær Opfordring til at vise sig i sin flotteste Stemning over for det Barmhjertigheds-Foretagende, som jeg nu skal omtale — men desværre: det har ingen «tyrkiske Musikantinder», ingen fortryllende Blomsterpiger, ingen bedaarende Ganymeder, ingen teskænkende Duchesser og ingen Ungdom, Rigdom og Skønhed at stille i *Tableaux vivants!* Dets levende Billeder skærer i Øjnene, saa de løber i Vand derved, dets Trofæer er Krykker og Træben, og dets eneste Lokkemiddel er en Prædiken over Matth. 18. 5. Selv det mest afdæmpede Referat om den Elendighed, som det søger at lindre, er hjærteteknugende, og jeg maa bede mine Læsere om at samle deres Nervestyrke, før jeg begynder paa et Udtog af Oplysninger, som dets Formand og utrættelige Forkæmper Pastor Hans Knudsen har stillet til min Raadighed.

*

*

*

«Samfundet, der antager sig vanføre og lemlæstede Børn», havde ved Afsluttelsen af sin niende Aarsberetning ydet Hjælp til 762 Ulykkelige, og Tallet paa disse er i de følgende Maaneder steget saa stærkt, at det naar et godt Stykke ind i det niende Hundrede.

Dets nærmeste Formaal er at forsyne saadanne Børn — af Forældre, der ikke er under Fattigvæsenets Forsørgelse, men dog er uformuende til selv at skaffe den fornødne Hjælp — med passende Bandager, Skinner, kunstige Lemmer osv. samt undervise dem i den Haandgerning, der er dem mulig, og oprindelig begyndte det sin Virksomhed med særlig Hensyn til de Ulykkelige i Hovedstaden, men selvfølgelig er det ved et Barmhjertighedsforetagende saa godt som umuligt at afstikke nogen uoverskridelig Grænse i Retning af Alder eller Opholdssted, naar Nødlidende beder om Hjælp og Hjælpen kan ydes. Foruden Børnene, der hjælpes til deres 18de Aar, er der saaledes draget Omsorg for 40 Voksne, og af de i sidste Aar tilkomne 106 nye Børn var der 32 udenbys.

Skønt det er utvivlsomt, at der stiftes mest Nytte med de utilstrækkelige Midler, som Selskabet har at raade over, naar disse kan anvendes paa en Tid, da det Onde ikke endnu har nedbrudt de legemlige og aandelige Kræfter, vilde det jo være fuldstændig stridende mod dets Ide, at bortvise ældre Krøblinger, hvis Lidelser kunde lindres ved de Hjælpe midler, det paa nogen Maade kan skaffe dem, men hvad det hidtil har raadet over, forslaar hverken til de Unge eller til de Gamle, som fra Decbr. Maaned forrige Aar har faaet aaben Adgang til Hjælpen. Alene af de Sidste er der i det forløbne Fjerdingaar optaget 30, og Tilgangen bliver større og større.

Paa den Elendighed hos de ældre Krøblinger, der bragte Selskabet til ogsaa at tage sig af dem, har Pastor Knudsen i sine Oplysninger meddelt mig Eksempler, som jeg næppe tør genfortælle. Her er

et Par, der vil give et Begreb om de værre Tilfælde:

En Mand havde i Løbet af tre Aar ved fire Amputationer mistet højre Arm ved Skulderen, højre Ben ved Knæet og venstre Fod ved Ankelen. Han havde faaet sit første Træben brudt itu og maatte hjælpe sig med et, der var gjort til en Anden, som havde mistet det modsatte Ben (!!!). Bandagestøvlen til den ødelagte Fod var opslidt, og han kom til Selskabet, slæbende sig frem ved en Krykke og med sine Amputationsstumper i blodige Saar Ham hjalp Kongen, saa snart han fik det at vide!

En anden fattig Mand havde i tre Aar ikke været paa Gaden, fordi han intet Træben havde! — Her hjalp Understøttelsesforeningen.

Fra den sidste Tid et Par lignende Prøver:

En Haandværker paa 64 Aar havde ved Konfirmationsalderen mistet sit ene Ben over Knæet. Han havde imidlertid lært sin Profession og i 34 Aar arbejdet for en og samme Mester, ernæret sig selv og opdraget sine Børn uden offentlig Hjælp. Denne Mand havde i to og tyve Aar maattet slæbe paa et Torturapparat i Form af Træben, der næppe kan beskrives: det vejede 11 Pund (i Stedet for 4 eller Lidt derover), Laarkapselen var itu, sammensurret med et tykt Lag Sejlgarn og i Stedet for den opslidte Polstring fyldt med løse Klude.

En Kone, der var amputeret under Knæet, mødte med et endnu mere monstrøst Træben. Misforholdet i Vægt var lige saa galt, men dertil var den lange Gren af Gaffelen over to Tommer for kort og Livremmen derfor anbragt saa lavt, at hvert Skridt foraarsagede en skæv Vridning af Underlivet. Paa dette Pinselsinstrument havde den Ulykkelige baaret i 12 Aar!

Jeg maa udtrykkelig bemærke, at disse Eksempler ikke hører til de mest oprørende — de værste egner sig ikke for Feuilletonlæsere! — men for ethvert Menneske, der er begavet med almindelig Medfølelse, vil de tale tilstrækkelig højt for Nødvendigheden af, at der rækkes disse Ulykkelige en hjælpende Haand.

I utallige Tilfælde vilde den virke dobbelt, naar den blev rakt i Tide.

Hver Søndag og Torsdag, naar Lemmerne paa Almindelig Hospital har Udgangsløv, ser man en hel Flok ældre Kvinder vralte afsted ved Krykker og Stokke paa Ben af en uformelig Tykkelse. Et stort Antal af dem vilde ikke nu have været vanføre, hvis de i rette Tid, straks efter at de havde faaet Aareknuder, havde kunnet faa en elastisk Strømpe, der koster 10 Kroner og kan holde et Par Aar. Men til at købe den havde de ikke selv Raad, og gaa til Fattigvæsenet vilde de ikke: de blev staaende ved Vaskeballen, til der indtraf værre Tilfælde og saa kom de med deres ulægelige Elendighed ind paa «Almindeligheden», hvor hver Enkelt af dem koster Mere, end det vilde have kostet at holde et Par Snese fri for Fattigvæsen og Hospital.

Den Økonomi gaar baade ud over dem, der ikke blev hjulpe, da det var tidsnok, og over dem, der maa hjælpe, naar det er for silde.

En bedre og mere menneskekærlig Besvarelse har Selskabet gjort Samfundet ved at bekoste Undervisning til de Enarmede, der oplæres i forskellig Haandgerning. Denne Skole har allerede udlært Flere saaledes, at de, i Stedet for at falde det Offentlige eller den private Velgørenhed til Byrde, er i Stand til at sørge for sig selv. I Anledning af, at en Kommune paa Falster havde betalt alle

Omkostninger ved at bringe en fattig Husmandsdatter, der havde mistet sin ene Arm, saa vidt, anstiller Selskabets sidste Aarsberetning den slaaende Sammenligning mellem denne Udgift, stor 400 Kr., og den Sum, som et Fattiglems Forsørgelse i en lang Aarrække kan koste. Forskellen er enorm, og dog er den humane Vinding uberegnelig meget større end den pekuniære.

Hvor stor Betydning en saadan Skole kan faa, bliver indlysende paa en forfærdelig Maade ved den Oplysning, som den ubarmhjærtige Statistik skal have bekræftet, at der fra Mikkelsdag til ud paa Vinteren hver 14 Dage sker Ulykker ved Tærskemaskiner, hvorved der gaar Lemmer i Løbet — mest for Børn og unge Mennesker. Lad endogsaa denne Beregning være for rund — naar vi tager Fabrikernes Maskiner med, vil den desværre nok slaa til! «Alle disse Forulykkede maa vi se at faa fat i, mens det endnu er tidsnok at oplære dem til Selverhverv og frelse dem fra at raadne op i Fattighusene!» — siger Selskabets Formand med al Ret — men dertil vil Indtægterne langt fra forslaa.

Ogsaa her er der Eksempler, som taler højere end alle Raisonnements. En Sømand, der var bleven apoplektisk i den ene Side, og i Fortvivlelse over Uvirksomheden paa Alm. Hospital vilde tage Livet af sig, kom saaledes efter at have gennemgaaet Skolen over i Bombebøssens Stiftelse, hvor han nu befinder sig vel ved sit Arbejde, og et aldeles tilsvarende Resultat er opnaaet med et lige saa fortvivlet (lemlæstet) yngre kvindeligt Lem af Hospitalet.

Der er ingen Spørgsmaal om, at de Fordringer, der stilles til Selskabet, vil stige efter stor Skala i den nærmeste Tid; allerede nu er det, trods et Til-

skud af Staten engageret saa stærkt, at det næste Aars Underskud efter al Sandsynlighed vil sluge hele dets Reservefond — og saa?

Ja hvad saa? Indskrænke dets Virksomhed, det er ganske vist en Udvej, men den er lige saa uværdig for Samfundet som oprørende for Tanken. Kun at skulle hjælpe En, hvor To eller Tre er lige lidende, lige trængende og lige værdige! Lade dem trække Straa om, hvem der skal have et Par passende Krykker, og hvem der skal humpede afsted paa Staver, der skærer Armhulerne itu og skyder Skuldrene op over Ørene!

Det kan ikke gaa an! Her maa baade Staten og den private Velgørenhed træde til. Er der Nogen, som Samfundet er forpligtet til at tage sig af, saa er det de vanføre og lemlæstede Børn. Den Skole, der stræber at lære dem at undgaa Fattigvæsenet, den bør Staten understøtte, men understøtte saaledes, at den ikke gjør den til en Fattiganstalt i Stedet for en Velgørenhedsanstalt, og for at den ikke skal faa det officielle Præg, der bortskrømmer de ærekære Uformuende, er det nødvendigt, at den private Godgørenhed tager den under sit Værn og Værge!

Og der er al Grund til at gøre det snart! Det hele virksomme Barmhjærtighedsforetagende er paa Nippet til at blive — husvild, og bliver det det, vil det være vanskeligt nok at skaffe det Tag over Hovedet igen, ti der er ikke ret mange Værter, som ønsker et dagligt Tilløb af Krøblinger og vanføre Børn i deres Ejendom.

Da Samfundet havde faaet en ugenlig Klinik i Stand, blev der af den vedkommende Borgmester velvilligt anvist gratis Lokale til dette Brug i Lægens Konsultationsværelse i Vartou. Dette blev

snart for lille, og saa fik man Bedestuen to Gange om Ugen, men heller ikke det forslog, nu lejede man sig ind i Krystalgade og holdt Klinik først 4 Gange ugenlig og senere hver Dag. Ogsaa her er der blevet for trangt Rum. Der har været det Tilfælde, at Ventestuen, der rummer en Snes Mennesker, har været optaget af 27 Børn, hver med en voksen Ledsager, og desuden de i Maanedens Løb indmeldte Krøblinger — en næsten kvælende Sammenstuvning. Til Skolen haves intet eget Lokale, man maa laane Hus i en anden velgørende Forenings Spisestue. Gymnastiksal, Sygestuer og Badeværelser er der endnu mindre Tale om — kort sagt: den hele Virksomhed er i det yderste Betryk, og dertil kommer, at Stedet, hvori Kliniken holdes, for Tiden er udbudt til Salg. «Ingen véd, hvor naar der kommer en Opsigelse, som bringer det Hele til at ligge paa Gaden.»

Der er saaledes i alle Retninger Nød og Trang til Hjælp, og der er ingen Markeder, Bazarer, Forestillinger eller Lotterier at sætte sit Haab til — det er som sagt kun hos den alvorlige Barmhjærtighed, det kan nytte at banke paa.

Der er Tusende, der banker, men de Fleste er Børn og alle er de Krøblinger — mon de kan banke haardt nok?

Den 9de April.

(En af Skuepladsens Fristelser og Skuespillets „Upasseligheder“.)

Skuepladsen har lige saa mange og store Fristelser for den Indviede som Tillokkelser for den

Udenforstaaende, men det véd det profane Publikum ikke, fordi det som saadant kun kender Tilløkkelserne.

Da Skuespillere — i Almindelighed — ikke har større Modstandskraft end andre Mennesker i Almindelighed, saa er det ganske naturligt, at denne Mængde af Fristelser maa overvælde en Mængde af de Fristede, og derfor betragtede i gamle Dage de Uindviede — især de til Kirken Indviede — Skuespillerstanden som særlig syndig og Skuespillerne som saa usædvanlig store Syndere, at de ikke kunne begraves i kristen Jord.

Denne naive Misforstaaelse er vi lykkeligvis for længst komne ud over. Vi har opdaget, at der er andre Stillinger, som medfører fuldt saa store Fristelser — f. Ex. de enevældige Fyrsters, Millionarvingernes osv. — og som Ingen vil forkætre, om de end kræver nok saa mange Ofre, og derved er vi komne til det fornuftige Resultat: at have dobbelt Agtelse for den Styrke, der bestaar i Kampen mod de usædvanlige Fristelser og dobbelt Undskyldning for den Svaghed, der bukker under for dem.

Jeg skal imidlertid ikke tale om de Farer og Ulemper, mellem hvilke den sceniske Kunsts Dyrkere maa balancere udenfor Skuepladsen, og som selve Kunstnernes Velyndere kappes om at arrangere i Form af Formiddags-Portvin, Middagsbespisning, Nattegilder, Forenings- og Selskabsgøgl etc. — Fastepredikernes Tid er jo forbi for i Aar! — skønt den sidste Konto i den nærmest foregaaende Tid næsten er blevet mere end faretruende for Kunstnernes Forhold til Kunsten. Alt Sligt hører til Udenoms-Farlighederne, der sorterer under den private Kritik, saa længe de holdes indenfor Privat-

livets Grænse, selv om deres Indflydelse tydelig nok kan spores i de offentlige Præstationer. Det er jo kun disse, der egner sig til Anmeldelse, Undersøgelse og Bedømmelse i Bladene.

Den Fristelse og Fare, jeg denne Gang vil paapege, hører til dem, der hverken ødelægger Skuespillerens Teint, slapper hans Mimik, deformerer hans Figur, tilslører hans Stemme, undergraver hans Helbred eller ruinerer hans Finanser. Den viser sig kun paa Scenen og gaar i første Rum kun ud over de Medspillende — i andet rigtignok over det Stykke, der spilles, og i tredie over S sammenspillet og Skuespillet i Almindelighed, følgelig over Teatret i sin Helhed, og saaledes til Sidst over ham selv som Kunstner! — og hvad der er det Farligste: den Skuespiller, der giver efter for Fristelsen, kan i Reglen stole paa, at Publikum bifalder hans Fald, og at Kritiken ikke noterer det.

Det er nemlig Fristelsen til at spille, naar han ikke skal spille.

Hundrede og atter hundrede Gange er det sagt og skrevet paa forskellig Maade: at lige saa vist som Kunstteorien i det Væsentligste maa indskrænke sig til at sige, hvad Kunstneren ikke maa gøre — saa vist er det, at Graderne i Kunstner-Dygtigheden nærmest kan betegnes ved det, som han undgaar at gøre: «Kun i Begrænsningen viser Mesterskabet sig». Men hvor ofte denne Sandhed er gentaget, er den gaaet ind af det ene Øre og ud af det andet hos Mængden og vil bestandig vedblive at gøre det, fordi det store Publikum aldrig vil lære tilbørligt at værdsætte Resignationen — ganske simpelt, fordi det ikke kan tilegne sig det kritiske Mesterskab, der udfordres for at skelne Grænselinien, som en

udviklet Smag afstikker for den foreliggende Op-gave.

De sletteste Tilskuere — og «de sande Slettes Tal er altid Legio» — vil altid sige: Jo mere, jo bedre! — og de sletteste Skuespillere vil anstrænge sig i Tide og i Utide, som om det i Kunsten gjaldt om at præstere det Meste og ikke det Bedste, og hvert Skridt, som den begavede Kunstner gør for at spille mere end der skal spilles — lige meget om det er i Form af at spille stærkere, end der bør spilles, eller at spille, naar der ikke skal spilles — er et Trin nedad . . . ad det Slette til.

Der ligger som sagt en stærk Undskyldning i den store Fristelse, som Kunstarten medfører. Der er ingen anden Kunst, hvor Kunstnerens Person og hans Præstation maa sammensmeltes saaledes som i den sceniske, og der er derfor heller ingen anden, hvori det er saa svært for Kunstneren selv at kontrollere, naar han arbejder for sig selv og naar han virker for Kunsten, og desværre er den Kontrol, der skal udøves af Publikum, om mulig endnu mere upaalidelig end hans egen, da Tilskuerne altid er tilbøjelige til at pardonere, ja endogsaa applaudere de Udskejelser, han gør fra Kunstens Krav for at være dem til Behag: de har, om endog kun ubevidst, en Følelse af, at de selv er medskyldige i Udskejelsen! Der er derfor ikke saa overordenlig mange Skuespillere, hvis kunstneriske Samvittighed paa ethvert Punkt siger dem: Hertil maa Du gaa og ikke længere! — og der er endnu færre, som, naar den siger: Her fordrer Kunsten, at Du skal tale sagte! — kan nægte sig selv det Bifald, som de af Erfaring véd, at de vil faa, hvis de tordner Repliken ud.

Intet vilde være mig lettere end at anføre en

halv Snes Eksempler paa det forcerede Spil, der ikke kan motiveres for en kritisk Undersøgelse, men som «gør sin Virkning». Jeg vilde kunne hente dem baade fra det ene og fra det andet Teater, baade fra Skuespillere og Skuespillerinder og saavel fra større som fra mindre Talenter — endogsaa fra den sidste Tid —, men uagtet jeg véd, at en saadan lille Prøvesamling vilde interessere mange Læsere og Læserinder, der uden den finder mine Bemærkninger for teoretiske, saa skal jeg vise den Selvfornægtelse ikke at sige et Ord om, hvorledes Hr. N. N. i sin Rolle som Den og Den stadig gør Lykke ved paa det og det Sted at falde ud af Karakteren, og hvorledes Fru X. ved altfor tydelig at markere sit Dobbeltspil vinder et Bifald, som maaske vilde være tvivlsomt, hvis hun spillede saa fint, som en strængere Kunst og en mere nøjeregnende Kritik kunde fordr. Jeg vil nemlig kun henlede Publikums — om mulig ogsaa Skuespillernes og Anmeldernes — Opmærksomhed paa et svagt Punkt i vor sceniske Kunst, men agter ikke at adressere min Paavisning til nogen Enkelt.

Dette svage Punkt ligger desuden sjeldnere i en Tilbøjelighed hos de Spillende til at gøre for meget ud af deres Repliker, end i en truende Tendens til at ville «agere, mens Andre har Aktionen», eller med andre Ord: til at gøre for meget ud af — sine Pavser.

Goethe har sagt, at Monologerne er den bedste Prøvesten for Skuespillerens Talent, og det kan maaske siges med en vis Ret, for saa vidt som de stiller ham ene paa Skuepladsen med den vanskelige Opgave at tale for sig selv uden at tale til Publikum, men vil man søge en Prøvesten for Oprigtigheden af hans Kærlighed til sin Kunst, saa finder

man ikke let nogen, der tydeligere viser Forskellen mellem Ægte og Uægte, end — Pavserne. Den ægte Kunstner vil her, tro mod sin Opgave, vise samme Interesse for Dialogen, som naar han selv fører Ordet, og derved støtte de Talende, mens den bifaldsjagende Rollespiller, der kun agter og elsker Skuespilkunsten som en Vej til Beundring, vil staa som paa Naale, fordi det er en Anden, der nu er Genstand for Publikums Opmærksomhed, og enten adspredt og udeltagende afvente sit Stikord eller gribe til ethvert optænkeligt Middel for i det Mindste at drage Tilskuernes Blik hen paa sig i den utaalige Tid, hvori den Medspillende har deres Øre. Det følger af sig selv, at det ikke er Agtelse for Kunsten, der bestemmer den kunstneriske Begavelse, og at der kan være Skuespillere (og Skuespillerinder med, naturligvis), som med rige Ævner forener en saa tarvelig Interesse for de Fælles-Opgaver, hvori de faar Part, at de betragter Alt, hvad der ligger udenfor deres egen Rolle, som Noget, der er dem komplet uvedkommende — ja Enhver, der har haft med Teatret at gøre, vil endogsaa kunne bevidne, at der gives talentfulde Rollespillere, som Snese Gange har spillet med i de første Akter af et stort Stykke uden nogensinde at vide eller bryde sig om at vide, hvad der passerede i dets sidste Akter. Jeg husker saaledes en ret karakteristisk Replik, jeg fik til Svar paa et Forundringsudraab, der undslap mig, da jeg første Gang gjorde denne Opdagelse. Den lød som saa: «Hvorfor skulde jeg staa og ærgre mig over de dumme Akter, der kommer efter at min Rolle er forbi?»

Atter her vilde det være lige saa taknemligt fra Teatrenes nuværende og forhenværende større og mindre Kunstneres og Kunstnerinders Præstationer

at fremdrage en Række Eksempler paa den forskellige Maade, hvorpaa det forskellige Forhold til Kunsten har afprøvet sig i de Paagældendes stumme Spil, men atter her skal jeg undgaa de «odiøse Eksempler» med Navne paa og overlade til Læserne selv at op-søge de Navne, der gør Eksemplerne odiøse. Den deltagende Opmærksomhed, hvormed flere af vore dygtigste Kunstnere har forøget Interessen for en yngre og mindre øvet Medspillendes Fortællinger og Udtalelser, under hvilke de strængt skulde holde sig indenfor Tilhørerens beskedne, men ingeniunde lette Rolle, er maaske hverken blevet noteret af Kritiken eller vurderet af det store Publikum, men jeg vil dog nødig tro Andet, end at de fleste alvorlige Teatervenner i Stilhed har beundret den fine Kunst «Mesterskabet i Begrænsningen», der saaledes er udviklet under Pavserne, og at de vil huske, hvem der har staaet som Mønstre heri. Heller ikke kan jeg antage, at der hører nogen usædvanlig skarp Iagttagelse til at opdage, at der er andre sceniske Kunstnere (og Kunstnerinder), som idelig generes af en ubetvingelig Lyst til at spille Solo, naar dette ikke kan lade sig gøre, fordi det er en Medspillende, der for Øjeblikket har Principalstemmen. Jeg tør vel endogsaa forudsætte, at de fleste Teatergængere maa have bemærket, at der gives Repliksigere (og -sigersker), som ikke kan skjule en ivrig Bestræbelse for at indbilde Tilskuerne, at de har mere at sige og betyde end Rollen giver dem, ja at der gives Statister, som, uagtet de kun har den Opgave at gaa op i de upersonlige, kollektive, i Reglen rent dekorative Kategorier «Forbigaaende», «Promenerende» eller «Folk», ikke kan gaa over Scenens Baggrund uden af al Magt at anstrænge sig for at erobre den Opmærksomhed, som

i Stykkets Tarv udelukkende maa rettes paa de Handlende i Forgrunden.

Man fortæller om en i sin Tid meget bekendt og yndet rejsende Skuespiller, der var særlig plaget af denne Solist-Syge, at han en Aften, da han med tre af de størst mulige Stjerner foran sit Navn paa Plakaten optraadte som Gæst i en af sine Force-roller, følte sig generet af den Opmærksomhed, hvormed Publikum hørte en af hans Medspillende aflevere Indledningen til Stykket og derfor pludselig begyndte halv sagte at snakke med sig selv i afbrudte usammenhængende Sætninger, der lød saa pudsigt og saa gaadefuldt, at Alle leende gav sig til at lytte efter dem uden at agte paa Fortællingen — jeg tror endogsaa, han fik Publikum til at tysse paa Fortælleren. Denne, der tilfældigvis var Selskabets Direktør, tabte til Sidst Taalmodigheden, og tilhviskede ham saa højt, at det kunde høres over hele Tilskuerpladsen: «Maa jeg bede Dem om at tie og lade mig tale!» — men fik øjeblikkelig af Aftenens Helt i en lige saa lydelig Hvisken det Svar: «Nej Gu' maa De ej! Tror De at Folk er kommet her for at høre mig tie og Dem tale?» — Og hvad sagde saa Publikum? Naturligvis: det lo ad den, der vilde gøre sin Skyldighed, og klappede ad den, der gjorde Løjer!

Men Følgerne af denne Sygdom blev rigtignok, at den omtalte ypperligt begavede Skuespiller efterhaanden gjorde sig umulig ved ethvert Teater, hvor der krævedes kunstnerisk Orden. Han kunde kun foredrage de dramatiske Virtuosennumere, hvori han spillede Solo og alle de Medspillende fandt sig i at akkompagnere eller pavsere efter hans Godtbefindende, og hvori det kunde tillodes ham at indlægge en

Cadence ad libitum i hvert Optrin — kort sagt: med al sin Dygtighed blev han kun Rollespiller.

Den dramatiske Kunst er ubønhørlig i sin For-
dring paa Disciplin, fordi den lige som Musikken er
afhængig af en minutiøst afpasset Samvirken mellem
de udøvende Kunstnere. Den ubetydeligste Omsæt-
ning af Stikordene gør Svaret meningsløst, en
Ottendedelspause mellem to Repliker, der skal falde
umiddelbart efter hinanden, er nok til at forstyrre
deres Virkning, en Fødsbreds Afgivelse fra det ved-
tagne Standpunkt kan forvandle en tragisk Virkning
til komisk, og en lille mimisk Bevægelse af en Med-
spillende er i Stand til at blande det bedst fortjente
Applaus med Hyssen. Her gælder det altsaa til
det Yderste at fastholde den nødvendige Orden og
at forebygge enhver Overskridelse, men da Fristelsen
til at annektere den Opmærksomhed, som bør hen-
vendes i en anden Retning, er saa stor, vilde det i
Almindelighed næppe være muligt at opnaa Enighed
om den Ordning, der anviser de Spillende deres
Plads og tilmaaler dem deres Krav paa den al-
mindelige Opmærksomhed, hvis enhver af dem fik
frit Valg ved Scenearrangementet, og dette maa
følgelig voldgives den enkelte mægtige Faktor, der,
skønt usynlig for Tilskuerne, er Skuespillets ledende
Tanke: Sceneinstruktøren. Naar Tæppet er gaaet
op for den første Forestilling og Alt gaar som
det skal, tænker Publikum slet ikke paa, at der har
været Nogen

„Som talte de Tømmermænd Øksehug til,
Vog Slaget af Smedens Hammer —“

og gør Tømmermændene for mange Hug og hamrer
Smedene saa haardt, at de overdøver de Talende,
saa mærker man nok, at der er Uorden i Arrange-

mentet, men da er der meget Faa, som opdager, at det er Mangel paa Disciplin, der er Skyld i Overskridelsen.

I dette Punkt ytrer der sig baade hist og her en betænkelig «Upasselighed», naar Stykkerne har oplevet en Række af Forestillinger. Da ser det stundom ud, som om Ævret var opgivet og Græsgangen fælles. Da laver Statisterne sig Smaaroller, de Smaarollehavende søger at brede sig ud over Scenen og — hvad er der saa tilbage for Hovedfigurerne andet end at gaa ud over Lamperækken.

Vist nok har vor Tid ikke sin stærke Side i Disciplinen, men skulde det ikke kunne lade sig gjøre ved et lidt strængere Tilsyn at skærpe den lidt?

Jeg sætter ingen Adresse paa Spørgsmaalet.

Den 16de April.

(Kunstudstillingen paa Charlottenborg. Det store Aar 1882. Stormen mod Akademiet.)

Der er ualmindelig stærk Grøde i Aarsvæksten deroppe. Jeg kan ikke mindes, at den har vist en saadan Frodighed, jeg er endogsaa nær ved at tvivle paa, at den nogensinde har gjort det.

Og det er en virkelig malerisk Afgrøde, der skyder op: den er forskelligartet i en Grad, som aldrig tidligere! Det er ikke mere den rene ortodokse nordiske Hvede, som Høyen saaede i sin veltromlede og drænedede Ager — nej, der er baade Klinte og Valmue, Snerle og Tidsel og en Mængde andre evropæiske Planter i frodig Opvækst, tildels i fuldt Flor! Der er endogsaa — for første Gang — en

halv Mark fuld af amerikanske Hvidkaalshoveder (Nr. 377).

Bøgeskoven, der er bleven eneraadende i vore Landskaber paa Birkens, Egens og Naaletræernes Bekostning, og som, følgende sin Natur, ogsaa paa Udstillingerne har været nær ved at kvæle al anden Vegetation med Skyggen af sit vaargrønne Løvtag, tapetserer ikke nær saa mange Vægge med Grønt, som den plejer, og — skulde De tro det? — jeg har gennemsøgt hele Udstillingen, uden at faa Øje paa en eneste spindende Kone, der er falden i Søvn! Det aabne Hav, der ogsaa for Malernes Vedkommende i mange Aar har været «de Danskes Vej til Ros og Magt», trækker heller ikke sin snorlige Horisont hen over saa mange Alen Lærred som sædvanlig, og Blomsterudstillingen, der har bredt sig mere og mere, efterhaanden som det blomstrende Køn kom til at tælle flere og flere Dyrkere af den skønne Kunst, er ogsaa aftaget. Derimod er aabenbart Genremaleriet stærkt i Tiltagende.

Jeg tør ikke paastaa, at der paa den nuværende Udstilling findes noget enkelt Billede, der er saa epokegørende, at den vil blive opkaldt efter det, saaledes som f. Eks.: «det Aar, da Blochs Promethevs var udstillet» (1865), men det er ogsaa kun meget faa Aarsudstillinger, der har et saa dominerende Solonummer at opvise. Hvad der særlig karakteriserer dette Aar, er snarere det Opponerende end det Dominerende. I alt Fald har næppe det førstnævnte Element før været saa stærkt repræsenteret.

Aaret 1882 har jo ogsaa netop i oppositionel Retning gjort et vældigt Skridt udenfor de almindelige Aars Række.

At en og anden agitatorisk begavet Misfornøjet har fylket en større eller mindre Klynge af yngre

Kunstnere til Kamp mod de Ældre, især mod den Del af disse, der har opnaaet Medlemspladser i det akademiske Senat, er vistnok langt fra noget Nyt. Det er hændet oftere, og omtrent lige saa ofte er Resultatet blevet, at naar de Forreste i Falanxen — enten efter Tour og Anciennetet, eller i Følge artistisk Fortjeneste, eller fordi man betragtede dem som «mindre farlige i Raadet end paa Torvet» — selv var slupne ind ad Porten, saa maatte Resten af Opponenterne indtil videre blive staaende udenfor med den gamle Besked: «*Sic vos non vobis*». De u dødelige Akademi-Medlemmer har altid og overalt haft den Skæbne, at de dødelige mere eller mindre haarfagre Endnuikke-Akademikere har forarget sig over «Parykkerne», lige tll de selv kom ind under dem. Ikke engang Mønster-Akademiet «*l'Institut français*», hvis Medlemstitel gaar foran for enhver anden Værdighedsbetegnelse i Frankrig, har i dette Punkt gjort nogen Undtagelse fra Reglen.

I Aar har Oppositionen derimod antaget en aldeles radikal Karakter. Den har ikke indskrænket sig til, at en større eller mindre Gruppe af yngre Kunstnere, der var forenede om en bestemt Kunstretning, drog til Felts mod en eller anden forældet eller forfjælet Indretning, eller nedlagde Protest mod denne eller hin Beslutning — nej! Mængden af yngre Kunstnere udenfor Akademiet har uden Hensyn til deres forskellige Kunstretninger samlet sig, for uden særlige Klagepunkter og uden al Indskrænkning at opponere mod Akademiet som saadant. Den har ved et Plebiscit gjort det af med de Ældre efter den Drachmannske Metode: uden Holm- eller Rettergang, blot «ved at stille sig paa Hjørnet, og sige: Højstærede Afdøde!»

Det var virkelig radikalt! — et ægte Tidens

Tegn! Netop for at Akademiet skulde være uafhængigt, saavel af Statsmagten som af de ensidige Øjeblikks-Stemninger og Parti- og Klikedannelser, der omtrent er uundgaaelige i et saa let bevægeligt og begejstret Samfund som det kunstneriske, er der taget den Bestemmelse at dets Medlemmer skal supplere sig selv ved aarlige Optagelser af de dygtigste Kunstnere, der saaledes, efterhaanden som de opnaaede en modnere Alder, fik Stemme i de Anliggender, der er det underlagt. At der desuagtet kan have — man kan vel nok sige: har — gjort sig Klikke- og Partivæsen gældende, baade ved disse Valg og ved andre Voteringer i Akademiet, og at dets 60 Mand stærke Udvalg af ældre Kunstnere langt fra alle er store Kunstnere i det Kunstfag at varetage et Samfunds forskellige Interesser, at derfor Akademiet baade som Lærestalt og som Repræsentation for Kunstnerne kan lade Mangt og Meget tilbage at ønske, og at det særligt, fordi dets Majoritet bestaar af ældre Kunstnere, i mange Retninger kan være — maa være kan man ogsaa sige — for konservativt til at svare til de Yngres Fordringer, derom er der vel næppe Tvivl, ja det har vist allerede længe i selve Akademiet, lige som hos dets overordnede Autoritet, Kultusministeriet, været almindelig erkendt, at det virkelig trængte til betydelige Reformer — og følgelig vilde der aldeles intet Paafaldende have været i, at disse baade blev ønskede og paakaldte af de udenforstaaende Kunstnere, men her var der hverken Tale om Ønsker eller Opfordringer i nogen enkelt Retning: det var en Tilkjendegivelse af det fra Offenbachs Operette bekendte summariske «Vi — er — misfornøjede!» — en Afbrydelse af al diplomatisk Forbindelse og en Blokade-Erklæring, der skulde

udstedes. Mindre kunde ikke gøre det i Aaret 1882.

Og — som vi véd —: I Kunstens Verden er det ikke «Hvad», men «Hvorledes», der er Hovedsagen. Var selve Tilkendegivelsen djærv, saa var Maaden, hvorpaa den blev formuleret, endnu djærvere.

D'Hrr. Ikke-Akademi-Medlemmer nøjedes ikke med *sans phrase* at opsigte Akademiet Huldskab og Troskab og dømme det til at uddø af Mangel paa Medlemmer, idet de erklærede, ikke at ville lade sig optage som saadanne — skøndt man skulde have troet, at en saadan Erklæring maatte være tilstrækkelig til at give det sit Naadestød, da man var gaaet saa radikalt til Værks, at man ikke blot havde ladet Manifestet underskrive af de enkelte Kunstnere, om hvis Optagelse der kunde være Tale i en nærliggende Tid, men endogsaa ladet Kunstnerhærens aller yngste Rekrutter og Rekrutinder erklære, at ikke engang de vilde være Medlemmer af Akademiet — Erklæringen maatte affattes i en saa imponerende Form som muligt. Den maatte, foruden at tale i Underskrivernes Navn, ogsaa medtage alle de Ikke-Underskrivere, der vilde gøre Krav paa Dygtighed som Kunstnere, idet den lod Akademiet vide: at Ingen, der havde en saadan, vilde sætte Pris paa at optages blandt dets Medlemmer — og saaledes samtidig med at undsige Optagerne reducere de i den senere Tid optagne Medlemmer til Udygtigheder! Se det er, hvad man kalder radikal Opposition *à la mode de 1882*. Det er den nye Stil, hvori Juniorerne skal behandle Seniorerne. Vi maa ikke forundre os, hvis vi en smuk Dag hører, at yngre Studerende har under-

tegnet et Manifest, hvori de giver Rektor Magnifikus og hele Konsistoriet *Concilium abeundi*.

Vous l'avez voulu, Messieurs Dandin! Naar de Gamle ikke har forstaaet at sætte sig i Respekt, saa skal de Unge nok lære dem *mores*.

Og man maa ikke tro, at de 90 af Kunstens Yngste, der saaledes har sat dens 60 udvalgte Ældste til Vægs, har skrevet under uden at tænke over, hvad de gjorde, blot fordi det var raskt at være med. Det er naturligvis sket efter moden Overvejelse og rolig Betragtning af Konsekvenserne. Enhver af Undertegnerne har forud sagt sig, hvad han gjorde Afkald paa ved sin Underskrift. Den samme ædle Selvfølelse, som bringer de unge Kunstnere til at forsmaa den største Æresbevisning, som Akademiet kan uddele, nemlig en Lænestol i den Kreds, som tæller Poul Dubois og Teofilus Hansen i sin Navnerække, maa selvfølgelig endnu strengere forbyde dem at modtage mindre Udmærkelser, saasom Medailler og Stipendier af det dødsdømte Institut. Jeg vil ikke tale om, at naar man er kommen saa vidt, at man paa Forhaand refuserer en eventuel Medlems-Udnævnelse ved Akademiet, saa maa man jo føle det dybt under sin Værdighed at være dets Skolar! Enhver vil saaledes kunne forstaa, at det er et alvorligt Skridt, som de Unges Forbund har gjort ved at sætte de Gamle i Akademiet Stolen for Døren. Her er det noget ganske Andet, end naar Folkethingets Venstremænd beder Ministeriet gaa sin Vej, ti ikke én af Underskriverne har saa meget som en Vælger at skylde paa: de har selv udvalgt sig til Dommere over vor øverste kunstneriske Domstol.

De Grunde, der har bevæget dem til at aabne den store Kamp mod det Gamle ved et saa voldsomt

Chok, foreligger ikke her til Bedømmelse. Jeg skal lige saa lidt anklage som forsvare Autoriteten paa Charlottenborg: jeg henvender kun Læsernes Opmærksomhed paa det Faktum, at den danske Kunstnerverden atter er delt i to Lejre, eller rettere: at de Unge truer de Gamles Borg med Belejring, hvis dens Besætning ikke godvillig vil afmarchere. For at være ret med paa Udstillingen iaar, maa man vide, at der er Krig i Luften, og at det denne Gang tegner til at blive en alvorligere Kamp end Fortidens Klikkefejde mellem «de Blonde» og «de Brunette».

I hine Dage — det er nu omtrent $\frac{1}{3}$ Aarhundrede siden — var ganske vist Partilidenskaben mere ophidset og — i det Mindste paa den ene Side — Troen paa en enesaliggørende Kunst drevet videre end nu om Stunder. Denne Patent-Kunst blev af dens Dyrkere kaldt «den nordiske» — omtrent med samme Ret som Destillator N. N. kalder sit Udsalg for «Danmarks Vinhandel» og Værts-husholder X. titulerer sin Kælder «Københavns Ølhal». Hverken Norge eller Sverig havde mindste Part i det Norden, hvor den grasserede, og selv i København havde den kun Arne i nogle faa Atelierer, men naaget det var yderst vanskeligt at paavise noget andet Fællespræg for dens Exaltados end ubehjælsom Naturkopiering, Mangel paa Skønheds-sands, Foragt for al kunstnerisk Teknik og en kolossal Indbildskhed, lykkedes det for en Tid at samle en stor Del af Kunstner-Ungdommen om dens Fane og at forkætre alle de ældre og yngre Kunstnere, der ikke vilde sværge til Fanen, selv om de i Et og Alt fulgte Skolens Teorier. Til stor Skade for vor Kunsts Udvikling fik man den saakaldte «nordiske» Ubhjælsomhed sat i Spænd med den

patriotiske Begejstring, og ved Hjælp af den nationale Presse i Forening med en utrættelig Agitation fik de Nordiske til sidst et saadant Overtag, at det næsten blev betragtet som Landsforræderi, naar en Kunstner udenlands lærte at male bedre, end man plejede her hjemme. Enhver, der paa den Tid har sammenlignet «Fædrelandet»s og «Flyveposten»s Udstillingskritiker, vil have sét det mærkelige Sær-syn, at Alt, hvad der blev rost i det ene af disse Blade, konsekvent blev lastet i det andet — men vil man have et Udtryk for den blonde Retnings mest eksklusive Ortodoxi, saa maa man søge det i Landskabsmaler Kyhns Pjecer!

Det var Verdensudstillingerne, der gjorde Ende paa denne Strid. Saa snart vore Kunstnere — det vil sige: de af dem, der vilde se — havde set de danske Arbejder ved Siden af Udlændets Billedkunst, nyttede det ikke mere at prædike Dogmet om den nordiske Kunsts Uovertræffelighed. Den ene af vore yngre Malere efter den anden erkjendte, at der var Adskilligt at lære ude, listede sig til Paris, studerede der og kom tilbage, oversat paa Evropæisk. Mens Udlændets største Kritikere tidligere ikke kunde opdage nogen Forskel paa de mest yderliggaaende Modsætninger i vor Kunst, men fandt det lyseste Blonde og det mørkeste Brunette lige graat — vil nu selv den mest Svagsynede ikke kunne gaa gennem noget af Værelserne paa Udstillingen uden at blive slaaet af Forskellen mellem det Nye og det Gamle og Forskelligheden i det Nye. Nu sér Enhver straks, at der virkelig er modsatte Retninger i Kunsten, at der er Kraft og Dygtighed paa begge Sider og at der forestaaer en alvorlig Vædekamp.

Maatte nu kun Kampen føres indenfor Kunstens Omraade og maatte vi undgaa et Dacapo af Klike-Spaltningen for 30 Aar siden!

Den 23de April.

(Kunstudstillingen. L. Frøhlichs Gefion, O. Baches Marsk Stig, Blochs Den vantro Thomas.)

Udstillingens største Billede, L. Frøhlichs Gefion, indtager en Undtagelsesplads uden for alle de Grupper, hvori man kan samle dens øvrige Kunstværker. Det tilhører nemlig en Gren af vor Kunst, der saa sjælden skyder nye Skud, at man omtrent har vænnet sig til den Tanke, at den er udgaaet: i de sidste 17 Aar har vi jo ikke set et eneste større mytisk eller allegorisk Maleri, og det har haft sine gode Grunde.

Olympens Idealer kan hverken afløses af Model-Portrætter eller bringes til at fornye sit gamle Flor i en Jordbund, hvor man har udrænnet Fantasien og nedpløjet Skønhedssansen. De har faaet deres *Campo santo* nede bag Slotskirken og kun Billedhuggerne har Patent paa at sætte dem Mindesmærker.

Nordens Guder har Billedkunsten aldrig kunnet give Form. Vi har lige saa lidt genkendt dem i de græske Oversættelser som i de naturalistiske Forsøg paa at fremstille dem som forklædte Nutids-Nordboere. Thorvaldsen fornegtede Valhal og Eckersberg nøjedes med «*Gudar från torget, gudinnor från gatan*».

Og Allegorierne? — Ja de har hos os kun gjort Tjeneste som Ballet-Skønheder i de enevældige

Kongers Apotheose-Tableauer. Kunsthistorien fortæller os, at de bedste af dem gik op i Røg med Abildgaards Hovedværker ved Slotsbranden 1794. Den gamle Mester vilde ikke siden indlade sig paa at male personificerede Abstraktioner, og hans Efterfølgere kunde ikke finde Modeller til dem. Charlottenborg ligger jo desuden lige overfor «Hesten» paa Kongens Nytorv og «de fire kongelige Dyder i blødt Metal», der sidder omkring dens Piedestal, kan i Forening med den slangehaarede «Avind», der ligger under dens Hove, nok imponere de yngre Generationer saaledes, at de betænker sig paa at indkarnere Dyder og Laster til monumental Udstilling.

Det monumentale Maleri, der i det Hele taget saa godt som udelukkende udføres paa Bestilling, maatte alene af den Grund blive en Sjældenhed hos os paa Grund af den Fattigdom, der herskede i Souverænitetens sidste Aartier, og den folkelige Styversparsomlighed, der siden er vokset med den tiltagende Velstand. De berejste Udstillingsgæster, som derimod hvert Aar i Pariser-Salonen har set de kolossale Billeder, som Staten og Stæderne baade under Kejserdømmet og Republiken har kappedes om at lade udføre til Prydelse for offentlige Bygninger, er blevne saa vante til at betragte Arbejder i den Stil som hjemmehørende i Frankrig og fremmede hos os, at man i de første Dage jævnlig hørte det store Billede blive hilst med Udraabet: «Ah! Det er jo et fransk Maleri!», førend en nøjagtigere Betragtning eller et Eftersyn i Kataloget viste, at det var det erke-nordiske Sagn om den danske Kongeøs Tilblivelse, der var behandlet af en dansk Kunstner.

Og ganske vist kan man sige, at det ikke er udført i nordisk Stil, ti den saakaldte nordiske

Kunst var jo en Opposition mod al traditionel og konventionel Stil. En rigtig ortodoks nordisk Kunstner vilde have søgt sin Gefion mellem Bønderdøtrene i Lejre Herred, hendes Plov i et eller andet Mosesund, og de fire Øxne mellem Præmietyrene paa det nærmeste Dyrskue, og naar de var fundne vilde han have sat en Ære i at undgaa enhver stiliserende Afvigelse fra Naturen. Man kan saaledes vanskelig paavise nogen nordisk «Stil» og endnu mindre vente at genfinde den hos en Kunstner, der har staaet uden for den udelukkende nordiske Retning. Den nordiske Mytologi har ikke efterladt sig nogen Oldtidskunst, der kunde lægges til Grund for Udviklingen af en særlig Stil, men dens Myter kan som saadanne ikke undvære en stiliseret Fremstilling, naar de skal gengives i Billeder, og det gælder da kun om, at den æventyrlige Stil, Kunstneren vil gennemføre, ikke har noget saa fremtrædende Særpræg, at det henviser til en bestemt og bekendt fremmed Sagnkreds, for hvis billedlige Fremstillinger en ejendommelig Manér har faaet Hævd. Naturalistiske Æventyrbilleder er en Selvmodsigelse. Gefion, Valhals Artemis, den personificerede Jomfruelighed, Møen i udmærket Betydning, uagtet hun har født Firlinger i Jötunheim, kan hverken gengives ved Portræt af Frøken Z. eller Fru N. N., Troldplogen, der skal skære saa dybt ned i Jorden, at den løsner Sælland som en Græstørv, maa se anderledes ud end de «tømrede Plove», hvormed Oldtidens Trælle rodede i Ageren, og de fortryllede Øksne, der er faldne efter en Asynje og en Jætte, kan hverken høre til det ægte Yorkshire-Kvæg eller til Korthornsracen!

Den æventyrlige Stil er her baade fundet og gennemført, og den gør sin Virkning. Gudemøen med Trylleplogen og Jætte-Okserne i det soltaagede

Lys og den luftige Skikkelse, som Æventyret ynder og som er saa tjenlig for et Loftsmaleri, der helst maa højne Hallen saa meget som muligt, trækker en hel Flom af fantastisk Stemning frem efter sig, i det Havet med Ran og Ægir og hele deres Slægt i Sø og Luft vælder ind i Plovfuren, der bryder Bane for det vordende Sund.

Billedets Anbringelse som Loftsmaleri har været bestemt forud for dets Tilblivelse og betinget af Stilen i Udstyrelsen af det Lokale paa Frederiksborg Slot, hvortil det er bestemt. Her er altsaa en Prædestination, mod hvilken det ikke nytter at opponere, men derfor tør jeg vel nok tillade mig en Bemærkning om at dets fremtidige Stilling just ikke er særdeles misundelsesværdig — især som Motivering til en Paamindelse om, at det netop nu er den belejligste Tid til at tage det fantasifulde og stemningsrige Billede i Øjesyn. Naar det kommer paa sin Plads over Hovedet paa Publikum vil det som Loftsbilleder i Almindelighed og det sixtinske Kapels fremfor alle andre blive nødt til at paaføre den opmærksomme Beskuer en Træthed og Smerte i Nakken. Et Spørgsmaal turde det maaske ogsaa være, om det ikke vil fremkalde en vis Ængstelse hos den mere nervøse Del af de Opadskuende at se Kæmpekvinden styre sin vældige Troldplov lige lodret mod deres Hoveder, medens de fire Kæmpe-Oksen truer med at styrte ned i Salen ved næste Skridt.

*

*

*

I den modsatte Ende af Antiksalen hænger et andet ligeledes for vort vordende Versailles-Galleri bestemt Billede — forskelligt fra sit Modstykke som Historien fra Æventyret.

Det er Prof. Otto Baches: De S sammensvorne, der rider fra Finderup Lade efter Erik Glippings Drab.

Lad os først erkende, at det er et ypperligt malt, stemningsfuldt Billede, hvad det end fremstiller! Derpaa kan vi undersøge, hvad det er, Kunstneren har fremstillet.

Der viser sig jævnlig i vor Tids Fremstillingskunst en Tilbøjelighed til at skjule det, som Tilskueren eller Læseren især vilde se fremstillet. Ideen hertil er ikke ny — der er jo intet Nyt under Solen! — den har sit Forbillede i det ældgamle Historiemaleri, som fremstillede Israeliterne, der forfulgte af Ægypterne gaar over det røde Hav, ved en rødmalet Væg og Intet mere: «Israels Børn var gaaet over og Faraos Hær var gaaet under.» Den overlegne Kunstner havde forsmaaet al melodramatisk Effekt og grebet det stemningsfulde Moment, da Aftenens Stillehed afløste Mirjams Triumfsang og de Druknedes Rædselshyl og bredte sit Purpurslør over den skæbnesvangre Dags Mylr af Enkeltheder — forklarede naturligvis hans dybsindige Anmelder. Paul Delaroche har malet Gangen til Golgata, saaledes at man ikke ser Andet af hele Toget end det romerske Vaabenmærke, Spidserne af Vagtens Spyd og Enderne af Kørset, og en yngre fransk Maler udstillede for faa Aar siden et Billede af Jesus og Synderinden, der viste Hovedfiguren vendt mod den knælende Kvinde saaledes, at Tilskuerne kun saa Profilen af den højre Kind, mens Kvinden helt skjulte sit nedadbøjede Ansigt i Hænderne og Anklagerne var — gaaede. Det er det samme kunstneriske Princip, hvorefter man fremkalder den største dramatiske Effekt med Tankestreger, det samme, hvorefter der klages over det profane Publikums Mangel paa Øre for det Uudtalte

De aner ej Kunsten i Kunsten, men tror
Paa de gammeldags Teorier,
Og véd ej: at Digteren kun er stor,
Hvor han det Store fortier.

Vil vi tage Katalogens Ord troende, saa faar vi ved Synet af Professor Baches virkningsfulde Maleri et Indtryk af, at denne Tilbøjelighed har gjort sig gældende ved Valget af det grebne Moment. Kongemordet i Finderup Lade, der udgør det Midterbillede, hvorom alle de øvrige Optrin i det store Drama Marsk Stigs Fejde kan samles i Rækkefølge som en Ramme, er just ikke noget tiltalende Æmne, hvis man skulde se det Øjeblik, da alle de Sammensvorne kastede sig over den værgeløse Konge og

stunge hannem ind ad Brysteben,
Udi Hjertet, som de kunde næst,
Med seksten og fyrti dødelige Saar
Saa ynkelig blev han læst!

Men hvad enten man vil holde sig til selve St. Cæcilie Nat eller gaa bort fra den og søge i Aarrækken, der omfatter Mordets Aarsager og Følger, saa vil der baade før og efter dette være en Mængde maleriske Motiver at finde i Marsk Stigs-Viserne. Men mellem disse vilde dette næppe falde Nogen ind at nævne den aldeles uomtalte Hjemrejse efter Mordet, hvorpaa der saa vidt vides Intet som helst forefaldt. Havde man autentiske Billeder af Marsk Stig og Grev Jakob eller en af de andre Hovedmænd for Sammensværgelsen og derefter vilde levere et historisk Portrætbillede af disse Mænd, da vilde Bortrejsen fra den Daad, der havde givet dem deres historiske Mærke, kunne have været en af de ypperligste Situationer, hvori de kunde fremstilles, men her har vi hverken noget

Forbillede, der letter Genkendelsen af Personerne, eller nogen som helst Omgivelse, der betegner den særlige Daad, hvorfra de kommer. Hættekapperne, som et Par af Baggrundsfigurerne bærer, er ikke tilstrækkelig karakteriserende for den alene, Ildebranden i det Fjerne, Hesteaadslet i Forgrunden og Bonden, der titter op over Bakken, endnu mindre. Dersom Katalogen havde fortalt, at Billedet fremstillede Niels Ebbesen, der vender hjem efter Grev Gerts Drab, eller Jens Glob og Oluf Hase, der rider fra Ottesangen i Hvidbjerg, eller hvilken som helst af Datidens andre Riddersmænd, der kommer tilbage fra en blodig Fejde, saa vilde der ikke have været Noget at indvende derimod. I det Højeste vilde man kunne sige: «Ja men det kunde for Resten ogsaa have været Marsk Stig, der kom fra Finderup!»

Dette være kun fremført mod Katalogen — Billedet selv fremkalder ingen Indvendinger, men kun en ubetinget Anerkendelse af den Dygtighed, hvormed det er udført, og den mægtige Stemning, hvoraf det svulmer. Hvis det uden al historisk Adresse var udstillet som Genremaleri, f. Ex. under Betegnelsen: «Hjemtog fra Fejde», saa vilde ethvert «Ja, men . . .» have maattet tie, og Beskueren vilde frit kunne have valgt mellem alle de utalte historiske Optrin, som det lige udmærket kan illustrere. Ligesom Omkvædet til Marsk Stigs-Visen

„Nu stander Landet udi Vaade“

næsten uden Undtagelse vil kunne passe til alle Billeder af de indre Fejder, der ødelagde det ulykkelige Land fra Erik Plovpenning's til Margarethes Tid, saaledes er dette Maleri et mesterligt Fælles-Billede, der kan passes ind i enhver Fortælling fra

hine Tvedragtens Dage. De to Anførere, der i den raakolde Morgendæmring kommer ridende op ad Bakkekammen i den øde Hede, jernklædte og blodige, fulgte af deres Medhjælpere i det natlige Overfald, hvorom Branden i Horisonten endnu bærer Vidne — Hesteaadslet, som unedgravet ligger ved Siden af Landevejen — Trækorset paa Højen, rimeligvis rejst til Minde om en Vejfarendes Drab, og «den arme Bonde graa», der ængstelig titter op bag Buskene efter Rytterskaren og minder os om Visens Ord:

De store Ege udi Skoven staa,
 Naar de udi Stormen falde.
 De neder baade Hassel og Birk monne slaa
 Og andre smaa Ymper med alle.

Hvad Konger og store Høvdinge synder,
 Det gaar ud over de Arme,
 Ti naade os Gud, vi fattige Bønder,
 Og over os sig forbarme!

udgør tilsammen et saa virkningsfuldt Tidsbillede for det hele Aarhundrede, at det næsten taber ved at berøves sin almengyldige Karakter og indskrænkes til at fremstille et enkelt Optrin af bestemt Dato.

*

*

*

Prof. C. Blochs Altertavle fremstiller et af de bibelske Æmner, der — naar Kunsten vil vove sig ind paa Miraklets Omraade — ligger Nutiden nærmest: Vantroen, der i Skikkelse af Apostlen Thomas bøjer sig for den guddommelige Aabenbaring, den fra Graven opstandne Kristus.

Kan man male Kristusfigurer mere? — spørger Tvivlen, og Vantroen svarer som St. Thomas med det suspensive Nej: Saa længe jeg ikke med egne

Øjne har set et Billede fra vor skeptiske Tid, der tvinger mig dertil, vil jeg ingenlunde tro det! Det er kun enkelte erkekatholske Billeder fra Kirkemaleriets Kulminationstid, der gør det muligt for Beskueren — selv med den bedste Vilje — at tænke sig en Guddom indkarnet i den afbildede Menneskeskikkelse, de fleste af de gamle «Vorherrebilleder» er kun idealiserede bort fra Menneskeligheden, og den moderne Kunsts naturalistiske Portrætter af semitiske eller jafetiske Modeller fra Gaden nytter det ikke at give Glorie paa — de er for hverdagsmenneskelige.

Den kirkelige Kunst er kun til for de Troende, Vantroen kan den ikke indlade sig paa at overbevise eller tilfredsstille. Og de Troende «ser ikke paa Vorherre med Lorgnet» — som Søren Kirkegaard sagde — de foretrækker Saligheden som ligger i at «tro og ikke se» og derfor ser vi, at næsten alle de mirakelgørende Kristus- og Madonnabilleder er i kunstnerisk Henseende uden for al Kritik, ganske som Forestillingen om Kristi menneskelige Personlighed var i Martyrernes Tid, da Justinus fortalte, at hans Ydre var «elendigt, hæsligt og ubetydeligt», og da de Kristnes Modstandere spottede dem fordi de troede, at et Menneskelegeme kunde være «lidet, uanseligt og udtrykke Ringhed», naar det husede Guddommen. Underligt nok, at Kristusbilleder, der staar højest som Kunstværker og gør det stærkeste Skønhedsindtryk, aldrig er blevne berømte som undergørende!

Det her udstillede Billede af den opstandne Kristus, der viser Thomas Saaret i Siden — Betingelsen for hans Tro —, er smukt malt efter en Type, der hverken er konstrueret efter traditionelle Skønhedsregler eller individualiseret saa stærkt, at

man «synes, at man skulde kende Modellen», Det vil være en Prydelse for en protestantisk Kirke, men det vil næppe gøre det Mirakel, at omvende nogen af de ærede yngre Samtidige, der har sat alt Guddommeligt til Auktion og paataget sig Forførdigelsen af Fremtidens Guder.

Den 5te Maj.

(Kunstudstillingen. Krøyers: En italiensk Landsbyhattermager.)

Naar to Udstillingsgæster i Aar begynder deres første Samtale om, hvad de har set paa Charlottenborg, kan man være temmelig sikker paa, at det Spørgsmaal, der bliver Nummer Et paa Dagsordenen, er:

«Hvad siger De om Krøyers Hattermager?»

Det er et i allerhøjeste Grad aabent Spørgsmaal, ti der kan siges uberegnelig meget om ham.

Af dette Meget bliver i Almindelighed igen det Første: «Nej, hvor han er hæsleg!» — og det Andet: «Ja, men hvor han er godt malet!»

Det Første kan Enhver se. Det er ikke blot iøjnefaldende, det er overfaldende. Det er ikke nok, at det falder i Øjnene, som vi siger paa Dansk, eller «springer i Øjnene», som vi siger paa Halvfransk — det stikker os i Øjnene, saa vi tager dem til os. Men det nytter ikke, vi vil ikke tro dem. Vi standser, overtøder os om, at vi har set rigtig, og er nær ved at falde i Staver derover.

Det Andet ser ikke Hvem som helst. Det

store Publikum ser kun paa Hvad og ikke paa Hvorledes. Naar det Fremstillede er frastødende, føler det sig ikke tiltrukket ved at Fremstillingen er dygtig. Heldigvis har det imidlertid den gode Egenskab at tro paa Avtoriteter, og det véd, at Billedet har faaet Præmie baade paa den franske og paa den danske Udstilling. Derfor kan man være sikker paa, at hele den Klasse af Meningshavende og Domfældende, der karakteriserer sig ved at sætte Enden af Pegefingren paa Enden af Tommelfingren og med en kritisk Mine betragte Malerierne gennem den saaledes dannede Cirkel, ubetinget vil tro at skyldte sig selv, højroestet at udtale: «Men det er glimrende gjort.» — Udførelsen maa jo være glimrende, siden Maleriet vinder Medailler ved Akademier for de skønne Kunster, uagter det fremstiller noget saa udsøgt Hæsligt, at man krymper sig ved at se derpaa.

Derimod er det ikke saa let at forklare sig, hvorfor en Dyrker af den skønne Kunst i det skønne Italien har udsøgt denne grimme, fjollede, udtærede, sveddryppende, halvlodne Trælleskikkelse, denne mareagtige Mellemting af et Dyr og et Menneske til Genstand for sin Fremstilling.

Havde Kunstneren været en devot Katolik, kunde man maaske have mistænkt ham for at have malet Billedet som et Bodsværk, der var paalagt ham af en haardhjærtet Skriftefader, fordi han havde forset sig paa Italiens Skønheder, men jo nøjere man betragter Maleriet, jo urimeligere bliver enhver slig Mistanke. Man kan ikke med sin bedste Vilje opdage et Spor af tvungen Pønitense — tvertimod: Alt er udført med den Flothed, der betegner et Fornøjelsesarbejde, den Energi, som alene Lidenskabten giver, og den Omhu, som kun anvendes paa

en interessant Opgave. Enhver Ubetydelighed lige til Dryppen paa Næsetippen bærer «Liebhaberiets» Præg. Man ser, hvordan han formelig har fraadset i Nydelsen af denne enorme Hæslighed, og gætter, at han under sit Arbejde — lige som hans Forgænger blandt «de Danske i Paris» — har sunget om den kommende Slægt:

Den skal en Kunstners Lykke forstaa
Og vide, han har skønnet derpaa
Og mærke klart i Et og Alt,
At han *con amore* har malt.

Lige som Adolf Heller var henrykt over at kunne vise Efterverdenen, «hvor skøn Juliette var», saaledes har aabenbart Krøyer med hele sin kunstneriske Begejstring kastet sig over den Opgave at vise alle de skønhedstystne Sjæle, hvor grim en Capellajo kan være, og han har løst den mesterligt.

Om der nu virkelig kan være nogen kunstnerisk Tilfredshed i Løsningen af en saadan Opgave? — Aa jo! Det tror jeg nok, der kan være.

For det Første skal man kunne more sig ganske godt ved at være en af de Første og Yderligstgaaende mellem dem, der indfører en ny Mode — alle nye Moder kommer fra Paris, og i Paris, hvor alle Yderligheder og Udskejelser repræsenteres og konkurrerer om at blive det nyeste Nye, der har jo for ganske nylig det Hæslige opnaaet en fremragende Plads mellem «*les plus hautes nouveautés*». Verdens Hovedstad har set Koppesygdommen bragt paa Scenen, den har set Akademiet for de skønne Kunster forvandle sin *Salle d'honneur* til «*Salle d'horreur*» og udsætte saadanne Opgaver for Historiemaleriet som: Lokusta prøver Virkningen af sin Gift paa Neros Slaver — den har set Zolas fæleste

Fortællinger overtrumpede af Richepin og den har set Petroleusen Louise Michel som *Non-plus-ultra*-Modegrimhed tage Luven fra alle Modeskønhederne. Hvorfor skulde det saa ikke kunne mere en ung dansk Kunstner at vise sine Landsmænd en Produktion i den højere Grimhed, især naar han kan udføre den saa dygtigt, at den vinder Præmie paa Pariser-Salonen.

For det Andet er det en gammel anerkendt Sandhed, at «Forandring fryder», og af den følger det ligefrem, at Modsætningen til det Sædvanlige kan være særlig frydelig — fremfor Alt, naar det Tilvante er gaaet til Yderligheder og Modsætningen kan præsteres i en tilsvarende Overdrivelse. Hvem kender ikke Historien om den folkelige Digter, der efter at have maattet tilbringe en Aften i et stift Tevands-Selskab, hvor Konversationen havde været til Yderlighed behersket og til Overdrivelse udspædt, lige saa snart han var kommet ned paa Gaden, tog Revanche ved et Udbrud af alle de Ord og Talemaader, der er mest umulige i et dannet Selskab —? Hvem har ikke hørt Anekdoten om den snilde Abbed, der skulde anbefale sin Søstersøn til Kardinal Dubois, og, som forknyt over de andre Sollicitanters Elegance, kastede Nevøen ud i et Basin og derpaa præsenterede ham vaad og tilsølet «I det Haab, at Hans Eminence saa meget bedre vilde bevare ham i sin naadige Erindring! —? Og hvem forstaar ikke, hvorledes den unge, haabefulde Digter Karl Gjellerup ved Tanken om de tusinde Sangere, der forud havde talt om «den blege Lunas Sølvslør» blev grebet af Fortvivlelse og forgreb sig paa den originale, hidtil ubrugte Betegnelse af den opgaaende Maane: «Rød som Mandril-Hammens haarløse Bag» —? Krøyers Hattemager har tydelig nok en tilsvarende

Oprindelse. Kunstneren har set Malerne af den gamle Skole udstille det ene italienske Billede mere pynteligt end det andet: Piger fra Procida, Fiskere fra Bajæ, Bønder fra Kampagnen, Munke fra Camaldoli, Børn fra Amalfi, Vigneroler fra Orvieto, Røvere fra Salerno osv. — allesammen malte efter udsøgte forklædte romerske Modeller fra den spanske Trappe og forskønnede af alle Livsens Kræfter, og derpaa har han som alle ærlige ikke affekterte Italiafarere gennemgaaet den Række af Skuffelser, der danner Skærsilden foran det hesperiske Paradis, han har set, at der er Masser af udpræget Grimhed, en hel Malaria-Atmosfære af Fattigdom, Elendighed, Demoralisation og Smitsot, og fremfor Alt: en Syndflod af Dumhed og Svineri i det skønne Syden — er der saa noget Underligt i, at han engang, harmfuld over, at de Hjemmeblevne tror hele Italien befolket med lutter saadanne Figurer som Riedels yndige Piger fra Albano, Leopold Roberts jublende Høstfolk og Ernst Meyers søde smaa Abbatte, har svoret paa, at nu skulde de faa noget Andet at se, og derpaa er gaaet hen og portrætteret Hattemageren og hans ynkværdige Smaadrenge? — Det maa jo dog virkelig være ganske morsomt engang til Afvexling at kunne sige: «Vær saa artig, mine Herrer og Damer! Her ser De for første Gang et ægte naturalistisk Billede fra Italien! Saadan ser Sandheden ud, naar den hverken flatteres eller akkommoderes!»

Hvad siger De om et Billede af det københavnske Gadeliv, nøjagtig gengivet saaledes, som det viser sig, set fra et Vindue paa Almindeligt Hospital en Torsdag Aften, naar Lemmerne mylrer hjemad? — Er det maaske ikke et Virkelighedsbillede?

For det Tredie kan det ejendommelige Hattemagerbilledes Tilblivelse forklares paa en aldeles

exceptionel, men desuagtet tilsyneladende højst rimelig Maade. Jeg skal saa lidt paastaa, at Forklaringen er korrekt, at jeg endogsaa udtrykkelig vil erklære forud: den er konstrueret uden mindste Støtte af avtentiske Meddelelser, altsaa fuldstændig Frihaandstegning som Størstedelen af den Historieskrivning, der udføres af Fantasien og grundes paa sammenstillede Sandsynligheder, men det skulde — netop derfor — ikke undre mig, hvis det bliver den, der engang i Tiden approberes af Fremtidens Kunsthistorikere, og jeg vil af den Grund belave Publikum, Akademiet og Kunstneren paa, at den da kan komme til at tage sig saaledes ud:

«Den berømte Kolorist P. S. Krøyer, der for omtrent Hundrede Aar siden døde som Direktør for Kunstakademiet, Etatsraad, Professor, Kommandeur af Dbg. o. fl. Ordener, stod i sine yngre Dage lidt paa Kant med Akademiet, hvilket var let forklarligt, da han var en af de første danske Figuralmalere, der tilegnede sig den daværende franske Malemaade, medens Akademiet endnu paa den Tid talte et betydeligt Antal Medlemmer af den saakaldte «nordiske Skole», der skal have drevet det saa vidt i Eksklusivitet, at dens mest ortodokse Medlemmer erklærede deres egen primitive Kunst for den eneste sande og saliggørende og betragtede Enhver, der tilegnede sig fremmed Undervisning som Førræder og Renegat.

Krøyer, der endogsaa havde haft Mod til at arbejde under en af Datidens mest bekendte franske Mestre, der særlig var ilde set af de Retroende, udstillede det ene Aar efter det andet dygtige Billeder paa Charlottenborg og vakte megen Opmærksomhed i Pressen og store Forhaabninger hos

Publikum. Hvert Aar ventede man, at Udstillingsmedaillen skulde blive ham tilkendt, men hvert Aar slog Forventningen fejl; naar det kom til Optælling manglede der altid nogle Stemmer, og den Omstændighed, at han ikke havde faaet Medaillen, gjorde det igen umuligt, at Andre kunde faa den, saaledes at den i flere Aar blev tilbageholdt — til ikke ringe Forbitrelse for de Konkurrerende.

En Dag, da vor Kunstner paa en Gennemrejse besøgte sin Lærers Atelier, spurgte denne ham: «Naa denne Gang fik De da vel Medaillen?»

Krøyer trak paa Skuldren.

— Ikke det? — Hvem fik den da?

— Ingen!

— Men hvorfor fik De den ikke, naar der ingen Bedre var?

— Medlemmerne synes ikke om den Maade, hvorpaa jeg maler.

— Men det har de jo ingen Forstand paa. De fleste af dem kan jo ikke selv male.

Den gode Franskmand var noget flot i sine Domme, men det maa tjene til hans Undskyldning, at et Par af de ubekendte Herrer, til hvem han sigtede, havde udtalt sig lige saa uforbeholdent om hans Kunst — til Trods for hans europæiske Berømmelse.

— Naa, hvad mere havde man at sige mod Deres Billeder?

— Jeg tror, man fandt, at Figurerne var ikke smukke nok!

— Nej ser man det! — Naa saa det er paa den Maade man behandler mine Elever i København! — Godt! — Vent bare! Det skal d'Hrr. Akademikere faa betalt. Nu har de med mig at gøre!

Med disse Ord slog Mesteren et Slag i Luften med sin Paletstok, saa den knak midt over, og kastede Stumperne hen i et Hjørne.

«*Qui faire!*» — sukkede den danske Maler resigneret, halvt smilende over hans Heftighed.

— Hvad De skal gøre! Det skal jeg sige Dem! Rejs ud i Verden, lige meget i hvilken Retning og opsøg det hæsligste Vrag-Exemplar af Menneskeslægten, som De kan finde!

— Og naar jeg saa har fundet ham —?

— Saa maler De ham af, saaledes at Billedet bliver det Grimme, der nogensinde er set i Deres Fødeland — men dygtigt gjort.

— Ja vel.

— Naar det er færdigt, sender De det til Udstillingen.

— Den danske?

— Nej til den franske!

— Men vil det blive antaget?

— Det skal blive det. Jeg indestaar Dem derfor. Det Grimme er netop nu i højeste Mode.

— Ja . . . men . . .

— Ingen «Ja men . . .» Gør som jeg siger, og lad mig sørge for Resten! Farvel, og Lykke paa Rejsen.

Saa rejste Krøyer til Italien og opdagede der en aldeles gyselig Hattemager, med hvem Ingen kunde konkurrere i Grimhed. Ham maledede han af i hans mørke, dampende Værksted tillige med hans to forsultne Smaadrenge. Billedet blev sendt til Paris. Mesteren holdt Ord: det blev ikke blot antaget, men hvad der var sjældent for udenlandske Arbejder: det fik en Medaille.

«Se saa! Nu skal De se Løjer med de Herrer Parykker paa Charlottenborg!» — lo Franskmanden

og gned sine Hænder. — «Sæt dem nu kun Stolen for Døren, og udstil saa Deres Fugleskræmsel! Det skal more mig at se, om de Karle har Kourage til at nægte et Maleri, der er prisbelønnet paa Pariserudstillingen, deres Smule Medaille!» —

Som sagt saa gjort.

Krøyer rejste hjem og satte i Forening med de yngre Kunstnere Akademiet saaledes Stolen for Døren, at det næsten ikke kunde lukke den op. Derpaa udstillede han Hattemageren. Fælden var snildt opstillet. Akademiet gik i den: Nu maatte det jo ud med Medaillen, og dermed havde det tabt sin sidste Indsats.

«Nu ser vi, hvad vor største kunstneriske Avtoritet gælder. Den har i flere Aar tilbageholdt Medaillen, og nu bliver det styggeste Billede, der nogensinde har været udstillet, prisbelønnet!» — jublede Oppositionen.

De Gamle ærgrede sig. De følte deres Stillings Uholdbarhed og gik af . . . efter Haanden — og Krøyer endte, som sagt, paa Formandspladsen for Akademiet for de skønne Kunster.

Hvor Billedet af den grimme Hattemager er blevet af, véd man ikke. En Kunstelsker, der plejede at købe yngre Kunstners Arbejder for at sælge dem mod passende Avance, naar de steg i Pris, skal have købt det paa Spekulation, men været saa uforsigtig at hænge det op i sin Dagligstue — ubekendt med de Hensyn til Efterslægten, der bevægede den syrakusiske Tyran til at dekorere sin Hustrus Værelser med Værker af den skønne Kunst. Følgen af denne Uforsigtighed skal være blevet et helt Kuld af smaa vordende Kunstelskere, der havde en gysenvækkende Lighed med Hattemageren . . .»

Jeg overlader Læseren Valget mellem Forklaringerne! Nok er det: Hattemageren gør sin Virkning som Sensationsstykke.

Den 14de Maj.

(Fra Kunststillingen. Susanna. „Interiøret“. „Den gamle Historie“.)

— Hvordan staar det til med Historiemaleriet heroppe?

— Jo Tak, saa saa! Det gaar smaat, meget smaat.

— Hvad fejler det egentligt?

— Mangel paa Livsbetingelser og Livskraft! Mangel paa Tro, Mangel paa Fantasi og . . . Mangel paa Efterspørgsel!

— Aa, hvad Efterspørgslen angaar synes jeg ikke vi kan klage. Eibeschutz' Legat spørger jo stadig om Billeder fra det gamle Testamente. Neuhausen udsætter sin største Præmie for Historiemaleriet, og Akademiet for de skønne Kunster har Aar efter Aar søgt efter en yngre Historiemaler, som det kunde hædre med sin allerstørste Medaille.

— Om Forladelse: Det Slags Efterspørgsler er kun Genlyd fra svundne Tider! Akademiet er jo snart lige saa forhenværende som salig Eibeschutz og salig Neuhausen. Den yngre Slægt har erklæret, at den ikke mere vil gyde en Draabe rødt og varmt Blod i dets gamle Aarer, den har jo endogsaa paa Forhaand sendt Dr. Lange en Takskrivelse for hans velvillige Bistand med at svøbe og balsamere de

Hedenfarende, og overrakt Kultusministeriet en Plan til Delingen af deres Efterladenskaber. Allerede Titelen «Det kongelige Akademi for de skønne Kunster» bærer et dobbelt Stempel, der betegner det som en Anakronisme, efter at Moden har opstillet det Virkelige i Stedet for det Skønne som Kunstens Ideal og reduceret Prædiketet «kongelig» til samme Betydning som Betegnelsen «virkelig» i Titelvæsenet. Og Historiemaleriet var uløselig knyttet til den skønne Kunst. Det kan ikke leve af at kopiere Virkeligheden, da Gengivelsen af den er henvist til Nutiden, mens Historien kun har med Fortiden at gøre. Det Svundne kan kun Fantasien fremmane, og nu om Stunder bliver Fantasien omhyggelig uddræret af enhver kultiveret Jordbund.

— Saamænd, vi er praktiske Folk! Vi har holdt Auktion over baade Guder og Afguder, Engle og Djæвле, vi har afskaffet Muser og Gratier, bortdestilleret Aanden af Naturen og afsjælet Livet. Vi har hævdet det Grimmes Jævnbyrdighed med det Skønne efter Lighedsprinciperne, ja endogsaa gjort dets Forret gældende som Følge af dets absolute Majoritet. Alt det indrømmer jeg, men hvorfor skulde man ikke kunne male historiske Billeder efter Virkeligheden. Har *le Fornarina* og *Mona Lisa* ikke været virkelige?

— Jo, ubestridelig, de har været virkelige Modeller, men de er aldrig blevne portrætterede som virkelige Madonnaer. Den skønne Kunst indlod sig ikke paa at gengive det Uskønne tilligemed det Skønne, fordi det fandtes samlet hos det valgte Forbillede, og endnu mindre forevige den det mimiske Udtryk af Træthed eller Misstemning, der tilfældigvis lod sig til Syne hos Modellen.

— Ja hvilken Kunst gør vel det?

— Den nye, som er i Færd med at afløse den gamle! Se for Eksempel paa Tuxens «Susanne». Der ser De en ung kvindelig Model dygtigt og nøjagtigt gengivet baade i Henseende til Former og Farver, et rigtig ærligt udført Arbejde, uden Spor af den Appel til Beskuerens Sanselighed, hvortil Æmnet har fristet saa mange Kunstnere. Hun staar nøgen ved Nedgangen til et Bassin og bliver tiltalt af to ældre Mandspersoner, der synes at tilsigte en Konflikt med Straffelovens 16de Kapitel. Her er Virkeligheden gengivet saa trofast, som ingen Historiemaler af den gamle Skole vilde have været i Stand til af Hensynet til Æmnet. Hvor lidt den historiske Opgave som saadan har at betyde for Kunstneren, saa vi endnu tydeligere ved hans forrige Fremstilling af samme Æmne, idet han, for at forøge den maleriske Virkning, havde tilsat en fjerde Figur, en Tjenestepige, hvis Nærværelse umuliggjorde det hele Optrin og klart beviste, at han enten ikke havde fundet det Umagen værd at gennemlæse det apokryfiske Tillæg til Daniels Profeti, hvori «Historien» er optegnet, eller at han vel havde læst, at de gamle Syndere først kom frem «da Susanne havde bortsendt sine Piger», men givet det Historiske en god Dag og kun tænkt at afmale den smukke Gruppe, som hans to kvindelige Modeller dannede. Denne Gang har han ganske vist udeladt den umulige Pige, men Gengivelsen af den ene kvindelige Model i hele hendes Virkelighed har saa fuldstændig optaget ham, at han aldeles har glemte den historiske Susanne for den virkelige Frøken Susanne Jensen — eller Hansen, hvad hun nu har heddet. Apokryfen melder om Førstnævnte: at hun ikke alene var «meget fin», men ogsaa «meget dejlig af Udseende», og at hun var en ortodoks Jødinde.

Hvor vidt det Første med Rette kan siges om den afbildede Dame, skal jeg vel vogte mig for at udtale nogen Mening om, men at baade hendes Ansigtstræk og hendes Hudfarve kun tyder paa en nordisk, ikke semitisk Virkelighed, kan man vel paastaa uden at tilsidesætte den skyldige Delikatesse. Efter Fortællingen vilde en Historiemaler have Valget mellem en hel Skala af Udtryk i den unge Kvindes Miner: Skræmthed, blufærdig Angst, Afsky, dydig Indignation, Forfærdelse over deres Trusler. («Hun sukkede dybt og sagde: jeg er ængstet fra alle Sider, ti gør jeg det, er jeg skyldig til Døden, og gør jeg det ikke, da kan jeg ikke undfly Eders Hænder!») osv. Men disse Stemninger har den virkelige Susanne ikke frembudt. Se ret paa hendes Aasyn og læs deri, hvad hun siger! De vil ikke kunne tage fejl, ti Kunstneren har gengivet det klart og tydeligt — korrekt som et Spejl. Hun har Intet som helst med de to gamle Jøder at gøre, ti de var i Virkeligheden ikke tilstede i Atelieret, og hun vidste desuden meget godt, at de vare døde for mange Aar siden (hvis de ellers har levet!) og saaledes ude af Stand til gøre hende Fortred. Nej hun er blot fortrædelig. Hun ser over Skuldren hen paa Uret og siger: «Hør Hr. Tuxen, nu er jeg ved Gud ked af at staa saadan! Klokkeren er jo slaaet for længe siden!» — Det er som De sér et ypperligt Virkelighedsbillede. Fejlen er blot, at det gør Fordring paa at være noget Andet. Var blot Virkeligheden gennemført konsekvent: var den fra Fantasien laante Have ombyttet med et Kunstneratelier og de «två bofvar» med et Taffelur, der viser paa ti Minuter over fuldt Slag, saa vilde Billedet have været et mesterligt Genremaleri og Betegnelsen «Susanna» tilstrækkelig til

at forklare hele Situationen! — Historiemaleriet ligger ikke for «den nye Retning».

*

*

*

— Men her har vi, som det synes, Genremaleriet overført paa historisk Grund.

— «Numer 278. Kristian Zartmann: Interieur fra forrige Aarhundrede.»

— «Interieur», det er et meget indbydende Ord. Det siger saa lidt og kan betyde saa meget. Det minder paa én Gang om Heinr. Hansens gyldne Sale, om Marie Grubbes Kærligheder, om «Lysets Kælder» og om Indersiden af Klokker Links Kjole — især om den sidste. Netop fordi Hammer siger: «Dens Indvortes gaar det ikke godt an at vende ud» — bliver der altid en Jubel, naar Publikum faar det at se: Lapperne paa Føret er saa interessante. Det er i det Hele taget saa umaadelig interessant at se Noget rigtig efter paa den indvendige Side, baade Kjoler og Huse og Mennesker — den indvendige Side er jo Vragen, og den har baade det Skjultes og det Mistænkeliges Interesse. Skade, at man ikke kan sprætte Menneskene op, naar man faar Lyst til at efterse deres Interiør!

— Ja i Literaturen har «Interiørerne» uægtelig faaet en vis Duft af indelukket Skandale, omtrent som de «hemmelige Historier» i gamle Dage, men i Malerkunsten betyder det vel ikke andet end Afbildninger af indre Lokalteter i Kirker, Slotte, Huse etc. — maaske med Staffage af nogle Figurer?

— Ganske rigtig! Her har vi et Kabinet fra Kristian den Syvendes Tid med Staffagefigurer, løst skitserede, men dog tilstrækkelig karakteriserede til at betegne Forholdet mellem dem indbyrdes,

saaledes at Interiør-Duften straks slaar os imøde. I Lænestolen til Venstre sidder den høje Dame med sin lille Datter paa Skødet — bag hende staar hendes Hovmesterinde, en solid, massiv Skikkelse, der har tilstrækkelig Brede til at «staa for», naar det behøves. Paa et Bord ved Siden af hende ser vi en Hofmand, halvt liggende, halvt siddende i en ved Hove næsten utænkelig Stilling, saaledes at han kommer til at vende den fra de tilsidetrunkne Kjoleskøder frigjorte nederste Del af Ryggen lige imod en elegant pyntet halvidiotisk Herre — rimeligvis den høje Dames høje Gemal! Hvem kan den ugenerede Kavaler dog være? Han leger med Barnet og taler med Moderen: Hofdamen vender Hovedet bort, hun ser ikke paa de Konverserende, og Herren derhenne i Lænestolen kan heller ikke se deres Miner, thi den Del af Hofmanden, som vender mod ham, er ikke gennemsigtig. Han griner fjollet, men det er et fælt Grin, der røber, at han er endnu mere moralsk end intellektuel Idiot; just saadan griner han, naar han har overhældt sin Gemalindes Skødehunde med Spiritus og stukket Ild i deres lange hvide Silkemanker. Hofmanden synes at betragte ham som et uskadeligt Fjog, mod hvem han kan tillade sig hvad som helst, men han skulde ikke være saa overmodig! Det Slags Gale kan Ingen stole paa! De kan lade deres Venner og Vogtere halslugge naar som helst. — Hvad siger De om et saadant Interiør?

— Det er næsten historisk. Men det er mere virkeligt end skønt! Hvis der bliver stiftet et Akademi for de grimme Kunster, vilde det ikke kunne refuseres som Medlemsbillede: det er ypperligt tænkt, men hæsligt gjort. Ligesom der er Portrætter, paa hvilke man uden at kende den Portræt-

terede kan se, at han er flatteret, saaledes kan man her uden Fare bande paa, at ingen af de Afbildede har været saa stygge i Virkeligheden, som de er blevne i Billedet!

— Naa! Realismen har sine Idealer! Hvorfor skulde man ikke kunne idealisere i Retning af det Stygge lige saa vel som i Retning af det Skønne. «Røde Roser med grønne Blade — det har været smukt engang, men det er horribelt for Øjeblikket!» — sagde Modehandleren! Tudserne kommer nok til Ære, naar man er bleven ked af at pynte sig med Kolibrier!

*

*

*

— Det kan ikke hjælpe, hvad De siger, min Kære! Skønheden er «flov» for Øjeblikket, og Grimheden er «spurgt» her paa Pladsen! Kast blot et Blik paa Frants Henningsens Genrebillede «Den gamle Historie», saa skal De se! — *Toujours perdrix*, det holder Ingen ud i Længden. Vi har, efter hvad en æret Kunstdommer forleden forsikrede, faaet saa meget af «Henrik-og-Else-Stilen» i vort Genremaleri, at vi nu trænger til en Reaktion, og dens Retning er jo givet.

— «Det Sete afhænger af Øjnene, som ser» — sagde Goldschmidt, da Paludan-Müller havde sagt det i Forvejen. Jeg for min Del har ikke set rettere, end at der har vist sig saa lidt Skønhedssans i vort landlige Genremaleri — et Par enkelte Kunstneres Arbejder fra regnet! — at man snarere skulde kunne sige: at Flertallet af vore Figurmalerere vilde have besynderlig godt af at gaa lidt i Skole hos Christian Winther! —

— Sig hvad De vil! Vi staar midt i Reaktionen allerede! Lige fra Thomas Thaarup sang

I Østens Sølvblaa Dagen smiler
Paa Rosen Duggen laa
Ung Harald fro til Marken iler
At plukke Blomster smaa

og til den sidste Efterklang af Chr. Winthers dejlige Romancer døde hen, har vi holdt os til den stiliserede Idyl, naar vi har kunnet. At nogle Malere, der ikke har formaaet at male noget Smukt, af den Grund har malt adskilligt Stygt, det betyder ikke Noget, ti det har de jo ikke gjort med Vilje. Men se nu paa «den gamle Historie!» Der vil De lige som i Krøyers Hattemagerværksted se at Kunstneren har opsøgt og udvalgt det Grimme. Ved at male den karakteristiske, yderst jævne, men nette og velskabte Fyr, der ligger ved Høstakken og snakker godt for «Kvindemennesket», har han tydelig nok vist, at han vilde kunne male smukke Figurer, hvis det morede ham. Men nej! Han vil hverken lefle med Naturen eller Menneskene! Hvad skulde have været ham lettere end at male en Stak friskt Hø, hvis han havde villet? Men se om han gjorde det! Han vilde ikke have denne parfumerede Duft af nyslaaet Hø over Situationen. Derfor malte han en Stak gammelt graat Stærgræs, der har staaet og sivet ude paa Marken fra ifjor og tabt baade Farve, Lugt og Smag. Han vilde heller ikke, at det skulde være en køn Pige, der satte Fyren i erotisk Stemning — nej ingen Kometeren med Skønhed — en rigtig grim, dvask, grundkedelig, halvgammel Husmands-Dorthe har han gjort til Gjenstand for hans «ømme Begær!» . . .

— Men hvor er det dog muligt at Fyren skulde kunne faa Lyst til hende?

— Ih, det har Kunstneren jo tydeligt nok forklaret ved at male det endnu hæsligere, skævmundede, tandløse Udskuds-Exemplar af en Kærling, der staar paa Lur bag ved Stakken. Naar De tænker Dem, at Staklen er gift med hende, vil De jo let kunne forstaa, at han endogsaa har fundet den anden ganske tillokkende.

— Naa saaledes! Ja det forklarer Sagen.

Den 28de Maj.

(Fra Kunstudstillingen. Exners Billeder fra Fanø. — Rosenstands Pariserscener. — Bissens Danaide. — Holbergs-Statuerne).

Med den i Aftes sluttede «Salon» ender Rækken af de aarlige Kunstudstillinger paa Charlottenborg. Næste Gang vil det, om Alt gaar vel, være den nye Udstillingsbygning, hvori Aarets kunstneriske Afgrøde præsenteres for Publikum.

Skønt Udstillingsaaret 1882 maaske en Gang i Tiden til Støtte for det kunstelskende Publikums Hukommelse vil blive betegnet som «det Aar, da den grimme Hattemager var udstillet», og skønt Modesmagens Pendulsvingning mellem Idealisme og Realisme for Øjeblikket er naaet saa langt til Venstre, at dens Incroyabler og Merveilleuser i Praxis har vedkendt sig Paradoxen: «Kun det Grimme er sandt, det Skønne er en Fiktion» — vilde det være ubilligt at nægte, at der saa vel fra yngre

som fra ældre Kunstnere i Aar har været udstillet mange smukke Malerier, der vidner om, at det lige saa lidt i Kunsten som i Poesien vil medføre nogen stor Fare, at nogle enkelte Yderligtgaaende viser Publikum Naturalismens Bagside.

Mellem dem, der saaledes i Aar har indtaget en betydelig Stilling til Højre, fortjener Professor Exner at nævnes i første Række. Hans nye Genrebillede fra Fanø staar ikke tilbage for de Amagerstykker, hvorved han har vundet sit Navn. Alle de elskværdige Egenskaber, der gjorde disse saa populære, findes ogsaa her i fuldt Maal. Det er sjældent, at en Kunstner i en saa lang Aarrække saa urokkelig fastholder sin kunstneriske Specialitet.

Og dog blev han i sin Tid, da han malte den gamle Amagermø'r med de røgede Sild i Kurven, betegnet som en Fuldblods-Realist, en kunstnerisk Venstremand, mens man nu ikke et Øjeblik betænker sig paa at indrangere ham i yderste Højre. Hvorfor? — Ganske naturligt: dengang sammenstillede man de Exnerske Amagere med Duftvaudevillens Jokum og Lisbet, og ved Siden af dem blev de til oppositionelle Figurer. Nu derimod fører man ikke hans Faniker sammen med deres parfumerede «Slægtninge», nej, man sætter dem i Række med den surtsvedende, halvidiotiske Værkstedstræl og hele hans grimme uvaskede Familje baade ude og hjemme, og derved bliver de naturligvis trængte ud i det mest konservative Højre! Det er jo saa Verdens Gang: Man behøver ikke at flytte en Fod for at skifte Yderplads paa de modsatte Fløje — En ny Op-marchingering af de Andre, saa er det besørget!

Der er som oftest ikke nogen stærkt udpræget Individualitet hos Exners yngre Bønderfolk. Af og til er der endogsaa en paafaldende Sødskendlighed

mellem Figurerne paa det samme Billede, men det er Vaarens ensformige ungdommelige Friskhed, der hviler over hans Billeder. Det Visne, Ormstukne, Skimlede ligger udenfor hans Omraade — men man savner det ikke! Hverken den gamle Kone i «I en Stue paa Fanø» (77), Faderen i «En Opdagelse» (75) eller «Postmesteren» (76) har den ringeste Fordring paa at være eksemplariske eller ideale Figurer, det er Mennesker, som Folk er flest, hverken udsøgt stygge eller afstikkende i nogen Henseende, men tilstrækkelig karakteristiske og ikke blot præsentable, men smukt, høfligt og beskedent præsenterede. «Opdagelsen», som Faderen gør, idet den lille Dreng overbringer Kærestebrevet til den ene af hans to Døtre, fremstiller en meget pikant lille dramatisk Scene, Børnene, der har samlet sig foran Posthuset for at løbe i Byen med de ankomne Breve, er ligeledes et uydeligt, fordringsløst Arbejde, og fremfor Alt er den lille Pige, der staar ude i Forstuen og læser over paa sin Lektie, mens den blaa Himmel og Klitterne titter ind til hende gennem den aabne Dør, et saa elskværdigt Billede, at man kunde ønske at se paa det hver Dag!

Det kan man dog med sin bedste Vilje ikke sige om de udsøgte Grimheder — selv om de er aldrig saa dygtigt malte!

En Kunstner, der Aar for Aar har bragt vore Udstillinger mere og mere værdifulde Malerier, og som efter Haanden har tilegnet sig en betydelig Teknik udenfor vor egen Skole uden at offre til Modesmagen, hverken i Retning af impressionistisk Flothed eller naturalistisk Forkærlighed for det Fæle, nemlig Rosenstand, havde denne Gang udstillet to højst interessante og tiltalende Genrebilleder fra Folkelivet i Paris: En aldeles typisk gennemfransk

Zouave, der udenfor et Braserie trakterer sin Moder med Kaffe, mens i Baggrunden et Par professionelle Skønheder gjør Affairer med en pyntet Mr. Yes, og en uforlignelig (vistnok dansk) Rejsende iagttager den sidstnævnte Gruppe — og en Restavratør, der staaende i sin Dør, iført sin Køkkendragt, kritiserer et Maleri, der falbydes af en forbigaaende Skramlerihandler. Det er ubestridelig realistiske Billeder, men de er interessant komponerede og omhyggeligt udførte, og der er intet Frastødende i dem. — Hvorfor skal der ogsaa være det?

Genremaleriet har i det Hele taget været ualmindelig godt repræsenteret i Aar. Helsteds lille Pige, der syr Tøj til sine Dukker, Tørnøes Rengøring i Atelieret, Sammes Sypige, der, falden i Søvn under sit Arbejde, overraskes af Morgensolen, som titter ind ad Vinduerne, H. N. Hansens vandrende Troubadourer, H. Schjødtes unge Skuespiller, der instrueres i sin Rolle, Edv. Petersens Sildehandel ved Højbro — og flere andre Billeder vidnede i Forening om, at den Fattigdom i Opfindelse, der saa længe har været en Ejendommelighed i vort Genremaleri, er paa gode Veje til at forsvinde.

*

*

*

Udstillingens Annex inde i Gaarden er altid mærkværdig sparsomt besøgt. «Man er træt, naar man har gennemset alle Salene, og gemmer derfor Atelieret derovre til næste Gang» — og næste Gang» er som bekendt et højst upaalideligt Subjekt. Men enhver Udstillingsgæst, der samvittighedsfuldt gør Bekendtskab med alle de Billedhuggerarbejder, der udstilles i Værelset ved Indgangen, hænder det meget let, at de, der staaer derovre, enten slet

ikke kommer i Betragtning eller maa nøjes med et flygtigt Blik og den sidste Rest af en trættest Opmærksomhed. Billedhuggerarbejderne har i det Hele taget ikke noget talrigt Publikum.

Spørger man et Medlem af det store Publikum: «Hvad syntes De om Bissens Danaide?» — hænder det derfor let, at man faaer det Svar: «Den har jeg slet ikke set!»

Og dog var hun ikke blot den skønneste Kvindefigur paa hele Udstillingen — altsaa baade den skønneste Skønne og «det skønneste Skønne», men hun var samtidig dermed den ædleste Repræsentation af vor Tid — af Tidens Stræben. Det var den skønne Kunsts Fremstilling af «Haabløse Slægter» — af Tidens Offre til den slette Evighed.

„Ingen Grund!

Ingen Bund!

Hid med Spanden! Hid med Øsen,

Travlhed, Travlheden er vort Løsen

Indtil Verdens sidste Stund!“

lyder Koret i «En Sjæl efter Døden»; men det er kun det materielle Arbejdes rastløse Travlthavende, de levende Dampmaskiner, der fremstønner denne Opsang, mens de opslider deres Legemskraft i den resultatløse Anstrengelse for at fylde det utætte Kar. De tænkende Danaider staar imens nedsunkne i hvileløs Grublen over Midlerne til at stoppe dets Huller. «Vand gør det visseligen ikke» — har de set: og deres Tro har de allerede forlængst ladet gaa tilbunds, uden at den har stanset Strømmen. Haabet og Kærligheden, Livsmodet og Livsglæden maa ogsaa derned for at fylde og lukke de gabende Svælg! Alt det Skønne maa derned, Alt, hvad der er den Enkelte kært og dyrebart, maa offres for

Danaidernes fælles Vel! Alt maa offres for Alle!
Først naar Alle har offret Alt, kan det salige Intet
naas!

Omtrent saadan tænker den smukke, fortænkte
Danaide! Det er en gammeldags Fremstilling af
den gamle, evig unge Mythe — den klassiske
Skønhed er jo gammeldags — det indrømmer jeg.
Men den har en Evighed for sig, mens den natura-
listiske Grimhed kun har Modesaisonen. Skade, at
den moderne Retning ikke er repræsenteret ved en
Portrætstatue af Louise Michel med Petroleumsdunken!
Man vilde ikke let kunne tænke sig et mere karak-
teristisk Modstykke til Bissens Danaidefigur.

Det vilde være stor Synd, om denne ædle
Skabning skulde dø i Gibs. Vi maa da vel have
en eller anden Rigmand, der bestiller den i Marmor.

*

*

*

Holberg er kommen til Ære og Værdighed i
Tidens Løb. Skuespillerne har i 160 Aar gjort,
hvad de kunde for at holde hans Minde i Live, og
nu, da deres Kræfter ikke slaar til længere, træder
Billedhuggerne til.

De har givet ham en «*Fauteuil*» paa Kongens
Nytorg, de er i Færd med at støbe ham til Normæn-
dene, der vil have en Statue til Minde om Før-
kæmperen for det Sprog, de er i Færd med at af-
skaffe, og nu er der Tale om, at de skal hjælpe
ham og hans to Muser op paa en Piedestal i Sorø.

Der er allerede indsamlet store Kapitaler og
gjort store Forarbejder dertil. Naar de Sidstnævnte
er betalte, skal der efter Sigende endnu af de Først-
nævnte restere et Overskud af 13 Kroner og 47
Øre til Mindesmærket, saa det har de bedste Ud-

sigter. I værste Fald tager vi hans egne Penge og betale med, ligesom vi gjorde, da Folket byggede den danske Skueplads paa Kongens Nytorv.

Overfor Sorø har vore Folkerepræsentanter vist sig villige. Naar Borgmester von Bremenfeld, Gaardmand Jeppe Nielsen, Mester Gert, Tobias Prokurator, Paltzgreven, Forpagter Studenstrup, Per Degn og den unge Hr. Jean de Frandsen engang bliver i godt Humør, omstøber de nok Holbergs Akademi til en rigtig folkelig Højskole, og da er det jo rimeligt nok, at han bliver sat udenfor og faar Lov at betale, lige som han maatte ved det kongelige Gilde! —

Der var fra Begyndelsen to Udkast til Mindemærket. Det ene af Bissen, det andet af Ring.

Bissen har nærmest haft «Gamle Holberg» for Øje, og fremstillet Digteren som en graanet Satyrikus, ikke som den 38aarige Mand, der skabte den danske Komædie. I dette Punkt har Ring holdt sig nærmere til den korrekte Alder, men her kan det vel være Spørgsmaalet, om ikke *consensus gentium* gælder mere end Kirkebogen, ti saa vist som Holbergs Komædier aldrig vil blive «gamle», saa vist har han selv aldrig været ung — i Efterverdenens Opfattelse. Vi kender kun «Gamle Holberg», Professor Holberg forsvinder mellem Fortidens Lærde, og Baron Holberg tilhører kun Anekdoten. Vel har Digteren selv i «Det lykkelige Skibbrud» valgt en yngre Maske som Elskeren og Satirikeren Filemon, men Nutiden er med sit Kendskab til de erotiske Scener hos Holberg næsten ude af Stand til at tænke sig ham som Elsker, ja næsten som yngre Mand: den er mest tilbøjelig til at se ham som en skjælnsk Leonard.

Det er nærmest dette Billede, vi faar af

Bissens Statue, og man vil maaske derfor med en vis Ret kunne sige, at Kunstneren har nærmet sig Genre-Stilen mere end den monumentale Skulptur plejer, mens Rings Skitse, der fremstiller Holberg som yngre og mere elegant Person, er holdt i en mere festlig Stil. Ogsaa Muserne (Clio og Thalia), der fremstilles staaende hos Bissen, men siddende hos Ring, er af den Første behandlede friere og med mere Individualitet end hos den Sidste, hos hvem de mest gør en dekorativ Virkning.

Begge Skitser vil imidlertid kunne blive Forbilleder til et smukt Mindesmærke.

Det tredje Udkast, der senere er kommet til, skulde jeg ikke have nævnt, hvis det ikke var udstillet af Hr. Saabye, men belært ved Erindringen om, hvorledes det gik med Konkurrencen om H. C. Andersens Statue, tør jeg ikke benægte Muligheden af, at det kan være destineret til at vinde Prisen. *Habent sua fata statuæ!*

Den 4de Juni.

(Den dramatiske Aars-Grøde i Saisonen 1881—82).

Det er mange Gange og fra højst forskellig Side blevet bemærket, at vort store Publikum viser Teatret og dets Præstationer en Opmærksomhed, der er langt større end den Interesse, som ydes vore politiske og kommunale Avtoriteter og deres Virksomhed, og denne Bemærkning er i Almindelighed fremført som Motivering til den Paastand: at vore

ærede samtidige Landsmænd skulde være mere hengivne til Adspredelser og mindre interesserede for alvorlige Anliggender end Folk i Almindelighed.

Jeg tror dog, man gør dem Uret, om ikke ved Iagttagelsen, saa dog ved dens Anvendelse.

Det klinger ganske vist slaaende, hvad en misfornøjet Alvorsmand engang sagde om Københavnerne: at hvis de skulde lokalisere Romernes «*Panem et circenses!*», saa ville de ikke raabe: «Mad og Morskab!», men «Morskab og Mad!», ti her tales unægtelig mere om det Fornøjelige end om det Nyttige, men vel at mærke: kun naar man taler sammen for at more sig. Alle de Ordre og Instruktioner, Indvendinger og Forespørgsler, Raadslagninger og Meningsbrydninger, der offres til det Nyttiges Fremme i Arbejdstiden, regnes jo ikke med, naar man spørger: Hvad tales der mest om for Øjeblikket?

Men har dette ikke været Tilfældet altid og overalt, hvor Kulturforholdene var saa vidt fremskredne, at der baade fandtes ordnet Arbejde og ordnede Forlystelser? Er det ikke netop disses Bestemmelse baade direkte og indirekte at udfylde Hviletiden, og er det ikke heldigst, naar Forholdene gør dem tilgængelige for Mængden, i Stedet for at monopolisere dem for en snævrere Kreds?

Aller herligst vilde det naturligvis være, hvis det store Verdensteater og dets mindre indenlandske Filial stadig gav saa opmuntrende og lystelige Forestillinger, at alle Interesser kunde samles der ogsaa i de Timer, som vies til Hvile og Forfriskning, men allerede paa Juvenals Tid var den glade Old forbi, da Virkeligheden var en Forlystelse, og der var Glæde at hente paa Forum. Man var allerede kommen saa langt bort fra Guldalderen, at «baade Jernet og Blyet var for gode til at betegne Tidens

Slethed», paastod den gamle Moralist, men skønt vi endnu kan udpege de to nævnte Metaller som dem, der i sidste Instans dominerer vor Samtid, er de Jern- og Bly-Udvekslinger, der udgør Effekstykkerne i Verdensteatrets Nutids-Repertoire alt andet end lystelige at se til, og saa længe der herhjemme af Mængdemagten arbejdes paa at bringe ethvert nyt Skud i Egerias Lund til at visne og at brolægge Vejen til Kapitolium med Gravsten over halvbaarne Lov-Fostre, saa længe er det ganske forklarligt, at Publikum i sin Fritid morer sig bedre ved at tale om Teaterforestillinger, end ved at drøfte Rigsdagsforhandlinger.

Jeg behøver imidlertid ikke at befrygte, at de efterfølgende Oplysninger skal blive beskyldte for at trænge sig frem foran de alvorlige Optegnelser om den svundne Saisons Præstationer. Alt hvad der er udrettet og ladet ugjort paa Tinge er for længst ført til Bogs, og selv for den kunstneriske Skueplads er alle de opførte Arbejder katalogiserede.

Om den langt større Mængde af dramatiske Arbejder, der ikke er komne paa Brædderne, men enten afventer deres Debut, eller ikke har opnaaet Antagelse, foreligger der derimod endnu ingen Optælling. Skulde jeg tage fejl, naar jeg forudsætter, at en saadan ogsaa vil kunne interessere det større Publikum, selv om den begrænses med al den Diskretion, som Pligt og Takt kan foreskrive?

Der er i Aarets Løb af forskellige Blades Rubrik for Teaternyheder flere Gange bragt Efterretninger om, at et nyt Stykke af det eller det Navn og af den eller den Forfatter var antaget til Opførelse ved det kongelige Teater og disse Nyheder har, selv naar de var fuldstændig urigtige, straks fundet Optagelse rundt om i Dagspressen. At

det Slags Nyheder saaledes gribes med Begærlighed, er mere end tilstrækkelig godtgjort, men af dem har jeg ingen at byde. Statistiken holder sig kun til Kategorierne og Tallene, og der vil desaaarsag i de følgende Optegnelser ikke forekomme et eneste Navn, hverken paa Stykkernes Forfattere eller Forfatterens Stykker, men uagtet her saaledes ikke er Spor af Indiskretioner overfor Noget, som Nogen med Rimelighed kan ønske fortiet, haaber jeg, at de efterfølgende «ubenævnte Tal» ikke blot vil have Nyhedens, men ogsaa Overraskelsens Interesse for Flertallet af de Læsere, der interesserer sig for Teatrene, og samtidig dermed tror jeg mig forvisset om, at disse Oplysninger kun kan være gavnlige for Teatrene, idet de vil bidrage til at modarbejde forskellige Misforstaaelser, der hviler paa Ubekendtskab med de virkelige Forhold — uden paa noget som helst Punkt at løfte en Flig fra Foyerens eller Kulissernes Mysterier.

*

*

*

Naar man spørger en af de uindviede Teatervenner: hvor mange Stykker han antager, at der mellem Aar og Dag indleveres til et af vore Teatre — f. Ex. Nationalteatret — faar man som oftest paa Slump det Svar: «Aa—aa saadan en 30—40 Stykker vel?»

Det vil derfor rimeligvis overraske Mange, naar jeg med mine Optegnelser kan godtgøre, at allerede i Saisonen 1855—56 blev der tilbudt Kasinoteatret 65 Stykker, der tilsammen udgjorde 115 Akter — allesammen Lystspil eller Vaudeviller.

Men endnu mere forunderligt vil det dog lyde, at samtidig dermed havde Hofteatret et omtrent lige

saa stort Tilbud og det kongelige Teater et noget større. Kalkulerer man nu: at Halvdelen af de ved ethvert af de tre Teatre saaledes noterede Tal er fremkommet ved Stykker, der lige som Tordenskjolds Soldater marcherede op i den ene Gade efter den anden — hvilket efter min Erfaring omtrent vil slaa til — saa bliver Resultatet, at allerede for et Fjerdedel Aarhundrede siden løb den dramatiske Aarsgrøde (Oversættelser og Bearbejdelser ikke medregnede) i Alt op til 130 Stykker.

I de mellem det nævnte og det nys sluttede Spilleaar liggende 25 Saisoner er Tallene voksede med en tiltagende Hurtighed, saaledes at Forskellen mellem den sidste og den næstsidste Saisons Stykketal er betydelig større end Tilvæksten har været i noget tidligere Aar, idet Antallet af de til det kongelige Teater i de tre sidste Saisoner indleverede Stykker angivet i runde Tal har været: 80—90—120*).

Skønt jeg ikke har nogen nøjagtig Talangivelse fra de to private Teatre, kan jeg med temmelig Sikkerhed anslaa de dem tilbudte Arbejder til et lignende Antal for hvert, og med Fradrag af den dobbelte eller tredobbelte Notering af de Stykker, der gaar paa Omgang, er der saaledes al Sandsynlighed for, at den dramatiske Produktion i forrige Saison i alt er løbet op til henimod halvtredie Hundrede Stykker.

Nøjagtig sammentalt indeholder de Stykker, der fra 1ste Juni 1881 til sidste Maj 1882 har været indsendte til Nationalteatret: 321 Akter. Der er saaledes al Rimelighed for, at der i alt for vore

*) Saaledes regnet: at Omarbejdelser af tidligere indsendte Stykker er talte med som nye.

tre Teatre er skrevet henimod halvsvyvende Hundrede Akter.

Hvis Nogen skulde blive saa forbavset over denne digteriske Produktivitet, at han fristes til at erklære den for utrolig, kan jeg imidlertid forringe Fristelsen betydeligt med den Oplysning: at en stor Del af denne Produktion meget vanskelig kan indføres under Begrebet dramatisk Digtning. Afstanden mellem de mest umodne Forsøg i dialogisk Stiløvelse og de virkelige Digtværker, der af en anden afgørende Aarsag ikke egner sig til Opførelse, er saa stor, at der især i dens lavere Del kan indrangeres en Mængfoldighed af de forskellige Husfidsarbejder, om hvis Kvantitet og Kvalitet det store Publikum ikke gør sig noget Begreb.

Jeg skal, som tidligere sagt, ikke anføre noget Eksempel, som kan henpege til dette eller hint af de ovenfor sammensatte Stykker, men kun til Forklaring anføre almindelige Fakta, som Enhver, der blot i en Saison har gennemset de Arbejder, som tilbydes et af Hovedstadens Teatre, vil kunne bekræfte, saasom: — at det hænder hvert Aar ved ethvert Teater, at der indleveres Forsøg, som bærer umiskendelige Spor af at være skrevne af ukonfirmerede Forfattere eller Forfatterinder og indsendte uden vedkommende Læreres Tilladelse, — at der ligeledes hvert Aar indsendes Femakts-Stykker, som kun vilde udfylde en halv Time. Enakts-Stykker, som vilde spille ind i den tredje Time, «Tragedier», der nærmest parodierer de franske Forbryder-Melodramaer, «Lystspil», hvori der ikke er Spor af Lystighed, og «Vaudeviller» uden Sange — og fremfor Alt hænder det utrolig ofte (især i de sidste Aar!), at en Samtale mellem 2 eller 3 Personer, om Hvadsomhelst og forskellige andre Genstande,

uden al Plan og med en vilkaarlig Afbrydelse som Resultat, indsendes som «Proverber» — eller uden nogen som helst Betegnelse.

At deslige Arbejder, der egentlig kun ved en Misforstaaelse tilbydes Teatrene, strengt taget ikke har noget med den dramatiske Digtning at gøre, vil man let forstaa, men de tæller med, og deres Tal er større end man skulde tro: der er ingen Uindviet, som gætter hvor mange skrivende Væsener, der gaar om blandt os med den Tro, at de besidder de fornødne Ævner og Færdigheder til at optræde som sceniske Digttere, uagtet de mangler de mest elementaire Begreber om Skuepladsens Fordringer og deraf følgende Vanskeligheder ved den dramatiske Digteart!

«Men er man ikke for kræsen? — Vrager man ikke for mange af de indsendte Arbejder? — Det er jo dog næsten utroligt, at der mellem 120 Stykker, som tilbydes et Teater, ikke engang skulde være en halv Snes antagelige! — vil man maaske her udbyde.

Til en ganske praktisk Besvarelse af et saadant Udbrud tjener den Kendsgerning, at der ofte hengaar flere Aar, uden at noget af de ved Nationalteatret vragede Stykker optages paa de private Skuepladse — og hvad der har endnu mere at betyde: at der i den sidste Snes Aar næppe kan opvises et eneste Eksempel paa, at et originalt Arbejde, der er forkastet ved det kgl. Teater, har opnaaet en Succes paa de mindre Skuepladse, mens det ikke kan negtes, at den store Skueplads i dette Tidsrum med sine større Kræfter har opført mange Arbejder, der har været saa svage, at de mindre Teatre aldrig vilde have vovet at bringe dem frem for Lamperne.

Et endnu mere slaaende Svar kan vi hente fra Udlandets Teaterforhold. Paris med sin uhyre Mængde Forfattere, sine enorme Forfatterhonorarer, sine berømte Skuespillere i alle Fag, sin utrættelige Arbejdsdrift og sit yderst velvillige Publikum — Paris, der er saa heldigt stillet, at dets Teatre kun behøver et, to eller tre Stykker om Aaret, og at Stykker, der hos os kun opnaar et «kan passere», kan fylde Tilskuerpladsen et Par Hundrede Gange i Rad — Paris, der er den dramatiske Kunsts Centralpunkt, Hjem, Skole og Atelier, befinder sig for Øjeblikket i den fuldstændigste Repertoire-Nød. Skøndt alle de Tal, vi kan opstille i en dramatisk Statistik, saasom Mængden af Forfattere, af deres Produktioner, af Teatre, af Chancerne for et Stykkes Succes osv., maa multipliceres med 10, kan vi gerne tage alle Pariserteatres Frembringelser fra den forløbne Saison for os uden at finde 10 Stykker, som vore Hovedstadsteatre kunde ønske at opføre. Hvordan i al Verden skulde der da vel være Sandsynlighed for, at der blandt 120 (eller 250) danske dramatiske Forsøg skulde være flere vellykkede end blandt 1200 (eller 2500) franske?

Med Hensyn til Stykkernes Oprindelse viser der sig Aar for Aar en tiltagende Overvægt i den originale Produktion — i alt Fald, naar man vil indrømme alle de Arbejder Prædiketet original, der bærer det paa Titelbladet.

Af de 123 indleverede Stykker var nemlig:

81 danske Originaler.

17 norske.

6 svenske.

13 franske.

3 tyske.

2 italienske Originaler.

1 engelsk.

Regner man de norske Stykker — der forøvrigt mere og mere paakalder Nødvendigheden af en Oversættelse — med til de originale Arbejder vil der saaledes ikke mangle ret meget i, at disse bliver 3 Gange saa mange som de tilbudte Oversættelser.

En anden ret mærkværdig Iagttagelse fremkalder Stykkernes Art, nemlig den: at det gaar stærkt tilbage med Lystigheden. Naar de større Stykker sammenstilles, forholder nemlig Lystspillenes Antal sig til Dramaerne som — 2 til 7, ja regner man efter Akternes Antal, er der endogsaa ofret Melpomene mere end fire Gange saa mange som Talia har faaet. Ogsaa mellem Enaktsstykkerne, der hidtil i Reglen har været af lystigt Indhold, har det sørgelige Element trængt sig stærkt frem. Næsten Halvdelen er betegnede som «Skuespil». Især i den sidste Del af Saisonen har de mørke Proverber tiltaget stærkt i Mængde. Jeg vil ikke tale om, at der mellem de Smaastykker, som har baaret Navn af «Lystspil», har været paafaldende mange, hvis Ret til dette Navn var mere end tvivlsom.

Det Motiv, der oftest er varieret i de smaa Skuespil, er Slutningen af «Et Dukkehjem». Nora har gaaet meget hyppigt igen i det ikke-antagne Repertoire. Ligeledes synes et andet Motiv fra samme Stykke: den falske Veksler, at have vundet særlig Yndest hos yngre Forfattere. Den har i mange Dramaer figureret som Aksen, hvorom hele Handlingen drejede sig. De gammeldags Forlovelser i Slutningstableauet er derimod paa Veje til at blive afskaffede. Kærligheden er endelig gaaet af Mode,

lader det til — maatte kun ikke det gode Humør følge den!

Den 13de Juni.

(Hans Makarts „Dianas Jagt“ og Sigurd Müllers Makart-Jagt, Førstnævntes Nymfer og Sidstnævntes „Skøger“, det kritiske Op = det vulgære Ned.)

Gaa endelig ud i Industriforeningens store Sal og se den af d'Hrr. Bergmann og Bojsen arrangerede Udstilling af Makarts store Maleri: «Dianas Jagt»!

De kan gøre det uden Risiko for Deres gode Navn og Rygte, thi den allerdydsiredeste af vore kritiske Avtoriteter har givet *Permezzo*.

«Fraraade Publikum at se det, er der ingen Grund til» — sagde han udtrykkelig i den Kendelse, hvormed han indrangerede dets Nymfer under Politiets 3die Inspektorat. Saadanne Væsner bør man efter hans Mening «helst kende noget til af Selvsyn», naar de nedstammer fra «en saa meget omtalt Kunstner som Makart», og han har derfor fundet deres Udstilling at være i sin Orden.

Skulde De imidlertid ved Udgangen møde et Medlem af «Foreningen mod den lovbeskyttede osv.» og føle Dem generet derved, saa behøver De jo blot at paatage Dem en søsyg Mine og hviske en eller anden meningsløs Sætning til Deres Ledsager, saaledes at kun Ordene: tysk Humbug — franske Modejournaler — belgiske Glandsbilleder tydelig høres, saa vil den Paagældende straks forstaa, at De kun har været derinde paa Pryssings Vegne for at samle

dydig Forargelse, og enhver Mistanke til Deres højere Dannelse, Deres lutrede Smag og Deres kunstneriske Ortodoxi være afventt.

De vil i ethvert Tilfælde ikke fortryde Deres Besøg, ti hvor Meget der endogsaa kan siges for og imod Billedets Fejl og Fortrin, saa er det ubestridelig «etwas noch nie da Gewesenes». Det har ikke det Mindste tilfælles med den salig nordiske Kunsts mytologiske Smaabilleder, og det er aldeles upaavirket af den Parisermode, der gør Effekt med søgt Grimhed — tværtimod: De vil rimeligvis finde Skjønheden hos de Makartske Kvindefigurer noget søgt, ja, maaske endogsaa faa et Indtryk af: at baade Modellerne og Maleren har gjort for meget for at udvikle den størst mulige Dejlighed, men, desuagtet kan det godt hælde, at De griber Dem selv i det uhyre Kætteri: at De i Grunden (naar Galt skal være!) hellere ser østerrigske Balletpiger end nederlandske Ammer afmalte som Nymfer. Skulde De virkelig komme til at gøre denne Bekendelse for Dem selv, saa gør det for Resten ikke Noget, naar De blot ikke gentager den for Andre.

Hvis De et Øjeblik glemmer Deres Hovedopgave som københavnsk Udstillingsgæst og i Stedet for den højere Nydelse: at opsøge virkelige eller tilsyneladende Fejl, nedlader Dem til den lavere: at beundre det Vellykkede i Kunstnerens Arbejde, er det heller ikke umuligt, at De i dette Stykke vil faa Øje for, hvorledes den hos os dels forsmaaede og dels forglemte Kunstfærdighed, som i andre Skoler udgør et særligt Øvelsesfag under Navnet: Komposition, i dette Billede fremtræder paa en ganske tiltalende Maade, og at der er udviklet en under vor Polhøjde ualmindelig koloristisk Dygtighed i Carnationen af Nymferne, hvis bestikkende Klar-

hed ganske vist hverken findes hos Kampagnens eller Overdrevets solbrankede og uvaskede Ghitaer og Greter, men som man dog nok kunde tænke sig hos de kvindelige Personifikationer af Skovens og Søens Friskhed og Ynde, om hvilke Myterne ikke har fortalt os stort Andet, end at deres Skønhed lokkede Guderne ned paa Jorden. Det kan saamænd endog-saa hænde, at De i Stilhed indrømmer, at Billedet, som det er — hvis det havde været udført af en dansk Maler, der ikke endnu var Medlem af Akademiet — vilde have kunnet opnaa en Udstillings-medaille paa selve Charlottenborg, og at De ikke er i Stand til at frakende Kunstneren den for en Maler ganske vigtige, men ikke just ganske almindelige Færdighed: at kunne male. Som sagt: gør kun det! — Naar blot Ingen faar det at vide, skader det aldeles ikke Deres Anseelse som Kunst-dommer.

Naar det er gjort, kan man naturligvis lige fuldt hengive sig til de højere kritiske Nydelser. Et saa stortilet Billede vilde jo være «kedeligt», hvis det ingen Fejl havde, og den ene Fejl har Makarts Malerier ikke. Man behøver ikke at kede sig over deres Fejlfrihed!

Der fortælles, at en berømt Kritiker skal have sagt om Michel Angelos «Dommedag», at hvis man enten vilde sige Alt, hvad der kunde siges til Ros for dette Arbejde, eller Alt, hvad der kunde udsættes paa det, saa vilde man hverken i det ene eller det andet Tilfælde blive færdig før Dommedag. Selvfølgelig vilde det være Blasfemi at sammenligne den store Buonaroti med den smaa Makart, men naar der er Tale om at gøre Udsættelser — opsøge Mangler og Fejl — saa skulde det jo være højst mærkværdigt, om man ikke med en tilstrækkelig god

Vilje tilnærmelsesvis skulde kunne læse vor tyske Samtidige en lige saa lang Dommedagslektie som den, hvortil den kanoniserede Kunstners Mesterstykke kunde give Anledning. Tænk blot, hvor Meget der fra et fysiognomisk-mimografisk Synspunkt med Rette vilde kunne siges om alt Det, som Udtrykket i de smukke Ansigter ikke siger! Tænk hvad en kemisk kvantitativ og kvalitativ Analyse af det Fluidum, hvori Najaderne og Hjorten svømmer, kunde bringe for Dagen, og hvilken Anklage der maatte kunne rejses mod Kunstneren for Vand-Forfalskning! Tænk hvad en Botaniker, der havde tilstrækkeligt Specialstudium i Forverdenens Flora, vilde kunne udsætte paa Vegetationen i den Skov, hvori Gudinden jager, og hvad en grundig Fagkundskab i den textile Industri vilde kunne sige mod hendes røde Kjortel, der aabenbart hverken er vævet af Lin, Bomuld, Uld eller Silke, men forfærdiget af et halvgennemtsigtigt Gealatine-Stof, der er lufttæt og derfor aldeles forkasteligt af hygiejniske Hensyn — osv.!

Det er imidlertid ikke min Hensigt at manucere Publikum i Kunstkritik. Vi har allerede forud uendelig meget mere Kritik end Kunst. Mens Danmark — efter hvad Udlandets Kunstdommere siger — kun kan opvise et begrænset Antal respectable kunstneriske Størrelser, har vi et Utal af kolossale kritiske Storheder, mod hvilke Udlandets største Kunstnere kun er for Smaakryb at regne, og saa snart der hos os udstilles Arbejder af fremmede Malere, er disse ufejlbare Vismænd straks færdig til at vejlede vort Publikum i Bedømmelsen af Kunstværkerne. Hvem husker ikke, hvor velvilligt de for tolv Aar siden belærte Udstillingsgæsterne om hvad Gude og Tidemann var for et

Par diminutive Kunstnere, og hvorledes deres Arbejder «var blevne til paa Sandhedens Bekostning og lugtede af elegant Fernis, Ubekendtskab med Naturen og Middagsinvitationer fra Durchlauchtigheder —? I den Retning har vort Publikum ingen Nød.

Til Bedømmelsen af Makarts Maleri har de danske Kunstvenner faaet adskillige værdifulde Vejledninger, men især har Hr. Sigurd Müller i «Dagbladet» for i Fredags leveret en glimrende Prøve paa den overlegne danske Kunstkritik, som jeg vil anbefale den yngre Generation af Kunstdommere og -Dommerinder til grundigt Studium, nøjagtig Udenadslæren og ugeneret Reproduktion. Den er desværre for vidtløftig til at afskrives i sin Helhed, men til behagelig Afbenyttelse for dem, der ikke kan overkomme selve Foredraget, skal jeg levere en lille Buket af dets mest imponerende Kendsler.

Hr. cand. mag. Sigurd Müller har Ordet:

A. Om Hans Makart selv.

Makart har haft et stort Talent at sætte til i sin Kamp for at vinde Berømmelse og Rigdom.

Overfor unge ubefæstede Malere maa han kunne være en mægtig Frister (lige)som han overfor det store Publikum er en mægtig Smagsfordærver.

(Hvorfor? — Fordi:)

Den „Idealisering“, der er raadende i de bedste franske Modejournaler, og den Kolorit, der giver „Glansbillederne“ deres Præg, har en mægtig Skare af Beundrere, og denne vil optræde med fuldtallig Styrke, naar Modejournal- og Glansbilled-Forcerne forenes i et Oliemaleri af kolossale Dimensioner.

Makart er i alle sine Historiemalerier saa uhistorisk som vel muligt.

Makart har aabenbart aldrig interesseret sig for, hvorledes menneskelig Kødfarve kan se ud i fri Luft. Alt,

hvad han har malet, staar med Atelierlys og det endda daarligt nok.

Makart koster virkelig løs paa sit Lærred med et Liv, en Frejdighed og en Sikkerhed, der synes at tyde paa, at han kunde male, endogsaa udmærket, hvis han vilde tage paa Tingene som en ærlig (!) Mand. Derimod vil det kunne slaaes fast, at Makart ikke kan tegne (!).

Fremtidens Kunsthistorie vil ikke have synderlig Plads for denne Malerkunstens Barnum, men vel Fremtidens Kulturhistorie som Eksempel paa, hvorledes en talentfuld og samvittighedsløs Maler i det 19de Aarhundredes anden Halvdel kunde faa Folk til at løbe med Limstangen.

Makart er Æresmedlem af Akademierne i Wien, Berlin og München, han har faaet Æresmedaillen paa Verdensudstillingen i Paris, er fra øverst til nederst behængt med Ordner og han faar enorme Summer for sine Billeder. Alt dette fik nu gaa (ti) „Verden vil bedrages, altsaa lad den blive det“. —

Værre er det, at man har sat Makart i Spidsen for en af Wienerakademiets vigtigste Afdelinger, dets Skole for Historiemaleri.

Han har i denne Stilling gjort uhyre Fortræd: Halvdelen af de nulevende østerrigske Malere trasker i Makarts Fodspor, og Resultatet er ikke langt fra at være modbydeligt.

B. Om Dianas Jagt.

I „Dianas Jagt“ serverer Makart en Gudinde og et Sæt Nymfer, der ikke har mere at gøre med græsk Mytologi end Wiens Prater med det høje Olympos.

Hans største Forsyndelse ligger deri, at han har trukket den ædle og skønne Myteverden ned i en Sfære, der er dens egen absolut modsat (altsaa uædel og uskøn — gemen og hæslig).

Hele Kompositionen er balletagtig, (men) de enkelte Skikkelser, særlig de enkelte Fysiognomier falder ind under en langt lavere Bestemmelse: det Dansebodagtige.

Figurerne minder til en vis Grad (!) om smukke Modeller, desto stærkere, jo mindre Beskueren i Virkeligheden kender til det nøgne menneskelige Legeme.

Farvesammensætningen har den samme Harmoni og Pragt at bramme med, som man fordrer af et udmærket Kanevasbroderi.

I Farven er Billedet usandt fra Ende til anden. Der er paa hele det store Lærred ikke én sand Refleks, ikke én samvittighedsfuld bestemt Lokalfarve. Alt er lavet, lige fra Nymfernes røde eller gule (!!) Hud til det bouteillegrønne Vand.

I Formen har Makart atter en *corde sensible*. Ligesom i Modejournalerne er Alt flydende, rytmisk, elegant, men Intet forsvarligt studeret efter Naturen.

Hver Linie er konventionel, svømmende, ubestemt, Alt ser ud, som om det var tegnet op ud af Hovedet af en begavet Mand, der har Afsky for at bruge Model eller ikke forstaar (!) at benytte den.

Har man faaet rigtig fat paa hele Jammerligheden af Dianas venstre Ben og den buespændende Nymfes Arme, vil man let kunne kontrollere Formen, hvor den er mindre slet.

Den Sanselighed, der gennemstrømmer det Hele, har Intet tilfælles med den, der hæver tilsvarende Arbejder af de store Mestre. Hos Makart er Alt Raffinement, hans Nymfer er pikante lidenskabsløse Skøger (!!).

Det er det, der væsenlig set gør Billedet saa hæsligt.

I Virkeligheden har dette lange og brede Stykke Arbejde ikke det Allermindste at gøre med den sande og gode Kunst.

† † †

Saadan skal Hans Makart og hans Billeder have det!

Saadan skal man behandle d'Hrr. Kunstnere, der faar Æresmedailler paa Verdensudstillingerne og bliver udnævnte til Æresmedlemmer af Udlandets Akademier, naar de understaar sig at sende deres Arbejder til et Land, der har saadanne Kunstdommere som Hr. Sigurd Müller!

Fiat justitia, pereat mundus!

For Resten gør det mig næsten ondt for Makart. Han var saadan en pæn lille Mand, venlig og forekommende som alle Østerrigere, og efter hvad man sagde meget respektabel som Menneske. At han som Kunstner var en saadan Undermaaler,

Fusker og Sjusker, som han her fik Skudsmaal for at være, havde han vist ikke engang nogen Anelse om. Han var saa enfoldig at tro paa disse upaalidelige Juryer ved Verdensudstillingerne og disse tyske Akademier, der hverken har Begreb om Kunst eller Spor af Smag, og af deres Æresbevisninger lod han sig indbilde, at hans Arbejder havde Noget med Kunsten at gøre.

Stakkel! Det var en Følge af hans forsømte Opdragelse! Havde han vidst, at i hele Evropa er København det eneste Sted, hvor man forstaa sig paa virkelig Kunst, vilde han naturligvis straks have skyndt sig hertil for at studere Kunstteori hos en af vore Anmeldere (f. Ex. Hr. Firkant i «Ude og Hjemme»), lære at tegne og male hos en anden af vore yngre Kunstnere og fremfor Alt tage et Kursus i Beskedenhed hos Hr. Sigurd Müller — men Det vidste han ulykkeligvis ikke! Derfor tog han imod alle de Præmier, Udnævnelser og Udmærkelser, man tilbød ham, tillod de Lysthavende at betale 100 Gange saa meget for hans Glansbilleder, som de havde behøvet at give for et dansk Maleri af en «ærlig Mand» — og derfor satte han sig ikke engang imod, at man udstillede «Dianas Jagt» hos os.

Nu ligger han paa sine Gerninger lige som St. Bartolomæus, da han havde vovet sig ind mellem Barbarerne — ikke blot afklædt, men flaaet!

Lige som Hr. Müller ved at omtale Makarts Maleri ikke kan løsrive sig fra Mindet om Modejournalen, saaledes har jeg ved Læsningen af hans Anmeldelse stadig maattet tænke paa det før nævnte sextinske Dommedagsbillede. Enhver Linie fremkaldte tydeligere og tydeligere Erindringer om dets Fremstilling af den flaaede Bartolomæus, der ved

Basunens Kald er staaet op af Graven og endnu ikke har faaet Tid til igen at iføre sig sit gode Skind, som han holder i Haanden. Omtrent saaledes saa jeg i Aanden den ulykkelige Wiener-Kunstner paa Kunstens yderste Dag — men til Sidst opdagede jeg, at der ikke engang var levnet ham Haab om Opstandelse: den frygtelige Sigurd Makartsbane havde jo med et Pennestrøg udstreget hans Kunstnernavn af Fremtidens Bog og kun levnet hans Skygge en Plads i Kulturhistoriens Skammekrog!

Det er endnu værre for fremmede Kunstnere at komme til Danmark, end for Apostle at præke i Derbent. Legenden melder kun, at Barbarerne ved det kaspiske Hav trak Skindet af deres Offer — det er alene ved Øresund man driver Barbariet saa vidt at fradømme de Ofrede deres Eftermæle. Haardt er det, men der er ingen Appel! —

*

*

*

I de ovenfor anførte sigurdmüllerske Sentenser er der af vor mægtige Æstetiker brugt et ikke just synderlig velklingende Ord til Betegnelsen af Makarts Nymfer, idet de er karakteriserede som «pikante, lidenskabsløse Skøger» — og «den Sanselighed, der gennemstrømmer det Hele», er stillet i Modsætning til den, «der hæver tilsvarende Arbejder af de store Mestre». Det hedder: hos dem er Alt sundt, om end vildt — naturligt, om end i enkelte Tilfælde helt oppe (!!!) paa Grænsen af det Dyriske.

Det citerede Ords Berettigelse er meget vanskelig at forhandle for tugtige Øren, da denne efter almindelig Forstaaelse først indtræder paa det nederste — professionelle og venale — Trin af Utugtighed,

og Nedstigningen til dette Trin i Reglen kun kan paavises ved Kendsgerninger. Det skulde i ethvert Tilfælde være en overmaade sagkyndig og skarpsynet Kritiker, der uden at have hørt et Ord eller set en Bevægelse af en ung Kyinde blot ved Forevisningen af hendes Billede turde betegne hende med dette Prædikat, som selvfølgelig ikke engang var berettiget overfor Loths Døtre og Potifars Hustru — for at blive indenfor de store Mestres bibelske Personale! — Imidlertid, da Hr. S. M. med en saa imponerende Sikkerhed udtaler dette meget vovende Ord, skal jeg ikke forsøge at frakende ham det Kenderblik, uden hvilket det vilde være alt for voveligt at anvende det.

For at dets Anvendelse ikke skal afskræmme Publikum fra at se Billedet, vil jeg dog henvende mine Læsesers Opmærksomhed paa en beroligende Kendsgerning, nemlig: at vor store Kunstdommer benytter Ordene «op» og «ned» anderledes end Folk i Almindelighed. Jeg vil dermed ikke paastaa, at der paa en Maade er vendt op og ned paa hans Anskuelser — ti det er jo rimeligt nok, at det er den øvrige Verden, der staar paa Hovedet, og kun ham, der er rigtig vendt, — men blot forebygge Misforstaaelser af hans Udtryksmaade.

Naar han nemlig skriver: at Sanseligheden kan være «helt oppe paa Grænsen af det Dyriske» — saa mener han aabenbart akkurat det samme som Andre naar de vilde skrive «nede paa Grænsen». Idet han ser opad til denne Grænse er det jo tydelig nok, at han i sin Beskedenhed sætter Dyrene over sig, mens vi Andre i vor Indbildskhed tror at kunne se ned paa dem. Saaledes forstaar vi let hvad han mener, naar han siger, at en Sanselighed,

der er vild, ja gaar lige til Grænsen af «det Dyriske» hæver et Kunstværk.

Dette Fænomen er ikke enestaaende for saa vidt som Hr. Sigurd Müller ikke er identisk med den Anmelder, der engang (Decbr. 1874) i «Dagbladet» under Mærket S. M. anmeldte Chr. Richardts «Judith» og paastod, at Forfatteren

«havde faaet den bibelske Heltinde længere ned end hun staaer i Grundtexten, idet den bibelske Judiths Storhed beror paa Storheden af hendes Offer. Hun har ikke blot Styrke til Gerningen, men ogsaa til de Midler, som forbereder den, hun vover sit Liv og ofrer sin Ære».

At hvad der her blev paastaaet om Judiths Opfrelse af hendes Ære udtrykkelig modsiges i Bibelen, og kun findes i en Tragedie af Frid. Hebbel, der har «hævet» baade hende og Holofernes ved en Sanselighed, der naar helt op til det Næsten-Dyriske — kommer naturligvis ikke i Betragtning, da Ingen med Billighed kan forlange, at Hr. S. M. skal kende de Bøger, hvortil han henviser, selv om de staaer i Bibelen. Det Interessante er kun, at mens man efter almindelige Begreber maatte kalde det en Nedværdigelse, naar Heltinden saaledes som hos den tyske Digter for at faa Mod maa lade sin Pige tilraabe sig: «Du bist eine Hure!» fandt Hr. S. M. det ophøjet, og bebrejdede Digteren, at han havde sat hende lavere ned, fordi hun undgik og kunde undvære Berettigelsen til dette Prædikat!

At en Forveksling af «op» og «ned» meget let medfører en tilsvarende Fejltagelse af Højre og Venstre osv., behøver man heller ikke at notere, skønt ogsaa det kan føre til Misforstaaelser. Jeg

paapeger kun den Nødvendighed, at naar en Kritikus saaledes som d'Hrr. Sigurd Müller og S. M., kalder Op: Ned og Ned: Op, saa er det aldeles ikke nedværdigende for en Kvindefigur af ham at nedsættes til det aller laveste Trin — og det er næsten det Højeste en Kunstner kan forlange: naar en saadan Kritiker giver ham Attest for at staa under al Kritik.

Den 18de Juni.

(Endnu et Par Ord om Hr. Sigurd Müllers „Kenderblik“, hans Opfattelse af Op og Ned, Perfiditet og Naivitet m. m.)

Det er en meget gammel Iagttagelse, at Personer, der er hensynsløse i deres Udtalelser om Andre, som oftest er yderst ømskindede, naar Andre tillader sig en Udtalelse, der ikke er dem behagelig. Ved første Øjekast kunde det synes inkonsekvent, men nærmere betragtet er det saa naturligt: den samme Selvgodhed, der giver dem Fordring paa, at Alle undtagelsesvis skal taale Alt af dem, fordrer jo ogsaa, at de selv undtagelsesvis skal fritages for at taale Noget af Nogen.

Hr. cand. mag. Sigurd Müller har i disse Dage paa en næsten morsom Maade bekræftet denne Iagttagelse.

Efter at han for ganske nylig har afleveret en Synsforretning og Taxation over vor egen Kunststilling, hvori han udtalte sine uforgribelige

Meninger og Paastande med den mest nærgaaende Ugenerthed overfor de Kunstnere, der ikke har faaet Plads i hans kritiske Kridthus (*vide* hans Tirader om Maleri efter Fotografiportrætter, der, grebne ud af Luften, blev adresserede til Prof. Chr. Jensen!) gaar han forleden hen og gør sig skyldig i det Overfald paa Makart og hans her udstillede Maleri, hvoraf jeg i Tirsdags leverede et lille Omrids. At dette Attentat paa at behandle den anerkjendte Kunstner paa samme Maade som Apollo behandlede Marsyas er et meget sjældent Eksempel paa yderliggaaende Hensynsløshed, og at det særlig er hensynsløst (jeg beder om Undskyldning for denne evfemistiske Betegnelse!) af en dansk Kunstanmelder at traktere en af Wiener-Akademiets største Kunstnere saaledes *en canaille* samtidig med, at saa mange af vore — ikke alle store — Malere har udstillet deres Arbejder til Bedømmelse af Wienerne og deres Gæster — det behøver vel ingen nærmere Paavisning. For at denne Extravagance ikke skulde kunne anføres som en ved «enstemmig Tavshed» tiltraadt Udtalelse af det danske Publikums Mening om Makart og hans Maleri, var det at jeg, som Læserne maaske vil mindes, refererede Hr. Sigurd Müllers pavelige Udtalelser saaledes, som jeg fra alle Sider havde hørt dem opfattet, nemlig: som en lille Latterlighed, der ikke har anden Betydning end den tilfældige, at den ved et Uheld har faaet Plads i et stort, alvorligt Blad. At kritisere en saadan Kritik eller i det Hele taget at tage Hr. Müller som Kunstdommer alvorligt, kunde naturligvis aldrig falde mig ind — jeg har herhjemme aldrig truffet Nogen, der har gjort det! — Hensigten var kun «at slaa Fadæsen hen i Spøg», for at den ikke skulde vække Forargelse. Jeg afholdt mig derfor

strængt fra ethvert ubehageligt Ord, og smigrer mig med, at der ikke kunde opdages Spor af gnaven eller fortørnet Mine i hele Feuilletonen. Men se! —

I Onsdags-Numret af «Dagbladet» kommer der en lille Replik fra Hr. Müller, der ikke alene viser: at han selv tager sin Kunstdommerfunktion alvorlig, og tror, at Andre gør det, men endogsaa betegner min Diskussionsform som overskridende det for ham Mulige — som det synes i Retning af Sømmelighed og Delikatesse. Den begynder saaledes:

Hr. Redaktør!

Naar jeg beder Dem optage et Par Linier i Anledning af Hr. Erik Bøghs i Gaarsnumret af „Dagens Nyheder“ indrykkede Artikel om min Anmeldelse af „Dianas Jagt“, sker det ikke, fordi jeg ønsker at indlede en Polemik. En saadan er i dette Tilfælde umulig, bl. A. af den Grund, at Hr. Erik Bøgh i sin Artikel er kommen ind paa en Diskussionsform, hvortil jeg ikke har noget Tilsvarende at byde; særlig skal jeg henvise til hans Udtalelser om „Kenderblikket“.

Her har vi den ømskindede Hensynsløshed i en Skikkelse, der gaar det Komiske saa nær som muligt:

Den tyske Kunstner afbilder en Flok unge smukke Nymfer, der hverken indtager nogen uanstændig Stilling eller stilles i noget som helst Forhold til Figurer af det andet Køn, eller for det almindelige Publikum røber noget som helst Spor af Udsvævelser, og som endogsaa efter Hr. Müllers egen Attest er aldeles fri for den Sanselighed, der skejer ud til det Vilde og Dyriske.

Dem har Hr. Müller den Djærvhed (jeg bruger vedblivende Evfemisme!) at stemple som «Skøger». Det er efter hans Codex baade tilladeligt, anstændigt og berettiget.

At der hører ikke blot et Kenderblik, men et næsten ufejlbart Kenderblik til, for at man skal kunne være berettiget til at sige om Billedet af en ubekjendt, ung, smuk, frisk Kvinde: Dette er en Skøge — et prostitueret Fruentimmer, der er til Fals for Alle — det vil end ikke den mest haardnakkede Benægter kunne fragaa. Dette Kenderblik, som maaske hverken nogen Politilæge eller nogen Opdagelsesbetjent tør gøre Fordring paa, men som i ethvert Tilfælde næppe vil kunne søges udenfor «3die Inspectorat» eller «4de Afdeling», har Hr. Sigurd Müller givet sig Mine af at besidde. Det er ogsaa i sin Orden efter hans Begreber om det Passende.

Men naar en Anden — efter forstaaeligt nok at have antydet: at han hverken tiltror ham eller Nogen det Kenderblik, som berettiger slige Udnævnelser — skænker Hr. S. M. denne Effekt og drejer af fra det ubehagelige Æmne med den imødekommende Forsikring: at han ikke «skal forsøge at frakende ham det», saa stabler Kritikerne sig op, som om der var gjort et saa oprørende Brud paa den sømmelige Diskussionsform, at det er ham umuligt at fortsætte.

Det kalder man at være *precieux* og *ridicule* i lige høj Grad.

Efter saaledes at have forklaret, hvorfor han ikke kan indlade sig i Polemik, fortsætter han:

Det er ikke som Kunstanmelder, men i min Egenskab af Lærer i dansk Sprog, at jeg ønsker Ordet for en kort Bemærkning.

Hr. Erik Bøgh bygger sine bedste Morsomheder paa det Faktum, at jeg om Sanseligheden i visse gamle Mestres Arbejder har sagt, at den „i enkelte Tilfælde er helt oppe paa Grænsen af det Dyriske“, og grunder derpaa den „Kendsgerning“, at jeg „benytter Ordene op og ned ander-

ledes end Folk i Almindelighed“. I denne Konklusion har Hr. Bøgh Uret. For at naa „det Dyriske“ maa Sanseligheden utvivlsomt stige eller drives op, og ingen ærlig Polemiker vil være med til at beskyldte den Forfatter, der f. Eks. skriver, at „dette Menneskes Ondskab naaede op til en næsten djævelsk Højde“, for derved at have sat det Djævelske som noget Højere end det Menneskelige. For at komme til en saadan Slutning maa man enten være i høj Grad uskikket til at forstaa, hvad man læser, eller i høj Grad perfid. Om Hr. Erik Bøgh vil vel imidlertid Ingen kunne tro, at han ikke kan læse.

Det er ret trøsteligt, at det er i dansk Sprog, Hr. Sigurd Müller er Lærer, ti var det i Logik eller Fysik, vilde der være al Grund til at sukke: «De stakkels Børn!!» — lige som man nu maa sukke: «De stakkels Kunstnere!»

Naar han med sin beundringsværdige Tillid til de Paastande, han selv fremsætter, anfører som noget aldeles Umodsigeligt, at «for at naa det Dyriske maa Sanseligheden utvivlsomt stige eller drives op» — saa skulde man jo tro, der kun var en eneste Retning, hvori en Størrelse kunde forøges, nemlig: lodret opad!*) Men Sanseligheden gaar netop nedad, naar den vokser i Retning af det Vilde: den stiger ikke op til det Dyriske, den synker ned til det Dyriske. Hvis Hr. Sigurd Müller vil spørge en af de Elever, som lærer Dansk af ham: «Er det saa den højeste Sanselighed eller den laveste, man mener, naar man taler om den dyriske?» — saa vil han faa at høre, hvad der er dansk Sprogbrug! Det valgte Eksempel om Djævelens Ondskab viser netop Forvekslingen. Her er der Tale om en høj Grad af Ondskab (lige som

*) Selv Bondeordsproget véd dog, at der er Noget, der „vokser nedad, som Kohalerne og Gulerødderne“.

om en høj Grad af Sanselighed), ikke om en høj Ondskab. Djævelens Ondskab er den laveste, vi kan tænke os — Forestillingen giver den Plads nede i Helvede, og der kan kun være Tale om at synke ned, ikke om at stige op til den. Forøvrigt er Eksemplet ogsaa uheldigt af den Grund, at Djævelen henhører til de højere Væsener, mens Dyrene ubetinget hører til de lavere!

Jeg skal imidlertid meget gerne erkende, at jeg ikke har taget Sagen ganske alvorligt, da jeg i Henhold til de for en «Lærer i dansk Sprog» uheldige Udtryk: En Sanselighed oppe paa Grænsen af det Dyriske, som «hæver» de store Mestres Arbejder — fremstillede Hr. Sigurd Müller som staaende paa Hovedet og konsekvent forvekslende Begreberne op og ned — jeg har som sagt slet ikke taget Sagen alvorligt, og jeg tænkte mig ikke, at nogen konfirmeret Læser kunde tro, at jeg gjorde det. Da Hr. Müller nu har overbevist mig om det Modsatte, vil jeg for en Sikkerheds Skyld med det Samme tilstaa: at Indrømmelsen af, at det muligvis var den øvrige Verden, der stod paa Hovedet, og ham alene, der var ret vendt — er brugt ironisk. Jeg tør heller ikke vedkende mig som min Hjærtens Mening: at det var af Beskedenhed han satte Dyrene over sig. Jeg tror kun, han har gjort det af Vanvare.

Til disse — som jeg havde haabet overflødige — Tilstaaelser, skal jeg kun føje den lille Bemærkning, at der efter almindelige Begreber maa udfordres en høj Grad af Naivetet til at se en høj (med Streg under!) Grad af Perfidi deri, at man noterer, hvad en Kritikus skriver i Stedet for det han burde (og maaske vilde) have skrevet. Jeg kunde maaske endnu have anført flere Eksempler

paa hin elskværdige Egenskab, men da Hr. Müller fortæller, at han er Lærer, skal jeg af Hensyn til hans Disciple afholde mig derfra.

Den 25de Juni.

(Midsommernatsdrømme).

„Sankt Hansdag er Glædens og Midsommers Fest,
Og derfor til Kilden vi drage.
Jeg priser den klogest, som morer sig bedst
I Sommerens hedeste Dage.“

lød Sangen i Slutningen af de «gamle Dage», da der endnu var Rester tilbage af den middelalderlige Helligholdelse af «Sankt Johannes Baptistes Dag», til hvilken den endnu ældre Midsommersfest var bleven forlagt. Man sang ogsaa:

„Fuldmaanen skinner paa Busk og Krat,
Ti det er Sankt Hansdags lystige Nat.
Mo'rlille sadler sit Koteskaft,
En bedre Hoppe har ingen haft“ — osv.

fordi man hos os — jeg skal ikke sige af hvilken Aarsag havde forlagt Heksenes aarlige Bloksbjergfart som i Tyskland foregaar paa Valpurgisnatten (1ste Maj) og i Sverig paa Skærtorsdagsnat — til Johannes Døberens Fødselsnat. Da foregik ogsaa «Kilderejserne», fordi Sagnene lod de hellige Kilders undergørende Helbredelseskraft kulminere netop i Midsommernatten.

„Du skal raade Jeronimus til, saasom det er St. Hans Aften. iaften at lade hende rejse til Kilden, hvis Kraft og Dyd Du maa afmale paa det bedste, hvilket han lettelig vil tro saa vel som alle gamle Folk her i Byen, der af Overtro gør saadan Rejse St. Hans Aften.“

siger Pernille, da hun instruerer Henrik i hans Doktor-Rolle, og Jeronimus beklager sig allerede dengang over, at

Disse Kilderejser gjordes af Devotion i gamle Dage, men nu tror jeg, at hvert andet Telt derude er et . . . osv.

Troen paa Kildernes «Dyd» var saaledes paa Holbergs Tid stærkt i Tilbagegang, og naar Doktor Bombastus i «Kilderejsen» forklarer Pigernes Tilbøjelighed til Kildefarter som en Følge af, at de ligesom Linnedtøjet har «Trang til at blive lagt paa Blegen» en Gang om Aaret, og forsikrer Jeronimus, at

Skulde alle de Tjenestepiger, der af Devotion er rejste til Kilden St. Hans Aften, trues med Pinebænken, saa vilde Navnene paa dem, der var komne i samme Stand som Jere Piger, gøre en temmelig tyk Katalog,

saa er han i fuldstændig Overensstemmelse med det langt ældre Folkeskøn, der er kommet til Orde i det hos Peder Syv optegnede Ordsprog:

„Kildegangen Krukke kommer hankeløs hjem.“

I det Hele taget har Midsommernattens stemningsfulde Dæmring, hvorunder

. . . Aftenglans og Morgenrøde
Til Brudekys med matte Stjerneskår
Samles til korte fortrolige Møde —

overalt i Norden øvet en stor Indflydelse paa Kærlighedens Mysterier.

Baade i Norge og i Sverig finder man i Fjeldegnene «Drømme-Nuter», Fjældhøjder, paa hvis Top den der lægger sig til at sove Midsommersaften (norsk: Jonsokskvæld) ufejlbarlig i Drømme vil se sin Tilkommende — saaledes som det f. Eks. sker i «Huldrebakken». Men det er ikke blot der, at den mystiske Sankt Hansnat aabner sit Kærligheds-Orakel. I Køkkenet, i Loen, ved Brønden og i Sovekamret giver den de Spørgende Varsler.

St. Hansurten (*Sedum Telephium* — vulg.: «Kærestekaal»), plukket paa denne Nat, var i Troens Tid begavet med en aldeles paalidelig Spaadomsævne. I «Sankt - Hans - Aften - Spil» synger «Pigerne i Skoven»:

I Skyggen vi vanke
 Blandt lysgrønne Straa
 Sankt-Hans-Urt vi sanke
 Hvor Blomsterne staa . . .
 Bag Køkkenets Række
 Vi hensatte den,
 Fra Trælistens Sprække
 Den snor sig da hen.
 Hvis den fæster Rod,
 Bli'r vor Skæbne god,
 Dø'r den paa sit Sted,
 Ak da dø'r vi med.

Rod fæstede den rigtignok aldrig, som det synes, at Digteren har troet, men desuagtet kunde den holde sig meget længe, særlig længe nok til at besvare det vigtigste Spørgsmaal, der i Almindelighed blev henvendt til den. Naar f. Ex. Hans og Niels paa en Gang gjorde Haneben for Ane, saa satte Ane tre Sankt-Hansurter ind i Bjælkesprækken saaledes,

at de alle tre slod lige ud. Den midterste var for hende selv, de yderste for de to Rivaler. Hvis saa Toppen paa Hans's Urt vendte sig bort fra Anes, mens denne derimod bøjede sig sammen med Niels's, saa var Sagen klar: Niels var den Rigtige. At der imidlertid med lidt god Vilje kunde indvirkes betydeligt paa Urternes Spaadom ved deres Anbringelse i Sprækken, var ogsaa klart nok.

Et vanskeligere Orakel var det hydromantiske. Det lykkedes kun sjælden at faa et klart Svar af det, men en enkelt Gang, naar man ret nøje passede paa at spørge lige i Midnatsstunden og ret taalmodig og troende vedblev at stirre ned i det Tryllespejl, som Vandfladen i den indviede Spand eller Balle dannede med Loft eller Himmel til Baggrund, «og for Guds Skyld ikke saa sig om, hvem eller hvad der endogsaa viste sig», saa kunde det stundom hænde, at den unge nysgerrige Pige, der knælende stirrede ned i Vandet, pludselig saa et mandligt Ansigt komme til Syne oven over sit eget — i saa Fald var det den af Skæbnen udkaarne tilkommende Brudgom. At man ogsaa her paa en ganske naturlig Maade kunde komme Trylleriet til Hjælp og engang imellem har gjort det, derom vidner ikke blot Akterne i et Par Retssager, men især Jørgen Moes farvefriske Digt «Guttorm Svendkall», hvori vi ser hele Scenen afmalet: Den smukke Astrid spejdende i Bøtten og den gamle tørre Bejler, der fra Gluggen kaster sit Spejlbillede i Vandet.

Men Jonsokskvæld derefter
Da Aftenrøden stod
Nordvest om Fjældets Tinder
Og farved dem med Blod,

Sneg Astrid sig fra Haugen,
Hvor Springaren *) lød,
Hvor Sankthans-Baalet lyste,
Og Øltønden flød.

Saa rap hun iler ad Stien
Hjem til sin Faders Gaard,
Og Foden ej hun standser
Før paa Loens Gulv hun staar,
En Bøtte Vand ved Gluggen
Hun sætter hen i Hast,
En Barnelist **) om Livet
Hun slynger tæt og fast.

Nu er det vel paa Tide!
Nu er hun atten Aar,
Og derfor vil hun vide,
Hvem hun til Brudgom faar.
Hun løser Bringesøljen
Saa munter og tilfreds,
Med Arvesølvet ridser hun
Om Karret en Kreds.

Hun hopper trede Gange
Baglæns mod Bøtten hen
Og siger: „Vis i Vandet
Dig nu, min væne Ven!“
Hun bøjer sig mod Bøtten,
Hun stirrer vist og grant
Og raaber: „Er det Guttorm,
Den gamle fæle Fant!

Jeg troede dog sikkert,
At netop det var gaa't
Som Gamle-Gudbjør ***) saa ofte
Af Haanden mig har spaa't:

*) Springaren: Springdansen.

**) Barnelist: Det skal, naar alt iagttages rigtig nøje,
være den, hvori hun selv er svøbt.

***) Gudbjør: Guldborg.

Dit første Barn skal ligne
Knut Spillemand, min Ven!
— Da raabte Guttorm Svendkall
Fra Gluggen: „Om igen!“

Jeg har engang i min Ungdom kendt en meget troværdig gammel «Majorska», der ikke paa nogen Maade vilde lade sig afdisputere, at hun paa den Maade havde set sin salig Mand «i Syne» flere Aar, før han viste sig for hende i Virkeligheden. «Hvorledes gik det da til?» spurgte jeg i højeste Grad interesseret for den overnaturlige Tildragelse.

«Ja, forklare det kan jeg ikke» — svarede den gamle Frue — «Jeg kan kun fortælle, hvad der hændte. Min Faders Gaard laa langt inde i Skovbygden, og der voksede jeg op i Ensomhed og Overtro. Jeg var eneste Barn og saa næsten aldrig andre Fremmede end nogle ældre Herrer af min Faders Bekendtskab, der besøgte ham i Jagttiden. I et Par Miles Omkreds boede der ikke Andre end Papas Torpare og nogle Finne-Bønder, og jeg var næsten bleven voksen uden at have set et ungt Menneske af min Stand. Jeg havde derfor ikke ret megen Udsigt til at blive gift — og giftes vil man saa gerne, mens man er ung, det kan jeg jo nok tilstaa nu, da jeg er nærved de Halvfjers! Naa, jeg var naturligvis nysgerrig for at faa Rede paa, om jeg skulde dø som Nonne eller blive gift, og saa en Midsommeraften fik jeg da listet mig om bag Maltkøllen og gjort de behørlige Fiksfakserier over Vandkarret. Da det var gjort, bøjede jeg mig ud over det og tittede ned i Vandet alt, hvad jeg kunde, men det varede syv Lange og syv Brede, uden at jeg saa Andet end mit eget lille Ansigt med de gule Krøller om — ja for den Gang havde jeg gult Haar! — Jeg blev ved at stirre mig selv

ind i Øjnene, lige til jeg blev rent ør i Hovedet — jeg vilde ikke give mig! — men saa til Sidst løb Alt i Et for mig lige som en Taage. Det kan saamæn gerne være, det kom af, at jeg havde faaet Taarer i Øjnene, det svarer jeg ikke for, men nok er det: at alle mine Ansigtstræk dernede flød sammen, og saa syntes jeg tydelig, at de igen begyndte at klare sig og blive til en ung blond Mand, og jo klarere Billedet blev, desto mere angest blev jeg. Nu faldt det mig først ind, at det vist var en stor Synd, jeg begik, og saa kom jeg til at ryste over hele mit Legeme. Jeg kneb mine Øjne saa tæt sammen, som jeg kunde, og aabnede dem ikke, før jeg var kommet et langt Stykke derfra! Hverken til Papa eller Mama turde jeg fortælle hvad jeg havde gjort, men selv tænkte jeg jo desto mere paa ham, jeg havde set — og var det ikke mærkeligt: hvor megen Umage jeg gjorde mig for at huske hans Ansigt, var det mig ikke muligt! Jeg gik stadig og ventede paa, at han skulde komme i levende Skikkelse, men der gik tre fire lange Aar, og han kom ikke. Saa blev Papa paa en Gang næsten helt blind, og vor Læge vidste ikke bedre Raad for det, end at han skulde rejse til Stockholm og konsulere en Professor der, og saa fik jeg Lov til at rejse med ham. Der kom jeg paa Bal hos en Oberst, som var i Slægt med Papa, og paa Ballet traf jeg en ung Løjtnant, som straks begyndte at gøre Stormkur til mig. I Begyndelsen kendte jeg ham ikke igen, men jo længere jeg saa paa ham, jo tydeligere blev det for mig, at det just var hans Ansigt, jeg havde set i Vandet den Midsommeraften! Naa ja: ham var det virkelig, han blev min Mand, og er nu min salig Gubbe! — Nu kan De gerne sige, at det har været Indbildning det Hele — for

det sagde han altid, men det er saa sandt, at jeg vil dø paa hvert eneste Ord jeg har fortalt.»

Selvfølgelig nærrede jeg ikke den allerbleggeste Tvivl om Korrektheden af hendes Fremstilling. Jeg er tvertimod overbevist om, at der er en utalt Mængde af unge Piger, som uden at have givet sig af med Hydromantik gaar om med et lignende latent Minde om et Billede, som de har set i et Midsommernatssyn, og som — hvis det engang bliver fremkaldt — vil vise sig at være et aldeles korrekt Spejlbillede af deres Tilkommende!

Jeg kan ogsaa lære mine unge Læserinder en efter Forlydende ganske ufejlbar Recept paa at fremkalde Midsommernatsdrømme, der aabenbarer den samme Hemmelighed, hvorom Pigerne spørger deres Kærestekaal og Ung Astrid spurgte sin Vandbøtte. Jeg lærte den at kende paa en ret pudsigt Maade.

En Midsommersaften, som jeg for mange Aar siden tilbragte paa en Gaard ved den svensk-norske Grænse (for ikke at gøre mig skyldig i nogen Fornærmelse mod Nationalfølelsen hinsides Kølen, skal jeg næste Gang skrive: den norsk-svenske!), havde samlet et særdeles muntert Selskab af glade Ynglinge og smukke, unge Piger, der alle skulde blive Natten over paa Stedet. Vi havde danset, sunget, leget, drukket, jublet og moret os ypperligt, og alle var enige om, at vi skulde blive oppe til Midsommersdagssolen viste sig, men ved Midnatstid forsvandt pludselig alle de unge Piger. De var gaaet til Ro, hed det. Den Efterretning vilde Herrerne ikke ret tro paa, og fik derfor en ung Frue til at undersøge Sagen nøjere. Nogle Øjeblikke derefter aabnede hun et Vindu i et Værelse foran den store

Sal, hvori de unge Damer skulde kassernes, og kaldte os skoggerleende til Hjælp: Ingen af dem havde endnu taget saa meget som en Brosche af sit Toilette, men alle havde de «faaet et Tilfælde», forsikrede hun. Hele den hjælpelystne Skare ilede naturligvis *in corpore* derind og traf alle de unge Piger bristefærdige af undertrykt Latter, men «stumme som Stjærnerne». De rystede paa Hovederne, vinkede at vi skulde gaa, holdt Tørklæder for Ansigterne og var aldeles ellevilde, men ikke et Ord var det muligt af faa ud af dem. Endelig opdagede en ældre Frue et Fad Æggeskaller og et Saltkar, og nu fik vi Forklaringen, skønt de unge Damer gjorde de mest fortvivlede Anstrængelser for at faa hende til at tie. Sagen var: de havde alle taget ind at drømme paa.

Recepten lyder saaledes: Man tager silde paa Midsommersaften et Æg, helder Blommen bort og mætter Hviden med Salt. Denne mindre behagelige Emulsion nyder man og skynder sig derpaa til Sengs uden at tale et eneste Ord. Man falder da i Søvn og drømmer ufejlbarlig, at man er tørstig og at en Person af det andet Køn kommer og bringer en Læskedrik. Naar man har set dette barmhjærtige Væsen, kender man sin Tilkommende.

Det er Skade, at den kommer for silde til at benyttes i Aar, men den taber ikke det mindste ved at gemmes til næste Midsommersaften.

Den 13de Avgust.

(Fra Ferierejsen. Indledning. Hvorledes Nordlandsfarten blev besluttet. „Nordstjernen“ og dens Passagerere.)

Jeg har taget mig den Frihed at feriere! For første Gang i 22 Aar har jeg i en hel Maaned fri-taget mig for at skrive Feuilletoner, eller rettere sagt indladt mig paa en Rejseplan, der ligefrem har umuliggjort mig denne Sysseled derved, at hele Tiden gik med til Rejser, Fester, Besøg og Hvile.

Jeg har nemlig i den forløbne Maaned været langt oppe i Norden: først hos den berømte Nordpolsfarer Nordenskjöld, saa oppe i Nordland helt oppe ved Lapmarkens Grænser, derpaa faret op i det nordenfjeldske Norge og tilbage igen, dampet op og ned ad den navnkundige Ångerman-Elv saa langt som den er sejlbar, tilbragt en Sommernat, og hilst Morgensolen fra «Borgen» ved Sollefteå kørt op til de højere liggende Vandfald og Laksefælder, gjort Bekendtskab med Nordlandsmyggene, set tusende Rensdyr med tilhørende Lapper, «Lapskor» og Lappehunde passere Revue, en Lapskole gøre Parade og Åreskutan, Oviksfjældene, Snasahøjene og deres fjernere Kammerater løfte de hvidbræmmede Hoveder op i Skyerne, overværet Industriudstillingens Aabning i Sundswall, beset Kunstudstillingen sammesteds og deltaget i «Frøkongressen»*) Afslutning paa «Kubikborg», faret med Kongetoget, der indviede den svensk-norske Forbindelsesbane mellem den botniske Bugt og Trondhjems Fjord, været med ved alle Festerne under Vejs, derpaa rejst til Upsala og

*) NB. Frøkongressen var ingen Kongres af Frøer, men af Agronomer, der talte om Frø-Avl.

gæstet gamle Venner, og endelig søgt Hvile i Kongestaden ved Mælarens Bred, hvor den svenske Gæstfrihed og Elskværdighed imidlertid har fortsat Festdagens Antal Maanedene ud.

Naar jeg sammentæller alle de Mil, jeg har rejst — de daglige Udflugter iberegnete — er jeg nær ved at tro, at de vilde strække til til et Besøg baade hos Paven og Stortyrken (ja maaske hos Khediven), og dog har jeg været stærkt fristet til at fare endnu videre om Lande, idet jeg forleden fik en splendid Invitation til en Lystrejse over St. Petersborg til Moskva og tilbage til Stockholm paa 10 Dage. Jeg kan imidlertid berolige deltagende Venner og Læsere med, at jeg ikke vovede at modtage den venlige Indbydelse. Man kan jo saa let blive forsinket i Rusland ved en Fejltagelse, og over en Maaned turde jeg ikke udstrække min Ferie.

Hvor store Afstandene er deroppe i Nordland faar man et lille Begreb om ved den Oplysning, at alene Tilbagevejen fra Trondhjem til Stockholm har en Længde af 80 svenske Mil — og da den svenske Mil holder 18 (ikke som vor 12) Tusend Alen er de 80 næsten lige saa gode som 120 af vore Mil! — og at den nu aabnede Tverbane mellem Torps-hammar, hvor den lokale (omtrent 60 Kilometer lange) Sundsvallsbane ender, og Rigsgrænsen, hvor den trondhjemske (14 $\frac{1}{4}$ danske Mil lange) Bane begynder, har en Længde af over 40 Mil. Alene Landshøvdingen i Norrbottens Län raader over et dobbelt saa stort Areal som Kongeriget Danmark, og Nordland har hele fem Len.

Til Norrbotten kom jeg rigtignok ikke, men min Route har dog ført mig nordenfor Sverigs nordligste Jernbanelinie og temmelig nær til det Omraade,

hvor Vejene ophører og Lappernes og Rensdyrenes Domaine begynder.

Oprindelig var det kun min Hensigt at rejse til Stockholm og der at besøge Venner og Bekendte fra tidligere Dage, men efter at have gjort nogle Udflugter i Sødermanland og Østergothland, fik jeg pludselig og aldeles upaaregnet en ganske anden Rejseroute. Under en Samtale med en Ven, mens Rejseminder fra den sydlige Del af Evropa blev opfriskede, og Tourene paa Rhinen og Donauen, Seinen og Arnoen blev paakaldte i Erindringen, fremkom der af sig selv et Forundringsudbrud over, at hverken han eller jeg nogensinde havde set «Sverigs skønneste Flod»: Ångermanelven.

— Vi kan egenlig ikke være det bekendt for os selv!

— Nej, kun med Nød og næppe.

— Imorgen gaar Dampskibet til Nordland.

— Gaar Du med?

— Gør Du Selskab?

— Top!

Og som sagt: næste Dag gik «Nordstjernen» mod Norden og vi med den.

Det lod til, at den samme Tanke, der havde slaet ned i os, samtidig havde gjort sig gældende hos en forbavsende Mængde Stockholmere, ti «Nordstjernen» var saa fuldpakket med Passagerer som en Sunddamper paa en Solskinssøndag.

Var det virkelig en spontant opstaaet Længsel efter at ombytte Hverdags-Routen: Strømparterret-Hasselbakken med et Nordlandstogt, der havde samlet alle disse Udvandrere?

Nej! Nu fik vi først Forklaringen. Der foretod store Fester nordpaa. Den nordlandske Industriudstilling skulde aabnes med store Fester.

Kongen og Prindserne med et talrigt og glimrende Følge af Ministre og Kammerherrer, Generaler og Generaldirekteurer osv. osv. skulde i den Anledning gæste Sundsval, og Staden skulde af den Grund udfolde hele sin Pragt og alle sine Herligheder. Det var dem Toget gjaldt.

«Nordstjernen» var i alle Henseender fortræffelig indrettet for Passagerfart, men «alle numererede Pladser var udsolgte» paa Grund af den store Valfart, og ikke blot Gulvene i de store Saloner var udparcellerede til Sovepladser, endogsaa Bænkene paa Dækket var tagne i Beslag. Ved særlig Velvilje var jeg imidlertid saa heldig at faa Kvarter i Styrmandskahytten, og der var jeg jo brillant logeret. Vinden og Voverne havde lagt sig, «Bottenhavet» laa saa klart som et Spejl, og da Natten kom, var den saa lys og lun, at man næsten ikke kunde overtale sig til at gaa til Køjs. Jeg gik derfor op paa Dækket og genkaldte i Mindet den fortryllende Nordlandssang, der i min Ungdom saa ofte havde fremmanet et Drømmebillede af de dejlige Sommernætter i Højnorden:

Jag mins den natt, så ljuslätt varm som dagen —
 För blommans slummer har hon ock en sol,
 Då qväll och morgon le i syskondragen,
 Og båda mötas öfver samma pol.
 Der Vakan stämmer vemodsfulla slagen
 Och nejden doftar som en ängsviol,
 Der ljusa Elfvor sväfva om i ringen,
 Och öfver tufvan glittrar silvervingen!

Nu endelig, saa mange Aar efter at jeg havde istemt dette klangfulde Udbrud af Nordlændingens Længsel efter de drømmerige Egne, hvorom Tegner lader «Flyttfoglerna» synge:

Der högt mellan fjällan, der ligger en äng,
 Der nedslår vår skara, der redes vår säng,
 Der lägga vi ägg under kyliga polen.
 Der kläcka vi ut dem ved midnattssolen.

Ej jägaren hinner vår fredliga dal,
 Der hålla gullvingade elfvor sin bal,
 Grönmantlade skogsfrun spatserar i qvällen
 Och dvärgarna hamra sitt gull in i fjällen.

først nu var jeg endelig paa Vejen derop!

Havde det saa romantisk beskrevne og besungne
 «Norrland» ikke imens forvandlet sig lige som Tidens
 Børn og deres Sang?

Havde ikke de mellemliggende to Snese Aar
 med alle deres fortræffelige Opfindelser til Bjerg-
 sprængningens og Tømmerhugstens Fremme, til Vand-
 faldenes Anvendelse som Hjuldrejere og Ungskovens
 Benyttelse som Foder til Dampmaskinerne og Panel
 til Stenkulsgruberne gjort baade Strømkarlen og
 Skovfruen og alle de lyse Alfer husvilde?

Skulde virkelig Fantasiens Drømmebørn endnu
 kunne trives i «opblømtrende» Egne, der holder
 Frøkongres, Industriudstilling og Jærnbaneaabning?

Den nordlandske Maane havde i alt Fald ikke
 forandret sig. Den sad endnu paa Himlen lige saa
 drømmende og romantisk som i de gamle Sangeres
 Ungdomsdage. Den havde ikke Spor af Lighed
 med den nye af Karl Gjellerup konstruerede
 realistiske Digtermaane, der

svæver som en Kæmpebille,
 luerød som en Mandrille-
 Hans haarløse Bag.

Tilgiv mig at jeg har nedskrevet dette Citat
 saa nær ved Eders propre Strofer, I hedengangne
 Romantikere! Jeg tilstaar, at skønt jeg er temmelig

søstærk, og Vejret som sagt var blik stille, vakte det en antiperistaltisk Bevægelse i mit Indre, da det faldt mig ind lige oven paa den gamle Tids Sange! Man maa hærde sig i Tide. Fremtidens Virkelighedsdigtning vil næppe lade det blive derved.

Den pludselige Forflyttelse fra Grafstrøms Alfesange til Gjellerups Bavianpoesi var et saa voldsomt Tankespring, at jeg var nær ved at tabe Ligevægten. Jeg saa mig halv fortunlet om og hvad saa jeg? —

I det første Øjeblik troede jeg mig virkelig forflyttet til den gjellerupske Tubal-Kains Omgangskreds: Paa Bænkene, der omgav Dækket, opdagede jeg nemlig i det Samme en halv Snes hvide, langhaarede, bjørneagtige, tilsyneladende antediluvianske Skikkelser. Tydeligt kunde jeg hverken skælne Hoved, Hale eller Labber, men alle var de ens farvede, ens formede eller rettere sagt lige uformelige, lige store og lige ubevægelige. — Nærmest saa de ud som Isbjørne eller Kæmpedovendyr, der laa i Vinterdvale, men hvorledes var disse vældige Kreaturer midt om Natten komne op naa «Nordstjernens» øverste Dæk?

Den 20de Avgust.

(Fra Ferierejsen. II. Ångermanelven. Solefteå. En Nat paa Borgen.)

Ved at betragte disse laadne embryontiske Skikkelser kom jeg uvilkaarlig til at huske paa det gamle Folkesagn om Bjørnens Fødsel: at den

kommer til Verden som en uformet Klump og at det er Moderen, der slikker saa længe paa den, saa den til Sidst faar Lemmer og Figur, men dette Fantasibillede gav snart Plads for en anden Formodning, nemlig: at det maatte være Bunker af Pelsværk, der var lagte op paa Bænkene, maaske for at losses ved næste Landgangssted.

I denne Formodning gik jeg hen til en af dem, og ganske rigtig! Det var virkelig ypperligt langhaaret nordlandsk Pelsværk: hvide sammensyede Ulveskind. Jeg gav mig derfor ganske ugenert til at undersøge Varene, løftede en Flig af det vældige Skind i Vejret, men fik hurtig Hænderne til mig igen, ti i samme Øjeblik lød der fra det Indre af Bunken en vred Knurren og to Rækker hvide Tænder, et sort Skæg og et Par søvndrukne Øjne tittede ud af Ulvepuppen med et barsk halvforkrækket: «hvad står på?» — og samtidig løftede de to nærmeste Pupper deres øverste Halvdel i Vejret, mens en munter Latter lød bagved mig fra en Rejsefælle, der i Stilhed havde iagttaget mine Undersøgelser.

«Das also war des Pudels Kern!» — udbrød jeg nu med Faust, og var meget nær ved at fortsætte paa høfligt Svensk: «Förlåt hr Ångbåtspassagerare!», ti nu stod hele det zoologiske Fænomen klart for mig —: de mægtige laadne «Vargskinspelsar» gjorde paa engang Tjeneste baade som Kahyt og Køje for de Passagerer, der ikke havde kunnet opnaa de nævnte Bekvemmeligheder, og gjorde det tilfulde. Svenskerne er mageløse Arrangører! I en saadan Pels med tilhørende Hætte skulde man uden Fare kunne sove paa Dækket i en Vinternat, selv om der dannede sig en lille Snehøj over det lune Hi.

Jeg hørte imidlertid som tidligere fortalt til de med Separat-Lukaf forsynede Misundelsesværdige og skyndte mig, tilfreds med min naturhistoriske Opdagelse tilkøjs — og sov ind i samme Nu.

Dette lille beskedne Faktum noterer jeg ikke for yderligere at fremstille mig selv som misundelsesværdig, men kun for at fremhæve en Begavelse, der hører til det uundværligste Rejseudstyr, nemlig: Ævnen til at kunne sove naar som helst i hvilken som helst Stilling og uanfægtet af enhver som helst uvant Forstyrrelse eller Mangel paa tilvant Bekvemmelighed. En søvnløs Nat giver en søvnløs Dag, og som oftest indtræffer Rejsens skønneste Dage efter besværlige Nattetur. En veldisponeret Turist maa kunne sove i en rystende Jernbanekupe, i en gængende Dampskibskøje, i et Jernbanehotel, hvor man hvert Øjeblik hører Lokomotiverne pibe, og paa en Bondekærre, der i Ruskregn kører over Stok og Sten. Han maa kunne sove baade paa Forskud og Efterkrav 14—16 Timer i Træk, naar Lejlighed gives og Intet forsømmes — f. Eks. hele Eftermiddagen fra Hamborg til Köln og derpaa hele Natten fra Köln til Paris — og fremfor alt maa han kunne anvende alle ufordragelige Fjerdedelstimer og Timinuter, hvori man venter paa forsinkede Banetog og Dampskibe, lader som man hører paa kedelige Fortællinger og Foredrag af ubekendte snakketrængte Medrejsende osv. — til velgørende Smaablund! Det er altid godt at have et Reservefond af nydt Søvn at ty til, naar der uventet kommer en af de Nætter, som det vilde være «Synd at sove bort». En saadan forestod netop.

Ved Hernøsand gik vi ombord i en mindre Damper, der skulde føre os op ad Ångermanelven.

Jo, det er virkelig en Flod, der kan lade sig se — endogsaa for helbefarne Turister!

For at begynde med det Væsentligste i Elvene, Vandet, saa er den ikke som Flertallet af Tysklands saakaldte Floder vandløs om Sommeren. Den er saa dyb, at de største Dampere uhindret løber langt op til Ladepladsen Nyland, og naar den ikke er sejlbare længer end til Solefteå, da er det dens rivende Fald højere oppe der bærer Skylden. I dens Udløb og et godt Stykke opad Nyland til faar man aldeles ikke Indtryk af, at man sejler paa en Flod, man tror, at Skibet bevæger sig hen ad en dejlig Indsø, bred som den nordlige Del af Øresund og omgivet af prægtige granbevoksede Højder med dyrkede og bebyggede Dale ved Fødderne.

Og saa er det ikke blot en Flod med Vand i, men — hvad man næsten ikke vil tro, naar man har set Tysklands, Frankrigs og Italiens Floder — det er en Flod, hvori der er rent Vand, gennemsigtigt Vand, ikke afsiede Ærter, som i Tiberen, eller Kloakvand, som i Seinen. Vender man Blikket nedad er Ångermanelven ubetinget den skønneste klareste Flod, man kan tænke sig — jeg har i alt Fald aldrig set nogen skønnere.

En stor Herlighed, der hviler over den, er den lette vidunderlig klare nordlandske Luft. Mens man hos os sjelden oplever en varm Sommerdag, paa hvilken Heden ikke indhyller de fjærne Genstande i en let Taage, ser man her i lang Afstand de fineste Enkeltheder saa skarpt og klart som i Italien. Det var en smeltende Sommerhede, da vi dampede op ad den prægtige Elv, men saa langt, som Synet rakte, stod Lys og Skygge saa skarpt, som paa de romerske og neapolitanske Fotografier.

I det jeg har sagt, at Floden er bred som en

Sø, har jeg omtrent antydnet Landskabets Fysiognomi, naar jeg tilføjer: at de Højder, der omgiver den, snarere er venlige end imponerende — eller naar jeg skal udtrykke mig i Tal: at de i Begyndelsen varierer mellem 3—400 og 6—700, og at de senere ikke overskrider 10—1200 Fod. Naar man nu sejler midt paa den brede Flod, faar man saaledes ikke det Indtryk af et Bjærglandskab, som vi er saa tilbøjelige til at vente af Nordland: her er ingen truende lodrette Fjeldvægge, ingen nøgne Klippekolosser, ingen sorte gabende Kløfter — Alt er smilende, grønt og yndigt afrundet, saa venligt indbydende, at den Forbirejsende næsten ikke kan undgaa det Udbrud: «Her maatte være dejligt at ligge paa Landet!»

Saaledes har rimeligvis ikke mine Læsere forestillet sig Ångermanelven, men saaledes er den: henrivende yndig, blid, alvorlig, men uden Spor af den dæmoniske Vildhed, som Sletteboeren saa gjerne søger.

Jeg skal imidlertid for ikke at sige mere, end jeg kan vedstaa, udtrykkelig bemærke, at jeg her kun har betegnet det Indtryk, man faar ved at sejle paa Elven. Efter al Rimelighed vilde man faa et langt stærkere og mere storartet Minde om den, hvis man besteg nogle af Højderne ved dens Bredder. Selv den mangbesungne Rhin med sine mangfoldige stadig skiftende Byer og Borge, undgaar jo ikke Skudsmaalet «ensformig» af de Rejsende, der løber ned ad den med en Damper. Gaar de derimod op til Rolandseck og Drachenfels, Rochuskapellet og Niederwald, saa faar de Øje for det Storstiledede og Pragtfulde, der ikke kan ses fra Dampskibsdækket.

Ovenfor Nyland begynder Elven først at antage den egenlige Flodkarakter. Nu er den ikke

mere en halv Mil bred, men nøjes med en Seng af lignende Brede som Elbens og Rhinens. Dalen, hvori den løber, bliver ogsaa trangere, og der begynder paa begge Sider at vise sig Klinter med Udfald og «Nibber» — en Formation, der paafaldende minder os Danske om «Spirene» paa Møens Klint. — Ni Mil maa den lille Damper arbejde os op mod Strømmen, og nu stanser vi ved Maalet for vor Dagsrejse Solefteå, hvor en yderst barok stejl, kratbevokset Kegle stiller sig midt mellem Elvens to Arme og siger: «Stop Skipper!»

Det er Enden af den høje Aas, som i svundne Tider har tvunget Elven til at gøre en Bugt, men som Vandet efter Haanden har undergravet og gennemskaaret saaledes, at den største og dybeste Flodarm nu løber gennem Skaaret, mens den fraskaarne Endeskive, der kun er nogle faa Skridt bred for oven, er bleven tilgængelig over den ældre Flodseng, som nu kun overskylls i Flomtiden. Den fraskaarne opadvendte Kile er imidlertid saa stejl, at jeg har set flere Besøgende bruge alle Fire for at komme op ad dens bestigelige Side, mens den Side, der vender ud mod Elven, omtrent er lodret.

Selvfølgelig blev denne Naturmærkværdighed allerede langt borte Genstand for alle Medrejsendes Opmærksomhed, saa meget mere, som den fra først af viser sig fra sin smalle Side, og vi erfarede nu, at den kaldtes «Borgen», og om dens Dannelse blev der under Opsejlingen fremført adskillige Hypoteser, af hvilke den forannævnte dog lod til at være den, der havde størst Rimelighed og mest Tiltro.

Uagtet Solefteå ligger temmelig afsides og nærmest har Betydning for den store Tømmerforretning, der her drives, lader det til, at den ikke blot er paa Veje til at blive en livlig og velhavende By,

men at den tillige har Udsigt til at komme i Mode som Valfartssted for Rejsende, ti da vi forespurgte os om Logi paa Hotellet, fik vi den Besked, at Alt var optaget, men at Værten heldigvis havde en lille Villa til Disposition, og i den fandt vi et ypperligt Kvarter, ligesom vi siden fandt en fortræffelig Sexa med alt ønskeligt Tilbehør hos Stedets *Restaurant*.

Vi blev snart aldeles enige om, at vi aldrig havde faaet bedre Gravlax, end vi fik her, og at denne fortrinlige Ret aldrig kunde serveres paa et behageligere Sted end Husets store aabne Svale lige over for «Borgen», der nu tillige med de øvrige Højder viste sig i fuld Lueforyldning belyst af den nedgaaende Sol.

Vi blev da ogsaa ligesaa enige om, at vi efter endt Maaltid med forenede Kræfter vilde storme Borgen, og satte denne Beslutning i Værk med stor Lystighed uden Brug af Stormstiger, ja endogsaa uden Alpestokke.

Her var der aabenbart en ganske anden pragtfuld Udsigt over den berømte Ångermanelv og den herlige Solefteådal, end vi havde haft fra Dækket paa Damperen.

Skade kun, at vi ikke kunde se den i hele sin Skønhed, da Solen var gaaet ned! Og vi maatte jo se den.

«Den maa være endnu smukkere i Morgenbelysning,» mente En af Selskabet.

«Men det er ingen Spøg at komme herop paa fastende Hjærte —» indvendte en yngre Rejsefælle, der ikke var vant til Alpeture.

«Det er i det Hele taget temmelig vanskeligt at komme op med Solen —» istemte en ældre Dito,

der kun havde haft Lejlighed til at se den staa op «sent om Aftenen».

«Men hvorfor skulde vi gøre os den Ulejlighed at staa op? Bliv bare siddende ganske rolig, saa gør Solen det uanmodet, og den er meget mere punktlig end nogen af Jer!» — fortsatte et praktisk Medlem af Ekspeditionen.

«Vedtaget! Vi bliver siddende og lader Solen staa op!» istemte Chorus.

«Hvem der bare havde tænkt paa det før vi gik herop!» — sukkede en tørstig Medrejsende, der havde spist vel meget af den fortræffelige saltede Rensdyrskinke.

Da lo det nede fra Dybet, og i det Samme hævede Overdelen af to unge Kvindeskikkelser sig langsomt op over Bakkekammen.

Den ene bar en stor Bolle.

Den anden bar en stor Flaskekurv.

Det lod til, at det spøgede paa Borgen.

Den 25de Avgust.

(Fra Ferierejsen. III. En Nat paa Borgen. En Køretur.)

Som sædvanlig i vor mere kritiske end troende Tidsalder fik imidlertid Spøgeriet snart en naturlig Forklaring. Det var hverken Elv-, Elver- eller Ellepiger*), der steg op fra Dybet for at bedaare

*) Til nærmere Forklaring over Forskellen mellem disse tre Arter af natlige Tærner, tillader jeg mig at med-

os med Trylledrikke, men to nette Nordlandsflickor, der efter Ordre af vor fortræffelige Vært bragte de fornødne Apparater og Ingredienser til Vedligeholdelsen af den løftede Stemning. Han havde nemlig forudset Uundgaaeligheden af en Fest paa Borgen og Rimeligheden af, at den vilde vare til Morgensolen løftede Sommernattens Taagesløv.

Det blev en ypperlig Bolle og en højt løftet, næsten højtidelig Stemning, der nu udviklede sig paa «Borgen».

Jeg har ingen Fuldmagt til at præsentere det lille Selskab for det store Publikum, men saa Meget tror jeg uden Indiskretion at kunne fortælle: foruden Borgherren bestod det af en Bogherre, en Kammerherre og to Bladherrer — en yngre og en ældre. At der af disse Herrer var to tre, som nafladelig vedligeholdte et Fyrværkeri af knaldende, stundom endogsaa lysende Brandere, at der var en, der talte paa Vers som om det var hans Modersmaal, at hans Improvisations-Inspiration af og til smittede de Andre, at der blev sunget, talt, fortalt, citeret og reciteret saaledes som det kun kan gøres under Inspirationen af saadan en Nat i saadanne

dele den lille Notitse: at Elverpigerne lige saa lidt som Elverkongen har det Allermindste at gøre med Elve, Elletræer eller Elletrunter. De tilhører Ælvernes (Alfernes) ældgamle, oldnordiske Slægt, og er kun ved Misforstaaelse satte i Forbindelse med Elve — som vi ikke har — og kun ved skødesløs Udtale blevne indlemmede i den botaniske Familie *Alnus*. Det skulde glæde mig, hvis alle mine Læsere afviser denne lille Note med et: „Det véd vi Allesammen!“ — ti saa har de i dette Punkt været bedre underrettede end den store Digter, der besang „der Erlkönig“, og alle Franskmændene, der efter ham har indført „le Roi des Aulnes“ i deres Feverden.

Omgivelser, kan jeg maaske ogsaa betro Papiret —
dog uden at specificere Præstationerne.

Indlednings-Recitationen kan jeg huske. Den
lød som saa:

Sunket er Solen,
Bag Fjældet den daled saa mat.
Nu over Polen
Troner den dejlige, drømmende Nat.
Mørke og Mulm hendes Aasyn ej dølger,
Fra hendes Skuldre et Flor kun nedbølger,
Vævet af Purpur og virket med Guld,
Fredsæl og huld
Lindrer hun Smerten og Sorgen,
Samler det Skilte. — Se Aften og Morgen
Smiler forenede i hendes Favn!
Glemte er hvert Savn,
Rødmende sænker sig Himlen til Jorden —
Dejlige Sommernat her i vort Norden,
Du er den unge Kærlighed lig:
Glødende, drømmende, svulmende rig —
Ak — og Du svinder saa fage!

Den passede saa fuldstændig til Øjeblikket og
Situationen, at den lød som improviseret, skønt den
var skrevet for 32 Aar siden — og uagtet «Huldre-
bakken» er opført flere Hundrede Gange paa de
svenske Teatre*), kendte Ingen den igen. Paa-
gældende Oversætter har nemlig for Nemheds Skyld
oversat den versificerede Dialog paa Prosa og strøget
Recitativet — der saaledes var «saa godt som nyt».
Det gjorde den tilsigtede Virkning: det udæskede
den svenske Improvisator, og snart var Solefteå-
borgen forvandlet til et andet Wartburg: Sluserne
for Kastales Kaskateller vare aabnede, og Sanger-

*) Under Titel: „En Midsommernat i Dalarne“.

kampen oppe paa den smalle Bakkekam rasede gennem alle mulige Melodier og Rytmer, men endte atter fredeligt som Ejnherjernes Strid, ti efter hvert Sammenstød drak man Forlig med den uovervindelige Ridder von Offerdingen, Harald eller Heinrich, hvad det nu var han hed.

Desværre havde vi ingen Stenograf med, saa det staar ikke i min Magt at gengive nogen enkelt Strofe af denne Nats Dithyramber. Jeg tør heller ikke ubetinget benægte, at der kan have været adskillige af dem, der ligesom Drømmenes Guld vilde tabe i Glans, naar de blev sete i Dagsbelysning, ti det var aabenbart en af de Midsommernætter, hvori Hverdagskritiken blunder og Lunet faar frie Vinger — og i ethvert Tilfælde skal jeg vel vogte mig for at overtræde Forbudet mod Fortryk. Nok er det: den nordlandske Romantik gjorde sin Magt gældende, Borgen midt i Ångermanelven fik i det dæmrende Morgenskær et fosforistisk Genskin fra «Lycksalighetens Ö», og min improviserende Vens nu forglemte Dithyrambe fik en Flugt, der brusede frem som de lykkelige Øboeres jublende:

Välan låt os dricka
Det skummande lifvet,
När perlorna frusa
Från sockret deri!
Hvad ofvan är skrifvet
Ej frårga, ej blicka!
Låt timmarne rusa
Med fraggan förbi!

Med glasen må klinga
Den lyckliga rundens
Förenade toner
Från gäst ock til gäst!

Må korkarne springa
Till Gudarnes throner
Med Tack för sekundens
Odödliga fest!

Skæret blev stærkere og stærkere -- det var Solen der stod op, og i det Samme begyndte Flor-tæppet, der havde hvilet over den herlige Dal, at løfte sig, og Elvens Bugter glimrede frem i fuld Solglans til begge Sider mellem de forgyldte Fjælde.

Vi tav! — Jeg husker ikke, om vi tog Hatten af, men jeg skulde næsten tro det.

*

*

*

Næste Formiddag gjorde vi en smuk Køretur i Omegnen og nærmede os paa den yderligere de øde Skovegne, «hvor Sti og Vej slipper», og Lappernes Overdrev begynder. Vi holdt os dog paa den banede Vej og den odlede Bygd, og nøjedes med at betragte de mørke Højder, der danner Grænserne, i 4—5 Miles Afstand.

Heroppe fandt jeg for første Gang Nordens mest velsmagende Frugt, Åkerbærret, der ikke trives længere mod Syden. Det er et smukt rødligt Bær, af samme Form og Slægt som Hindbærret, Brombærret og Multebærret, men mere lavtvoksende end nogle af disse Slægtninge og i Smag lige saa forskelligt fra enhver af dem, som de er indbyrdes, og har en finere Aroma end baade de og alle andre mig bekendte Bær tilsammen. Mærkeligt nok, at Nordlænderne ikke har gjort Affære ved at eksportere dette Bær, der kun findes hos dem, og som vilde blive betalte i dyre Domme, naar dets uforlignelige Velsmag blev bekendt.

Et andet, men mindre behageligt Bekendtskab gjorde jeg paa samme Tur — nemlig med de nordlandske Myg. De staar ikke i nogen Henseende tilbage for de italienske Mosquitoer. Deres Stik er ligesaa irriterende, de er om mulig endnu mere paatrængende, og den lille forgiftede Souvenir, de efterlader, forsvinder ikke i de første 8 Dage. Højere oppe mellem Laplands Myr'er skal de lige som Persernes Pile være talrige nok til at formørke Solen». Alene Tanken paa en saadan Solformørkelse vilde have været tilstrækkelig til at faa mig til at opgive enhver Lyst til en Laplandsrejse!

Det var paa en Gæstgivergaard, hvor vi gjorde Holdt og uden alt Varsel fik et meget godt Middagsmaaltid, at jeg fik Hænder og Ansigt dekorerede af disse Udyr, der her lige som i Syden synes at nære en afgjort Forkærlighed for fremmed Blod — Selskabet var blevet enigt om at spise i det Frie. Der blev derfor dækket Bord ude under Træerne, og her kastede Myggene sig over mig med en Appetit, der ikke stod tilbage for den, hvormed mine Rejsefæller tog for sig af, hvad Huset formaaede.

Jeg maa i det Hele taget give Børne Ret i hans Udtalelser mod Maaltider under aaben Himmel. Ved dette opstod der saaledes pludselig en Hvirvelvind, som trods alle mine Anstrængelser gjorde mig det aldeles umuligt at pebre min Laks, mens et Par af mine Bordfæller ved en forfærdelig Nysen forkyndte, hvor det Laksen tiltænkte Indhold af Peberbøssen var blevet af!

Den 27de August.

(Fra Ferierejsen. IV. Sundsvall. — Udstillingerne).

Men :

Fremad higer Længslens Magt —
 Af Alt, hvad er tilbagelagt,
 Man blæser. —

En Snes Myggestik over Hænderne, og en Dosis Peber i Næsen eller Øjnene hører til de Rejse-Kryderier, som den Rejsende skal nyde i Stilhed og ikke omtale. Antyder han i sine Rejsebreve blot én Gang de Lidelser, som *Zanzari* og *Cimici* Dag og Nat har forvoldt ham i det skønne Italien, betror han sine Læsere *en passant*, at Romancernes «Myrtelunde» i Virkeligheden ikke naar højere end til Knæet, og at Oliventræerne ligner forvredne støvede Pile, giver han til Afveksling fra Fremstillingen af det dejlige Lands Herligheder et Billede af den modbydelige Urenlighed og det hjerteskerende Dyrplageri, der daglig oprører ham, og tilstaar han, at en Sciroko-Dag kan bringe Folk til at fortvivle midt i det evige Rom — saa siger de, at han er gnaven.

Jeg har saa meget lettere ved denne Gang at undgaa en saadan Beskyldning, som min Norlandsrejse i alle mulige Retninger var favoriseret ved et Sammenstød af sjældne Festligheder, ved den størst mulige Elskværdighed af Alle, med hvem jeg kom i Berøring, og ved det meteorologiske Særsyn: at det skønneste Vejr uafbrudt fulgte mig i Løbet af en hel Maaned.

En smuk Morgen vaagnede jeg saaledes i Sundsvall.

Uagtet jeg var temmelig velberedt i vort Naborige, havde jeg som sagt aldrig tidligere været i Nordland, og paa Rejsen til Ångerman-Elven var jeg kommet forbi Hernösand ved Nattetid. Jeg havde saaledes ikke endnu set nogen af Nordlands Stæder, da jeg steg op paa «Nordstjernes» Dæk, og ventede vel næppe at se stort Andet end en mindre Købstad med et Flertal af lave røde Bjælkehuse. At der skulde være Kunst- og Industriudstilling, Frøkongres m. m., at Kongen i den Anledning med et stort, glimrende Følge vilde gæste Staden, holde Tropperevue i Nærheden, og derfra begive sig til Torpshamar for at aabne den nye Nordlandsbane, der forbinder Sundsvall med Trondhjem, havde jeg vel hørt, men at disse Herligheder var umiddelbart forestaaende, tænkte eller huskede jeg aldeles ikke paa, da jeg kastede det første Blik paa Byen.

Hvilken en Overraskelse! — Det var en rig, anselig Stad, ikke blot pyntelig i sig selv, men iført en overordentlig glimrende Fest-Pynt, der laa for mig i den straalende Solbelysning.

Uden at jeg for øvrigt vil sammenligne Medelpads Hovedstad med København eller Paris, maa jeg erkende, at dens Festdragt var mere elegant og mere gennemført end disse Stæders. De tre smaa Legetøjsfaner, Pariserne plejer at anbringe i ethvert Vindue paa de høje Huse, frembringer en forunderlig smaastilet Dekoration, og det enkelte store Dannebrogssflag, der vajer fra de københavnske Huse paa Festdagene, er i Almindelighed anbragt saa højt oppe, at den største Del af Virkningen gaar tabt. Her var der derimod i lige Afstand paa begge Sider af den lange prægtige Vej langs Quaien plantet en tæt Allé af lige høje Mastetrær

med store — lige store — Flag, og denne Dekoration var fortsat over alt gennem Byens Gader, mens Husene var smykkede med tykke Festonger af Grankviste. Jeg havde aldrig set nogen Stad i en saa smuk Festdragt, og maatte atter her beundre Svenskernes ubestridelige Arrangementstalent og den Disciplin, der havde gjort det muligt at gennemføre den ensartede Dekoration saa fuldstændigt. At Stadens Pragtbygninger: det store Industriudstillings-Komplex, Kunstudstillingen, Frøkongressen (der var opført af en Privatmand og efter endt Afbenyttelse bestemt til Present til en Menighed, som savnede en tjenlig Kirkebygning), Kongens midlertidige Bolig osv., udmærkede sig ved særlig prægtige Dekorationer, følger af sig selv.

Hvis jeg vilde følge det opmuntrende Eksempel, der er givet af adskillige Forfattere til Rejsebrevne, skulde jeg nu med største Lethed kunne fylde en halv Snes Feuilletoner med topografiske, historiske og merkantile Optegnelser om Sundsvall — de dertil fornødne Kildeskrifter vilde naturligvis ikke have været svære at overkomme, og at afskrive, omskrive og sammenskrive det i dem tilrettelagte Materiale kunde vel heller ikke være saa vanskeligt, men i den Tilfældighed, at jeg har opholdt mig her et Par Dage, ser jeg ingen Grund til at reproducere, hvad Andre har skrevet om denne gode Stad! Jeg haaber det vil være tilstrækkeligt til at indgyde mine Læsere den behørige Respekt for den nordlandske Stapelstad, naar jeg fortæller, at den — ligesom Nordland i det Hele taget*) — befinder

*) Nordland er i Retning af Folkeformering et af de frugtbarste Landskaber i Evropa. Forholdet mellem Dødsfald og Fødsler er for hele Nordland 100: 184, for Vester-

sig i den frodigste Opblomstring, at dens Indbygger-
tal i de sidste 30 Aar er vokset fra 3000 til over
9000, at her er en millionærproducerende Tømmer-
handel, den største i Sverig, to—tre Banker, stærkt
besøgt Bade- og Vandkuranstalt, store Skibsrederier
og Fabriker i Mængde — at her er baade et Tivoli
og et Kasino, Droskebefordring, numererede Op-
vartere og et Net af Telefontraade, der er nær ved
at sammenspinde hele Byen.

Jeg kom akkurat tidsnok til at overvære Aab-
ningen af Industriudstillingen. Kunstudstillingen var
allerede i fuld Gang og Frøkongressen ligeledes.

Hvad sidstnævnte angik, saa tilstaar jeg ufor-
beholdent, at jeg betragter mig som fritaget for at
gøre Feriestudier i de her omhandlede Fag, og at
jeg var uvidende nok til at forundre mig over, at
en saadan Kongres kunde samles saa højt oppe i
Norden, hvor Agerdyrkingen af gode Grunde maa
staa tilbage for de andre taknemligere Erhvervs-
kilder, og Havevæsenet har endnu haardere Kaar.
Paa anden Haand fik jeg imidlertid at vide, at det
paa Kongressen var blevet fremhævet: at Frø af
alle Arter, der var avlet her oppe, skulde være
saa fortrinlig skikket til Udsæd, at saa snart Land-
brugerne og Forstmændene syd paa lærte dets ud-
mærkede Egenskaber at kende, vilde der aabne sig
en ny Rigdomskilde for Nordland. *Refero relata!*
— Det maatte der naturligvis en sagkyndig Kongres
til at undersøge og bedømme.

Ogsaa Industriudstillingen laa temmelig
langt uden for mine særlige Interesser. Jeg har

bottens Læn endogsaa 100: 210. Et andet højst mærkeligt
Forhold er, at der i Jemteland og Norrbotten findes flere
mandlige end kvindelige Individier.

for ofte set mig træt paa de store Verdensudstillinger, til at jeg med den nødvendige Hengivelse skulde kunne gennemgaa en Exposition, der som denne nærmest har stedlig Interesse. Alt var smagfuldt og praktisk ordnet, og selve Bygningerne gjorde baade udenfra og indenfra en anselig Virkning, men selvfølgelig var det Nordlands to store Rigdomskilder: Træ- og Jernproduktionen, der omtrent var ene om at tale det imponerende Ord. Selv om man var fuldstændig Ikke-Fagkyndig og Uindviet fik man en uvilkaarlig Forstaaelse af, at det var disse to Matadorer, der havde gjort Gildet for egen Regning, og at de andre Smaaerhverv velvilligst var «tagne med». De to vældige Kolonner af store Mastetrær fra Skönviks Aktiebolag, der stod uden for Hovedfaçaden, de uhyre Bjælker, de smukke Træhuse, de maskintilvirkede Snedkerarbejder, de mægtige Trofæer af Jern og Staal i alle Former, osv., distancerede aldeles de øvrige Udstillingsgenstande, mellem hvilke Husfidsprodukterne igen ved deres Mængde gjorde sig gældende paa en næsten overvældende Maade. Af Maskiner, større og mindre, lod der til at være flere ret inventiøse — deriblandt en billig Skrivemaskine — men da jeg ikke saa dem i Gang, fastholdt de ikke min Opmærksomhed.

Hvor stor en Rolle, Husfidsarbejderne spillede paa Udstillingen, vil man kunne slutte sig til deraf: at skønt hver af Udstillerne i Reglen kun fik én Linjes Plads i den økonomisk trykte Katalog, optog de over nogle og fyrretyve Sider i denne! 39 «Sløjds-kolar» havde Udstillinger af Børnenes Arbejder, og der var anslaaet ikke mindre end 204 Præmier og en Pengesum for denne Gruppe.

Kunstudstillingen havde, som man kunde

vente, et temmelig lidt karakteristisk Fysiognomi, idet en større Del af dens Numre bestod af svenske Billeder, der af deres Ejere var laante til Udstilling, men langt fra var mange nok eller betegnende nok til at give nogen Repræsentation af de ældre svenske eller nordlandske Kunstnere, mens der ligeledes var for faa af den sidste Tids Arbejder til at give et Overblik over Nutidens Billedkunst og dens Dyrkere. Det var nærmest en Udstilling af svenske Malerier, der til forskellig Tid havde fundet Vej til Nordland, og som saadan havde den sin højst respektable Betydning.

Mellem de nyere Malerier var der særlig et større Genrestykke, som med fuld Føje tiltrak sig Broderparten af Publikums Opmærksomhed: tre Lappe-Børn, der med deres lille Slæde ere kørte vild paa Marken og overfaldes af en Snestorm. Det var et højst originalt, dristigt og dygtigt Arbejde. Allerede den Tanke, at lade den tætte Snebølge, der vælter ind over de Smaa, dække hele den højre Side af Billedet med et ugenomsigtigt hvidt Slør, er saa djærv, at man ved første Øjekast studser og tror at se det umalede Lærred, men man finder sig snart tilrette i Situationen og rives ind i Hvirvelen. Den mindste af Drengene, der uden ret at forstaa Faren, med Fingeren i Munden stirrer spørgende paa den ældre mere forknytte Broder, gør især en gribende Virkning. Det er en ung Maler, Tirén, der havde malet dette Udstillingens Hovednummer.

Af de nyere Billeder var en forbavsende Mængde udførte af yngre Kunstnerinder. Jeg husker ikke Tallet paa de kvindelige Udstillere, men det skulde ikke forundre mig, hvis de har været lige saa mange som de mandlige. Et Par af

disse Kunstnerinder hævdede deres Plads med stor Bravour — flere af dem mindede derimod vel stærkt om de mange Husfidsarbejder.

Mens jeg taler om den kvindelige Del af Nordlændingerne, saa lad mig endelig ikke glemme at notere et ganske mærkeligt Faktum dem angaaende! — Jeg har aldrig nogetsteds set voksne Kvinder med en saa vidunderlig lys og klar Hudfarve, som oppe i Nordland. Det er hverken den tynde fin rødlige, i Reglen fregnede Hud, som man jævnlig træffer smmen med guldfarvede Lokker, eller den blege *Couleur de crème*, som kan opnaas ved Drivhuspleje og højere Dannelse, nej det er den friske, halvgennemsigtige perlemorsagtige Teint, som saa mange Damer, der dyrker Malerkunsten paa eget Felt, forgæves stræber at efterligne ved Rispudder etc.! — Her gaar Tjenestepigerne med den paa Gaden om Hverdagene — og den taaler baade Varme og Regnvejr!

Den 31te Avgust.

(Fra Ferierejsen. V. Festerne i Sundsvall. — Den nordlandske Forbindelsesbane.)

Hvis jeg havde haft de fornødne Anlæg og den behørig Færdighed til at skrive Festreferater, vilde jeg vist nok have været i Stand til at afslutte mine Ferie-Optegnelser paa en Maade, der vilde have tiltalt adskillige Læsere og Læserinder langt mere end de foregaaende Smaaaskitser fra Rejsen.

Men desværre: Skildringen af Galladinerer ligger aldeles ikke for min Pen, ja, den Interesse, som et temmelig talrigt Publikum maa nære for Beskrivelsen af Festmaaltider, har endogsaa været mig ligefrem ubegribelig.

Jeg skal ikke sige, om denne Mangel paa Forstaaelse hidrører fra en Defekt i min Begavelse eller en Forsømmelse i min Udvikling, men hver Gang jeg har set, hvorledes de illustrerede Tidender uden Undtagelse saa vel i de allerunderdanigst kejserlig-kongelige Stater som i de mest ultra-demokratiske Republikker øser Penge ud for i den størst mulige Hast at kunne levere Afbildninger af alle mulige Festmaaltider, Hofballer o. desl., og hvorledes disse Illustrationer, der med Undtagelse af en løs Antydning af Festlokalets Dekoration, helt og holdent er hentede fra Tegnerens Fantasi, er blevne modtagne med en for mig aldeles uforstaaelig Begejstring, har jeg spurgt mig selv: hvad er det dog, der giver disse for mig saa grundkedelige Billeder, med samt deres om muligt endnu kedeligere Tekster den ubeskrivelige Interesse for saa mange Læsere? Jeg kan godt forstaa at man tegner sig som Deltager i et Festmaaltid a 30—50 ja 100 Kr. pr. Kouv. om saa skal være (forudsat at man har Raad dertil!), at man renoncerer paa den større Del af Bordets Nydelser for at høre paa Skaaltaler, og at man endda kommer hjem, henrykt over Festens Herlighed, thi det har naturligvis sin Interesse selv at have set, hørt og maaske talt med Festens Celebriteter, men at man kan nyde Festglæderne *en distance* og paa anden Haand ved at betragte de næsten stereotype Billeder af det allerhøjeste Højbord med de ved samme anbragte mere eller mindre forfejlede Portrætter, læse de

forsigtigt afvejede Bordtaler, tænke sig Smagen af de nævnte Retter, de lovpriste Vine og de i Røg opgaaede Cigarer — deri ligger det for mig Uforstaaelige.

Maatte denne Tilstaaelse tjene til Undskyldning eller i alt Fald til Forklaring over, at jeg har saa Lidt at fortælle om de mange smukke og prægtige Fester, der fulgte efter hinanden Slag i Slag fra Sundsvall til Trondhjem. De var i det Hele taget allesammen saa ypperligt arrangerede og saa vel lykkede, at enhver Bemærkning i denne Retning vilde med den skønneste Ensformighed kunne gentages for enhver enkelt, og særligt vilde den gode gamle, uopslidelige Frase: «Festen begunstigedes af der skønneste Vejr», uden Undtagelse kunne anvendes som Slutning til hvert enkelt Referat.

En af de mest glimrende Fester blev givet af den nordlandske Tømmerhandels første Magnat, den for sin storstilede Rundhaandethed bekendte Mæcen Oscar Dickson. Tre store, prægtigt smykkede Nordlandsdampskibe laa rede ved Kaien for at modtage hans Gæster. Kongen, Prinserne og det kongelige Følge, Storhertugen af Sachsen-Weimar med Følge (hvoriblandt den hos os som Danner-Apologet og Impressario bekendte Kammerraad Jonas) og et Antal Gæster, blandt hvilke jeg troede at bemærke, at de fleste fremmede Indbudne, havde faaet Plads paa «Nordstjernen», der som Følge deraf førte Toget. Paa de to andre Dampere, var de øvrige Inviterede fordelt, og mellem disse var der paa det ene hele det store nordlandske Studentersangkor, der vendte tilbage fra en Tourné til Bedste for en ny «Nationsbygning» i Upsala, og som nu skiftevis med et stort, militært Musikkorps, der var ombord

paa det andet, ledsagede Kongeskibet med vokale og instrumentale Hymner og Barkaroler.

Det var en pragtfuld «Ångbåtsfärd». Efter de tre store Dampere fulgte en hel Flotille af Dampere, allesammen med Dækket fuldt af jublende Passagerer, og Masterne behængte med den festligste Flagpynt. Turen gik rundt i den prægtige Bugt mellem Landet og de store Øer, der danner Sundsvalls naturlige Yderhavn, og hvor vi kom forbi et af de store Tømmerbrug, var der oprejst Festdekorationer, og Kanonsaluter dundrede løs med Genlyd fra Højderne rundt omkring, og Hurraraab fra den paa Stranden samlede Folkemængde og den paa Flotillens Lystfarere udfordrede omkap Ekkoet fra de granklædte Klipper.

Ved Svartvik, Vigens sydlige Ende, hvor der oppe paa Fjældet over den prægtige Villa — som det syntes «för tillfället» — var opført et helt Kastel, ud af hvis Skydeskaar Kanonerne sendte deres bragende Hilsen, steg vi i Land, og her var der i Haven serveret Sexa — fyrstelig flot som det hele Gæstebud fra Begyndelsen til Enden.

*

*

*

Et Festtog til Lands fulgte derpaa efter en Dags Forløb.

Jeg bør imidlertid ikke betegne den mellem-liggende Dag som en Hviledag, ti for Kongen og hans Følge præsenterede den nok en større Revue over den nordlandske Militærstyrke med tilhørende fortsatte Festligheder, og for os Smaafolk, der havde sluttet os sammen til et engere Forbund, som nu kun bestod af 3 Personer, foreslog den næppe nok til Konsumeringen af al den Venlighed og

Gæstfrihed, der frembød sig i mindre — derfor ingenlunde smaa — Kredse. Om disse taler jeg ikke et Ord: jeg har ingen som helst Bemyndigelse til at sætte de velvillige Værter og de velmenende Talere i Avisen — ikke engang til Modtagelse af Tak. — At tage Afsked med Sundsvall og vore Medgæster medtog hele Dagen, jeg tror endogsaa lidt mere — det gik som «Magistren» synger:

Jemt och samt bålar,
Lustiga skålar,
Gratis förtäring — jo tack skall du ha'!

Men «dagen derpå» begyndte Rejserne og Festerne først for Alvor. Nu var det Jemtlands Hovedstad Østersund, der bød paa Kongefest, glimrende og storstilet i alle Henseender, og derpaa fulgte det egentlige Aabningstog hvormed Kongen indviede den nordlandske Stambane, der forbinder Trondhjem med Sundsvall og ved en fra Stationen Ånga mod Syd gaaende Arm omtrent med alle Sverigs øvrige Steder. Vel havde det meste af denne Bane — maaske endogsaa den hele Strækning — allerede tidligere været overgivet til «almän trafik», men først nu var alle Enkeltheder og Kompletteringsarbejder paa dette Stovværk af 76 danske Mils Længde blevet fuldfærdigt, saaledes at Højtideligheden kunde foregaa i fuld Glans.

Det er just ikke nogen særdeles fordelagtig Forberedelse for glimrende Uniformer og sorte Gallakjoler paa en stegende varm Sommerhede, i Løbet af en halv Dag at blive imprægneret med det selv ved et Festtog uundgaaelige Jernvejsstøv, der som bekendt indeholder et langt stærkere Sværtstof end hvilket som helst Landevejsstøv. De elegante hvide Halstørklæder, de nydelige sorte

Kjoler antog efter Haanden en og samme graalige Farve, og en særdeles fint soigneret Medrejsende, der paa et af Stoppestederne havde været ude for at forøge Glansen af Kongens Suite og høre paa Talerne, kom, efter at han ved Genopstigningen havde grebet fat i de udenfor Vogn døren anbragte Messingstænger, op med et Par hvide Glacehandsker, der paa den inderste Side vare blevne bogstavelig kulsorte — det hørte imidlertid med til Rejsens Moro.

Den 2den September.

(Fra Ferierejsen. V. Den nordlandske Stambanes Aabning.)

Jeg skulde nu med den mindst mulige Umag kunne levere en Beskrivelse over den nordlandske Bane, der vilde slaa alle Uindviiede med Forbavselse over den minutiøse Opmærksomhed, hvormed jeg under Vejs havde betragtet enhver Enkelthed, og den gennemførte Omhu, hvormed jeg havde indsamlet Oplysninger om alle tekniske Forhold ved det storartede Baneanlæg, men jeg skal med den størst mulige Resignation gøre Afkald paa al denne Beundring, som jeg kun vilde opnaa ved at trække en tilsvarende Veksel paa Læsernes Taalmodighed, og uforbeholdent betro dem, at det hele Kunststykke vilde kunne udføres ved at gøre et Udtog af det Pragtværk, som Bureauef Cronstedt har udarbejdet og ledsaget med alle ønskelige Kort og Tabeller, og som blev uddelt til Gæsterne paa Toget. Det var overordenlig interessant under

Rejsen i dette ypperlige Arbejde at kunne finde Svar paa ethvert rimeligt Spørgsmaal om Banens Retning, Stigning, Kurver, Indskæringer, Tuneller, Broer etc., om Stationernes Højde over Havet, de omliggende Fjældes, Søers og Elves Navne osv. osv., men jeg kan næppe tro, at disse Oplysninger vil kunne more mine ærede Læsere, der sidder hjemme i Danmark og læser min Feuilleton, uden at se det prægtige bevægelige Panorama, som i saa mange Timer uafbrudt rullede forbi os.

Vil De absolut have en lille Prøve paa dem, saa skal jeg med største Fornøjelse aflevere følgende ganske lille:

Tværbanen Torpshammar-Rigsgrænsen fører forbi følgende Stationer: Fränsta, Erikslund, Ånge, Dysjö, Bräcke, Stafre, Gällö, Pilgrimsstad, Brunflo, Østersund, Åsjö, Krokom, Näliden, Ytterån, Trångviken, Mattmar, Mörsill, Hjerpen, Undersåker, Åre, Dufed, Gefsjö, Ånns, Enafors og Storlien.

— Morer det Dem?

— Nej! Der kan De selv se!

Det Slags Udførlighed har kun Interesse for Læsere, der sidder i Vagonen paa den nævnte Strækning og for Rejse-Referenter, der faar Honorar pr. Linie!

Tillad mig derfor i Korthed at fortælle: Jærnvejen er saa jævn og bekvem og saa fri for Rysten, Støden og Slingren, at man skulde tro, den gik snorlige hen ad en vandret Flade, og dog stiger den op til en Højde af 2025 Fod, og bugter sig paa sine Steder som en Slange. Den er nemlig bygget efter det nyere (eller om man vil: det aller ældste) Princip for Vejanlæg, ifølge hvilket man foretrækker at gaa udenom Bjærgene i Stedet for

igjennem dem, og Kurverne er derfor hist og her saa tætte og korte, at man fra Vinduerne paa ikke store Tog kan se Vognrækken danne ikke blot et C, men et S, mens der paa den 40 danske Mile lange Tværbane — saa vidt jeg mindes — kun var to korte Tunneler. De nye svenske Vogne er fortrinligt indrettede. De er delte i tre smaa Værelser der staar i Forbindelse med en Korridor, og ved Enden paa hver Vaggon er der en med Jærngitter omgivet Altan, fra hvilken man kan gaa over til Nabovoggen. At der ogsaa er sørget for enlige Smaaceller, hvori den Rejsende i folkesky Øjeblikke kan trække sig tilbage fra den almindelige Selskabelighed, følger af sig selv.

Vi kom saaledes overordenlig bekvemt fra Station til Station, mens de prægtigste Udsigter uafbrudt strømmede forbi Vinduerne. Snart var det brede odlede Dalstrækninger med Elve i Bund, snart smalle Bjærgkløfter med Styrtebække, snart dejlige store bugtede Søer, snart høje Granlier og snart Fjeldmoer. Engang gjorde Vejen nogle saa dristige Svingninger, at vi var nær ved at spørge: «Vender vi?» — men saa fortalte vor Cronstedtske Guide os, at der her for at omgaa Andbäcksviken var anlagt en S-formig Tracé, hvis ene Kurve havde en Centrumsvinkel af 183 Gr., mens den anden havde en Dito paa 147 Gr.

Især var Landskaberne i Nærheden af den vidt forgrenede Storsjø henrivende. Ved at sno os gennem dens Omraade kom vi til Foden af den berømte Bjergkegle Åreskutan, men her gik det os som Myrerne, der vilde tage Kæmpen i Øjesyn saa nær som muligt. De saa kun Siderne af hans Sko, og vi saa kun et lille Fjæld, der spærrede Udsigten til det mægtige Bjærg, hvis hvide Plumager vi havde

set saa godt, da vi var i tilbørlig Afstand. Ogsaa den store Fjældgruppe Oviksfjældene og Snasahøjene, der omtrent har samme Højde som Åreskutan (3500 Fod), og de norske Syltoppe, hvis Spidser naar op til 5700 Fod, saa vi efter Haanden paa vor Fart.

Uagtet vi allerede nu var temmelig højt oppe — baade mod Nord og mod Skyerne — maa man ikke tro, at vi kørte paa den bare Jord mellem øde, mosbegrøede Klipper. Det dejlige Syden kunde i Juliheden ønske sig en saadan Blomsterpragt paa sine svedne Marker som her overalt paraderer langs Jærnvejen. Der var just ikke — fra et Iltog i alt Fald — mange Arter at se, men de, der var, myldrede frem med en Frodighed, der var forbausende: røde Dueurter, lyseblaa Munkehætter, forskellige gule Kurvblomster og hvide Præstekraver stod saa tæt og tildels saa højt, som man sjælden ser dem herhjemme. Især var Epilobierne saa overvældende, at de dannede kompakte rosenrøde Hække langs Jærnbanelinien saa langt Øjet naaede frem og tilbage.

Til sidst kom vi dog op over Blomsterregionen. Naar man her er naaet 1800 Fod opad, ophører temmelig hurtigt den højere Vegetation, Skoven forsvinder og kun vantrevne Graner strækker deres faa halvnøgne Grene ud fra de lave Stammer. Nu kommer Mossernes og med dem Rensdyrenes og Lappernes Omraade. Efter at Toget var kommet forbi Enafors Station, kom vi op paa den 2000 Fod høje øde Fjældslette, hvor Vandskællet mellem Nordhavet og Østersøen dannes, Heroppe ligger Storliens Banegaard og Toldstation — Maalet for vor tiltagende Længsel. Her skulde nemlig Dagens storstilede Festmaaltid holdes.

Det var for Resten med blandede Følelser, vi betragtede hverandre, da vi her steg ud af Festtoget. Vore Ansigter havde efter Haanden ved Hedens og Støvets forenede Virkning faaet en Farvø, der mindede stærkt om Lappernes Teint, og vore Klæder — saavel de blaa Uniformer som de sorte Kjoler — var blevne fuldstændig graamelerede. Vi saa aldeles ikke festligt ud. Men det Alt forudseende svenske Arrangementsforsyn havde heller ikke her fornøgtet sig. Et umaadeligt Toiletteværelse med et uberegneligt Antal af Vandfade, Vadske-rekvisiter, Børster, Kammertjenere, etc. stod rede til at gengive os vort tabte pyntelige Udseende, og snart var alle Bordene i den til en pragtfuld Festsal forvandlede Banegaard omgivne af Gæster «in voller Wicks».

De Jærnbanner! De Jærnbanner! Hvilke Omvæltninger og Forvandlinger har de dog ikke afstedkommet! Heroppe, paa Bunden af den Dalstrækning, hvor Stordalselvens Kilder udspringer, og hvor der maaske tidligere paa Grund af Stedets i den Højde usædvanlig frodige Vegetation for faa Aar siden har staaet en enkelt Sæterstue, knejste der nu en pragtfuld Triumfbue foran den Festsal, hvori Kongen, hans Sønner og et uoverskueligt Selskab af Ministre og andre Stormænd sad om Galla-Taflet. En drilsk Sidemand gjorde mig opmærksom paa det fænomenale Faktum, at der heroppe i Højfjældets Ødemark nu sad bænket ikke mindre end 10 Serafimer-Riddere. «Serafimer-Ridder» er nemlig det Højeste, et Menneske kan blive her paa Jorden. «Det er en meget højere Værdighed end Jeres Elefant-Ridderskab» — tilføjede han med et lille udfordrende Smil.

Han opnaaede imidlertid ingen Modsigelse, tværtimod: jeg gav ham ubetinget Ret, idet jeg indrøm-

mede, at alle Ørne, Løver og Elefanter er meget jordiske, endogsaa dyriske Skabninger, medens de seksvingede Serafer er et absolut himmelsk Korps, og at følgelig den, der allerede her nede, bliver udnævnt til Ridder eller Kommandør ved samme, har opnaaet det højst mulige af alle tænkelige Avancements! — Man skal aldrig indlade sig i Disput ved et godt Bord, og her var Bordet naturligvis udmærket.

Talerne var som sædvanlig i Sverig hverken mange eller lange! — Vi Danske kunde godt afstaa et klækkeligt Kvantum af vor Veltalenhed for at faa et tilsvarende svensk Maadehold i Bytte. Sognepræsten holdt en Bøn, en af Ministrene udbragte Kongens Skaal, Kongen udbragte en Skaal for Stambanen, det nye Bindeled mellem Brødrerigerne, den svenske Konsejlspræsident udbragte Norges og den norske Sverigs Skaal. Det var det Hele, og alle Talerne tilsammen medtog ikke længere Tid end en eneste dansk Borgmestertale.

Kong Oscar II. er berømt som Taler, og er det med fuld Ret: han taler som en Konge, ikke som en Retor. Der er næsten ikke Spor af Deklamation, end sige af Patos i hans Diktion, som er yderst forskellig fra vort danske, stærkt nuancerede og tæt sammenkadede Foredrag, rytmisk som Fransk-mændenes og næsten lydende som om han dikterede, men det er et saa klart og overlegent sikkert Diktat, at der aldrig forekommer en Ukorrekthed i Sætningsfølgen, et Øjeblikks Vaklen i Ordvalget eller blot et Fermat udenfor den skarpt markerede Rytmik, og dog var tydelig nok alle hans Taler improviserede — i alt Fald i Formen. Det hændte engang ved en af Festerne, at en af Ministrene kom ud af Tankegangen i sin Tale og maatte ty til sit Manuskript — naar man hører Kong Oscar tale, er man

aldeles rolig for, at et saadant Uheld skulde kunne hænde ham.

Just som Festglæden var paa det Højeste, saa man pludselig Kongen og Prinserne fulgt af Kongetafflets Dignitarer ile mod Udgangen. — Hvad var der paa Færde? spurgte man forundret rundt om stormende ud bagefter.

Jo! Det var rigtignok en Præsentation, som kunde lokke selv et Hof ud af Festsalen! Hele den høje Bakkeskrænt, der skraaner op foran Banegaarden, var bleven levende, og fra Kammen, der tegnede sig skarp mod den blaa Himmel, myldre der et Virvar af Grene nedad imod os. Det var som om en bladløs Birnamsskov rykkede frem mod vort Dunsinane. En Hjord paa Tusinde Rener var kommet ned fra Lapmarken til Kongerevue — uden Tvivl den første, der nogensinde havde nydt en saadan Ære. De stolte Dyr bevægede sig uafbrudt i en cirkelrund, hvirvlende, kompakt Flok, saaledes at man, med Undtagelse af den yderste Kreds, kun saa den vidunderlige, bevægelige Skov af de mægtige, forgrenede Takker. Det var tydeligt nok, at Dyrene var i høj Grad generede ved Synet af en Jærnbanestation og en flagsmykket Æreport — ikke at tale om Jærnbanetoget, der, hvis Førerne havde oppebiet dets Afrejse, øjeblikkelig vilde have jaget Hjorden afsted i vild Flugt.

Tæt ved Storlien ligger Rigsgrænsen, der betegnes ved en bred Udhugning gennem Skoven. Nu sænker Jærnbanen sig pludselig nedad i en langt stærkere Skraaning, end den, hvori den paa svensk Side er steget opad. I paa 52 er nu Forholdet og samtidig hermed bliver Bjergformationerne stejlere, Kløfterne dybere, Elvene indtager Søernes Plads og Landskaberne bliver endnu mere storartede.

Merakerdalen er Perlen for alle Udsigterne paa hele Tværbanen. Her har man det sjældne Syn fra den endnu højtliggende Jærnbane at se den mægtige brede Dal dybt under sig, mens man i Reglen af økonomiske Hensyn kun faar Lejlighed til at køre i Dalbunden og se op til Fjældene — og — det være sagt uden al Polemik mod de demokratiske Anskuelser! —: man ser absolut bedre og mere oppe fra end nede fra.

Hvad der overraskede mig mest paa den norske Side af Kølen var dog ikke Landskabernes tiltagende maleriske Skønhed — nej: det var den tiltagende Kraft i de Hurraraab, hvormed Kongen blev modtaget overalt. Man fik en levende Overbevisning om, at Præsten i Meraker havde Ret, da han i sin Tale sagde, at de Opraab til Splid, der desværre havde runget saa vidt om Land, ikke havde fundet Genlyd fra hans afsides Dal. Enthousiasmen tiltog med hver Station og i Trondhjem kulminerede den! Den gamle Stad ved Nidelvens Os hævede i enhver Henseende sin Værdighed som Maalet for Festtoget. Den havde smykket sig endnu prægtigere end de svenske Steder, dens Jubel og Kanontorden var endnu stærkere, og jeg mindes hverken ude eller hjemmefra en mere gennemført udmærket Festmiddag end den, som Byen gav i Dagens Anledning.

Det kan for Resten ogsaa nok være, at det bliver Trondhjem, der kommer til at høste den største Fordel af Forbindelsesbanen. Saafremt denne ved Vintertid kan holdes ryddelig for Sne, vil det indefrosne Nordland ved den botniske Bugt efter al Rimelighed suge en betydelig Tilførsel fra den isfrie Havn ved Banens Endepunkt.

Den 1ste Oktober.

(Kristoffer Nyrop: „Sprogets vilde Skud“.)

Saalænge et Sprog lever som Folkesprog, følger det af Naturens Orden, at det ligesom alt andet Levende gennemgaar en stadig Udvikling: optager nye og udsondrer forældede Bestanddele, tiltager i Styrke og Omfang eller sygner hen under Paavirkning af Mangel paa Næring, af ydre hæmmende Forhold eller af indre Svagelighed fremkaldt ved fremmede Smitstoffer, kronisk Svækkelse eller «Dannelsesfejl».

Den sidste tvetydige Benævnelse, hvormed det nyere Lægesprog betegner de i vor «gebrochne» Periode saakaldte «Gevækster», men som tillige kan betegne en Fejl i den intellektuelle Udvikling, passer meget godt paa de forkrøblede Ord, der paa Grund af fejlfuld sproglig Dannelse baade hos Læge og Lærde bliver fejlagtigt dannede og ved Slendrian optagne af Sprogbrugen, uagtet de som Misfostre af Misforstaaelse og Vigtigmageri burde være holdte udenfor dannet Tale og Skrift. Metaforen «Sprogets vilde Skud», hvormed de i den ovennævnte Samling og Fortolkning er blevne betegnede, klinger unegtelig smukkere, men den er næsten for galant. Træernes Vanskud er ikke nær saa fæle som disse Udvækster. Man kunde næsten ønske at beholde det grimme, gamle Navn: «Gevækst» til dem.

De «vilde Skud», der danner Franskmændenes «grønne Sprog» og hvoraf vi har en dansk Samling i Kristiansens «Gadesproget og daglig Tale», vidner altid om en vis Frødighed og som oftest om Opfindsomhed til at udfylde Huller i det af Lexiko-

graferne justerede Ordforraad, mens Flertallet af de Ordforqvaklinger, der med stor Flid er samlede i det ovennævnte Arbejde, kun røber Almuens og de Skrivekyndiges Lyst til at anvende og tillæmpe Ord, som de ikke forstaar, og derfor giver enten en urigtig Betydning eller en urigtig Form.

For at antyde Forskellen skal jeg anføre nogle Eksempler.

I Skriftsproget og det dannede Talesprog har vi Interjektionen «Fy!», derimod har intet Leksikon givet den folkelige Udtale: «Føj!» Borgerret — end ikke i Gadesproget, Naar der nu i et folkeligt Ordskifte falder følgende Repliker:

— Siger De „Fy“ til mig?

— Nej fy! Det var for fint. Til Dem siger jeg kun: „Føj!“

saa ligger der i Svaret en Knop til et af Sprogets vilde Skud. Hvis nemlig Distinktionen slaar an, og en stadig voksende Kreds fastholder «Føj!» som et selvstændigt Ord, der udtrykker en stærkere Modbydelighed end «Fy!» saa gaar det efter Haanden over i daglig Tale, og kan, naar det har vundet Hævd der, til Sidst avancere til en Plads i Skriftsproget.

At man i Almuens Tale hører Auktion forbyttet med Aktion, Ration med Ranzon (Løsepenge), respektiv med respektabel og Ingrediens med Intelligens («der er over 20 Intelligenser i Bayersk Øl») og at Fluidum bliver til Fludium og Delirium til Dilerium — ligesom Muhamed er blevet til Mahumed og Sibylle til Sybille (endogsaa paa Tryk) — ja at man endogsaa udenfor de lavere Klasser, hører *Table d'hôte* forvandlet til *Table d'eau* og Siphon til Chiffon, det er kun rodfæstede

Misforstaaelser og Fejltagelser, der saa lidt har Karakter af «vilde Skud», at man snarere kunde ligne dem ved Snylteplanter.

Aldeles modsat den Sløvhed for Opfattelsen af Ordenes Betydning og den Ligegyldighed for deres Udtale, der har fremkaldt disse og lignende Forbytninger og Forkvaklinger, er den blinde eller nærsynede Iver for at rette eller fordanske Ord, som klinger utydeligt eller fremmed, og dog har den ofte frembragt fuldstændig tilsvarende Resultater. Læge og Lærde har i denne Henseende lige store Synder paa deres Samvittighed. I Almuesproget har man forvandlet de fremmede Benævnelser: Chokolade, Chamomillethe, Sennesblade, Orlean, Valeriana og Kurkumerod til Sukkerlade, Kamelthe, Senopsblade, Uldrian, Baldrian og Gurkemeje — enhver Apoteker vil kunne levere Snese af lignende brutale Oversættelser, og næsten Enhver, der har levet paa Landet eller staaet i skriftlig Forbindelse med Landalmuen, kan yde Bidrag til en Samling af det Slags Ord. Jeg har saaledes i en gammel Bondemands Optegnelser om Vejret truffet: Bertel Meyers Blæsten (den Storm, der efter Traditionen skal være i Vente St. Bartolomæi Dag) og faaet den Forklaring, at «saadan kalder vi den paa Dansk». Almanak-Betegnelsen «Peters Stol» (22de Febr.) var i samme Optegnelser omskrevet til Peter Staals Dag, o: «den Dag, da Peter Staal kaster den varme Sten i Vandet, saa det ikke fryser mere». I et Vers af en poetisk begavet Ungkarl har jeg set:

Hr. von der Natus Pung,
Som var af Guld saa tung —

og i et andet Kvad af samme Forfatter taltes der om

Det, som udi gamle Mandeskrifter
Er fortalt om Kæmpernes Bedrifter —

Fortunatus og Manuskript havde nu i hans Øren antaget disse Former! Mens Topograferne har korrigeret Høgebjerg til Højbjerg og Folevad til Fuglevad og den dannede Verden har nobiliteret Kodalen som Ekkodalen og Ærtedalen som Herthadalen, har den simple Mand simplificeret Lyststednavnene Tusculum og Kastale til Torskulund og Kattestalden. I Norge har man af «Aaskerejden» dannet Asgaardrejen, og i Tydskland har man for at faa en poetisk Oprindelse til Navnet paa Klippen Lurley (Lur-Lien, saaledes kaldt paa Oldtysk, fordi den gav Ekko af Lurens Klang) i vort eget Aarhundrede opdigtet en Sirene Lore Ley, der ved Heines Digt er avanceret til Yndlingsfigur i Digternes og Malernes Fremstillinger. Heller ikke disse Omformninger af Ordene karakteriserer sig som vilde Skud. Det er snarere forvredne Grene.

Hvad en ihærdig Etymolog kan udføre i denne Retning har St. St. Blicher paa en lysende Maade vist i «Fjorten Dage i Jylland», hvor Oldgranskeren opdager, at den saakaldte Lushøj maa være opkastet over Kong Hadings Troldebrud Hardgrepe. Han ser øjeblikkelig hvorledes Navnet i de mange Aarhundreder er blevet forvansket: Lushøj = Ljushøj = Lyshøj = Lishøj = Rishøj = Rips-høj = Gripshøj = Grepshøj = Grepeshøj = Hardgropeshøj! Det er godt vredet, men for en Etymolog er det ikke svært at faa en stor Trolldheks ud af et ganske lille Insekt.

Undertitelen: populære Strøbemærkninger om misforstaaede Ord i daglig Tale, betegner nøjere Bogens Indhold, og i dette findes der som sagt et med stort Flid samlet Grundfond til en Ordbog for den tilskadekomne Del af Sproget. Det store Publikum vil her finde en Mængde overraskende Oplysninger, og efter Afhandlingens hele Form er den nærmest bestemt for dannede Læsere, der ikke har gjort Ordenes Oprindelse til Fagstudium. Den er letfattelig og underholdende, og naar den hist og her medtager Fordrejelser og Fejltagelser, der upaatvivlelig kun er individuelle, ja maaske kun fremkomne en enkelt Gang og følgelig ikke endnu gaaede over i Sproget, saa er det en Frihed, som Formen tillader, hvor de valgte Eksempler enten er særlig morsomme eller særlig oplysende.

I Fortalen udtaler Forfatteren et Ønske om Bidrag til Fortsættelsen af den begyndte Samling af folkeetymologiske Fordrejelser af Ord i de forskellige Dialekter. Dette bringes hermed videre.

Som en lille Skærv til behagelig Afbenyttelse skal jeg straks tillade mig at notere nogle Randgloser.

Til Besvarelsen af det uafgjorte Spørgsmaal: Ugler eller Ulve i Mosen — Ulve- eller Ugle-Dalene — har vi et Bidrag i Ordet Varugle. Her er der næppe noget Spørgsmaal om, at Uglen oprindelig har været en Ulv.

Det norske Udtryk: «at gjøre Svensker af sig» (udeblive, gjøre sig usynlig), har sin naturlige Forklaring deraf, at betrængte Skyldnere fra Norge blot behøvede at rejse ind over Grænsen og tage Bopæl i Sverig for at undgaa deres Kreditorer. Der laa heri intet fornærmeligt mod Svenskerne, ti de gjorde Nordmænd af sig, naar de kom i lignende

Forlegenhed. Digteren Bellman maatte saaledes en Gang gøre en ufrivillig Norgesrejse og i hans Originalmanuskript finder vi en Sang, der begynder med de Ord:

Om bjørnorna hota och gillstu'n slås opp,
Til Norge jag ställer min kosa och hopp.

og en anden, der ender med, at naar alle Resserer er opbrugte

Har man ej mer än två vägar:
Gillstu'n eller Norge.

Naar Ordet Skørbug forklares som en Fordrejning af det (ny) latinske Ord *scorbutus*, er det ganske pudsigt at Napoleon Landais i sit store Lexikon kalder det franske *scorbut* «et hollandsk Ord taget fra Danskerne, der kalder denne Sygdom *croboth*, σ : *ventre rompu*.»

Forklaringen af den nu forældede folkelig-københavnske Talemaade «at holde Rotten ud», der i Overensstemmelse med Kristiansens «Gadesproget», er tilvejebragt ved den Forudsætning, at Rotten skulde være en Forvanskning af det tyske «Ruthe», lyder temmelig søgt. I min Ungdom har jeg ofte hørt denne Talemaade, men da hed det: «Kan Du holde Rotten?» og «Jeg skal magelig holde Rotten» — uden at der fulgte noget «ud» efter, og i den Form forklaredes Billedet ganske naturligt ved, at der fordres en vis Standhaftighed til at holde fast paa en Rotte, som bider En i Fingrene. Det er meget troligt, at Ordet: ud er den forvanskede Form, og at Ordet Rotte er korrekt.

Et Sidestykke til den almindelige Fejltagelse at bruge Flertalsformen Slips, naar man taler om et Slip (Halstørklæde) er paa Veje til at udvikle

sig derved, at der idelig averteres Albums fra Butikerne. Man hører allerede nu jævnlig: et Albums. Det er ikke længe siden, at en af de større Fotografere «skiltede» med «Portraits i forskellige Størrelser» — det er ogsaa en Begyndelse. Vi kan maaske med Tiden komme til at høre et «Portræts» lige som vi nu Alle siger en Østers!

Hvis Landsbyspillemandenes Nodebøger fra Slutningen af forrige Aarhundrede eller blot fra den første Halvdel af det nuværende endnu eksisterede, vilde man i dem finde adskillige Navne paa Danse, der er lige saa voldsomt fordrejede som «Russisk Kavalleri» (*Roger de Coverley*). Zigeunerdansen fra «Preciosa» er saaledes fra *Danse Bohemienne* blevet til «Bøhmer-Dansen, *Le Moulinage* hedder i alle de gamle Bøger «Molinasky» (ligeledes i en Melodi-Angivelse i H. C. Andersens Vaudeville: «En rigtig Soldat»), og Klappedansen *La batteuse* er omskrevet til det besynderlige Infinitiv: «Lappe Tøse».

Foruden den anførte Forklaring over Oprindelsen til Legenden om de 11,000 Jomfruer: at den skal stamme fra den forkortede Indskrift paa et Billede i Ursulakirken i Köln: *XI. M. V.*, der urigtig er læst som: *XI. Milia Virginum*, i Stedet for: *XI. Martyres virgines* — altsaa 11 Tusind Jomfruer i Stedet for 11 jomfruelige Martyrer —, har man en anden, i Følge hvilken Martyrologiens oprindelige: *Ursula & Undicimilla V. M.* urigtigt skal være læst som: *undecim millia V. M.*, hvorved St. Ursula i Stedet for at følges af en eneste St. Undecimilla, er kommet til at føre en hel Helgenindehær. Begge Forklaringer er vist nok lige fyldestgørende — i alt Fald som Eksempler paa Legendeforfatternes Fantasi og Etymologernes Skarpsind.

Hvor mærkværdigt forskellige Forklaringer Sidst-

nævnte kan opstille, faar man en Prøve paa, naar man spørger om Oprindelsen til Ordet «And» — i Betydning af Avisfabel. Amerikanerne fortæller, at det har sin Oprindelse fra en aldeles utrolig «Blanding» om Ændernes Graadighed, som en af den nye Verdens Humorister havde opdigtet, og som alle Bladene slugte hel og raa med endnu større Graadighed, hvorved Forfatteren vandt et betydeligt Væddemaal. Denne Anekdote er yngre end Münchhausens Andehistorie, der ogsaa er blevet anført som Kilde til Navnet, men i Følge Arlauds 2den Samling af «Bevingede Ord» fører Tyskerne Oprindelsen meget længere tilbage. Det skal stamme fra den protestantiske Mistro til Legenderne. Luther der ivrede mod deres Løgnagtighed, skrev «Lugende» i Stedet for Legende, Slægtskabet mellem Lüge og det Lutheriske Ord udviklede senere Forandringerne: Legenda — Lugende — Lügende — Lüg-Ente — Ente. Man kan vanskelig tænke sig en bedre udruget etymologisk «And»! Den kan godt parres med Blichers Lushøj — Ljushøj — Lyshøj — Lishøj osv.

Den 15de Oktober.

(Den indiske Udstilling.)

Forstaar De Sanskrit? — Ikke det! — Heller ikke Tamulisk? — eller Telegu? — Maaske Kanaresisk? — Lige saa lidt! Det var kedeligt! Men De har dog vel læst et Udtog af Mahabbarata og Ramajana i Oversættelse? — Ikke engang! — Ja,

saa kan jeg ikke hjælpe Dem. Saa er der ikke Andet for, end at De maa købe «Indiens Kunst-Industri» af Sir George Birdwood, oversat af K. Nyrop. Det er overkommeligt, ti den koster kun to Kroner, men dermed er det ikke gjort: De maa ogsaa læse Bogen, og det er mere anstrengende!

De svarer maaske, at der af alle de 100,000 Forelæsnings-Æmner, som Nutidens Alsidighed tilbyder det dannede Publikum, gives der Intet, som er Dem i højere Grad uvedkommende end Indiens Kunstindustri, at de hverken har Aktier i det ostindiske Kompagni eller Interesse for Kunstindustri i det Hele taget, og at De som Følge deraf ikke indser Nødvendigheden af at gøre Sir George Birdwoods Bekendtskab — men hvis saa er, maa jeg tillade mig at paavise Uundgaaeligheden af denne Nødvendighed.

Udstillingen af de engelske Samlingers ambulerende indiske Pragt- og Kuriositets-Genstande er i denne Tid *en vogue*. Det er Prinsen og Prinsessen af Wales, vi kan takke for, at den er kommen hid, den har faaet Plads i Enkedronningens Palai og den repræsenterer en Værdi af en uhyggelig Mængde Millioner — altsaa: man maa se den, eller bedre udtrykt: man maa have set den for at kunne hævde sin Plads i vor «Verden». Men det er ikke nok, at man har set den, man maa ogsaa kunne tale om den, finde den «højst interessant» og antyde, hvori det Interessante bestaar eller i alt Fald lade som man kan det.

Det er omtrent samme Tilfælde, som naar her kommer en verdensberømt Virtuos til Byen. Ham maa man for sin Æres Skyld have hørt, eller — hvis man er tungtør — i det Mindste have set spille, og om man er nok saa døv og unusikalsk,

maa man i ethvert Tilfælde være begejstret for hans Spil og kunne motivere sin Begejstring — det vil sige: man maa frem for Alt have læst hans Impressarios Reklamer og vore Musikanmelderes sagkyndige Bekræftelser paa Udlandets Dom over hans Præstationer!

Jeg vil paa ingen Maade frakende den indiske Udstilling en meget stor Nytte og Fornøjelse for det Publikum, der har de særlige Fag-Interesser og Forkundskaber til at opfatte Ejendommelighederne i den os saa fjernt liggende Kunstindustri. Tvertimod: det er iøjefaldende, at der her bydes det noget Overordentligt, men jeg tror ikke at gøre det store Publikum nogen Uret, naar jeg nærmest betragter den som «*Caviar for the general*» — al Respekt for Hr. General Multiceps for øvrigt!

For Flertallet af de Besøgende vil uden al Tvivl Hovedindtrykket af denne Udstilling bedst kunne betegnes med Prædikatet glimrende. Det Glimrende falder nemlig alle Seende i Øjnene, det Værdifulde skal der Kendskab til at opdage. Da Prinsen af Wales paa Verdensudstillingen i Paris lod det store Publikum se de Pragtstykker, som Indiens Nabober havde foræret deres vordende Kejser, blev denne Ophobning af Guld og Diamanter den mest søgte Del af Udstillingen. Monterne var næsten altid omgivne af flere Rækker Beskuere, og hvad enten det nu var en hypnotisk Virkning af det meget Glimmer eller en Følge af de vilde Fantasier, som Synet af de umaadelige Rigdomme fremkaldte, nok er det: den Museums-Hovedpine, som enhver Reisende har gjort Bekendtskab med paa Billedgallerierne, var for Intet at regne mod den Indvirkning, som disse Golkondas Herligheder udøvede paa de Omstaaendes Nerver. Man saa stadig

omkring Kostbarhederne blege Ansigter med Udtryk, der mindede om Spillebordene ved de tyske Badesteder, og det er aldeles ingen Overdrivelse, naar jeg fortæller, at kvindelige Tilskuere jevnlig hengav sig til en saadan Umaadelighed i Nydelsen af det Glimrende, at Virkningen blev den samme, som Søsygen pleier at fremkalde!

Denne Guldets og Ædelstenenes næsten dæmoniske Magt gør sig vist nok langt fra saa stærkt gældende ved nærværende Udstilling som ved hin, hvor det saa godt som udelukkende var den imponerende Kostbarhed, der kom i Betragtning. Den indiske Udstilling paa Amalienborg har tillige — eller, som man vel maa sige: fornemlig — et kunstindustrielt Formaal, og om der end er mange Genstande, hvis Taxationssum vilde løbe op til et kvalmevækkende Tal, saa er disse ikke samlede i saa store Masser som paa Verdensudstillingen, men dette forhindrer naturligvis alligevel ikke, at som sagt Glimret af de ædle Metaller og de ædle Stene vil have et større Publikum end den ejendommelige indiske Ornamentik, den smagfulde Sammenstilling af Farver, det uovertræffelige Mesterskab i Vævning og Broderi etc., der er vist i de udstillede Genstande.

For saa vidt som man ikke enten hører til det ikke talrige kyndige Publikum, der uden Vejledning opdager det særlig Beundringsværdige, eller til det endnu mindre talrige oprigtige Dito, der tør tilstaa sin Mangel paa Evne dertil, er det derfor uundgaaelig nødvendigt, at man lader sig manuducere af Sir George. Naar man har gennemlæst hans Bog, kan man uden Risiko tale med om den indiske Kunstindustri — selv om man ikke har besøgt Ustillingen.

Man vil af hans Bog faa mange oplysende

Forklaringer af de indiske Haandværkeres Mesterskab — først og fremmest den, at hele deres Ornamentik er symbolsk, at deres Arbejde paa den Maade er blevet en religiøs Virksomhed, og at Dygtigheden i udmærket Betydning er bleven traditionel, idet samme Haandværk efter Manus Love gennem Aartusinder er gaaet i Arv fra Fader til Søn. Vi finder saaledes et Tæppe dekoreret med de «antike» Palmetter, og erfarer, at det er nøjagtigt lignende et assyrisk Mynster fundet i Ninive, og lærer af Citater fra Veda-Bøgerne, at man allerede har vævet Guldbrokade i Indernes mytiske Tidsalder, ligesom man af Mahabarata ser, at man vævede Klæder af «Ormespind», førend «den store Krig» begyndte. Karakteristisk for deres fine Vævning er saadanne Navne paa forskellige Slags Musseliner som Abrawan (rindende Vand), Bafthova (vævet Luft) og Schubanam (Aftendug).

Ved Siden deraf faar man ogsaa en fuld og fast Overbevisning om, at han er en saa orthodox Enthusiast for den indiske Kunstflid, at han ikke noksom kan beundre dens Trylleverden, hvori «det røde Granatæble vokser paa Cypressens Grene, gyldne Æbler paa Lavrbærtræet og farverige Pærer paa mørke Fyrretræer, og Bambustræet bærer underfulde Blomster, der ligner Blomsterne paa de forrafaeliske Maleres Billeder, ubeskrivelig skønne i Form og Farve og dog fulde af Livets dunkle Hemmeligheder». — Hvilken Verden for Nutidens Naturalister!

Jeg haaber, at dette lille Citat vil have aabnet Øjnene paa enhver Tvivlende for Nødvendigheden af en Cicerone som Sir Georges Birdwood. I andet Fald skal jeg gøre det ved et eneste Eksempel. De ser et Tæppe med fire Shavls-Palmer paa Rad,

omgivet af Border — og da De ikke ser Andet, gaar De videre. Faar De derimod Underretning om, at det er den traditionel-symbolske Fremstilling af Paradiset, saa standser De og siger «Ah!» — og saa véd De hvad det er, De har set.

Endnu et Exempel, hvis dette ikke forslaar.

De ser nogle forunderlig barbariske Musik-instrumenter: assyriske Smaaharper med Hørgarns-strænge, Palmodikoner med et Par Græskar til Resonance, Dobbeltfløjter, Konkylliehørn osv., og trækker paa Skuldren ad den indiske Musik. Læser De derimod Bogen, saa faar De et ganske andet Begreb om den repræsenterede Tonekonst. Behag at høre! —:

Indien har navnlig med Hensyn til Musiken gjort sig fortjent til at kaldes „Kunsternes Vugge“. Nodesystemet var allerede her udviklet før Paninis Tid (c. 330 Aar før Chr.).

De syv Noder er under de syv Guders Varetægt. Den indiske Musik har 6 Hovedtonearter hver med 10 Variationer.

Enhver af de 6 Tonearter fremstilles som en skøn Yngling, der repræsenterer en af de 6 Aarstider (hver paa 2 Maaneder) og enhver af disse Ynglinger har 5 trofaste Elskerinder og 5 Børn — saaledes repræsenterende alle de 66 indiske Tonearter.

De forskellige Tonearter ere satte i Forbindelse med hver sin Tid paa Aaret, og ingen indisk Sanger vil til en given Tid vove at synge andre Melodier end dem, der passer til Aarstiden.

Man maa tilstaa, at d'Herrer Indere har en beundringsværdig Orden i Tingene. Tænk engang: hvis vi fik vort Koncertrepertoire ordnet saaledes, at vi kun fik *B-Mol* om Sommeren og *E-Dur* om Vinteren! «Den indiske Musik er ubeskrivelig skøn» — hedder det endvidere. — «Kun den kristne Kirkesang og

maaske de irske og skotse Folkesange, sungne i Hjemmet (ikke i en Koncertsal), kan sammenlignes med den». Tempel- og Bazarmusiken finder han derimod mindre melodisk. «Har man forladt Indien, kan man ikke tænke tilbage paa sit Ophold der, uden at det allestedsnærværende «Tam, tam!» farer En gennem Hovedet, men de mange sympatiske Erindringer, som herved vækkes, mildner den skarpe Lyd. Den faar et Anstrøg af den Harmoni, som ombølger Alt». — Naar den indiske Gonggong saaledes bliver harmoniseret i Erindringen, er det ikke underligt, at Hørgarnsinstrumenterne bliver saa melodiske.

For at give Læserne et Begreb om Teksterne til de Sange, der er saa ubeskrivelig skønne, skal jeg tillade mig at afskrive nogle Brudstykker af en moderne indisk Elegi:

Kor:

∴ Fattigdommens Vind
 Har begyndt at blæse over Landet ∴
 Handel og Industri er forsvundne.
 Derfor vær paa Eders Post —
 Særlig nu!

De kom fra England,
 Banede Frihandelen Vej overalt
 Og drev Folket til Afsind . . .
 Først kom Glasset.
 Det var et haardt Stød
 For Kastevæsenet!
 Nu gives der næppe fem Mennesker,
 Som ikke kender det.
 De hængende Glaskupler,
 Som kaster Lyset tilbage,
 Har gjort alle fire Kaster urene!
 Olien er trængt tilbage,
 Fotogéne traadt i Forgrunden,
 De gamle Bomuldsvæger slukkede,

Lys, som skærer i Øinene, tændte,
 Fyrtøjer findes ej mere,
 Tændstikker ses over alt —
 Tændstikker har I faaet,
 Men Eders Sjæls Lys er slukt;

Solo.

Tynde Plader af Jern
 Har fortrængt vore Teglsten —
 Pottemagerlavet er ødelagt.
 Engelske Støvler
 Gaar fremfor vore Sko —
 Med Skomagerne er det ude!
 Jernbaner! Jernbaner!
 Vognmænd gives ikke mere —
 Telegrafer! Telegrafer!
 Budbærerne er forsvundne —
 Maskiner! Maskiner!
 Ingen Farvere, ingen Vævere,
 Ingen Smede og Snedkere mere —
 Det er ude med Beriderne,
 Ude med Vitzmagerne,
 Ude med Opvartningskvinderne,
 Ude med Musikanterne!

o. s. v.

Som man vil forstaa af denne Klagesang —
 der er skrevet af Brahmanerne og synges over hele
 Landet i Bazarerne af dertil engagerede vandrende
 Pilegrimskorps — ser det galt ud med hele den
 indiske Kunstindustri, og der er derfor al Grund
 til at tage dens Mesterstykker i Øjesyn, mens vi
 har dem paa Amalienborg!

Det Mærkeligste i denne Sang synes mig dog
 at være det Vidnesbyrd den indeholder om, at den
 fantastiske indiske Oltidssang saa fuldstændig er
 fortrængt af den moderne realistiske Lyrik — det
 synes virkelig ogsaa der at være «ude med Musi-
 kanterne» — og det for Alvor!

Den 3dje November.

(Hvad man kan „se bort fra“ og lukke Øjnene for.)

Det er en lige saa ubestridelig som bedrøvelig Kendsgerning, at baade de Nærsynedes Mængde og denne Mængdes Synssvækkelse er tiltaget og stadig tiltaget i samme Forhold som Oplysningen stiger.

Samtidig med, at vi er avancerede fra Tællepraasen til det elektriske Lys, og ved Teleskoper og Mikroskoper har faaet vor Synskreds udvidet til Stjærnetaagernes og Bakteriernes Verdener, er der blevet Flere og Flere, hvis Horisont indskrænker sig til den Cirkel, som Næsetippen beskriver, naar man ser sig om, eller i det Højeste til Armens Rækkevide — til det Haandgribelige — og som saaledes hverken ser eller tror paa det Forestaaende, før end de kan tage og føle derpaa.

Det maa være «Gudernes Avind» over Oplysningens Fremskridt, der har ladet denne Skavank blive dens Ledsager. «Hvem Gud vil styrte, ham blinder han først» — skrev den første kristne Kejsers Læremester, og Historien har vist, at næsten alle de højstoplyste Fyrster og Folk, der er styrtede, kun har bukket under for deres Mangel paa Fjærnsyn. Ulykken er nemlig den, at Nærsynetheden saa let fører til en fuldstændig Selvforblindelse: hvad man kun ser daarligt, vil man helst «se bort fra», og som bekendt er ingen Blindhed værre en den: ikke at ville se.

«*La grande nation*» — saa vel dens Fyrster som dens Folk — der stadig er gaaet foran i Udviklingen, og efter hvem alle de andre Nationer tager Mode, viser allerbedst, i hvor høj Grad denne moderne Svaghed har udviklet sig, og hvor

nær den har været ved at blive til total Blindhed for de Fjender og Farer, der har ført til Fald og Omvæltninger.

Borgerkongen Ludvig Philip, der i sin Tid havde set sin Formand falde for «Journalisternes Revolution», tabte efter Haanden aldeles Synet for det Farlige i den Agitation, Nedbrydningskorpset satte i Gang gennem Pressen. Baade han selv og hans Ministre lukkede Øjnene tættere og tættere til for de filosofiske Afhandlinger, der lærte, at «Ejendom er Rov» og at «Gud er det Onde», de historiske Skildringer, der forherligede Revolutionen og apotheoserede Terroristerne, de Karrikaturer, der haanede og latterliggjorde Kongens Person, de Gadeviser, der priste Fyrstemord som en heroisk Handling og forsikrede, at «Kongeblod kunde vaske enhver Forbryder ren». End ikke ved de otte Attentater mod hans Liv kunde han faa Øjnene op, og i de 70 Reform-Banketter, hvorved man med Glasset i Haanden prædikede Oprør rundt om i Landet, saa han kun en «Køkkenkrig», der var lige saa uskadelig som Gadehylet og Fejlskuddene. Men en mørk Februaften havde Kokkene faaet deres Opdækning færdig, Gadehylet samlede sig til Marseillaise, og nogle Skud, som ved en Underofficers Fejl blev rettede mod den syngende Pøbel, var nok til at fremkalde den Explosion, der kuldkastede hans Trone og bragte saa mange Kroner til at vakle.

Napoleon den Tredie, der genoprejste Kejsertronen paa Republikens Ruiner og i en lang Tid gjaldt for at være en Personifikation af Statsklogskabens Skarpsyn — «den tavse Sfinx med det døde, altgennemtrængende Blik» — blev i sine sidste Regeringsaar saa nærsynet, at han ikke saa mere end et Skridt foran sig, og derfor ikke mærkede,

hvorledes han Skridt for Skridt nedad Indrømmelsernes Skrænt nærmede sig det uundgaaelige Fald. Han saa ikke, hvorledes han ved enhver ny Magtstaaelse gav Tronens Fjender nye Vaaben, ja til Sidst saa han ikke engang, om han var væbnet eller ikke, da han sendte Tyskland den længselfuldt ventede Krigserklæring. Og endnu mere kortsynede var hans Tilhængere og Forkæmpere. *Internationale* vovede med uhørt Frækhed at afsløre sine Ødelæggelsesplaner, Rochefort og hans Konsorter overbød alle Skandalpressens tidligere Koryfæer i ophidsende Angreb paa Regeringen, og *le spectre rouge* spøgede ugenert ved høj lys Dag baade i Arbejderforstæderne og i Studenterkvarteret, men for alle slige Varsler var man stokblind — man vilde ikke se. Enhver, der har læst Datidens imperialistiske Blade, vil mindes, at de ikke saa Andet i «de Røde» end «en lille Bande højrostede Farceurer, der aldrig kunde blive farlige, saa længe der var en Rest af sund Sans tilbage i Frankrig». Ingen vilde se Muligheden af, at denne Rest kunde forsvinde, førend Kommunen viste Virkeligheden af, at disse Farceurer var i Stand til at terrorisere hele Paris, ja at kun uberegnelige Tilfældigheder kunde hindre dem i at lægge Civilisationens Hovedstad i Aske.

Nu skulde det vise sig, at det store, højt oplyste franske Folk i det mindste er lige saa nærsynet og tilbøjelig til Selvforblindelse som baade Bourboner og Napoleonider. Dertil havde hverken den konstitutionelle Kongemagt eller det demokratiske Kejserdømme givet det tilstrækkeligt Raaderum — det var forbeholdt den sig selv forgudende Republik at præstere det nyeste og mest størstiledede Exempel paa de folkelige Magtsøgeres og Magtgiveres Blindhed. Kun naar Magten var lagt i Mængdens Hænder,

kunde det vise sig, i hvor høj Grad de Magtsøgende var i Stand til at «se bort» fra alle andre Hensyn for at opnaa det attraaede Mandat, og hvor fuldstændigt de Magtgivende kunde lukke deres Øjne for Kandidatens Uværdighed, naar han blot lovede det mest mulige for deres Stemmer.

Og det viste sig!

I Mængden raaber Uordenens Repræsentanter (Pøbelen — *salva venia!*) altid højst, og da der altid er et Utal, der raaber med de Højstraabende, saa maatte disse Stemmer købes, hvad de saa kostede, og de bleve dyre. Der var altid Flere om Budet, og den Ene overbød den Anden. Selvfølgelig kunde de Samvittighedsløse, Hensynsløse og Skamløse byde mest, baade af Løfter og af Smiger, og derfor blev de højstbydende — indtil endnu løsere Personer overbød dem.

Den store Nations «store Borger» Gambetta, der en Tidlang figurerede som Republikens mægtigste og populæreste Mand, havde dyrt maattet betale Stemmerne fra Belleville. Prisen var Kommunardernes Amnesti, den var blodig, men han betalte den og lukkede det ene Øje, han har tilbage, for ikke at se Følgerne. Hvorledes skulde ellers den store Statsmand have kunnet overse, at enhver af de Barabas'er, han løslod, vilde kunne overbyde ham ved næste Handel?

Han blev ikke alene overbudt af dem, de udpegede ham som Folkefjende, og den rædselsfulde Louise Michel tilbød sig endogsaa at slagte ham, naar det blev nødvendigt, for at skaffe Plads til en af hendes Jævnlige.

Saaledes saa man efter Haanden Forbryderne optræde som sejrende Kandidater til Statens Tillids- og Æresposter — aldeles konsekvent: Mængdens

Absolutisme maa absolut føre Forbryderne til Magten. Kun de kan jo betale den med det Ubegrænsede, med alt det, som ikke de selv, men Andre ejer.

Nu er Budet gjort.

«Anarkisterne» er traadte til Avktionsbordet. De Liberale er for længst blevne overbudte af de Radikale og de Radikale af Socialisterne, men hvad forslaar Socialisternes Anvisninger paa deres paa-tænkte Slarafeland mod det Bud, de nye Lysthavende er i Stand til at gøre?

«Vi og kun vi byder den fuldkomne Frihed -- uden Love, uden Øvrighed, uden noget som helst andet Baand end Jeres egen Lyst og Vilje. Vi og kun vi byder Jer Alt, hvad der kan friste Begærligheden og Misundelsen: al den Rigdom, som Andre har frembragt, samlet og bevaret, skal være Jeres, og i Tilgift faar I alle Ejendomsbesidderne med Koner og Børn. I kan gøre med dem, hvad I vil efter Jeres Lyst og Lune!»

Det er Centralkomiteens rene og tydelige Ord.

Byder Ingen mere? — Første, anden, tredje Gang — —

Det er den næste Revolutions Mænd. Det er den Dragesæd, der er opvoxet, mens de nærsynede, magtlystne Statsmænd leflede med den røde Republik. Republiken, selv den blod- og brandrødeste, er for dem et overskredet Stadium — Socialismen ligeledes! Anarkiet er nu det rene, klare, tydelige Feltraab. *Rocamboles est flambé — voilà M. Troppman!*

Programmet kan ikke misforstaas:

Lovenes Ophævelse —

Alle Myndigheders Afskaffelse —

Ejendomsbesiddernes Udryddelse —

Samfundets Tilintetgjørelse —

Uindskrænket Frihed til alle Forbrydelser.

Og Midlerne til at gennemføre det er lige saa simple som kraftige. De holdes aldeles ikke hemmeligt!

«Ild, Staal og Gift!»

lyder den drastiske Treklang! — Rocambole-Literaturen har gjort sin Virkning.

De nævnes uden Sky i de offentlige Arbejder-møder, og naar de forbitrede Talere har motiveret deres skaanselløse Anvendelse mod Ejendomsbesiddere og Arbejdsgivere, gaar Hatten sluttelig rundt til Kollekt:

«*Pour la dynamite — s'il vous plait!*»

Alle de røde Blade har indeholdt Anvisning paa Tillavning af Nitroglycerin, «hvoraf man altid bør have et klækkeligt Kvantum paa rede Haand», og næsten hver Dag varierer de det uopslidelige Tema: «Hævn for Kommunen og dens Martyrer», og det indskærpes som en hellig Pligt: at fuldbyrde, hvad den kun fik Tid til at begynde. Hvad det vil sige, behøver ingen Kommentar. Nedbrændingen af Tuillerierne, Hotel de Ville, Justitspaladset og Marineministeriet m. m., Undermineringen af Pantheon, Anbringelsen af Petroleumstønder i det store Bibliotek, Antændelsen af Notre Dame og Mordene paa de uden nogen som helst Anklage fængslede Gejstlige, Embedsmænd og Borgere er endnu i frisk Minde — det er blot en *avis aux lecteurs*.

Man skulde tro, at Øvrigheden øjeblikkelig vilde gribe og straffe denne Forbryderbande, men nej! Republikens Mængdevælde er kommet saa dybt ned i Valget af Magthaverne, at disse hverken har Mod eller Myndighed overfor den Pøbel, der har hjulpet dem til deres Stilling. — Politimændene husker den rædselsfulde Maade, hvorpaa man under Kommunen myrdede deres Forgængere, og vogter sig vel for at

se, hvad de kan lukke Øjnene for, og Domstolene, de herlige Juryer, vover ikke at dømme Misdæderne, de lader sig true til at frikende dem, selv om deres Brøde er bevist. Aldrig nogensinde har Forbryderne været saa kække og frække, og aldrig — hverken under Kongedømmet eller Kejserdømmet — har Lovens Haandhævere været saa valne og raadvilde, som nu under den højtprieste «konsoliderede Republik» — nu, da Faren er mere truende end nogensinde, idet der midt i selve Samfundet rejser sig en Fjende, som i sin Krigserklæring bebuder, at han ingen Love og ingen Folkeret vil respektere, men uden Skaansel myrde, plyndre og ødelægge.

Man vil maaske sige, at Sagen ikke er saa farlig, og at de elleve Hundrede Anarkister, man har faaet Rede paa, kun vil forslaa lidt til et Angreb mod Staten. Ganske rigtigt! Det Samme sagde man med samme Ret om «Internationale», men Kommunebaalet viste, hvad et Par Hundrede hensynsløse Forbrydere kan udrette, naar de faar ophidset Pøbels Hundredetusinder. Og Luften i Paris er for Øjeblikket fuld af Spirer til Ophidselse. En Snes Tusind Haandværkere har allerede nedlagt deres Arbejde og sat vanvittige Betingelser for dets Gjenoptagelse, Skrue-Galskaben er smitsom, og breder den sig, saa er den vilde Hær let rekruteret. Proletariatets Misundelse og Rovlyst har desuden saa længe været under Bearbejdelse, at den for længst har fremkaldt en uhjælpelig Blindhed i alle Spørgsmaal om Forholdet mellem Kapital og Arbejde. Naar man véd, at Arbejderne i hele Haandværkslav gør Krav paa selv at udvælge Syndikater, der til enhver Tid skal bestemme Daglønnens Højde, og ser, hvorledes det er blevet til en Trosartikel, at de kostbare arbejds sparende Maskiner, som Arbejdsgiveren har

anskaffet, ikke maa tilhøre ham, men de Daglejere, der holder dem i Gang, og at han derfor er en til Bøddelen hjemfalden Røver, Blodsuger osv., da han forholder disse deres retmæssige Ejendom, saa forstaar man, at den i et halvt Aarhundrede gennem Bøger, Blade og Foredrag fortsatte Agitation har fremkaldt en af de epidemiske Sindssygdomme, hvori de fikse Ideer ophøjes til Dogmer. Og denne farlige Sindsforvirring indskrænker sig ikke til den Haandfuld indtegnede Anarkister, der henter sine Inspirationer fra Genfer-Konciliet. Den har angrebet Hundredetusinder, ja rimeligvis Millioner af Frankrigs Arbejderbefolkning og lige som alle aandelige Epidemier fundet stor Udbredelse i *Quartier latin*. Det er, efter Kronikørernes Forsikring, ikke mere pikant for en ung Student at være Radikal, Intransigent eller Socialist — ikke engang at gælde for Kommunar er frygteligt nok længere — kun Anarkistnavnet er nu tilstrækkelig allerhovedes, og lige som det i sin Tid var en Æressag, at skilte for sit republikanske Sindelag med Jakobinerhuer, saaledes bærer de ungdommelige Fremtidshelte nu Anarkistkravater som Skilt for deres nihilistiske Principer.

Derved falder naturligvis ikke Samfundet over Ende, men Sympatiernes Tegn er Tidens Tegn, og hvor Dogmerne først er rodfæstede, behøver kun Fanatismen at træde til for at fremkalde de blodigste Udryddelseskrigene.

Her er ikke blot Ejendommens Natur som Rov blevet en Trosartikel, men baade Begærligheden og «Nøden» har oppustet Fanatismen til et Raseri, hvis Excesser er uberegnelige. Naar Dogmerne for og imod det arianske «j» kunde foraarsage eller i alt Fald foranledige en gennem Aarhundreder fortsat Række af Ødelæggelseskrigene mellem troende Kristne

— hvortil maa saa ikke saadanne Trosartikler som Ejendommens og Samfundsordenens Forkastelighed kunne opflamme et fanatiseret Proletariat, der har brudt med enhver guddommelig eller menneskelig Lov?

Folkevandringerne og Korstogenes Horder var ikke frygteligere end de Misdæderbander, der, i Ly af den humane Forbrydervenlighed og den demokratiske Fejghed, udklækket af Nedbrydningspressen og Demoralisationslitteraturen fylker sig til den næste Revolution: Anarkiet *contra* Republiken — Barbariet *contra* Civilisationen — Ødelæggelsesraseriet *contra* Aarhundredernes Udvikling og Millionernes Arbejde!

Vi kan naturligvis godt lukke Øjnene for det truende Uvejr — ja vi kan endogsaa le ad det, hvis vi er tilstrækkelig nærsynede til ikke at skimte det — Kommunebranden gjorde jo ikke vor Væg glødende, og endnu har vi hverken hørt Dynamit-Hymner eller set Proklamationer fra nogen anarkisk eller nihilistisk Eksekutivkomite! Men vilde det ikke være klogere at se os lidt for i Tide?

Har ikke ogsaa vi et ganske virksomt lille Nedbrydningskorps og en meget udviklet Forbrydervenlighed? Har vi ikke set Spor af en folkelig Petroleumspoesi? Har vi ikke hørt en Valgkandidat under et hundredstemmigt Bifaldsraab rekommandere sig til en Plads mellem Folkets Udvalgte med en Paamindelse om, at han havde været i Tugthuset? Har vi ikke et betydeligt Antal demokratiske Folke-repræsentanter, der «ser bort fra» Landets Velfærdssager for at vinde en højere Magtstilling? — og har vi ikke al mulig Udsigt til, at deres Efterfølgere vil blive endnu lavere og lavere, naar den næste Række af Demokratiet rykker frem?

Se blot rigtig efter!

19de November.

(Udbredelse af Smitstof.)

I Kirken har man et helt Sæt af Tekster, som Aar ud og Aar ind tages for paany og lægges til Grund for Prædikantens Forklaringer, Betragtninger og Formaninger paa bestemte Dage.

At han har prædikeret tyve Gange over det samme Emne, fritager ham ikke for i Aar at lægge det ud den en og tyvende og ad Aare at gennemgaa det til Menighedens Opbyggelse for to og tyvende Gang. Kirken, der er og maa være konservativ, véd nemlig, at der er Lærdomme, som ikke kan gentages for ofte, og Æmner, som man aldrig kan blive færdig med — det skal Tilhørernes Uagtsomhed, Tunghørighed, Tungnemhed og Glemsomhed nok sørge for, og desuden er der jo hvert Aar et nyt Hold Medlemmer, der rykker op i Menigheden.

Den verdslige Øvrighed lærte af denne Praxis at bringe sine Krav og Bestemmelser i Erindring paa lignende Maade. I vort Aarhundredes unge Dage var det ganske almindeligt, at Forordninger af almindelig Interesse i Følge deres Slutningsparagraf en Gang om Aaret blev «oplæste fra Prædikestolen» — senere «ved Kirkestævne» — men nu da Lovgivningen er blevet en Menigmandsadspredelse, behøver man naturligvis hverken Præster eller Sognefogder til at opfriske Menighedens Bekendtskab med de gældende Love, nu er det hverken fra Prædikestolen eller Kirkebakken, men gennem Bladene, at den faar sine Oplysninger, Forklaringer og Paamindelser i denne Retning — og nu er det derfor Pressen, der har arvet ikke blot Berettigelsen, men ogsaa Forpligtelsen til Aar ud og Aar ind at bringe de gamle Sager i Erindring.

Lige saa lidt som Præsten kan fritage sig for paa ny at holde Tale over de gamle Tekster, saa lidt kan en Dagblads-Forfatter slaa sig til Ro med Bevidstheden om, at han har forsvaret Dette og gendrevet Hint. Han maa utrættelig vedblive at gentage sit «*Prætere a censeo*» saa længe det truende Kartago eksisterer. Kan han variere det — saa meget desto bedre! Kan han ikke — ja saa maa han lige som den irlandske Sognepræst ufortrøden holde sin Prædiken om og om igjen, lige til den virker.

Der er saaledes Æmner, hvorom jeg allerede har maattet skrive flere Feuilletoner, end jeg véd Tal paa, men som Nyhedsrubrikerne i alle Blade — baade de hjemlige og de fremmede — til Dato saa trolig er vedblevet at sætte paa Dagsordenen, at jeg gerne kunde have gjort dem til staaende Artikler og ofret dem en Spalte om Dagen, uden nogensinde at savne et nyt *Apropos* dertil, og som jeg næppe vil kunne undgaa idelig og idelig at tage under Behandling, saa længe jeg endnu staar i de Stridendes Række.

Et saadant Æmne er: Forbrydervenligheden.

Det er vor Tids Hydra. Hvormange Hoveder den har, skal jeg lade utalt og usagt: de er *legio*, og hver har de to Tunger i Munden. Et er: den latente Forbrydelseslyst — et andet: Trangen til Nervepirring — et tredje: Kateder-Filantropien — et fjerde: den blødsødne Søndags-Fromhed — et femte: den nihilistiske Indifferentisme — et sjette: den fejge Ængstlighed — et syvende: det sløve Ignoreringsprincip — osv. — osv. — Slaar man løs paa et af dem, saa bliver man overspyet af alle de andre, og naar man endelig tror at have hugget det af, skyder der et nyt op af Saaret. Vor Tid

foster ingen Alcider, der kan give Uhyret sin Bane: man lader det vokse og vokse i Ro og det er snart naaet saa vidt, at det lige som de gamle Lindorme kan «linde sig rundt om Kirken og bide sig selv i Halen» — og da raader det efter Sagnets Ord over alle dem, som er deri: da har vi Forbryderherredømmet.

Jeg skal i Dag blot paapege en enkelt af de utalte Maader, hvorpaa denne moderne Hydra næsten ubemærket udspreder Gift i de Dele af Samfundslegemet, som er mest modtagelige derfor.

Det er ikke Forbryderpressen, jeg vil omtale. Den er jo snart at betragte som privilegeret. Den kan aldeles ugenert i hvert Numer opfordre til voldsom Omstyrtning af Samfundet — ophidse de Fattige til Plyndring, helst til Udryddelse af de Formuende — udsprede Had mod Øvrigheden, Foragt for alle Overordnede og Trods mod al Moral, ja den kan med en lille Smule Forsigtighed ustraffet forhaane Alt, hvad Loven fredlyser. I visse Lande kan den endogsaa uforbeholdent forkynde «Petroleums-Loven og Dynamit-Evangeliet». De høje Avtoriteter lader, som om de ikke ser det: de vil «ikke gøre Forbryderne til Martyrer» — siger de, og stoler paa, at «den frie Presse maa korrigere sig selv» — ret som om man behøvede Lov og Øvrighed, naar Friheden kunde tøjle Forbrydelserne! Den Del af Pressen, der staar paa Lovens Side, den betakker sig pertentlig for at røre ved «det Slags Blade», den nævner dem kun, naar den kan referere en Dom over deres Ophavsmænd. «Hvem læser vel saadant Noget? — spørger den liberal-passive Forbrydervenlighed med et overlegent Smil, «Jeg ikke!» — forsikkrer enstemmig alle de Angrebne og Truede. Nej, narturligvis! Men det læses Dag ud, Dag ind,

Aar ud, Aar ind af dem, som ikke kan taale det, som ikke læser Andet, og som, naar de hører, at det ikke bliver straffet og ikke gendrevet, til sidst tror derpaa og ved given Lejlighed er villige til at vise deres Tro i Gerning!

Det er heller ikke om den egenlige Forbryderlitteratures Farlighed, jeg vil paamine Læserne. Den Sympati for Misdædere, der er blevet udviklet ved at se dem præsenterede som Helte i bindstærke Romaner, og den moralske Sløvhed, der frembringes ved at beundre Forbrydelser, er nok som bekendt af Politiførhørene. At Efterlignelsesdriften, som de dyriske Menneskenaturer har til Fælles med deres endnu mere lavpandede Frænder, altid er fuld saa stærk overfor de onde Forbilleder som for de gode, behøver næppe nogen Paavisning.

Den Ytring af Forbrydervenligheden, som jeg her vil bringe i Erindring, er den Forkærlighed, hvormed en stor Mængde Avislæsere (maaske ogsaa Læserinder?) sluger enhver Nyhed fra den kriminelle Verden, og den Beredvillighed, hvormed en stor Mængde Blade imødekommer denne Forkærlighed.

Vistnok er det i Reglen ingen stor Dosis Misgerningsreferater, der kan faa Plads i Bladenes Spalter i Sammenligning med den Masse, der i fuld Pynt og Puds er ophobede i Lejebibliotekernes Reoler, men saa har til Gengæld de Forbrydelser, som Aviserne fortæller, den langt stærkere Virkning, de faae ved at være hentede fra Virkeligheden, fra Nutiden og til Dels fra Kredse, hvortil Læseren selv hører. Indrømmer man, at Forbrydelser er smitsomme — og derfor har man vel tilstrækkelige Beviser i de mange Serier af tæt paa hinanden følgende ensartede Ugerninger, f. Eks. Ægtefælle-Mord, Attentater paa Regenter, Brandstiftelser, «Vitriol-

dramaer», Bombekastninger o. dsl. —, saa kan man næppe betvivle, at den friske Smitte lettest slaar an, og at Efterligningsdriften paavirkes stærkere af Personer, der staar den Paagældende nær i Tid, Rum og Vilkaar, end af Fortidens Tyranner og fjerne Landes Røvere.

Vil vi, som Forbrydervenligheden jo altid er rede til, betragte Forbrydelserne som Resultater af, at Viljen har givet efter for Lidenskaber og Tilbøjeligheder, der har udartet til Manier, saa forstaar vi allerlettest den Modtagelighed, der betinger Eksemplets Smitte.

Den Misgerning, hvorpaa denne Forklaring tydeligst passer, er ubestridelig Selvmord, den mest naturstridige Forgribelse, som et Menneske kan begaa, og som dog — særlig her i Landet — begaaes saa hyppigt. Naar vi ser Mennesker i alle Aldere og Forhold, ofte uden nogen særlig Grund til at finde Livet utaaleligt, til Trods for den stærkeste af alle Drifter, Selvopholdelsesdriften, tage sig selv af Dage, ligger det meget nær at sige: «Rigtig kloge har de næppe været!» — eller med andre Ord: der har i deres Sindstilstand været Misforhold, som ved en eller anden Anledning udartede til den Forvirring, hvori de gjorde Ende paa deres Liv. Naar man nu véd, i hvor mangfoldige Tilfælde denne Anledning har været Efterretningen om et af en Anden begaaet Selvmord, saa har man her et tydeligt Eksempel paa, hvorledes Smitten slaaer an og fører til Krisis, og naar man selvfølgelig ikke véd, hvor mangfoldige skrøbelige Samtidige, der kan gaa om med Spiren til eller Modtageligheden for en saadan Mani, saa bliver det en temmelig betænkelig Sag, naar Bladene gør «Selvmord» til en staaende Rubrik i deres Nyhedsspalter og derved

Dag efter Dag paaminder de Paagjældende om, at denne Udvej staar aaben og bliver hyppig benyttet. Er det ikke uden nogen som helst Nødvendighed, at bringe Smitten til den Modtagelige? — Og vedkommer det Avislæserne *in summa* en Smule mere, at en Indsidder i Sækkeløse har hængt sig, end at en Husmand i Poserup er død af Lungebetændelse?

Jeg vil ikke tale om, hvad professionelle Forbrydelses-Kandidater, efter hvad Forhørsprotokollerne oplyser, har lært af Bladenes Referater baade i Henseende til Fif og Forsigtighed, og hvor mange «gode Ideer» de har faaet af de smaa Meddelelser om «Listigt Bedrageri», «Dristigt Indbrudstyveri», «Farlig Tyvebande» osv. — jeg vil holde mig til dem, der kæmper mod den vilde Tilbøjelighed, indtil deres Fantasi viser dem en overnægtig Fristelse. For dem har Bladenes Forbrydelsesrubriker især været farlige. Naar en skinsyg Kvinde har kastet en ætsende Vædske i Ansigtet paa sin heldigere Rivalinde, saa er det — ialt Fald i de store Byer — omtrent uundgaaeligt, at Bladenes Referater om Ugerningen opmuntrer en anden skinsyg Medea til at følge Eksemplet. Da de franske Blade for nogle Aar siden fortalte et «Pistoldrama», hvori et løst Fruentimmer havde spillet Heltinderollen, kom der i Løbet af en Maaned hele fem aldeles lignende «Dramaer» til Opførelse, og det var ligeledes gennem Bladenes Referater, at Metoden at sønderskære Liget af den Myrdede blev bekendt og kom i Mode. Gaar vi et Skridt videre og forudsætte en ulmende Sindsygdøm, saa forstaar vi endnu lettere, at Fortællingen, om at en Moder har dræbt sine Børn kan bringe Manien til at blusse op hos en anden lidende Kvinde, saa hun begaar samme Forbrydelse.

De vise Kinesere, der har dyrket Journalistikken

i mange Aarhundreder, før den blev kendt hos os — om end i mindre udviklet Form — skal have et Forbud mod at omtale nogen Forbrydelse eller nævne nogen Forbryder paa Prænt.

Der er Mening i et saadant Forbud, men der vilde være endnu bedre Mening i en Overenskomst mellem Bladene og deres Læsere, som gik et lille Stykke i samme Retning.

Præsident Garfield vilde maaske have levet endnu, hvis ikke Uslingen Guiteau der var forhippet paa at blive omtalt i Aviserne havde været saa vis paa at blive det, naar han myrdede Statens Overhoved.

Den 12te November.

(Smaanotitser fra et Iltog til Paris.)

I Slutningen af forrige Maaned gjorde jeg en Hastværksrejse til Paris. Nu kan jo en saadan foretages meget hurtigt.

Har man meget travlt, kan man rejse herfra Mandag Aften og være her tilbage Fredag Formiddag, efter at have tilbragt 12 Timer i Verdensstaden — men saa travlt havde jeg dog heldigvis ikke.

Jeg tilbragte en Dag mere i Staden end paa Ud- og Hjemreisen tilsammen, og fik saaledes Lejlighed til at se nogle af dens nyeste Seværdigheder og gøre nærmere Bekendtskab med forskellige af de ældre, deriblandt Gambetta, Paul de Cassagnac,

Clemenceau, Tonny Revillon, Rochefort, Louise Michel, Alexandre Dumas, Sardou, Gounod, Lesseps, alle Théâtre Français's Storheder og et Hundrede andre politiske og literære, militære og civile, musikalske, artistiske og kriminelle Celebriteter.

Kun i en Tid, der har reduceret Dagværker til Minutsysler og Milerejser til Springveje ved at køre med Damp, tale med Lyn og male med Lys, kan man udrette saa meget i en saa kort Frist. Det lyder mirakuløst, men det er bogstavelig sandt, at jeg traf alle de nævnte og unævnte navnkundige Samtidige i Løbet af to, tre Timer.

Og det gik ganske naturligt til. Enhver af mine ærede Landsmænd, der kommer til Paris, kan selv gøre den samme Ronde i samme Tid uden Anbefalingsbreve og Audiensbegæring, uden Antichamberring og Tjenerbestikkelse. Man gaar (eller kører) blot til Boulevard Montmartre, gaar ind ad Portalen ved Siden af Passage Jouffroy og betaler to Francs for et Adgangskort til Musée Grévin.

Der træffer man dem allesammen. Man risikerer aldrig at gaa fejl og aldrig at komme til Ulejlighed — behøver ikke at anstrænge sig for at opfinde nye Variationer paa de gamle Trivialiteter, der udveksles ved Nysgerrighedsbesøg hos Berømt-heder — kan tage enhver i Øjesyn saa længe man lyster, endogsaa bekigge dem paa den kortest mulige Distance, hvis man er nærsynet — og højroset udtale sin Skuffelse over, at den Paagjældende ikke svarer til de Forventninger, man har medbragt hjemmefra, hvis man er kritisk anlagt Københavner eller Københavnerinde — og saa har man endda det selv samme reelle Udbytte af dette ene Besøg, som man vilde have haft, hvis man havde anvendt et Par Maaneders Tidsspilde, en Mængde Bekost-

ninger og en Masse Paatrængenhed for at blive præsenteret for alle de her udstillede Personer. Kun to Ting har man ikke opnaaet: Man har ikke set dem hilse og ikke hørt, hvorledes deres Stemme klinger — men det kan man jo strængt taget ogsaa undvære.

Musée Grévin er en af de Institutioner, der næsten er fremtvungen af Forholdene, og hvis Tilblivelse i Virkeligheden har realiseret den i det Uendelige misbrugte Frase: at afhjælpe et dybt og længe følt Savn.

Naar man har hørt, hvorledes en Pariser-Celebritet — han være Statsmand, Videnskabmand, Digter, Maler, Komponist, Skuespiller, Modepræst, Advokat *en vogue*, eller hvad som helst Andet — belejres af Nysgjerrige og bestormes med Breve, der ikke tilsigter Andet end at opnaa en Samtale, en Præsentation eller en Autografi, faar man en Anelse om, hvilken Velgerning Oprettelsen af et saadant Museum er baade for de Betrængte og de Paatrængende.

Deslige Folk, hvis Arbejde kan være saa søgt, at «ethvert spildt Minut er et tabt Guldstykke» — baade i figurlig og bogstavelig Betydning — har ligefrem været nødte til at spærre deres Døre for ikke at faa hele deres Arbejdstid ødelagt af Personer, der ikke bestiller Andet end spille deres egen og Andres Tid. I Reglen maa de holde en Privatsekretær, til hvem de betror Expeditionen af de Tusinder af Breve, der mellem Aar og Dag gaar ubesvarede i Brevkurven. Man fortæller, at Scribe, der, som bekendt, var meget arbejdsom, skal have sagt: «Dersom jeg hver Dag blot vilde gennemlæse og besvare 10 af de Breve, der skrives til mig, vilde det medtage hele min Arbejdstid, og der er Dage, hvori man har sendt mig 200!» —

Beranger, der maaske har været den Eneste, som tilfulde har søgt at fyldestgøre de Krav, som Publikum stiller til de populære Personers Høflighed, maatte anvende de sidste Decennier af sit Liv til at besvare Breve og modtage Besøg, men han havde fuldt op at gøre dermed uden at bestille Andet.

Musée Grévin har i høj Grad bidraget til, at de Nysgerrige kan faa deres Lyst styret, uden at de paagældende Celebriteter behøver at forevise sig *in persona*. Det besøger en Udstilling af dem *in effigie* paa en udmærket praktisk tidssparende Maade, saaledes at man paa een Gang for en billig Penge faar dem Alle at se.

Vil man være misfornøjet Kritiker — og det er der jo altid adskillige af vore rejsende Landsmænd- og -mændinder, som har gode Anlæg til — saa kan man naturligvis gerne sige: «Uf, det er jo ikke andet end et Vokskabinet!» — og endda have sine Ord i Behold, for saa vidt, som det er Portrætfigurer, plastisk udførte i naturlig Størrelse, naturlig Farve og naturlige Stoffer — selvfølgelig med Undtagelse af Ansigterne og Hænderne, der er støbte af en Pasta, som ganske skuffende efterligner de levende Stoffer, men Musée Grévin staar rigtignok lige saa højt over de sædvanlige Vokskabinetter, som et kunstnerisk Portrætmaleri staar over et koloreret Billede fra «Neu-Ruppin, bei Gustav Kühn».

Naar man, efter at have passeret en svagt oplyst Trappe, træder ind i de store med Arkader og Gallerier forsynede Sale, der straalere i fuld Belysning og er dekorerede med farvet og forgyldt Hautrelief i den overdaadigste franske Rabalderstil og fyldt med Grupper af staaende, siddende og promoverende Gæster, faar man i det første Øjeblik intet

som helst Indtryk af et Museum: man blændes af Pragten, Blikket spredes i Mængden, og man er tilbøjelig til at tro sig inviteret til en Fest hos en eller anden Nabob. Først naar man en Stund har set paa Vrimlen og begynder at betragte de enkelte Personer, opdager man, at flere af disse forbavsende længe indtager samme Stilling, at f. Eks. den temmelig talrige Gruppe af Komponister og Virtuoser, der har samlet sig om Koncertflygelet, tilsyneladende i livligt Ordskifte, lige som Doktor Bartolo staar ubevægelig som en Statue.

Man undersøger dem nu nøjere og kender snart nogle igen efter Portrætter i Bøger og Blade: Ah! Det er Gounod, der sidder, og det er Ambroise Thomas, som staar ved Siden af ham. Og den fine nervøse Herre, som staar lænet op mod Pillen og stirrer ud over Mængden — er ogsaa han forstenet? Jeg vilde have svoret paa, at idetmindste han var et levende Menneske, men nej! — Det er Sardou der har ladet sit *alter ego* udstille her, for at have Fred hjemme! Og Manden, der sidder der fordybet i Læsningen af sin store Avis, kan han heller ikke røre sig? — Han stirrer ufravendt paa det samme Ord. Herregud! Det er saamænd Rochefort «*le grand farceur!*» — han er bleven hvidhaaret siden jeg saa ham sidst!

Nu véd man, hvor man er, og saa gaar man fra Gruppe til Gruppe, fra Figur til Figur, og lader Katalogen præsentere de Notabiliteter, man ikke selv genkender.

De er naturligvis ikke allesammen lige godt udførte, ti for paa én Gang at faa et saa stort Antal Portrætfigurer, maatte man nødvendigvis anvende mange Kunstnere, og de kunde jo ikke alle være lige øvede og begavede Mestre. Mange af

Billederne er imidlertid saa livagtige, at man har svært ved at overtøge sig om, at de er Kopier og ikke Originaler — og det er kun nogle enkelte Kostumbærere, der minder om Vokskabinetterne.

Jeg saa en ret morsom lille Scene, der var betegnende for den skuffende Virkning af de bedre Figurer. En ung Herre (formodentlig selv Kunstner), der var meget utilfreds med Alt, kom ud i Forværelset, idet han til en Dame udtalte sin ubetingede Foragt for «*les magots*» og det hele Menageri-Arrangement. I det Samme faldt hans Øjne paa en elegant Herre, der havde sat sig paa en nymalet Bænk og nu gjorde sig Umage for at se de lyse Striber, som Tremmerne havde efterladt bag paa hans nye sorte Benklæder. «Er det nu ikke utilgeligt?» — udbrød den vrede Kritiker og nærmede sig den farlige Bænk og den formentlige Ejer af de forulykkede Klædningsstykker. Se! — Da viste det sig, at Farven paa Bænken var aldeles tør, og at de tverstribede Pantalons tilhørte Musée Grévin: deres Bærer var nemlig ogsaa en «Magot», der hørte til Menageriet!

Museet skal — iberegnet Indkøbet af den kostbare Grund og Opførelsen af Lokalet — have kostet hened et Par Millioner, men efter Forlydende betaler det sig godt. Det har her den store Fordel, at alle Rejsende absolut maa se det, da alle Rejsende kender Originalerne til dets Figurer af Omtale. Hos os vilde et Grévinsk Museum ikke være slet saa heldigt stillet overfor de udenlandske Fremmede, der gæster København. Vore store Mænd har jo paa Grund af Landets Lidenhed ikke Plads at erhverve en Navnkundighed, der naaer ret langt sydpaa. Men et ganske interessant Program for en

saadan Notabel-Forsamling maatte der kunne opstilles
— for Exempel — —

Nej, jeg tror endogsaa, at Landet er for lille og Storhederne for smaa til at jeg blot eksempelvis tør opstille nogle Grupper. Dem kan mine ærede Læsere selv more sig med at komponere.

Den 22de November.

(Folketeatret: Scribes „En Lænke“.)

Det nytter ikke at nægte det: baade Moro og Moral lempes sig efter Moden.

Hvad der var morsomt i 1830, kan have været kedeligt i 1860 og igen blive utroligt morende, naar vi skriver 1890, og der er intet Spørgsmaal om, at hvad man i den ene Menneskealder fandt *comme il faut*, kan man i den næste finde forargeligt og i den følgende ganske indifferent,

I 1794 halshuggede man Mænd sem Lavoisier og André Chenier, fordi man «ikke behøvede dem» — i 1882 bløder de ømme Hjerter ved Tanken om, at Anders Sjøllænder skal miste Hovedet — og hvem tør nægte Sandsynligheden af, at det i Svøbet liggende Kuld Nihilister ikke Aar Nittenhundrede og Nogle genoptager Terrorismens «*Nous n'avons plus besoin des savants*» og uden Betænkning afhugger alle Hoveder, der ikke passer til deres Hatte —?

«Tiderne forandrer sig og vi forandrer os i dem!»

I Slutningen af 20—30-Decenniet satte de franske Smaastadsteatre Scribes Navn paa Molières og Racines Stykker for at give dem Tiltrækningskraft; i Midten af Halvtredserne var det en Modesport for den kritiske Ungdom at frakende ham enhver Betydning som Dramatiker, og samtidig blev det selvfølgelig en Modesmag at finde hans Stykker kedelige — og hvad skulde der være i Vejen for, at Publikum engang i Slutningen af Firserne, naar det er blevet ret grundig ked af at sidde som Jury og høre Skuespillerne procedere *pro* og *contra* i Civil- og Kriminalprocesser, med Jubel genhilser den store Dramatikers morsomme Forviklingsstykker.

Det skulde ikke forundre mig. Ganske vist er det Idealet for Scenen at være «Ej blot til Lyst», men naar Tidens og Forfatterens Mangel paa Lysthed i lang Tid har udeladt det ene Ord af Devisen og stemplet Repertoiret: «Ej til Lyst», saa er det en aldeles naturlig Reaktion, naar lykkeligere Tidens bedre Humør — eller ulykkeligere Forholds Trang til Opmuntring udsletter det andet Ord, saa det kommer til at hedde: «Blot til Lyst», ti denne Forvanskning gør en uheldig Indskrænkning i Scenens absolute Bestemmelse at være «til Lyst», mens den foregaaende aldeles fornegter den.

Opførelsen af Scribes «En Lænke» paa «Folke-teatret» tydede da ogsaa paa, at hans Repertoire, efter at have tabt Modeinteressen som Nyheder, nu ogsaa begynder at tabe den Modeafsmag, der klæber ved de «aflagte» Sager, indtil de opnaar den Ære at betragtes som historiske Genstande. Man morede sig godt fra Først til Sidst, og der blandede sig ingen Dissens i Bifaldet.

Det er allerede blevet bemærket, at «en Lænke»

ikke rangerer i første Række af Scribes Stykker, men det bør dog maaske samtidig tilføjes, at dets Degradation til anden Klasse snarere skyldes en moralsk end en kunstnerisk Strængthed.

Scribe var engang for alle ikke Moralist. Han skrev «til Lyst» uden at tage Hensyn til det «men», der forudsættes i den forøgede Fordring «ej blot —». Publikums Belæring og Opbyggelse overlod han til Skolen og Kirken, men han vogtede sig paa den anden Side omhyggelig for at oversukre Lasten, undergrave Samfundet og tage Parti for Forbrydelsen. I «En Lænke» fremstiller han saaledes et «umoralsk Forhold» mellem en ung Kunstner og hans Beskytterinde, en gift Grevinde, men lige saa lidt som han stiller Synderinden og Synderen for «Tamperetten» og i Gabestokken, saa lidt berettiger han et eneste Øjeblik Moralisterne til at beskyldte ham for at forsvare dette Forhold, hverken i Repliken eller ved dets Følger. Tvertimod: den unge Mand begynder med at erkende dets Uværdighed og beslutte at bryde det: Fruen tilstaaer ligeledes, at hun bittert angrer sit Fejltrin, og hele Stykket viser fra Begyndelsen til Enden kun, hvorledes det straffer sig, at hun ikke kan frigøre sig for sin Lidenskab, og han fastholdes af den «Lænke», der er smedet af hans Skyld til hende og Samskyldighed med hende. Vel slipper de for saa vidt lykkeligt ud af det Hele, saaledes, at han faar den unge Pige, i hvem han senere er blevet forelsket, og Fruen følger sin Mand til Martinique, uden at den lille Frøken eller den brave Admiral faar nys om Sagen, men ustraffede kan man paa ingen Maade sige at de bliver, ti foruden deres Selvbebrejdelser og alle de Lidelser, som Forholdet umiddelbart paafører dem, styrter det dem af den ene fortvivlede Situation i

den anden, saaledes at den Traad, hvori Damoklessværdet hænger over deres Hoveder, stedse bliver tyndere og tyndere. Hvis man kan nøjes med en Straf, der er tilstrækkelig til at forebygge Gjentagelse, saa maa al den Angst og Pine, de Skyldige gennemgaar, være aldeles fyldestgørende, og hvad Ikke-Opdagelsen angaar, saa vilde Forholdets Opdagelse i lige saa høj Grad have bragt Ulykke over de Uskyldige. Hr. Admiralen (der oven i Købet kun har faaet den af ham selv usete Fjer i Haaret i Følge *jus talionis*) er, netop fordi han Intet véd, «Den Lykkeligste af de Tre» og vedbliver at være det. Uden at man i mindste Maade tager Parti for de Skyldige, kan man derfor godt nøjes med, at de kun afstraffes saaledes, som en Lystspildigter har Midler til at gøre det, og trøste sig med, at «En Lænke» langt mindre fortjener Prædikaten umoralsk end et Utal af de Dramaer, der er skrevet efter Sribes Tid. Det virker aldrig saa opmuntrende til Efterligning, at de Skyldige, efter at have gennemgaaet Latterens Tortur slipper for «videre Tiltale», end at de dræbes og apoteoseres som Martyrer for «Samfundets Brøde».

Hvad Scribe har villet vise og med sit sædvanlige Mesterskab har fremstillet i «En Lænke» er, hvor svært det kan være for Synderen at smøge en saadan Lænke af sig. Han lader ikke blot hans Medskyldige, men selve den paagældende Ægtemand, den vordende Svigerfader, ja selv den lille tilkommende Brud trække ham tilbage med Lænken, hvergang han vil gøre sig fri for den, og vælter ham derved i den ene Forlegenhed større end den anden — stadig under stigende Spænding for Tilskuerne. Det var Sribes store — man kan næsten sige patenterede — Kunst om et saa lille Æmne og kun

med 6, siger og skriver seks Personer at slynge en Intrige, der ved at fremkalde den ene komiske Situation efter den anden holder Publikum i Aande en hel Aften!

At hans Repliker af og til synes os lidt vel lange, maa vi skrive paa Tidens Regning. Da «En Lænke» blev smedet, var man endnu ikke vant til at køre med Damp og skrive med Lynild, man havde Tid til at lade Folk tale ud og benyttede ikke Tankestreger i Stedet for Sætninger. Dialogen i dette Stykke blev endogsaa i sin Tid af dets Angribere rost som mønsterværdig, og det var, saa vidt jeg husker, den, der gav Jules Janin Anledning til Betegnelsen «rigt pailletteret» — og endnu glimrer den frisk i Fritz Holsts fortræffelige Oversættelse.

«En Lænke» bliver i det Hele taget godt spillet paa «Folketeatret». Det var omhyggelig indstuderet og smukt udstyret. Jeg skal heller ikke her undersøge det vanskelige Spørgsmaal, hvorvidt Scribes Stykker ligger langt nok tilbage til at gives i deres Tids Kostume eller taaler at flyttes til Nutiden ved at de Spillende er klædte efter sidste Mode. «En Lænke» er i alt Fald et af dem, der bedst taaler det.

Den 26de November.

(Mord og Henrettelser.)

Man er altid tilbøjelig til at opfatte de tendentiøse Fortællinger som overdrevne, og særlig er

dette naturligvis Tilfældet med de Skildringer, der bringes ud i Verden af en Forfatter som Mark Twain, der af og til leverer Billeder, som haandgribelig ere karrikerede. Enhver Læser, der gør Bekendtskab med hans Skitse af Morder-Forgudelsen i Ny og Gammel-England (Se Mark Twain: Skildringer og Skitser, oversatte af Robert Watt. 1ste Del. Udvalgte humoristiske Skitser, X), hvori han fortæller om sit Besøg hos Spaakvinden, der forudsiger ham, at han ligesom hans Oldefader vil komme til at begaa en Forbrydelse — det vil sige ved et natlig Indbrud slaa Hjerneskillerne itu paa en hel Familie for derefter at plyndre Ligene —, men trøster ham med den Lykke, han paa denne Maade vil gøre, forstaar straks, at Indledningen er fingeret og at Forudsigelsen kun gør Krav paa Fabelens Sandfærdighed, men ser man den nøjere efter og sammenligner den med Virkeligheden, saa indskrumper Overdrivelsen i den Grad, at de korrekt fortalte Tildragelser næppe nok kan rummes indenfor de poetiserede Omrids. Lad os engang høre paa Overdrivelsen! Spaakvinden har Ordet:

*

*

*

«Derpaa bliver De arresteret, forhørt, dømt til at hænges og kastet i Fængsel. Nu oprinder der en lykkelig Tid for Dem. De vil blive omvendt — omvendt i samme Øjeblik, som alle Bestræbelser for at opnaa Benaadning, Udsættelse af Straffen eller Optagelse af nyt Forhør er mislykkede — og saa . . . saa vil Byens reneste og uskyldigste Piger forsamle sig i deres Celle hver Morgen og hver Aften og synge Psalmer. Dette beviser, at Mord er en hæderlig Sag. De vil derpaa skrive et rørende

Brev, hvori de tilgiver hele den Brownske (myrdede) Familie. Dette vil vække almen Beundring — Almenheden kan ikke modstaa Højmodighed. Derpaa vil man med megen Pomp føre dem til Skafottet i Spidsen for en imponerende Procession af Gejstlige, civile Embedsmænd, Borgere og unge Piger, der gaar tankefuldt sammen to og to med Buketter og Evighedsblomster. De bestiger Skafottet, og mens den store Mængde staar med blottet Hoved holder De den lille kernefulde Tale, som Præsten har skrevet for Dem. Derpaa vil De midt i den højtidelige Tavs-
hed, der hersker, blive svinget over i — Paradiset, min Søn. Der vil ikke være et tørt Øje paa Pletten. De bliver en Helt. Der vil ikke være en eneste Bandit tilstede, som ikke misunder Dem, og som ikke vil bestræbe sig for at træde i Deres Fodspor. Dernæst vil et langt Ligfølge ledsage Dem til Graven og græde over Deres jordiske Levninger. De unge Damer vil gaa og synge de Psalmer, der nu er blevne dem saa kære ved Mindet om Fængslet, og som et sidste Bevis paa den Kærlighed, Agtelse og Paaskønnelse, de skylder Deres mange udmærkede Egenskaber gaa To og To om Deres Baare og strø Blomster paa den — og se: De er kanoniseret. Tænk over det, min Søn! Den ene Maaned er De Morder, Ligplyndrer, fordrukken Slagsbroder mellem Bostons Tyve og Skøger og i den næste er De de uskyldige Pigers Afgud, og saa sidder De endda her og hænger med Hovedet — Utaknemmelige!»

*

*

*

Det er unægtelig et meget stærkt farvet Maleri, udstillet i den mest skærende Belysning — men har Virkeligheden ikke Sidestykker dertil, saa grelle,

at man kun behøver at plukke nogle Træk ud af det ene og nogle af det andet for af dem at samle et lignende Billede i Virkelighedsmosaik? — Løftet om de unge Pigers Psalmesang og Blomsterkastning paa Graven, som syntes aller mest karrikeret har sin fulde Berettigelse fra hvad alvorlige amerikanske Blade gentagne Gange har fortalt om den Stads, som sentimentale Damer har gjort af Dødsdømte og og henrettede Forbrydere — og det er ikke blot kvindelige Individer, der har vist en saa hysterisk Interesse for Misdæderne. Vi behøver blot at mindes Beretningerne om Snigmorderen Guiteaus sidste Dage, hvorledes Forbryder-Elskere af begge Køn gjorde Masse-Valfarter for at se og tale med denne modbydelige Usling, og hvorledes man reves om hans Haandskrift som en Relikvie. Havde man faaet fat paa hans Forgænger i Præsident-Myrderiet, den smukke og elegante Jay Booth, er der næppe nogen tænkelig Grænse for det Afguderi, der vilde være blevet drevet med denne moderne Brutus.

Mark Twain henviser selv til den Kriminal- og Apotheoserings Historie, hvorefter han har sammensat Spaakvindens Skildring af hvad der venter Forbryderen. Et gement Udskud af Menneskeheden ved Navn Pike, der om Natten trængte ind til den Familie, af hvis Velgerninger han havde levet, og paa den rædselfuldeste Maade myrdede den ved Øxehug, for siden at plyndre Ligene, bliver endelig grebet og henrettet, men først gjort til Genstand for den beskrevne Forherligelse. «Her er Intet lagt til, Intet opdigtet, Intet overdrevent», siger Forfatteren og henviser til Bladenes Referater, og til behageligt Eftersyn for dem, der maatte indbilde sig, at dette Uvæsen indskrænkede sig til Fri-staterne, leverer han et Uddrag af et engelsk Tids-

skrift om en aldeles tilsvarende Historie. Morderen, der paa den umenneskeligste Maade med en Sko-magerkniv havde slagtet en ung Pige, hvem han forgæves havde gjort Kærlighedserklæringer, fik siden Besøg af «gudfrygtige Damer», der forsikrede ham om hans Værdighed til Himlens Naade (uagtet han ingen Anger viste), ja en af dem «sendte ham en hvid Kamelia, som hun bad ham bære ved Henrettelsen.»

Korrektheden af dette Udtog kan jeg vist nok ikke vidimere, da jeg ikke har eftersøgt den originale Beretning i «Temple-Bar 1866», men jeg anser det ikke for nødvendigt at anstille nogen Efterforskning, da den ikke i fjerneste Maade er utrolig. 1838 saa vi her i København ligesaa hysteriske Anfald af Begejstring for en ussel Snigmorder, som havde kvalt og bestjaalet den bekendte «Exam. juris Tønder», der tidligere havde understøttet ham. Hans Sjælesørger havde baade paa Prent og i Tale sat ham paa Piedestalen som værdig Genstand for den almindelige Deltagelse, der som sædvanlig blev mest yderliggaaende hos de følsomme Damer, og var saa nær ved at forfremme ham til Yndlingshelt, at Chr. Winther, idet han omtaler en smuk italiensk Bandit, ikke véd noget mere betegnende Udtryk for hans bedaarende Væsen end de Ord:

Kom han her hjem — jeg ser ham alt
Udsendt fra Barentzens Kunstanstalt
At vække tusinde Hjærter Storm,
Og indfattet i forgyldte Rammer
At smykke mangt yndigt Sovekammer
Mellem Thorvaldsen, Rossi, Goethe og — Worm!

Heldigvis er i Reglen vore dødsdømte Forbrydere for modbydelige Personer til at passes ind i en

Apotheose: Kvistkammertyven Tofte, Rasmus Mørke, Ander Sællænder og lignende Skikkelser tager sig næppe nok ud i Fotografi-Album endsige i Fløjlsramme paa et Miniaturstaffeli. Men alligevel! — Vises der ikke disse Udkudseksemplarer en langt større Omhyggelighed, Opmærksomhed, Deltagelse og Hensynstagelse, end noget som helst skikkeligt Menneske kan paaregne, selv om han uskyldig maa udstaa langt større Lidelser end dem, som Forbryderen selv har paadraget sig?

Vi kan holde os til den i de sidste Dage mest omtalte Person i Danmark — Anders Sællænder.

Først møder vi da de Mange, som principmæssig frakender Samfundet Ret til at aflive Mordere. Her ser vi straks, hvorledes Forbryderen favoriseres overfor de skikkelige Folk. Det naturligste Udtryk for Retfærdighedsfølelsen, Gengældsprincippet: Lige for Lige — «Liv for Liv, Øje for Øje, Tand for Tand, Saar for Saar og Blaatslaget for Blaatslaget» — er for længst udstroget af det civiliserede Samfunds Lovbøger. Det kan ikke være Andet, ti Samfundet kan ikke indlade sig paa nøjagtigt at gentage de Grusomheder, som Forbryderen har øvet mod sine Ofre, paa ham selv, ja en korrekt Gengældelse vilde ikke engang være mulig, da den Forbryder, der har myrdet tre Uskyldige, kun har et Liv at miste, og der ikke kan bødes Tand for Tand, naar den Tandløse slaar Tænder ind. Men allerede Opgivelsen af enhver Skærpelse i Dødsstraffen er en Begunstigelse af Forbryderen paa eventuelle Ofres Bekostning, idet han i Kraft af den kan sige: «Jeg kan kun komme til at give Liv for Liv. Det er Straffen for Mordet, men om jeg tilføjer min Fjende enhver optænkelig Pinsel,

før jeg myrder ham, saa kan Ingen straffe mig derfor, ti en Forbryder maa ikke pines!» — og derved fremkommer der unægtelig en Uligestilling mellem Forbryderen og ethvert skikkeligt Menneske, som han kan kaare til sit Offer, saa vist som der med det Samme i Sidstnævntes Disfavør opgives en Del af Straffens afskrækkende Virkning.

Vi kan imidlertid let blive enige om Nødvendigheden af denne Opgivelse, da næppe Nogen for Alvor vilde stemme for Genindførelsen af de pinlige Dødsstraffe, selv om deres afskrækkende Virkning kunde forhindre nogle af de fæleste og farligste Forbrydelser — men vi er allerede gaaet meget videre!

Den gamle mosaiske Lov: «Liv for Liv» gøres saa sjælden gældende, at man næsten kan sige: den gælder ikke mere, hvor der blot kan anføres Spor af formildende Omstændigheder ved et Mord, og Forbryderen, der som oftest gør Regning paa ikke at blive opdaget, har saaledes foruden Chancerne herfor den beroligende Vished: at selv hvis denne Regning slaar fejl, vil Defensor i værste Fald nok mage det saa, at den Myrdedes Død ikke medfører Morderens. Vil man nu gøre det afgørende Skridt: helt at afskaffe Dødsstraffen, saa er den ulige Stilling aldeles iøjefaldende, ti da er Morderens Liv assureret, hvor mange skikkelige Folk han saa berøver Livet.

Det er et bekendt Faktum, at de fleste Mordere — saaledes ogsaa Anders Sællænder — lige til den afgørende Dødsdom er fældet, haardnakket fastholder Haabet om at slippe med Livet, og alene deri har vi et tilstrækkeligt Bevis for, at de af den humane Retspraksis har uddraget den Lære, at Forbryderne er privilegerede Individier, hvis Liv er mere værd

end de skikkelige Personer, som hvilken som helst Morder kan affive.

At man ligefrem forudsætter dette Haab om at beholde Livet, selv hos Mordere, der har forbrudt det paa en saa oprørende Maade og saa fuldstændigt uden alle formildende Omstændigheder som Anders Sællænder, ser vi tydeligt at de Bebrejdelser, der blev rettet mod Justitsen, fordi der hengik længere Tid end sædvanligt mellem Dødsdommens Fældelse og Fuldbyrkelse. Selvfølgelig kan der være god Grund for Humaniteten til under lige Omstændigheder at fordrø en lige lang Frist mellem disse to Punkter, og Ingen vil kunne nægte, at den Tid, der følger efter Visheden om Dødsstraffen, er den værste Sraffetid. Men er det ikke netop et Bevis for, at Forbryderne ikke har tilstrækkelig Tro paa og Frygt for Dødsstraffen, naar en saa grov Morder som Anders Sællænder ikke strax ved sin Opdagelse har denne Vished? — Og er det ikke et Bevis for, at Sjældenheden af Dødsstraffens Anvendelse maa være drevet saa vidt, at den overfor den almene Bevidsthed har ophævet eller svækket denne Strafs afskrækkende Virkning, naar man tillægger Dødsdommens Forkyndelse den Virkning, at Tiden efter den skulde være saa forfærdelig pinlig for den stakkels Forbryder, fremfor den lange Tid Sagens Paadømmelse fordrer, at man betragter den som et barbarisk Tillæg til Straffen? Kunde mine Ønsker udrette Noget i denne Retning, vilde jeg — i fuld Sympati med dem, der har vist deres Medlidenhed med Forbryderen ved at anke over Opsættelsen af Eksekutionen — af alle Kræfter ønske en Forkortelse af den lange Tid, hvori Synderen svæver mellem Haab og Frygt, men jeg er aldeles ikke vis paa, at Forbrydere af den værre Slags

selv vilde istemme slige Ønsker. Mon de ikke snarere, hvis det stod til dem, Dag for Dag vilde ønske Henrettelsen opsat?

Anders Sællænders Henrettelsesmaade blev — selv efter de mindst allarmede Beretninger — en Skandale. Om endogsaa som rimeligt er, Delinkventens Bevidsthed var forsvundet efter det første forfejlede Hug, og de to følgende kun ramte et Lig, er det præsterede Skuespil saa modbydeligt og forargeligt, at der kun bør være én Mening om, at dets Gentagelse bør umuliggøres. Det er allerede oprørende nok, at en Henrettelse, der absolut maa være en Retsakt og foregaa paa en saa alvorfuld Maade som mulig, skal gøres til et Slags Arena-Forestilling for et sammenstimlet Tusindtal af Nysgjerrige, men værre er det, at det dræbende Hug, der fuldbyrder Dødsdommen, skal gøres afhængig af en Skarpretters Haandfærdighed, Nervestyrke, Ædruelighed eller Helbredstilstand, i Stedet for at udføres af den aldrig fejlende Faldøkse. Lovens Fuldbyrdelse taaler ingen Skandaler. Man maa fordre og vente, at denne bliver den sidste i sit Slags.

«Men tænk, hvad den ulykkelige Synder har maattet lide, hvis han har oplevet mere end det første Hug!» — har det i flere Dage lydt tusinde og tusinde Gange hele Landet rundt.

Unægtelig: det er en fæl Tanke. Men naar vi endelig skal sætte Medlidenheden i Bevægelse ved at tænke paa noget Fælt, lad os saa hellere huske paa den Ulykkelige, der uden Skyld blev myrdet end paa hans Morders Død. Den stakkels Mand slap hverken med et eller to afgørende Økse-hug, han blev bogstavelig banket ihjel med en Hamle! Beretningen om den Mishandling, som

voldte hans Død, var saa forfærdelig, at jeg vel skal vogte mig for at udmale den. Hans Lidelser var ikke endte i nogle Sekunder — de nærmede sig de gammeldags pinlige Henrettelser!

Men jeg indrømmer, at han kun var en skikkelig Mand, der blev banket ihjel, fordi han ejede nogle Kroner og et Tombaks-Ur — han manglede al Forbryder-Celebritet!

Den 5te December.

(Henrik Ibsen: „En Folkefjende“).

Henrik Ibsen er ubestridelig af alle nu levende Forfattere den, der mest har udmærket sig som dramatisk Sagfører, og af alle dramatiske Sagførere er han lige saa vist den, der mindst giver sig af med private Sager. Han er aldrig gaaet i Skranken for nogen som helst Samfundsklasse, nogen som helst Trosretning eller noget som helst politisk eller æstetisk Parti, og endnu mindre har han saaledes som de franske Teateradvokater optraadt som Defensor for nogen af de syv Dødssynder og søgt at røre Hjerter og fremkalde Taarer til Fordel for nogen angrende Magdalene eller nogen interessant Forbryder.

Han har Andet at bestille.

Han er nu en Gang for alle bleven Ideens Generalfiskal, og dette Embede røgter han uden Naade og Barmhjertighed, uden Hensyn til Højre

eller Venstre og uden Komplimenter til den ærede Jury i Parquettet og paa Galleriet.

Det er just ikke nogen taknemmelig Post. En offentlig Anklager, der strengt opfylder sin Pligt, undgaar vanskelig — især i vor forbrydervenlige Tid — at blive betragtet som en Slægtning af Fouquier-Tinville. Mens Umenneskelighedens Defensorer meget let vinder Borgerkranse for udvist Menneskekærlighed, maa dens Aktorer finde sig i at blive beskyldte for Menneskefjendskab, og Ibsen har aldrig opgivet en Fodsbred af den ideale Ret for at undgaa denne Beskyldning, han har tvertimod udfordret den ved sit hyperbolske Tilbud: at lægge en Torpedo under Arken i Tilfælde af en ny Syndflod.

Da han anlagde Sag mod «De Unges Forbund» for Misbrug af Patriotismens Skjold til Skjul for personligt Lykkesøgeri, var det ligefrem uundgaaeligt, at hele Partiet Stensgaard, Bastian & Lundestad maatte rejse sig mod ham og højlydt eller med dæmpet Stemme erklære ham for Frihedens og Fremskridtets Fjende.

Da han paa Embeds Vegne anklagede «Samfundets Støtter» d'Hr. Bernick & Komp., for at spekulere i Masse mord og Bedrageri, var det saa naturligt, at ikke blot de mange Associeer i det store Kompagni, men ogsaa de endnu flere passive Interessenter, der havde Penge staaende i Forretningen, beskyldte ham for skammelig Bagvaskelse af de driftige og dristige Forretningsmænd.

Da han i Idealets Navn gjorde Indførsel i «Et Dukkehjem» for den Gæld, Advokat Helmer havde paadraget sig til sin Hustru ved ikke at fuldføre hendes forsømte Opdragelse, men nøjes med det defekte ægteskabelige Forhold, der nemmest lod sig

etablere paa det Udviklingstrin, hvor han lod hende blive staaende, kunde Enhver vide, at hele den utalte Skare af Ægtemænd, der hellere tager til Takke med et ufuldkomment ægteskabeligt Samliv end opbyder alle deres maaske utilstrækkelige Kræfter til at udvikle de maaske imperfektible Fruer, vilde udraabe ham som en Ægteskabsdjevæl, skønt han kun havde villet bekæmpe de ægteskabelige Marodører.

Og da han endelig i sit nærmest foregaaende Indlæg havde anklaget afdøde Kammerherre Alsing og hans Medskyldige og som «Gengangere» stævnet dem til Ansvar for at have indpodet den ulykkelige Søn en Gift af saa fæl Natur, at det danske Sprog har vægret sig ved at give den Navn, saa fandt det dramatiske Forum Sagen saa uhyggelig, at det henviste den til Forhandling for lukkede Døre. De Indviede, der havde set Giftens rædselsfulde Virkninger og forfærdelige Udbredelse, tyssede af Hensyn til dens Offre, og de Uindviede — ja, de raabte: «Skandale!»

Hvad kunde saaledes være mere rimeligt, end at han i sit nyeste Arbejde «En Folkefjende» vilde anklage Mængden, det ynkelige Konglomerat af alle mulige forskellige egoistiske Individuer for dens Sandhedssky og vise, hvorledes den endnu som altid bereder det pligttro Sandhedsvidne et Martyrium — hvorledes dens Forkyndere nu som altid kun har Valget mellem at gaa paa Akkord med Løgneren og dens Halvsøster Fortielsen eller: at staa ene i Kampen mod Alle.

Dette Resultat lyder som en Overdrivelse, men det er strængt korrekt: saa vist som Sandheden kun er en, saa vist fordrer den, at dens Forkæmpere er rede til at gaa ene mod den Legion af Usand-

heder, som Mængdens Partier og Partikler finder Regning ved at sende imod den.

Det er vist nok ikke uden Forbindelse med Forgiftelsesmotivet i «Gengangere», at Forfatteren har gjort Paavisningen af andre Giftstoffer til den Sandhed, der rejser Kampen og Forfølgelsen mod Helten i «En Folkefjende».

Som sædvanlig fører Ibsen Læseren eller Tilskueren saa let og naturligt ind i Handlingen, at man næsten ikke mærker nogen Exposition. I de allerførste Scener erfarer man, at Doktor Stockmann, en brav, varmhjærtet Mand, der er fri for alle Beregninger og ikke har samlet sig synderlig Verdenskundskab ved et mangeaarigt Ophold i en Afkrog langt oppe i Nordland, nu med sin Hustru, en voksen Datter og to ukonfirmerede Sønner er kommen ned til en af de sydligere norske Søsteder, hvor han har faaet Ansættelse som Badelæge og lever saa lykkelig som en Mand, der er kommen tilbage fra en mangeaarig Verdensforvisning, glad over at se Folk om sig, tilfreds med at tjene næsten saa meget, som han giver ud, og velvillig og godtroende, som kun en Fuldblods-Optimist kan være. Naar man derpaa hører, at en foregaaende Tyfus-Epidemi har vakt hans Mistanke mod det Vand, der bruges til Brøndkur og har sit Udløb ved Badestedet, og at han jubler af Glæde, da han faar sin Mistanke bekræftet, i det en Kemiker ved Universitetet har undersøgt det og erklærer det for «sundhedsfarligt i aller højeste Grad», er man straks *in medias res*. Nu skal Bestyrelsen for Badeanstalten faa at se, at det var ham, der havde Ret, da han foreslog et andet Anlæg af Vandledningen, og at deres hele herlige Etablissement kun er en kalket Grav. Hele Verden skal vide, hvilken lykkelig

Skattegraver han har været, idet han bragte denne vigtige Sandhed for Lyset, men han vil frabede sig al den Stads, Byens Borgere kan falde paa at gøre ad ham i den Anledning, ja han vil ikke engang modtage Gagetillæg, hvis Badeanstaltens Bestyrelse voterer ham et saadant. «Det er saa velsignet at vide, at man har gjort sig fortjent af sin Fødeby og sine Medborgere! — Hurra! —

Stakkels Doktor, hvor han har svækket sine Øjne ved at søge efter Sandheden! Mens han i Mikroskopet opdagede de uendelige smaa Svampspor, Bakterier og Infusorier, der forgiftede Vandet, har han aldeles tabt Synet for de 5—6 Fod lange Vibrioner, Egoisterne, der mylrer om paa Jorden og forgifter Luften.

I anden Akt kommer de opmarcherende. Numer Et er Doktorens egen Svigerfader, den gamle Garver Kiil, Repræsentant for den stupide Reaktion. Han tror naturligvis ikke paa «Dyr i Vandrørene», men han er kisteglad over, at den formentlige Opdagelse muligvis kan bringe en Ulykke over Byraadet, hvoraf han er blevet udstemt. Numer To er Redaktør Hovsted. Som agiterende Magtstræver vedkommer Sundheds- og Sygdomsforholdene ham grumme lidt, men han griber med begge Hænder om Opdagelsen som en Bombe, der kan sprænge den «Ring» af Storborgere, der holder bam ude fra Bestyrelsen af Kommunen og Badeanstalten. Numer Tre er den konservative Skatteborger, Bogtrykker Aslaksen, han haaber, at alle Omvæltninger kan undgaas, men da det er Badegæsterne, der bringer Byen Velstand, er han jo saa taknemlig for den Opdagelse, der kan gøre den til et sundere Opholdssted (NB. naar Badeanstaltens Aktionairer betaler Omkostningerne derved) og han vil derfor gerne skaffe en Takadresse

fra Borgerne. Men nu kommer Numer Fire, Byfogden, Doktorens egen Halvbroder, ægte Bureaukrat og p. t. største Magthaver baade i Kommunens og i Badeanstaltens Styrelse. I den første Egenskab er han i høj Grad fornærmet, fordi Doktoren har gjort Opdagelsen bag hans Ryg o: ikke har overladt ham baade Æren at gøre den og Raadigheden til at benytte den efter Behag. I begge Egenskaber foreholder han Doktoren — den store Indiskretion han som «Funktionair ved Anstalten» har begaaet ved at røbe sin Opdagelse for Uvedkommende i Stedet for i al Hemmelighed at indberette den til Direktionen og overlade denne at træffe de fornødne Foranstaltninger. Derfor maa han bestemt fordre, at Halvbroderen — saa fremt han vil beholde sin Post som Badelæge — tager Sandheden i sig igen eller i alt Fald finder sig i, at den bliver dementeret. Den brave Doktor vil naturligvis ingen af Delene, og nu bryder Krigen ud.

Selvfølgelig trækker Doktoren det korte Straa. Byfogden behøver blot ved et Overslag at godtgøre, at den nye Vandledning vil koste 100,000 Kroner, som maa udredes ved Skatteligning, og at der, mens den bliver anlagt, vil tabes Indtægten af to Badesæsoner, saa falder Alle fra. Det kan hverken Byen eller Badeanstalten taale, og den alarmerende Sandheds yderligere Bekræftelse vilde saaledes ruinere Byen. Aslaksen med sin kompakte Majoritet af Smaaborgere gør nu straks Front imod den oprørende Sandhed. Redaktøren, der ikke tør resikere nogen Afgang i sit knappe Abonnement, lukker Bladet for Doktoren og optager Byfogdens Artikel i modsat Retning, ja man vægrer sig endogsaa ved at trykke hans Afhandling som Pjece for hans egen Regning.

Drevet til det Yderste beslutter nu Doktoren at sammenkalde et Folkemøde og der at tale Sandhedens Sag.

Nu kommer Digtningens Glansparti: Forhandlingerne paa det folkelige Forum, hvortil Doktoren har villet appellere. Skøndt det er ham, der har faaet Lokalet overladt og sammenkaldt Mødet for at fremlægge Beviserne for sin Paastand om Vandets Forgiftelse, faar Byfogden maget det saa, at Aslaksen paanødes ham som Dirigent, og at denne forud lader Forsamlingen vedtage, at der af Hensyn til Byens Vel slet ikke maa tales om det egentlige Spørgsmaal. Denne Usselhed bringer Doktorens varme Blod til at koge over. Naar han ikke maa tale om den opdagede Gift i Vandledningen — nu vel! — saa vil han tale om en anden, og saa tager han Bladet fra Munden og paaviser mere og mere hensynsløst, at den sociale Forgiftelse paa Stedet siver ud af den Bunke Løgne, som de spekulerende Folkeforledere har opdynget for at smigre den uvidende, udygtige og samvittighedsløse Mængde, saa som: at det er den udannede Almue, der udgør Folket — at det er den, der repræsenterer Retsind og Frisind — at alt «aandeligt Svineri» kommer fra Kulturen — at Flertallet har Ret — at det bør styre og raade osv. osv. De snart perfide, snart stupide Afbrydelser, der lyder ham i Møde fra alle Sider, hidser ham tilsidst saaledes op, at han lige ud siger sine Byesbørn, at naar de bygger deres By paa et Hængedynd af Løgn og Bedrageri, fortjener den at jævnes med Jorden, og at hvis hele Folket lader sig forpeste af disse Samfundsløgne, saa vil han af Hjertet ønske, at det maa blive udryddet og Landet lagt øde!

Mere faar han ikke Lov til at sige. Dirigenten.

griber Ordet «Folkefjende!», der høres i Tumulten, og sætter den Resolution under Afstemning, at «Forsamlingen anseer Dr. Stockmann for en Folkefjende!»

Det vedtages naturligvis med overvældende Majoritet (mod 1 Stemme, som afgives af en fuld Mand), Mødet hæves, og med det vedtagne Skældsord hylet efter sig gaar Sandhedsvennen bort fra Folkemødet.

I sidste Akt samler han de Sten op, hvormed man har slaaet hans Ruder ind, men «Folkefjendens» Stenelse er ikke færdig. Datteren faar sin Lærerindepost opsagt — Sønerne faar *concilium abeundi* fra Skolen — den skikkelige Kaptain, der har laant ham sin Sal til Folkemødet, mister det Skib, han har ført — og selv mister han naturligvis sin Post som Badelæge, sin Huslejlighed og sin Praksis. Alt dette kunde vi omtrent slutte os til, men saa kommer der et Stenkast endnu, der saa blodigt træffer Sandhedsfjendernes Slyngelagtighed — baade paa højre og venstre Side —, at kun Ibsens geniale Haand kunde udslynge det. Byfogden, der ikke har kunnet forstaa Doktorsens Selvfrelse, tror paa engang at have fundet Gaadens Løsning: da den gamle Garver Kiil har testamenteret sin Plejedatter Fru Stockmann og hendes Børn sin betydelige Formue, saa maa jo hele Giftopdagelsen og Angrebet paa Byens styrende Mænd naturligvis være en af Doktoren til Gengæld arrangeret Hævn for Garverens Udstemmelse af Byraadet! Garveren har imidlertid set Sagen fra en anden Side. Det er især Afløbet fra hans Garveri, der efter Doktorsens Fremstilling har forgiftet Vandet paa Anstalten. For at tvinge Doktoren til at rense denne, med den Garverisumpeu og med denne igen Garveren for den gjorte Beskyldning, har Sidstnævnte

for alle de Penge, han havde tiltænkt Familien Stockmann, købt — Aktier i Badeanstalten! Nu beror det altsaa paa Doktoren selv, om han vil tabe Formuen eller frelse den ved at bringe Aktierne i Pris igjen, idet han erklærer Garverivandet for uskadeligt etc.! Doktoren fastholder naturligvis Sandheden og giver Slip paa Formuen, men det kan naturligvis Redaktøren og Bogtrykkeren ikke begribe, dertil er de altfor udspekulerede! Nej, de ser dybere end som saa. Da de hører, at den gamle Svigerfader opkøber de faldne Aktier, gennemskuer de den hele Finansoperation. Doktoren skulde med sin Giftopdagelse fremkalde Panik mellem Aktionærerne, for at Garveren kunde købe hele Anstalten til Spotpris. Da de saaledes indser, at der ikke er Tale om en Kamp for Sandhed og Menneskeliv, men kun om en indbringende Gavtyvestreg, saa kommer de ganske gemytlig til Doktoren og stiller Bladet til hans Raadighed — havde han bare sagt dem straks, hvad det gik ud paa, skulde de med Fornøjelse have taget Del i Spekulationen, men det kan jo gøres endnu! — — Da svimler det for den ærlige Mand. Han griber sin Paraply og jager den Ene ud ad Vinduet, den anden ud ad Døren! Men overfor en Forening af saadanne Usselheder føler han sig nu stærk nok til at staa ene — ja hans Styrke er netop: at han staa ene og ikke har noget af disse moralske Minus'er paa sin Side — — og saa falder Tæppet.

Denne korte Antydning af Handlingen giver naturligvis ikke Mere i Forhold til selve Digtningen, end et Blyantsomrids gengiver af et storstilet Historiemaleri. Man ser kun Grupperingen, men den farvestærke Kolorit, den fint beregnede Anvendelse af det sparsomme Lys, den sikre skarpe Individuali-

sering af Figureerne, den virtuosmæssige Teknik og den gennemførte Omhu, hvormed enhver Enkelthed er udført, kan ikke engang antydes i et sammentrængt Referat. Det dramatiske Mesterskab, der er udviklet i dette Arbejde, vil vel endogsaa først efter gentaget Studium blive opdaget af den Uindviede, fordi den ægte Kunst her som overalt skjuler sig bag den fuldendte Naturlighed. Der hører næsten særlig Fagkyndighed til at værdsætte Løsningen af den Opgave: at udføre et fuldstændig tragisk Æmne, uden Spor af tragisk Apparat, uden al Pathos, i Hverdagsforhold med Hverdagsmennesker, der taler Hverdagsprosa —!

Netop det sikre Greb: at fremstille Helten ikke blot uden idealiseret Kostume, men uden al Fordring paa idealsk Personlighed, som en godmodig, hidsig, naiv-selvtilfreds, gemytlig-gabmundet, teoretisk-skarpsynet, men praktisk starblind Enthousiast, der ikke i mindste Maade imponerer Tilskueren, er saaledes Betingelsen for, at Digteren kan lade ham maale Plebejerne, baade de fine og de grove, en saadan Skæppefuld, som de aldrig endnu har faaet — end ikke i Shackspeares «Koriolan». En gennemdannet, besindig og værdig Sandhedsapostel vilde maaske have kunnet paadrage sig samme Martyrium, men med en saadan Helt vilde Konflikten aldrig have kunnet udvikle sig saa hurtig, eller antage saa storslaaede Former eller opnaa at faa de bittere blodige Sandheder, der udtales, formildede ved det Skær af Humor, der her lyser stærkere end i noget andet Arbejde af Ibsen.

Der er et lille Træk, som den flygtige Læser maaske vil overse som betydningsløst, men som i al sin tilsyneladende Ubetydelighed kaster et klart Lys over det dunkleste Parti i Digtningen. Doktoren

kan aldrig huske, hvad hans Tjenestepige hedder. Kommer det Handlingen ved? — spørger maaske en tungnem Læser. Ja, meget! Naar man véd, at den Mand, der har siddet oppe i Nordland og udkastet Planer til Badeanstalter i hans Fødeby, og som i Aar og Dag har pønset paa sin store Opdagelse uden at tale derom, saa lidt lægger Mærke til sine nærmeste Omgivelser, at han ikke kan lære, hvad hans eneste Tyende hedder — saa har man Begyndelsen til en Forklaring over det Særsyn, at han, der er en begavet og forstandig Mand og *ex tempore* kan holde et langt Foredrag, der bugner af Menneskekundskab, kender sin Halvbroder, sin Svigerfader, sine Husvenner og sine Bysbørn saa lidt, at han kan vente Glæde og Tak for sin første Opdagelse! —: han har haft alt for travlt med sine Ideer til at lægge Mærke til Individerne, og derfor har han for Nemheds Skyld sluttet fra sin egen Tænkemaade til de Andres, lige til de *en masse* røber deres Slyngelagtighed — først da gør han pludselig den anden Opdagelse, som saa mange Andre har gjort før ham og indrettet sig efter, men som han, netop fordi den er ny for ham, fremstiller paa en saa frisk og energisk Maade.

En Bifigur, der maaske heller ikke let vil falde i Øjnene paa mange Læsere, fordi han hele Stykket igennem ikke har en eneste selvstændig Ytring, er det genialt tegnede moderne Sidestykke til de klassiske Parasiter: Journalisten Billing, der i Mangel af egne Meninger ufortrøden bander paa de Andres Ord. Han er en aldeles ny Figur paa Scenen, hvor bekendt han endogsaa er i Livet. Hvem kan ikke paa vise en eller anden Slægtning til ham?

Dog — det vilde blive alt for vidtløftigt at paapege den Mængde smaa glimrende Enkeltheder,

der skjuler sig mellem de store iøjefaldende. Man kan læse Bogen adskillige Gange igjennem, førend man faar Rede paa dem alle.

Saa længe man kun kender «En Folkefjende» af Bladenes Referater, vil man være tilbøjelig til at spørge: Men hvordan er det muligt at vedligeholde Publikums Interesse en hel Aften ved en Debat, der i tre Akter drejer sig om en Vandledning, i den fjerde gaar løs paa Demagogernes Yndlingsfraser og i den femte er forbi?

Skulde jeg svare paa dette Spørgsmaal, vilde jeg sige: — Det er heller ikke muligt — for nogen Anden end Ibsen. Han har gjort dette Mesterstykke saaledes, at Ingen vil kunne bestride det — allermindst nogen Teaterkyndig! Men

„Gud, lad dem blive borte,
Som os bedrøve vil“

med Forsøg paa at gøre noget Lignende uden at raade over hans enestaaende Ævne i denne Retning! — ti desværre: Den Lykke, som dette vidunderlig interessante Debatstykke vil gøre paa Scenen, vil absolut friste til et Utal af Eftergørelser i dialogiserede Avisartikler — i det Stof er der nemlig Mange, som kan arbejde.

